GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
URZĄD STATYSTYCZNY W OLSZTYNIE

Obszary wiejskie

Powszechny Spis Rolny 2010

WARSZAWA, OLSZTYN 2013

KOMITET REDAKCYJNY GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO
EDITORIAL BOARD OF THE CENTRAL STATISTICAL OFFICE

PRZEWODNICZĄCY
PRESIDENT
Janusz Witkowski

REDAKTOR GŁÓWNY
EDITOR-IN-CHIEF
Halina Dmochowska

CZŁONKOWIE
MEMBERS
Ewa Adach-Stankiewicz, Wojciech Adamczewski, Renata Bielak, Maria Jeznach, Ewa Kamińska-Gawryluk, Liliana Kursa, Lucyna Nowak, Hanna Poławska (sekretarz *secretary*), Dominika Rogalińska, Grażyna Szydłowska, Wanda Tkaczyk, Katarzyna Walkowska, Halina Woźniak, Agnieszka Zgierska, Małgorzata Żyra

Koncepcja i opracowanie publikacji *Publication conception and preparation*	Ośrodek Badań Obszarów Wiejskich Urzędu Statystycznego w Olsztynie Departament Badań Regionalnych i Środowiska Głównego Urzędu Statystycznego *Research Centre for Rural Areas* *Statistical Office in Olsztyn* *Regional and Environmental Surveys Department* *of the Central Statistical Office*
Kierujący *Supervisor*	Marek Morze Dyrektor Urzędu Statystycznego w Olsztynie *Director of Statistical Office in Olsztyn* Dominika Rogalińska Dyrektor Departamentu Badań Regionalnych i Środowiska *Director of Regional and Environmental Surveys Department*
Prace merytoryczne *Compiled*	Joanna Abramowicz, Monika Borawska, Robert Buciak, Łukasz Jankowski, Izabela Lech, Aleksandra Pytalska, Marek Sołtysiak, Barbara Szejgiec, Katarzyna Wielechowska, Kinga Wójcikowska-Rak
Prace obliczeniowe i edytorskie *Calculated and editorial work*	Monika Borawska, Łukasz Jankowski, Katarzyna Wielechowska, Kinga Wójcikowska-Rak
Opracowanie graficzne *Graphics and design*	Robert Buciak, Łukasz Jankowski, Barbara Szejgiec, Katarzyna Wielechowska, Maciej Zych
Projekt okładki *Cover design*	Lidia Motrenko-Makuch
Druk i oprawa *Printing and binding*	Zakład Wydawnictw Statystycznych 00-925 Warszawa, al. Niepodległości 208

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła
When publishing CSO data please indicate source

ISBN 978-83-88130-93-5

Publikacja dostępna w Internecie
Publication available on the Internet

– www.stat.gov.pl
– www.stat.gov.pl/olsz

PRZEDMOWA

Niniejsza publikacja stanowi kolejne opracowanie z serii prezentującej wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2010. Wyniki PSR 2010 dla obszarów wiejskich przedstawiono na tle informacji dotyczących sytuacji społeczno-demograficznej oraz środowiska naturalnego w zakresie dotychczas prezentowanym w opracowaniu „Obszary wiejskie w Polsce". Dodatkowo w publikacji po raz pierwszy zamieszczono dane dotyczące wydatkowania środków z funduszy europejskich w perspektywie finansowej 2007-2013.

Publikacja przedstawia analizę przemian zachodzących na obszarach wiejskich na poziomie krajowym oraz regionalnym w latach 2002 i 2010. Dynamika zmian została zaprezentowana w odniesieniu do sytuacji w miastach. Zamieszczony materiał statystyczny został wzbogacony ilustracjami graficznymi w postaci map i wykresów. Ponadto publikacja zawiera aneks z mapami przedstawiającymi najważniejsze zagadnienia społeczno-gospodarcze na poziomie gmin i podregionów.

Integralną część publikacji stanowi płyta CD zawierająca ważniejsze definicje stosowane w publikacji oraz tablice z danymi na poziomie województw i podregionów. Prezentowane w tabelach informacje dotyczą obszarów wiejskich wyodrębnionych na podstawie podziału terytorialnego według Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT). Dodatkowo w aneksach zamieszczono tabele zawierające dane dla obszarów wiejskich wyodrębnionych na podstawie typologii regionalnych Urzędu Statystycznego Unii Europejskiej (EUROSTAT) i Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) oraz dane dla obszarów wiejskich i miast o liczbie ludności do 5 tys.

Przekazując do rąk Państwa niniejsze opracowanie składam serdeczne podziękowania wszystkim osobom i instytucjom za współpracę oraz przekazane dane, które przyczyniły się do wzbogacenia zawartości publikacji. Jednocześnie zwracam się z prośbą o uwagi i sugestie, które będą stanowić cenną wskazówkę w dalszych pracach oraz przyczynią się do doskonalenia zarówno treści, jak i formy kolejnych publikacji dotyczących tej tematyki.

D y r e k t o r
Urzędu Statystycznego w Olsztynie

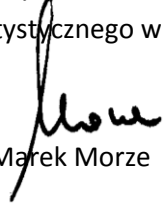

Marek Morze

Olsztyn, luty 2013 r.

PREFACE

The publication is a part of series presenting the results of the National Agricultural Census 2010. The census results for rural areas present on the background of socio-demographic and environmental charachterictics have presented so far in "Rural areas in Poland" study. In addition, the publication presents for the fisrt time data on spending of the EU funds in financial perspective 2007-2013.

The publication provides an analysis of changes occurring in rural areas at national and regional level in comparing years 2002 and 2010. Dynamics of changes is presented in relation to urban areas. The statistical information has been enriched with maps and charts. Furthermore, the publication includes an annex with maps showing the most important socio-economic issues at the level of gminas and subregions.

A CD, containing major definitions used in publication, tables with data at regional and subregional level, is an integral part of the release. Information presented in tables relates to rural areas defined on the basis of the territorial division according to the National Official Register of Territorial Division of the Country (TERYT). In addition, as a complement to the above set of information, a set of tables containing the data according to the regional typology of the Directorate-General of the European Commission (EUROSTAT) and the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) and data for rural areas and towns with a population below five thousand was placed in annexes.

Presenting this publication, I would like to express my sincere gratitude to all the persons and institutions for their co-operation and transmitted data that enriched content of this publication. At the same time I would like to ask you for remarks and suggestions which will be a valuable advice in further work as well as will contribute to improvement both the content and the form of the next edition of the publication.

D i r e c t o r
of the Statistical Office in Olsztyn

Marek Morze

Olsztyn, February 2013

SPIS RZECZY

CONTENTS

		Str. *Page*
Przedmowa	***Preface***	3
Objaśnienia znaków umownych	***Symbols***	15
Ważniejsze skróty	***Major abbreviations***	16
Uwagi ogólne	***General notes***	17
Uwagi metodyczne	***Methodological notes***	
1. Źródła i zakres danych	*Sources and range of data*	20
2. Typologia regionów według Eurostatu	*Typology of regions by Eurostat*	21
3. Typologia regionów według OECD	*Typology of regions by OECD*	21
TABLICE PRZEGLĄDOWE	***REVIEW TABLES***	
I. Ważniejsze dane o sytuacji społeczno-gospodarczej w latach 2000, 2002-2010	*Major data regarding the socio-economic situation in 2000, 2002-2010*	26
II. Wybrane dane o województwach w podziale na wieś i miasto w latach 2002 i 2010	*Selected data on voivodships in division of rural and urban areas in 2002 and 2010*	36
ANALIZA WYBRANYCH ASPEKTÓW ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH	***ANALYSIS OF CHOSEN ASPECTS OF RURAL AREAS DEVELOPMENT***	
1. Sytuacja społeczno-demograficzna	*Socio-demographic situation*	68
2. Rolnictwo	*Agriculture*	85
3. Finansowanie obszarów wiejskich	*Rural areas financing*	114
4. Środowisko naturalne	*Environment*	128
Podsumowanie	***Summary***	137

SPIS MAP

LIST OF MAPS

		Nr *No.*	Str. *Page*
Gęstość zaludnienia i średnia wielkość miejscowości wiejskiej według podregionów w 2010 r.	*Population density and average size of rural locality by subregions in 2010*	1	69
Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku i podregionów na obszarach wiejskich w 2010 r.	*Structure of population by economic age groups and subregions in rural areas in 2010*	2	71
Przyrost naturalny na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Natural increase in rural areas by subregions in 2010*	3	74
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Internal and international net migration for permanent residence in rural areas by subregions in 2010*	4	76
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Share of registered unemployed persons in number of working age population in rural areas by subregions in 2010*	5	80
Towarowa produkcja rolnicza według województw w 2010 r.	*Market agricultural output by voivodships in 2010*	6	87
Udział gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą i struktura gospodarstw rolnych według rodzaju działalności rolniczej i województw na obszarach wiejskich w 2010 r.	*Share of agricultural holdings conducting agricultural activity and structure of agricultural holdings by kind of activity and voivodships in rural areas in 2010*	7	91
Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Average area of agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions in 2010*	8	92

		Nr *No.*	Str. *Page*
Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich według wybranych grup ziemiopłodów rolnych i województw w 2010 r.	*Agricultural holdings in rural areas by selected crops groups and voivodships in 2010*	9	97
Udział gospodarstw rolnych utrzymujących zwierzęta gospodarskie w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Share of agricultural holdings maintaining livestock in total number of agricultural holdings in rural areas by subregions in 2010*	10	98
Udział gospodarstw rolnych utrzymujących bydło w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Share of agricultural holdings maintaining cattle in total number of agricultural holdings in rural areas by subregions in 2010*	11	99
Ciągniki rolnicze na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Tractors in rural areas by subregions in 2010*	12	103
Udział gospodarstw rolnych, w których osoba kierująca ma wykształcenie rolnicze w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych i struktura gospodarstw rolnych według poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej i województw w 2010 r.	*Share of agricultural holdings in which farm manager having agricultural education in total number of agricultural holdings and structure of agricultural holdings by agricultural education level of farm manager and voivodships in 2010*	13	106
Udział gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, w których ponad 50% dochodów stanowią dochody z działalności rolniczej w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów w roku gospodarczym 2009/10	*Share of households with a holder of natural person's holdings in which more than 50% of income from agricultural activity in total number of agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions in the farming year 2009/10*	14	110
Udział gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej powyżej 25 tys. euro w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Share of agricultural holdings of economic size above 25 thous. euro in total number of agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions in 2010*	15	112
Dochody gmin wiejskich według podregionów w 2011 r.	*Revenue of rural gminas by subregions in 2011*	16	114
Wydatki gmin wiejskich według podregionów w 2011 r.	*Expenditure of rural gminas by subregions in 2011*	17	115
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin wiejskich według podregionów w 2011 r.	*Share of own revenue in total revenue of rural gminas by subregions in 2011*	18	116
Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem gmin wiejskich według podregionów w 2011 r.	*Share of property expenditure in total expenditure of rural gminas by subregions in 2011*	19	119
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w gminach wiejskich według podregionów w 2011 r.	*Revenue for the financing and co-financing of EU programs and projects in rural gminas by subregions in 2011*	20	120
Kwota zrealizowanych płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego według podregionów w Kampanii 2011	*Amount of realised area payments in the scope of direct payment schemes by subregions in Campaign 2011*	21	122
Wartość całkowita projektów realizowanych w ramach NSRO 2007-2013 w gminach wiejskich według podregionów	*Total value of projects implemented within the national strategic reference framework 2007-2013 in rural gminas by subregions*	22	125
Powierzchnia obszarów wiejskich według kierunków wykorzystania i województw w 2010 r.	*Rural areas by directions of land use and voivodships in 2010*	23	128
Lesistość i zalesienia obszarów wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Forest cover and afforestations by subregions in 2010*	24	130
Ludność obszarów wiejskich korzystająca z oczyszczalni ścieków według rodzaju oczyszczalni i województw w 2010 r.	*Rural population using wastewater treatment plants by kind of wastewater treatment plants and voivodships in 2010*	25	133

SPIS WYKRESÓW

LIST OF CHARTS

Gminy według liczby ludności obszarów wiejskich i województw w 2010 r.	*Gminas by number of rural population and voivodships in 2010*	1	68

		Nr *No.*	Str. *Page*
Powierzchnia i ludność w 2010 r.	*Area and population in 2010*	2	69
Ludność według miejsca zamieszkania, płci i grup wieku w 2010 r.	*Population by place of residence, sex and age groups in 2010*	3	70
Przeciętne dalsze trwanie życia osób urodzonych w latach 2002-2010	*Life expectancy of persons born in 2002-2010*	4	70
Przyrost naturalny w latach 2002-2010	*Natural increase in 2002-2010*	5	74
Współczynniki reprodukcji ludności w latach 2002-2010	*Reproduction rates of population in 2002-2010*	6	75
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały w latach 2002-2010	*Internal and international net migration for permanent residence in 2002-2010*	7	76
Pracujący w latach 2003-2010 (2002 = 100)	*Employed persons in 2003-2010 (2002 = 100)*	8	77
Struktura pracujących według rodzajów działalności w 2010 r.	*Structure of employed persons by kind of activity in 2010*	9	78
Bezrobotni zarejestrowani w latach 2003-2010 (2002 = 100)	*Registered unemployed persons in 2003-2010* (2002 = 100)	10	79
Bezrobotni zarejestrowani nieposiadający prawa do zasiłku w latach 2002-2010	*Registered unemployed persons not possessing benefit rights in 2002-2010*	11	79
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w 2010 r.	*Structure of registered unemployed persons in 2010*	12	80
Dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym według miejsca zamieszkania i grup społeczno-ekonomicznych w 2010 r.	*Available income per capita in households by place of residence and socio-economic groups in 2010*	13	81
Wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym według miejsca zamieszkania i grup społeczno-ekonomicznych w 2010 r.	*Expenditures per capita in households by place of residence and socio-economic groups in 2010*	14	82
Dochód rozporządzalny i wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym według grup społeczno-ekonomicznych w 2010 r.	*Available income and expenditures per capita in household by socio-economic groups in 2010*	15	83
Współczynnik Giniego za lata 2003-2010	*Gini Coefficient in 2003-2010*	16	84
Wskaźniki zagrożenia ubóstwem w gospodarstwach domowych w latach 2004-2010	*At-risk-of-poverty rates in households in 2004-2010*	17	84
Wartość dodana brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w latach 2000-2010	*Gross value added in agriculture, forestry and fishing in 2000-2010*	18	85
Nakłady inwestycyjne w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w gospodarce narodowej w latach 2005-2010	*Investment outlays in agriculture, forestry and fishing in national economy in 2005-2010*	19	85
Wartość brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w gospodarce narodowej w latach 2005-2010	*Gross value of fixed assets in agriculture, forestry and fishing in national economy in 2005-2010*	20	86
Towarowa produkcja rolnicza w latach 2002-2010	*Market agricultural output in 2002-2010*	21	86
Struktura towarowej produkcji rolniczej w 2002 i 2010 r.	*Structure of market agricultural output in 2002 and 2010*	22	87
Struktura gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	*Structure of agricultural holdings in rural areas by area groups of agricultural land in 2010*	23	88
Struktura gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich według grup obszarowych użytków rolnych i województw w 2010 r.	*Structure of agricultural holdings in rural areas by area groups of agricultural land and voivodships in 2010*	24	89
Struktura gospodarstw rolnych według rodzaju prowadzonej działalności na obszarach wiejskich w 2010 r. (w %)	*Structure of agricultural holdings by kind of activity in rural areas in 2010 (in %)*	25	91
Użytkowanie gruntów na obszarach wiejskich w 2010 r.	*Land use in rural areas in 2010*	26	93
Struktura użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej na obszarach wiejskich według województw w 2010 r.	*Structure of agricultural land in good agrarian culture in rural areas by voivodships in 2010*	27	93

		Nr *No.*	Str. *Page*
Udział gospodarstw rolnych posiadających wybrane uprawy w ogólnej liczbie gospodarstw na obszarach wiejskich w 2010 r.	*Share of agricultural holdings with selected crops in total number of agricultural holdings in rural areas in 2010*	28	95
Udział gospodarstw rolnych utrzymujących zwierzęta gospodarskie w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich w 2010 r.	*Share of agricultural holdings maintaining livestock in total number of agricultural holdings in rural areas in 2010*	29	98
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych oraz wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych na obszarach wiejskich według województw w roku gospodarczym 2009/10	*Consumption of mineral or chemical and lime fertilizers in terms of pure ingredient per 1 ha of agricultural land in agricultural holdings in rural areas by voivodships in the farming year 2009/10*	30	102
Udział gospodarstw rolnych posiadających wybrane maszyny rolnicze w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich w 2010 r.	*Share of agricultural holdings with selected agricultural machinery in total number of agricultural holdings in rural areas in 2010*	31	104
Członkowie rodziny użytkownika gospodarstwa indywidualnego pracujący w gospodarstwie według wymiaru rocznego czasu pracy i województw w roku gospodarczym 2009/10	*Members of holder's family working in natural person's holding by annual work time and voivodships in the farming year 2009/10*	32	108
Członkowie rodziny użytkownika gospodarstwa indywidualnego pracujący w gospodarstwie według wymiaru rocznego czasu pracy w roku gospodarczym 2009/10 (w %)	*Members of holder's family working in natural person's holding by annual work time in the farming year 2009/10 (in %)*	33	109
Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego na obszarach wiejskich według głównego źródła dochodu i województw w roku gospodarczym 2009/10	*Structure of households with a holder of agricultural holdings in rural areas by mine source of income and voivodships in the farming year 2009/10*	34	109
Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego na obszarach wiejskich według głównego źródła dochodu w roku gospodarczym 2009/10 (w %)	*Structure of households with a holder of natural person's holding in rural areas by mine source of income in the farming year 2009/10 (in %)*	35	110
Struktura gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich według klas wielkości ekonomicznej w 2010 r. (w %)	*Structure of agricultural holdings in rural areas by economic size classes in 2010 (in %)*	36	111
Struktura gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich według klas wielkości ekonomicznej i województw w 2010 r.	*Structure of agricultural holdings in rural areas by economic size classes and voivodships in 2010*	37	112
Struktura gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich według typów rolniczych i województw w 2010 r.	*Structure of agricultural holdings in rural areas by farm types and voivodships in 2010*	38	113
Gminy według relacji wyniku budżetowego do dochodów oraz według typów gmin w 2007 i 2011 r.	*Gminas by relation budget result to revenue and by types of gminas in 2007 and 2011*	39	115
Struktura dochodów gmin w 2011 r.	*Structure of revenue of gminas in 2011*	40	116
Struktura dochodów własnych gmin w 2011 r.	*Structure of own revenue of gminas in 2011*	41	117
Struktura wydatków gmin wiejskich w 2011 r.	*Structure of expenditure of rural gminas in 2011*	42	118
Struktura wydatków gmin według działów w 2011 r.	*Structure of expenditure of gminas by division in 2011*	43	118
Struktura płatności uzupełniających w ramach systemów wsparcia bezpośredniego w Kampanii 2011	*Structure of complementary payments in the scope of direct payment schemes in Campaign 2011*	44	121
Struktura zrealizowanych płatności w ramach PROW 2007-2013 według działań	*Structure of realised payments of RDP 2007-2013 by measures*	45	122
Struktura kredytów inwestycyjnych z dopłatami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w 2007 i 2011 r.	*Structure of investment credits with subsidies from Agency of Restructuring and Modernisation of Agriculture in 2007 and 2011*	46	123
Struktura wartości projektów według programów operacyjnych	*Structure of value of projects by operational programmes*	47	125

		Nr *No.*	Str. *Page*
Wartość całkowita projektów realizowanych w ramach NSRO 2007-2013 na 1 mieszkańca w gminach wiejskich według programów operacyjnych i podregionów	*Total value of project implemented within the National Strategic Reference Framework 2007-2013 per capita in rural gminas by operational programs and subregions*	48	127
Powierzchnia obszarów wiejskich w latach 2002-2010	*Area of rural areas in 2002-2010*	49	128
Struktura powierzchni geodezyjnej według kierunków wykorzystania w 2010 r.	*Structure of geodesic area by directions of land use in 2010*	50	129
Struktura powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej w 2010 r.	*Structure of legally protected areas possessing unique environmental value in 2010*	51	131
Odpady komunalne na 1 mieszkańca na obszarach wiejskich według województw w 2010 r.	*Municipal waste per capita in rural areas by voivodships in 2010*	52	133
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej na obszarach wiejskich według źródeł finansowania w 2010 r.	*Outlays on fixed assets for environmental protection and water management in rural areas by sources of financing in 2010*	53	135
Aneks. Mapy/wykresy	***Annex. Maps/charts .....***	I	145
Gęstość zaludnienia w 2010 r.	*Population density in 2010*	1	146
Ludność w wieku produkcyjnym	*Working age population*	2	148
Ludność w wieku nieprodukcyjnym	*Non-working age population*	3	150
Ruch naturalny ludności w 2010 r.	*Vital statistics of population in 2010*	4	152
Migracje ludności	*Migration of population*	5	154
Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą w 2010 r.	*Agricultural holdings conducting agricultural activity in 2010*	6	156
Gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych do 1 ha w 2010 r.	*Agricultural holdings not exceeding 1 ha area of agricultural land in 2010*	7	158
Gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych powyżej 15 ha w 2010 r.	*Agricultural holdings exceeding 15 ha area of agricultural land in 2010*	8	160
Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego	*Average area of agricultural holdings*	9	162
Zasiewy i sady w 2010 r.	*Sown area and orchards in 2010*	10	164
Łąki i pastwiska trwałe w 2010 r.	*Permanent meadows and pastures in 2010*	11	166
Gospodarstwa rolne z zasiewami zbóż w 2010 r.	*Agricultural holdings with cereals in 2010*	12	168
Gospodarstwa rolne z uprawami warzyw gruntowych w 2010 r.	*Agricultural holdings with ground vegetables in 2010*	13	170
Bydło w 2010 r.	*Cattle in 2010*	14	172
Trzoda chlewna w 2010 r.	*Pigs in 2010*	15	174
Drób ogółem w 2010 r.	*Poultry in 2010*	16	176
Ciągniki rolnicze w 2010 r.	*Agricultural tractors in 2010*	17	178
Kombajny zbożowe w 2010 r.	*Combine harvesters in 2010*	18	180
Kombajny buraczane w 2010 r.	*Beet harvesters in 2010*	19	182
Kombajny ziemniaczane w 2010 r.	*Potato harvesters in 2010*	20	184
Budżety gmin w 2011 r. – dochody	*Gminas' budgets in 2011 – revenue*	21	186
Budżety gmin w 2011 r. – wydatki	*Gminas' budgets in 2011 – expenditure*	22	188
Lesistość w 2010 r.	*Forest cover in 2010*	23	190
Gospodarka ściekowa w 2010 r.	*Wastewater management in 2010*	24	192

		Nr *No.*
DODATKOWO NA PŁYCIE CD	***ADDITIONALLY ON CD***	
Ważniejsze definicje stosowane w publikacji	***Major definitions used in publication***	
Tabele:	***Tables:***	
1. Sytuacja społeczno-demograficzna	***Socio-demographic situation***	
Powierzchnia i ludność obszarów wiejskich oraz liczba miejscowości wiejskich według podregionów	*Area and population in rural areas and number of rural localities by subregions*	1.1.
Gminy według liczby ludności obszarów wiejskich i podregionów	*Gminas by number of rural population and subregions*	1.2.
Gminy według gęstości zaludnienia obszarów wiejskich i podregionów	*Gminas by population density in rural areas and subregions*	1.3.
Ludność obszarów wiejskich według grup wieku, płci i podregionów	*Rural population by age groups, sex and subregions*	1.4.
Ludność obszarów wiejskich według ekonomicznych grup wieku, płci i podregionów	*Rural population by economic age groups, sex and subregions*	1.5.
Wybrane wskaźniki demograficzne dla obszarów wiejskich według podregionów	*Selected demographic indicators for rural areas by subregions*	1.6.
Ruch naturalny ludności na obszarach wiejskich według podregionów	*Vital statistics of population in rural areas by subregions*	1.7.
Zgony na obszarach wiejskich według grup wieku, płci i podregionów	*Deaths in rural areas by age groups, sex and subregions*	1.8.
Zgony na obszarach wiejskich według wybranych przyczyn i podregionów	*Deaths in rural areas by selected causes and subregions*	1.9.
Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według kierunków i podregionów	*Internal migration of population for permanent residence by directions and subregions*	1.10.
Migracje ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich według podregionów	*Migration of population for permanent residence in rural areas by subregions*	1.11.
Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich według ekonomicznych grup wieku, płci i podregionów	*Internal migration of population for permanent residence in rural areas by economic age groups, sex and subregions*	1.12.
Napływ ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich według grup wieku, płci i podregionów	*Inflow of population for permanent residence in rural areas by age groups, sex and subregions*	1.13.
Odpływ ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich według grup wieku, płci i podregionów	*Outflow of population for permanent residence in rural areas by age groups, sex and subregions*	1.14.
Prognoza ludności obszarów wiejskich według płci i podregionów do 2035 r.	*Rural population projection by sex and subregions until 2035*	1.15.
Zmiany w strukturze prognozowanej liczby ludności obszarów wiejskich według ekonomicznych grup wieku i podregionów do 2035 r.	*Changes in structure of rural population projection by economic age groups and subregions until 2035*	1.16.
Prognoza współczynnika obciążenia demograficznego ludności obszarów wiejskich według podregionów do 2035 r.	*Age dependency ratios of rural population projection by subregions until 2035*	1.17.
Prognoza mediany wieku ludności obszarów wiejskich według płci i województw do 2035 r.	*Median age of rural population projection by sex and voivodships until 2035*	1.18.
Prognoza liczby kobiet w wieku rozrodczym na obszarach wiejskich według podregionów do 2035 r.	*Women at the childbearing age projection in rural areas by subregions until 2035*	1.19.
Prognoza ruchu naturalnego ludności obszarów wiejskich według podregionów do 2035 r.	*Vital statistics of rural population projection by subregions until 2035*	1.20.
Prognoza migracji ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich według podregionów do 2035 r.	*Migration of population projection for permanent residence in rural areas by subregions until 2035*	1.21.

		Nr *No.*
Pracujący na obszarach wiejskich według płci i podregionów	*Employed persons in rural areas by sex and subregions*	1.22.
Pracujący na obszarach wiejskich według rodzajów działalności i podregionów	*Employed persons in rural areas by kind of activity and subregions*	1.23.
Bezrobotni zarejestrowani mieszkający na obszarach wiejskich według grup wieku, płci i podregionów	*Registered unemployed persons living in rural areas by age groups, sex and subregions*	1.24.
Bezrobotni zarejestrowani mieszkający na obszarach wiejskich będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy według podregionów w 2010 r.	*Registered unemployed persons living in rural areas with a specific situation on the labour market by subregions in 2010*	1.25.
Bezrobotni zarejestrowani mieszkający na obszarach wiejskich według poziomu wykształcenia i podregionów	*Registered unemployed persons living in rural areas by educational level and subregions*	1.26.
Bezrobotni zarejestrowani mieszkający na obszarach wiejskich według czasu pozostawania bez pracy i podregionów	*Registered unemployed persons living in rural areas by duration of unemployment and subregions*	1.27.
Bezrobotni zarejestrowani mieszkający na obszarach wiejskich według stażu pracy i podregionów	*Registered unemployed persons living in rural areas by total work seniority and subregions*	1.28.
Przeciętne miesięczne przychody na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania	*Average monthly per capita receipts in households by place of residence*	1.29.
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny w gospodarstwach domowych według grup społeczno-ekonomicznych	*Average monthly available income in households by socio-economic groups*	1.30.
Przeciętne miesięczne rozchody na 1 osobę w gospodarstwach domowych według miejsca zamieszkania	*Average monthly per capita expenditures in households by place of residence*	1.31.
Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych według grup społeczno-ekonomicznych	*Average monthly expenditures in households by socio-economic groups*	1.32.
Gospodarstwa domowe wyposażone w wybrane przedmioty trwałego użytkowania według miejsca zamieszkania i grup społeczno-ekonomicznych	*Households furnished with selected durable goods by place of residence and socio-economic groups*	1.33.
Gospodarstwa domowe wyposażone w wybrane przedmioty trwałego użytkowania według grup społeczno-ekonomicznych	*Households furnished with selected durable goods by socio-economic groups*	1.34.
2. Rolnictwo	***Agriculture***	
Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich według grup obszarowych użytków rolnych i podregionów	*Agricultural holdings in rural areas by area groups of agricultural land and subregions*	2.1.
Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą na obszarach wiejskich według grup obszarowych użytków rolnych i podregionów w 2010 r.	*Agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by area groups of agricultural land and subregions in 2010*	2.2.
Powierzchnia gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich według grup obszarowych użytków rolnych i podregionów	*Area of agricultural holdings in rural areas by area groups of agricultural land and subregions*	2.3.
Powierzchnia gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według grup obszarowych użytków rolnych i podregionów w 2010 r.	*Area of agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by area groups of agricultural land and subregions in 2010*	2.4.
Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich według podregionów	*Average area of agricultural holdings in rural areas by subregions*	2.5.
Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich według rodzaju prowadzonej działalności i województw w 2010 r.	*Agricultural holdings in rural areas by kind of activity and voivodships in 2010*	2.6.
Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich według użytkowania gruntów i podregionów w 2010 r.	*Agricultural holdings in rural areas by land use and subregions in 2010*	2.7.
Użytkowanie gruntów na obszarach wiejskich według podregionów	*Land use in rural areas by subregions*	2.8.

		Nr *No.*
Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich według wybranych grup ziemiopłodów rolnych i podregionów w 2010 r.	*Agricultural holdings in rural areas by selected crops groups and subregions in 2010*	2.9.
Powierzchnia zasiewów na obszarach wiejskich według wybranych grup ziemiopłodów rolnych i podregionów	*Sown area in rural areas by selected crops groups and subregions*	2.10.
Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich utrzymujące zwierzęta gospodarskie według podregionów w 2010 r.	*Agricultural holdings in rural areas maintaining livestock by subregions in 2010*	2.11.
Zwierzęta gospodarskie na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Livestock in rural areas by subregions in 2010*	2.12.
Gospodarstwa rolne posiadające ciągniki i maszyny rolnicze na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Agricultural holdings with tractors and agricultural machinery in rural areas by subregions in 2010*	2.13.
Ciągniki i maszyny rolnicze na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Tractors and agricultural machinery in rural areas by subregions in 2010*	2.14.
Gospodarstwa rolne, które zakupiły ciągniki po 2004 r. na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Agricultural holdings that bought tractors after 2004 in rural areas by subregions in 2010*	2.15.
Ciągniki zakupione po 2004 r. w gospodarstwach rolnych na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.	*Tractors bought after 2004 in agricultural holdings in rural areas by subregions in 2010*	2.16.
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych oraz wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik na 1 ha użytków rolnych na obszarach wiejskich według województw w roku gospodarczym 2009/10	*Consumption of mineral or chemical and lime fertilisers in terms of pure ingredient per 1 ha of agricultural land in rural areas by voivodships in the farming year 2009/10*	2.17.
Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich według poziomu wykształcenia ogólnego osoby kierującej i podregionów w 2010 r.	*Agricultural holdings in rural areas by education level of farm manager and subregions in 2010*	2.18.
Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich według poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej i podregionów w 2010 r.	*Agricultural holdings in rural areas by agricultural education level of farm manager and subregions in 2010*	2.19.
Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich według lat prowadzenia gospodarstwa przez osobę kierującą i podregionów w 2010 r.	*Agricultural holdings in rural areas by the years of running the holding by farm manager and subregions in 2010*	2.20.
Gospodarstwa indywidualne na obszarach wiejskich według osoby kierującej i podregionów w 2010 r.	*Natural person's holdings in rural areas by farm manager and subregions in 2010*	2.21.
Pracujący w gospodarstwach rolnych na obszarach wiejskich według podregionów w roku gospodarczym 2009/10	*Employed persons in agricultural holdings in rural areas by subregions in the farming year 2009/10*	2.22.
Członkowie rodziny użytkownika pracujący w gospodarstwach indywidualnych na obszarach wiejskich według czasu pracy i podregionów w roku gospodarczym 2009/10	*Members of holder's family working in natural person's holdings in rural areas by working time and subregions in the farming year 2009/10*	2.23.
Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego na obszarach wiejskich według dochodów i podregionów w roku gospodarczym 2009/10	*Households with a holder of natural person's holding in rural areas by income and subregions in the farming year 2009/10*	2.24.
Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego na obszarach wiejskich według głównego źródła dochodu i podregionów w roku gospodarczym 2009/10	*Households with a holder of natural person's holding in rural areas by main source of income and subregions in the farming year 2009/10*	2.25.
Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich według klas wielkości ekonomicznej i podregionów w 2010 r.	*Agricultural holdings in rural areas by economic size classes and subregions in 2010*	2.26.
Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich według typów rolniczych i podregionów w 2010 r.	*Agricultural holdings in rural areas by farm types and subregions in 2010*	2.27.
Globalna, końcowa i towarowa produkcja rolnicza według województw (ceny stałe)	*Gross, final and market agricultural output by voivodships (constant prices)*	2.28.
Struktura towarowej produkcji rolniczej według województw (ceny stałe)	*Structure of market agricultural output by voivodships (constant prices)*	2.29.

		Nr *No.*
Wartość dodana brutto według rodzajów działalności i podregionów (ceny bieżące)	*Gross value added by kind of activity and subregions (current prices)*	2.30.
Nakłady inwestycyjne i wartość brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w gospodarce narodowej w 2010 r.	*Investment outlays and gross value of fixed assets in agriculture, forestry and fishing in national economy in 2010*	2.31.
3. Finansowanie obszarów wiejskich	***Rural areas financing***	
Dochody i wydatki gmin według podregionów	*Revenue and expenditure of gminas by subregions*	3.1.
Dochody gmin według podregionów	*Revenue of gminas by subregions*	3.2.
Wydatki gmin według podregionów	*Expenditure of gminas by subregions*	3.3.
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych według podregionów w 2011 r.	*Revenue for the financing and co-financing of EU programs and projects by subregions in 2011*	3.4.
Liczba złożonych wniosków w ramach systemów wsparcia bezpośredniego według podregionów w Kampanii 2011	*Number of submitted applications in the scope of direct payment schemes by subregions in Campaign 2011*	3.5.
Powierzchnia i ilość deklarowana w ramach systemów wsparcia bezpośredniego według podregionów w Kampanii 2011	*Area and declared amount in the scope of direct payment schemes by subregions in Campaign 2011*	3.6.
Kwota zrealizowanych płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego według podregionów w Kampanii 2011	*Amount of realised area payments in the scope of direct payment schemes by subregions in Campaign 2011*	3.7.
Liczba beneficjentów Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013) w podziale na działania według województw	*Number of beneficiaries of the Rural Development Programme for 2007-2013 (RDP 2007-2013) in division of measures by voivodships*	3.8.
Kwota zrealizowanych płatności w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013) w podziale na działania według województw	*Amount of realised payments of the Rural Development Programme for 2007-2013 (RDP 2007-2013) in division of measures by voivodships*	3.9.
Kredyty inwestycyjne z dopłatami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa według województw	*Investment credits with subsidies from Agency of Restructuring and Modernisation of Agriculture by voivodships*	3.10.
Wartość całkowita projektów realizowanych w ramach NSRO 2007-2013 według programów operacyjnych i podregionów	*Total value of projects implemented within the National Strategic Reference Framework 2007-2013 by operational programs and subregions*	3.11.
4. Środowisko naturalne	***Environment***	
Stan geodezyjny i kierunki wykorzystania powierzchni obszarów wiejskich	*Geodesic status and directions of use of rural areas*	4.1.
Powierzchnia geodezyjna terenów wiejskich według kierunków wykorzystania i województw	*Geodesic area of rural areas by directions of land use and voivodships*	4.2.
Powierzchnia geodezyjna terenów miejskich i wiejskich według podregionów	*Geodesic urban and rural areas by subregions*	4.3.
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona według podregionów	*Legally protected areas possessing unique environmental value by subregions*	4.4.
Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji oraz grunty zrekultywowane i zagospodarowane według województw	*Devastated and degraded land requiring reclamation as well as reclaimed and managed land by voivodships*	4.5.
Powierzchnia gruntów leśnych na obszarach wiejskich według podregionów	*Forest land in rural areas by subregions*	4.6.
Zalesienia użytków rolnych nieprzydatnych do produkcji rolnej oraz nieużytków na obszarach wiejskich według podregionów	*Afforestations of land area useless to agricultural production and wasteland in rural areas by subregions*	4.7.
Tereny zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej na obszarach wiejskich według podregionów	*Generally accessible and estate green belts in rural areas by subregions*	4.8.

		Nr *No.*
Tereny zieleni ogólnodostępnej i lasów gminnych na obszarach wiejskich według podregionów	*Generally accessible green areas and gmina forests in rural areas by subregions*	4.9.
Melioracje podstawowe według województw	*Basic meliorations by voivodships*	4.10.
Gospodarka ściekowa na obszarach wiejskich według podregionów	*Wastewater management in rural areas by subregions*	4.11.
Ludność obszarów wiejskich korzystająca z oczyszczalni ścieków według podregionów	*Rural population connected to wastewater treatment plants by subregions*	4.12.
Odpady wytworzone i dotychczas składowane (nagromadzone) na obszarach wiejskich według podregionów	*Waste genarated and landfilled to now (accumulated) in rural areas by subregions*	4.13.
Odpady komunalne i składowiska na obszarach wiejskich według województw	*Municipal waste and landfill in rural areas by voivodships*	4.14.
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych według województw	*Emission of air pollutants from plants generating substantial air pollution by voivodships*	4.15.
Całkowita emisja głównych zanieczyszczeń powietrza w rolnictwie	*Total emission of main air pollutants in agriculture*	4.16.
Całkowita emisja głównych gazów cieplarnianych w rolnictwie	*Total emission of main greenhouse gases in agriculture*	4.17.
Nakłady inwestycyjne w zakresie wodociągów zbiorowych i stacji uzdatniania wody na obszarach wiejskich według województw	*Investment outlays in the scope of collective water-line systems and water treatment plants in rural areas by voivodships*	4.18.
Nakłady inwestycyjne w zakresie kanalizacji zbiorczej na obszarach wiejskich według województw	*Investment outlays in the scope of collective sewerage system in rural areas by voivodships*	4.19.
Nakłady inwestycyjne w zakresie zbiorczych oczyszczalni ścieków na obszarach wiejskich według województw	*Investment outlays in the scope of collective wastewater treatment plants in rural areas by voivodships*	4.20.
Nakłady inwestycyjne w zakresie indywidualnych wiejskich oczyszczalni ścieków według województw	*Investment outlays in the scope of individual rural wastewater treatment plants by voivodships*	4.21.
Nakłady inwestycyjne w zakresie składowisk odpadów na obszarach wiejskich według województw	*Investment outlays in the scope of waste dumps in rural areas by voivodships*	4.22.
Efekty rzeczowe inwestycji oddanych do użytku w zakresie wodociągów zbiorowych i stacji uzdatniania wody na obszarach wiejskich według województw	*Tangible effects of completed investments in the scope of collective water-line systems and water treatment plants in rural areas by voivodships*	4.23.
Efekty rzeczowe inwestycji oddanych do użytku w zakresie sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków i wysypisk odpadów na obszarach wiejskich według województw	*Tangible effects of completed investments in the scope of sewerage system, wastewater treatment plants and waste dumps in rural areas by voivodships*	4.24.
Aneksy	***Annexes***	
Wybrane dane dla obszarów wiejskich i miast o liczbie ludności do 5 tys. według podregionów	*Selected data for rural areas and towns with population below 5 thous. by subregions*	II
Wybrane dane o podregionach według typologii regionalnej Eurostatu i OECD	*Selected data on subregions by Eurostat and OECD regional typology*	III

Objaśnienia znaków umownych
Symbols

Kreska	(-)	–	zjawisko nie wystąpiło. *magnitude zero.*
Zero:	(0)	–	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5⇳ *magnitude not zero, but less than 0⇳5 of a unit⇳*
	(0,0)	–	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05. *magnitude not zero, but less than 0⇳05 of a unit.*
Kropka	(.)	–	zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych. *data not available or not reliable.*
Znak	x	–	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe. *not applicable.*
Znak	Δ	–	oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji; ich pełne nazwy podano w uwagach ogólnych do publikacji. *categories of applied classification are presented in abbreviated form; their full names are given in the general notes to the publication.*
„W tym” ”*Of which*”		–	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy. *indicates that not all elements of the sum are given.*
Comma	(,)	–	*used in figures represents the decimal point.*

Ważniejsze skróty
Major abbreviations

tys. *thous.*	= tysiąc = *thousand*
mln	= milion *million*
zł *zl*	= złoty = *zloty*
wol. *vol.*	= wolumin = *volume*
szt. *pcs*	= sztuka = *piece*
kg	= kilogram *kilogram*
dt	= decytona *deciton*
t	= tona *tonne*
km	= kilometr *kilometre*
km^2	= kilometr kwadratowy *square kilometre*
m^2	= metr kwadratowy *square metre*
m^3	= metr sześcienny *cubic metre*
ha	= hektar *hectare*
l	= litr *litre*
Gg	= gigagram *gigagram*
dam^3	= dekametr sześcienny *cubic decameter*
hm^3	= hektometr sześcienny *cubic hectometer*
kWh	= kilowatogodzina *kilowatt·hour*
GWh	= gigawatogodzina *gigawatt·hour*
r.	= rok *year*
cd. *cont.*	= ciąg dalszy = *continued*
dok. *cont.*	= dokończenie = *continued*
tabl.	= tablica *table*
p.proc. *p.p.*	= punkt procentowy = *percentage point*
m.	= miasto
Lp. *No.*	= liczba porządkowa = *oridinal number*
Dz. U.	= Dziennik Ustaw
Dz. Urz.	= Dziennik Urzędowy
art. *Art.*	= artykuł = *article*
nr (Nr) *No.*	= numer = *number*
poz.	= pozycja
ust.	= ustęp
pkt	= punkt
min	= minuta *minute*
os.	= osoba *person*
UE *EU*	= Unia Europejska = *European Union*
OECD	= Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju *Organisation for Economic and Development Cooperation*
PROW 2007-2013 *RDP* 2007-2013	= Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 = *Rural Development Programme for 2007--2013*
KE *EC*	= Komisja Europejska = *European Commision*
EUROSTAT	= Urząd Statystyczny Unii Europejskiej *Statistical Office of the European Union*
ARiMR *ARMA*	= Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa = *Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture*
EFRROW *EAFRD*	= Europejski Fundusz Rolniczy Rozwoju Obszarów Wiejskich = *European Agricultural Fund for Rural Development*
ESU	= wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego *economic size of agricultural holding*
PSR *AC*	= Powszechny Spis Rolny = *The National Agricultural Census*
KSI (SIMIK 07-13) *NIS (SIMIK 07-13)*	= Krajowy System Informatyczny Monitoringu i Kontroli Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności w okresie 2007-2013 = *National Information System for monitoring and controling of Structural Funds and Cohesion Fund 2007-2013*

Uwagi ogólne

1. Dane zamieszczone w publikacji – jeśli nie zaznaczono inaczej – podano w **każdorazowym podziale administracyjnym kraju**.

   W tablicach zawierających informacje w podziale na **miasta i wieś**, przez **„miasta"** rozumie się obszar położony w granicach administracyjnych tych jednostek, przez **„wieś"** – pozostałe terytorium kraju.

2. Dane prezentowane są w układzie **Nomenklatury** Jednostek **Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS)**, opracowanej na podstawie *Nomenclature of Territorial Units for Statistics* (NUTS), obowiązującej w krajach Unii Europejskiej, zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 V 2003 r. (Dz. Urz. UE L 154 z 21 VI 2003 r., z późniejszymi zmianami). NTS obowiązująca od 1 I 2008 r. wprowadzona została rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 XI 2007 r. (Dz. U. Nr 214, poz. 1573, z późniejszymi zmianami) w miejsce obowiązującej do 31 XII 2007 r. Klasyfikacja ta ma na celu zapewnienie zbierania, opracowywania i udostępniania na obszarze UE porównywalnych danych dla określonych statystyk regionalnych państw członkowskich.

   Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS) opracowana została w oparciu o istniejący zasadniczy trójstopniowy podział kraju na województwa, powiaty i gminy, przy pomocy którego wyodrębnione zostały także dwa dodatkowe nieadministracyjne poziomy, tj. regiony i podregiony. NTS dzieli Polskę na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na 5 poziomach, z czego:
   - 3 określono jako poziomy regionalne:
     poziom 1 – **regiony** (6 jednostek – grupują jednostki szczebla wojewódzkiego),
     poziom 2 – **województwa** (16 jednostek),
     poziom 3 – **podregiony** (66 jednostek – grupują jednostki szczebla powiatowego);
   - 2 określono jako poziomy lokalne:
     poziom 4 – **powiaty i miasta na prawach powiatu** (314 + 65 jednostek),
     poziom 5 – **gminy** (2479 jednostek).

3. Prezentowane dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – dotyczą **całej gospodarki narodowej**.

4. Prezentowane informacje zostały przedstawione stosownie do zakresu prowadzonych badań, uwzględniających podmioty klasyfikowane według kryterium **liczby pracujących** i – jeśli nie zaznaczono inaczej – obejmują podmioty o liczbie pracujących:
   - do 9 osób,
   - od 10 do 49 osób,
   - powyżej 49 osób.

5. Dane prezentuje się:
   1) w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007**, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczej we Wspólnocie Europejskiej – *Statistical Classification of Economic Activities in the European Community* – NACE Rev. 2. PKD 2007, wprowadzona z dniem 1 I 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 XII 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885) zastąpiła Polską Klasyfikację Działalności – PKD 2004.

      PKD 2007, w stosunku do klasyfikacji PKD 2004, wprowadziła zmiany zakresowe polegające na uwzględnieniu nowych grupowań rodzajów działalności (ujęcie nowych, podział lub agregacja dotychczasowych), a także na przesunięciu rodzajów działalności pomiędzy poszczególnymi poziomami

General notes

1. *Data in the publication, unless otherwise indicated, are presented according to the **administrative division of the country in a given period**.*

   *In the tables containing information divided into **urban areas and rural areas**, the term **"urban areas"** is understood as an area located within the administrative borders of these units, while the term **"rural areas"** is understood as the remaining territory of the country.*

2. *Data are presented in accordance with the **Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes (NTS)**, compiled on the basis of the Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) obligatory in the countries of the European Union according to Regulation (EC) No. 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 V 2003 (Official Journal of the EU L 154, 21 VI 2003, with later amendments). NTS in force since 1 I 2008 was introduced by a decree of the Council of Ministers of 14 XI 2007 (Journal of Laws No. 214, item 1573, with later amendments) replacing the NTS in force until 31 XII 2007. The Classification is to ensure the collection, elaboration and dissemination on the EU territory of comparable data for particular regional statistics of Member States.*

   The Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes (NTS) was developed based on the binding three-tier division of the country into voivodships, powiats and gminas, on the basis of which two additional non-administrative levels were established i.e., regions and subregions. NTS divides Poland into territorial units, hierarchically tied on 5 levels, of which:
   - *3 levels were defined as regional:*
     level 1 – regions (6 units – grouping together voivodships),
     level 2 – voivodships (16 units),
     level 3 – subregions (66 units – grouping together powiats);
   - *2 levels were defined as local:*
     level 4 – powiats and cities with powiat status (314 + 65 units),
     level 5 – gminas (2479 units).

3. *Presented data, unless otherwise indicated, concern the **entire national economy**.*

4. *Information is presented in compliance with the scope of conducted surveys, considering entities classified according to the criterion of the **number of persons employed** and, unless otherwise indicated, include entities employing:*
   - *up to 9 persons,*
   - *from 10 to 49 persons,*
   - *more than 49 persons.*

5. *Data are presented:*
   *1) according to the **Polish Classification of Activities – PKD 2007**, compiled on the basis of the Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007, introduced on 1 I 2008 by the decree of the Council of Ministers of 24 XII 2007 (Journal of Laws No. 251, item 1885), replaced the Polish Classification of Activities – PKD 2004/NACE Rev. 1.1.*

      PKD 2007/NACE Rev. 2 differs from the PKD 2004/NACE Rev. 1.1 classification in the fact that it introduced scope-related changes, i.e. new groupings of activity types as well as (presentation of new types, division or aggregation of the previous ones) as well as transfers of some types of activities between

klasyfikacyjnymi. W efekcie w PKD 2007 wyróżnia się m.in. 21 sekcji i 88 działów, wobec 17 sekcji i 62 działów w PKD 2004. Zmiany te spowodowały brak porównywalności danych również przy niezmienionych nazwach niektórych poziomów klasyfikacyjnych.

W ramach PKD 2007 dokonano dodatkowego grupowania, ujmując pod pojęciem „Przemysł" sekcje: „Górnictwo i wydobywanie", „Przetwórstwo przemysłowe", „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych" oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją".

Pod pojęciem „Pozostałe usługi" ujęte są sekcje: „Działalność profesjonalna naukowa i techniczna", „Działalność z zakresu usług administrowania i działalność wspierająca", „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne", „Edukacja", „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna", „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją", „Pozostała działalność usługowa" oraz „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby";

2) według **sektorów własności**:
   a) **sektor publiczny** – grupujący własność państwową (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), własność jednostek samorządu terytorialnego oraz „własność mieszaną" z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora publicznego;
   b) **sektor prywatny** – grupujący własność prywatną krajową (osób fizycznych i pozostałych jednostek prywatnych), własność zagraniczną (osób zagranicznych) oraz „własność mieszaną" z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora prywatnego i brakiem przewagi sektorowej w kapitale (mieniu) podmiotu.

   „Własność mieszana" określana jest głównie dla spółek i wyznaczana na podstawie struktury kapitału (mienia) deklarowanego we wniosku rejestracyjnym spółki.
3) według **Klasyfikacji Spożycia Indywidualnego według Celu (COICOP)**, na podstawie której dokonuje się grupowania spożycia produktów (wyrobów i usług) w sektorze gospodarstw domowych oraz wydatków na towary i usługi konsumpcyjne w gospodarstwach domowych (przyjętych również do opracowania wskaźników cen).

6. Dane zamieszczone w publikacji – jeśli nie zaznaczono inaczej – opracowano zgodnie z **każdorazowym stanem organizacyjnym gospodarki narodowej**.

7. Dane w podziale według sekcji PKD 2007 oraz w podziale terytorialnym opracowano – jeśli nie zaznaczono inaczej – tzw. metodą przedsiębiorstw.

   Metoda przedsiębiorstw (podmiotowa) oznacza przyjmowanie całych podmiotów gospodarki narodowej za podstawę grupowania wszystkich danych charakteryzujących ich działalność według poszczególnych poziomów klasyfikacyjnych i podziałów terytorialnych.

8. Przez **podmioty gospodarki narodowej** rozumie się jednostki prawne, tj.: osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

   Pod pojęciem **podmiotów gospodarczych** rozumie się podmioty prowadzące działalność gospodarczą (produkcyjną i usługową) na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku.

9. Dane w **cenach** dochodom, poniesionym wydatkom lub wartości wyrobów, usług itp. W tablicach i wykresach, w których nie określono cen, dane liczbowe wyrażono w cenach bieżących.**bieżących** odpowiadają uzyskanym

individual classification levels. As a result there are, among others, 21 sections and 88 divisions in PKD 2007/NACE Rev. 2 compared with 17 sections and 62 divisions in PKD 2004/NACE Rev. 1.1. These changes resulted in the lack of comparability of data, also when the names of classification levels unchanged.

The item "Industry" was introduced, including NACE Rev. 2 sections: "Mining and quarrying", "Manufacturing", "Electricity, gas, steam and air conditioning supply" and "Water supply; sewerage, waste management and remediation activities", as an additional grouping".

The item "Other services" was introduced including sections: "Professional, scientific and technical activities", "Administrative and support service activities", "Public administration and defence; compulsory social security", "Education", "Human health and social work activities", "Arts, entertainment and recreation", "Other service activities" as well as "Activities of households as employers; undifferentiated goods-and-services-producing activities of households for own use";

*2) according to **ownership sectors**:*
   *a) **public sector** – grouping state ownership (of the State Treasury and state legal persons), local self--government entity ownership as well as "mixed ownership" with a predominance of capital (property) of public sector entities;*
   *b) **private sector** – grouping private domestic ownership (of natural persons and other private entities), foreign ownership (of foreign persons) as well as "mixed ownership" with a predominance of capital (property) of private sector entities and lack of predominance of public or private sector in capital (property) of the entity.*

   "Mixed ownership" is defined mainly for companies and determined on the basis of the capital (property) structure as declared in a company's registration application.
*3) according to the **Classification of Individual Consumption by Purpose (COICOP)**, on the basis of which final consumption expenditure of products (goods and services) in the households sector as well as expenditures on consumer goods and services of households (also adopted for compiling price indices) are grouped.*

*6. Data in the publication – unless otherwise indicated, are compiled in accordance with the **respective organizational status of units of the national economy**.*

7. Data according to NACE Rev. 2 sections as well as according to territorial division are compiled, unless otherwise indicated, using the enterprise method.

*In the **enterprise (entity) method**, the entire organizational unit of entities in the national economy is the basis for grouping all data describing their activity according to individual classification levels and territorial divisions.*

*8. The term **entities of the national economy** is understood as legal entities, i.e.: legal persons, organizational entities without legal personality as well as natural persons conducting economic activity.*

The term economic entities is understood as entities conducting economic activity (production and service) on their own account in order to earn a profit.

*9. Data in **current prices** correspond to obtained revenue, incurred expenditures or the value of products, services, etc. In tables and charts in which prices are not defined, data are expressed in current prices.*

Cena bazowa definiowana jest jako kwota pieniędzy otrzymywanych przez producenta (w tym także przez jednostkę handlową) od nabywcy za jednostkę produktu (wyrobu lub usługi), pomniejszona o podatki od produktu oraz o ewentualne rabaty i opusty, powiększona o dotacje otrzymywane do produktu.

Podatki od produktów obejmują: podatek od towarów i usług VAT (od produktów krajowych i z importu), podatek akcyzowy (od wyrobów krajowych, importowanych i nabytych wewnątrzwspólnotowo) cła oraz podatki od niektórych rodzajów usług (np. od gier losowych i zakładów wzajemnych, zryczałtowany podatek od towarów i usług od okazjonalnych przewozów osób autobusami zarejestrowanymi za granicą).

10. **Liczby względne (wskaźniki**, **odsetki)** obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.
11. Przy **przeliczaniu na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.)** danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczaniu danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku (np. ruch naturalny ludności, produkcja) – według stanu w dniu 30 VI.

    Do przeliczeń przyjęto liczbę ludności opracowaną za lata 2000, 2002-2009 na bazie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002, z tym że dla lat 2000 i 2001 według podziału administracyjnego obowiązującego w dniu 31 XII 2002 r., od 2010 r. na bazie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, z tym że dla 2010 r. według podziału administracyjnego obowiązującego w dniu 31 XII 2011 r.
12. Dane – jeśli nie zaznaczono inaczej – nie obejmują jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.
13. Niektóre dane liczbowe zostały podane na podstawie danych nieostatecznych i mogą ulec zmianie w następnych publikacjach Głównego Urzędu Statystycznego.
14. Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się nieznacznie różnić od podanych wielkości „ogółem".
15. Informacje statystyczne pochodzące ze źródeł spoza Głównego Urzędu Statystycznego opatrzono odpowiednimi notami.
16. W publikacji zastosowano skróty nazw w zakresie Polskiej Klasyfikacji Działalności. Zestawienie zastosowanych skrótów i pełnych nazw podano poniżej:

Basic price *is defined as the amount of money received by a producer (trade entities included) from a buyer for a unit of product (good or service), decreased by the tax on the product as well as by applicable rebates and deductions, and increased by subsidies received for the product.*

Taxes on products comprise: VAT on goods and services (on domestic and imported products), excise tax (on domestic, imported and Intra-Community acquired goods), duties and taxes on certain services (e.g. on games of chance and mutual betting, lump sum tax on goods and services from occasional transports of passengers in buses with foreign registration).

10. ***Relative numbers*** *(**indices, percentages**) are, as a rule, calculated on the basis of absolute data expressed with higher precision than that presented in the tables.*
11. *When **computing per capita data (per 1000 population, etc.)** as of the end of a year, the population as of 31 XII was adopted, whereas data describing the magnitude of a phenomenon within a year (e.g., vital statistics, production) – as of 30 VI.*

    For calculations, it was assumed to use the number of population calculated – for the years 2000, 2002--2009 on the basis of the Population and Housing Census 2002, for 2000 and 2001 by the administrative division valid as of 31 XII 2002, and since 2010 on the basis of Population and Housing Census 2011, for 2010 by the administrative division valid as of 31 XII 2011.
12. *Data, unless otherwise indicated, do not include budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety.*
13. *Some data are given on the basis of preliminary data and may change in subsequent publications of the Central Statistical Office.*
14. *Due to the rounding of data, in some cases sums of components may slightly differ from the amount given in the item "total".*
15. *Statistical information originating from sources other than the Central Statistical Office is indicated in the appropriate notes.*
16. *The names of the Polish Classification of Activities used in the publication have been abbreviated. The list of abbreviations used and their full names gave below:*

POLSKA KLASYFIKACJA DZIAŁALNOŚCI – PKD 2007
STATISTICAL CLASSIFICATION OF ECONOMIC ACTIVITIES IN THE EUROPEAN COMMUNITY – NACE Rev. 2

skrót *abbreviation*	**pełna nazwa** *full name*
Handel; naprawa pojazdów samochodowych *Trade; repair of motor vehicles*	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle *Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles*
Zakwaterowanie i gastronomia *Accommodation and catering*	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi *Accommodation and food service activities*
Obsługa rynku nieruchomości	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Administrowanie i działalność wspierająca	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Wyjaśnienia metodyczne dotyczące podstawowych pojęć i metod opracowania danych liczbowych zamieszczono w dziale „Ważniejsze definicje stosowane w publikacji". Rozszerzone wyjaśnienia dotyczące poszczególnych dziedzin statystyki Czytelnik znajdzie w publikacjach tematycznych GUS oraz w serii „Zeszyty metodyczne i klasyfikacje".

Methodological explanations *concerning basic definitions and methods of compiling statistical data are enumerated in the chapter "Major definitions used in publication". More detailed information pertaining to particular fields of statistics can be found in the CSO subject matter publication as well as in the series "Zeszyty metodyczne i klasyfikacje" (Methodologies and classifications).*

Uwagi metodyczne

1. Źródła i zakres danych

Przedstawiona w publikacji analiza obejmuje obszary wiejskie wyodrębnione na podstawie podziału terytorialnego według Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT), w którym za obszary wiejskie uznaje się gminy wiejskie i część wiejską gmin miejsko-wiejskich. Zastosowanie identyfikatorów rejestru TERYT umożliwia opracowanie i prezentowanie zjawisk społeczno-ekonomicznych w przekrojach o różnym stopniu szczegółowości.

Dane zawarte w publikacji opracowano na podstawie:
- wyników badań GUS zebranych w badaniu „Statystyczny system informacyjny obszarów wiejskich";
- źródeł administracyjnych: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Dyrekcja Generalna Poczty Polskiej, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Gospodarki, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Zgromadzone dane przedstawiono w ujęciu retrospektywnym dla lat: 2002 i 2010, za wyjątkiem danych dotyczących finansowania obszarów wiejskich oraz zawartych w aneksie danych dla obszarów wiejskich i miast o liczbie ludności do 5 tys., gdzie zaprezentowano dane za 2007 i 2011 r.

Publikacja składa się z dwóch integralnych części. Pierwsza, w wersji książkowej, zawiera komentarz analityczny stanowiący kompleksowy opis przemian obszarów wiejskich opracowany przede wszystkim w oparciu o wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2010 i dane dotyczące finansowania obszarów wiejskich. Zagadnienia te przedstawiono w powiązaniu z informacjami społeczno-demograficznymi oraz z informacjami z zakresu środowiska naturalnego, ze szczególnym uwzględnieniem zmian dokonujących się na terenach wiejskich po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Uzupełnieniem tych informacji są tabele przeglądowe obejmujące swym zakresem szerokie spektrum zagadnień: od danych demograficznych, działalności pozarolniczej, wydatków i wyposażenia gospodarstw domowych, dostępu do placówek edukacyjnych, ośrodków kultury i opieki zdrowia, po dane o zasobach mieszkaniowych i infrastrukturze technicznej przedstawione m.in. w porównaniu z danymi ogólnopolskimi oraz z danymi charakteryzującymi obszary miejskie. Dane liczbowe o obszarach wiejskich zostały zilustrowane na mapach i wykresach stanowiących nierozerwalną część analizy.

Druga część publikacji, wyłącznie w wersji CD, została podzielona na 4 części:
1) część tabelaryczną – obejmującą swym zakresem zagadnienia ujęte w analizie;
2) aneksy zawierające:
   - dane o obszarach wiejskich zdefiniowanych na podstawie typologii regionalnych Urzędu Statystycznego Unii Europejskiej (EUROSTAT) i Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD),
   - dane dla obszarów wiejskich i miast o liczbie ludności do 5 tys.,
   - graficzne przedstawienie, na mapach na poziomie gminnym, najważniejszych wskaźników społeczno-gospodarczych dla obszarów wiejskich.

Dzięki podziałowi na część zawierającą treść publikacji drukowanej i część tabelaryczną możliwe było położenie nacisku na udostępnienie szerokiego zakresu danych ukazujących najważniejsze przemiany i potencjał tkwiący w obszarach wiejskich, na potrzeby analiz wykonywanych przez użytkowników publikacji.

Methodological notes

1. Sources and range of data

Analysis presented in this publication concerns the rural areas distinguished on the basis of the administrative division by the National Official Register of Territorial Division of the Country (TERYT), in which the rural areas are recognized as the rural gminas and the rural part of urban and rural gminas. Usage of TERYT registry identifiers enables the preparation and presentation of socio-economic phenomena in sections with different level of accuracy.

Data included in this publication were compiled on the basis of:
- *the results of the CSO surveys collected in the research "Statistical information system of rural areas";*
- *administrative sources: Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture, Polish Post General Directorate, General Directorate for National Roads and Motorways, Head Office of Geodesy and Cartography, Agricultural Social Insurance Fund, National Centre for Emissions Management, Ministry of National Education, Ministry of Finance, Ministry of Economy, Ministry of Labour and Social Policy, Ministry of Agriculture and Rural Development, Social Insurance Institution.*

Collected data are presented in retrospection for years: 2002 and 2010, with the exception of data on rural areas financing and data for rural areas and cities with a population below five thousand placed in the annex, in which data are presented for 2007 and 2011.

The publication consists of two integral parts. First, in the paper version, contains analytical comment. It constitutes a comprehensive description of the rural areas transformation based on the results of the Agricultural Census 2010 and data on rural areas financing. These issues are presented in connection with socio-demographic information as well as environmental information, with particular reference to the changes took place in rural areas after accession Poland to the European Union. As a supplement are prepared information are review tables including a wide spectrum of issues, from demographic data, non-agricultural activities, expenditure and households furnishing, access to educational establishments, cultural centers and health care, to data on dwelling stocks and technical infrastructure, presented e.g. in comparision with national data and data characterizing urban areas. The data on rural areas are illustrated on the maps and charts which are an inseparable part of the analysis.

The second part of the publication, only in CD version, was divided into 4 parts:
1) *table part – covering issues included in the analysis;*
2) *annexes containing:*
   - *data according to the regional typology of the Directorate-General of the European Commission (EUROSTAT) and the Organisation for Economic Co--operation and Development (OECD),*
   - *data for rural areas and cities with a population below five thousand,*
   - *graphical presentation, on the maps at the gmina level of the most important socio-economic indicators for rural areas.*

Thanks to division of the publication on printed and electronic – table part it was possible to put emphasis on providing a wide scope of data showing the most important changes and potential of rural areas, for analysis performed by the users of the publication.

Uwaga.
Opis ważniejszych definicji zastosowanych w publikacji znajduje się na płycie CD dołączonej do publikacji.

2. Typologia regionów według Eurostatu

Typologia regionów według Eurostatu została opracowana przez przedstawicieli DG Agri, Eurostatu, JRC i DG Regio, na podstawie typologii OECD. Jej celem jest poprawa porównywalności poszczególnych kategorii jednostek na terenie Unii Europejskiej poprzez wyeliminowanie słabości typologii OECD.

Metodologia identyfikowania i podziału podregionów według typologii Eurostatu wyróżnia następujące kryteria delimitacji:

1) wyznaczenie dwóch kategorii „gridów" (kwadratów 1x1 km wyznaczonych przez linie siatki geograficznej) – miejskich i wiejskich – w oparciu o dane z systemu *CORINE land cover* oraz o dane o liczbie ludności dla LAU 2:
   a) obszar miejski stanowią te „gridy", które spełniają łącznie dwa warunki:
      - gęstość zaludnienia – powyżej 300 osób/km^2,
      - minimalna liczba ludności obszaru stworzonego przez zgrupowanie danego „gridu" wraz z ośmioma sąsiadującymi „gridami" – powyżej 5 tys. osób;
   b) obszar wiejski stanowią te „gridy", które nie spełniają powyższych kryteriów.
2) wyznaczenie 3 typów podregionów (NTS 3) na podstawie siatki geograficznej z przypisanymi kategoriami poszczególnych „gridów" (miejskie, wiejskie), przy jednoczesnym zastosowaniu następujących kryteriów:
   a) **podregion przeważająco wiejski (PW)** – gdy udział ludności mieszkającej na terenie „gridów" wyznaczonych jako wiejskie na obszarze NTS 3 przekracza 50%,
   b) **podregion pośredni (P)** – gdy udział ludności mieszkającej na terenie „gridów" wyznaczonych jako wiejskie na obszarze NTS 3 wynosi 20-50%,
   c) **podregion przeważająco miejski (PM)** – gdy udział ludności mieszkającej na terenie „gridów" wyznaczonych jako wiejskie na obszarze NTS 3 wynosi poniżej 20%.
3) w celu lepszej identyfikacji typu NTS 3, w zależności od specyfiki podregionu, zastosowano dodatkowe kryterium delimitacji, tj.:
   a) w przypadku jednostek NTS 3 o niewielkiej powierzchni (poniżej 500 km^2) dokonano grupowań z sąsiednimi jednostkami (w zależności od jednostki – z jedną, kilkoma lub wszystkimi) w celu ustalenia typu (jak w pkt 2),
   b) podobnie jak w przypadku typologii OECD, wzięto także pod uwagę wielkość miasta na terenie danego NTS 3:
      - w przypadku miasta powyżej 200 tys. ludności, stanowiącej przynajmniej 25% populacji podregionu, podregion przeważająco wiejski (PW) uznaje się za pośredni (P),
      - w przypadku miasta powyżej 500 tys. ludności, stanowiącej przynajmniej 25% populacji podregionu, podregion pośredni (P) uznaje się za przeważająco miejski (PM).

3. Typologia regionów według OECD

Kryteria identyfikowania i podziału regionów według typologii OECD zostały ustalone w oparciu o stopień ich zurbanizowania. Uwzględniają one 2 poziomy analizy terytorialnej, tj. lokalny (dla Polski – gmina) i regionalny (dla Polski – TL 3, odpowiadający NTS 3). Metodologia ta uwzględnia 3 etapy podziału:

1) na poziomie lokalnym, jednostki administracyjne sklasyfikowano jako miejskie lub wiejskie, według następujących kryteriów:
   a) **obszar wiejski** to obszar, gdzie gęstość zaludnienia nie

Note.
The description of the major definitions used in this publication is placed on the CD included in the publication.

2. Typology of regions by Eurostat

Typology of regions by Eurostat typology was compiled by DG Agri, Eurostat, JRC and DG Regio representatives, on the basis of the OECD regional typology. The aim of this typology is improvement comparability of individual categories of units on the EU territory by eliminating the distortions of the OECD regional typology.

The methodology of the identification and the division of subregions according to the Eurostat typology distinguishes the following criteria of delimitation:

1) determine two categories "gird cells" (squares 1x1 km determined by lines of the geographical grid) – urban and rural – based on the data from CORINE land cover system as well as the data of the population number for LAU 2:
   a) urban area are those "gird cells" which meet altogether two conditions:
      - *population density – above 300 inhabitants per square kilometer,*
      - *the minimal population number of area created by grouping "gird cell" with surrounding eight "gird cells" – above 5 thous. of persons;*
   b) the rural area are those "gird cells" which do not meet above criteria.
2) distinguished three types of subregions (NUTS 3) on the basis of the geographical grid with assigned individual categories "gird cells" (urban, rural) at simultaneous applying the following criteria:
   *a) **predominantly rural (PR) subregion** – the share of population living in rural "gird cells" on NUTS 3 area is above 50%,*
   *b) **intermediate (IN) subregion** – the share of population living in rural "gird cells" on NUTS 3 area is between 20% and 50%,*
   *c) **predominantly urban (PU) subregion** – the share of population living in rural "gird cells" on NUTS 3 area is below 20%.*
3) in order to better identification of NUTS 3 type depending on the specificity of the subregion, used additional criterion of delimitation, i.e.:
   a) in case of not large NUTS 3 areas (below 500 square kilometers) grouped them with surrounding units (depending on unit – with one, several or all of them), in order to determine the type (as in the point 2),
   b) as similarly as in case of the typology OECD, was also taken into consideration a size of the city on the NUTS 3 area:
      - *in case of the urban centre above 200 thous. of inhabitants, representing at least 25% of the subregion population, predominantly rural (PR) subregion becomes intermediate subregion (P),*
      - *in case of the urban centre above 500 thous. of inhabitants, representing at least 25% of the subregion population, intermediate subregion (IN) becomes predominantly urban.*

3. Typology of regions by OECD

The methodology of the identification and the division of subregions according to the OECD regional typology was established on the base of their urbanized degree. The OECD regional typology takes into consideration two levels of territorial analysis, i.e. local (for Poland – gmina) and regional (for Poland – TL 3 corresponding NUTS 3). The methodology distinguishes three stage of the division:

1) on the local unit the basic administrative units classified as urban or rural according to the following criteria:
   *a) **rural areas** it is area, where population density is below*

przekracza 150 osób/km^2;
   b) **obszar miejski** to obszar, gdzie gęstość zaludnienia wynosi 150 lub więcej osób/km^2;
2) na poziomie regionalnym jednostki funkcjonalne lub administracyjne sklasyfikowano w zależności od procentowego udziału ludności mieszkającej na obszarach wiejskich (według kryteriów poziomu lokalnego). Wyróżniono 3 typy regionów:
   a) **przeważająco wiejski (PW)** – gdy więcej niż 50% jego mieszkańców zamieszkuje obszary lokalne sklasyfikowane jako wiejskie według kryteriów poziomu lokalnego;
   b) **pośredni (P)** – gdy udział procentowy mieszkańców zamieszkujących obszary lokalne sklasyfikowane jako wiejskie wynosi 15-50%;
   c) **przeważająco miejski (PM)** – gdy mniej niż 15% jego mieszkańców zamieszkuje obszary lokalne sklasyfikowane jako wiejskie;
3) dodatkowo na poziomie regionalnym obszary wiejskie definiowane są w oparciu o kryterium wielkości populacji miasta, gdzie:
   a) region sklasyfikowany jako **przeważająco wiejski (PW) staje się pośrednim (P)**, jeżeli na jego terenie położone jest miasto o liczbie ludności powyżej 200 tys., która stanowi co najmniej 25% populacji tego regionu;
   b) region sklasyfikowany jako **pośredni (P) staje się przeważająco miejskim (PM)**, jeżeli na jego terenie położone jest miasto o liczbie ludności powyżej 500 tys., która stanowi co najmniej 25% populacji tego regionu.

Równolegle prowadzone są prace, zainicjowane przez Dyrekcję Generalną ds. Polityki Regionalnej Komisji Europejskiej, nad uwzględnieniem kryterium dostępności do najbliższego miasta[1]. Założeniem tego kryterium jest pomiar czasu dojazdu co najmniej 50% ludności danego obszaru do najbliżej położonego miasta o liczbie mieszkańców powyżej 50 tys. Wartość progowa czasu dojazdu (CD) jest równa 60 min. Ta rozszerzona typologia klasyfikuje regiony do jednego z 5 typów:

1) przeważająco miejski (PM) – wyznaczony na podstawie 3 powyższych kryteriów;
2) pośredni położony blisko miasta (PB) – pośredni, dla którego czas dojazdu co najmniej 50% ludności do najbliższego miasta o liczbie ludności powyżej 50 tys. nie przekracza 60 min;
3) pośredni oddalony od miasta (PO) – pośredni, dla którego czas dojazdu co najmniej 50% ludności do najbliższego miasta o liczbie ludności powyżej 50 tys. przekracza 60 min;
4) przeważająco wiejski położony blisko miasta (PWB) – przeważająco wiejski, dla którego czas dojazdu co najmniej 50% ludności do najbliższego miasta o liczbie ludności powyżej 50 tys. nie przekracza 60 min;
5) przeważająco wiejski oddalony od miasta (PWO) – przeważająco wiejski, dla którego czas dojazdu co najmniej 50% ludności do najbliższego miasta o liczbie ludności powyżej 50 tys. przekracza 60 min.

Tabelę „Podregiony w Polsce według typologii regionalnej Eurostatu i OECD" przedstawiono na stronie 25.

150 inhabitants per square kilometer;
   *b) **urban areas** it is area, where population density is above 150 inhabitants per square kilometer.*
2) on the regional level functional or administrative units are classified depending on the percentage share of population living in rural areas (according to criteria of the local unit). Distinguished three types of regions:
   *a) **predominantly rural (PR)**, if the share of population (population share) living in rural local units is above 50%;*
   *b) **intermediate (IN)**, if the share of population (population share) living in rural local units is between 15% and 50%;*
   *c) **predominantly urban (PU)**, if the share of population (population share) living in rural local units is below 15%;*
3) additionally on the regional level the rural areas are defined based on the criterion of the population size of the urban centre, where:
   *a) a region classified as **predominantly rural (PR) becomes intermediate (IN)** if it contains an urban centre of more than 200 thous. inhabitants representing at least 25% of the regional population;*
   *b) a region classified as **intermediate (IN) becomes predominantly urban (PU)** if it contains an urban centre of more than 500 thous. inhabitants representing at least 25% of the regional population.*

Simultaneously works are conducting initiated by the Directorate of Regional Policy of the European Commission[2], the OECD regional typology has been extended to include a criterion on the accessibility to urban centres. The assumption of this methodology is measured through the driving time (DT) of at least 50% of the regional population to the closest urban centre with more than 50 thous. inhabitants. The threshold for the driving time is set equal to 60 minutes. This extended regional typology classifies regions to the one of the 5 types:

1) predominantly urban (PU) – distinguishes on the base of three above criteria,
2) intermediate close to the city (INC) – intermediate for which the driving time of at least 50% of population to the closest urban centre with more than 50 thous. inhabitants is below 60 minutes,
3) intermediate remote (INR) – intermediate for which the driving time of at least 50% of population to the closest urban centre with more than 50 thous. inhabitants is above 60 minutes,
4) predominantly rural close to a city (PRC) – predominantly rural for which the driving time of at least 50% of population to the closest urban centre with more than 50 thous. inhabitants is below 60 minutes,
5) predominantly rural remote (PRR) – predominantly rural for which the driving time of at least 50% of population to the closest urban centre with more than 50 thous. inhabitants is above 60 minutes.

Table "Subregions in Poland by Eurostat and OECD regional typology" on page 25.

[1] L. Dijkstra and H. Poelman, 2008. *Remote Rural Regions: How the proximity to a city influences the performances of rural regions. Regional Focus No 1/08. The paper defines remote rural regions in Europeans countries* [GOV/TDPC/TI/RD(2008)4].

[2] L. Dijkstra and H. Poelman, 2008. *Remote Rural Regions: How the proximity to a city influences the performances of rural regions. Regional Focus No 1/08. The paper defines remote rural regions in Europeans countries.* [GOV/TDPC/TI/RD(2008)4].

Schemat rozszerzonej typologii OECD

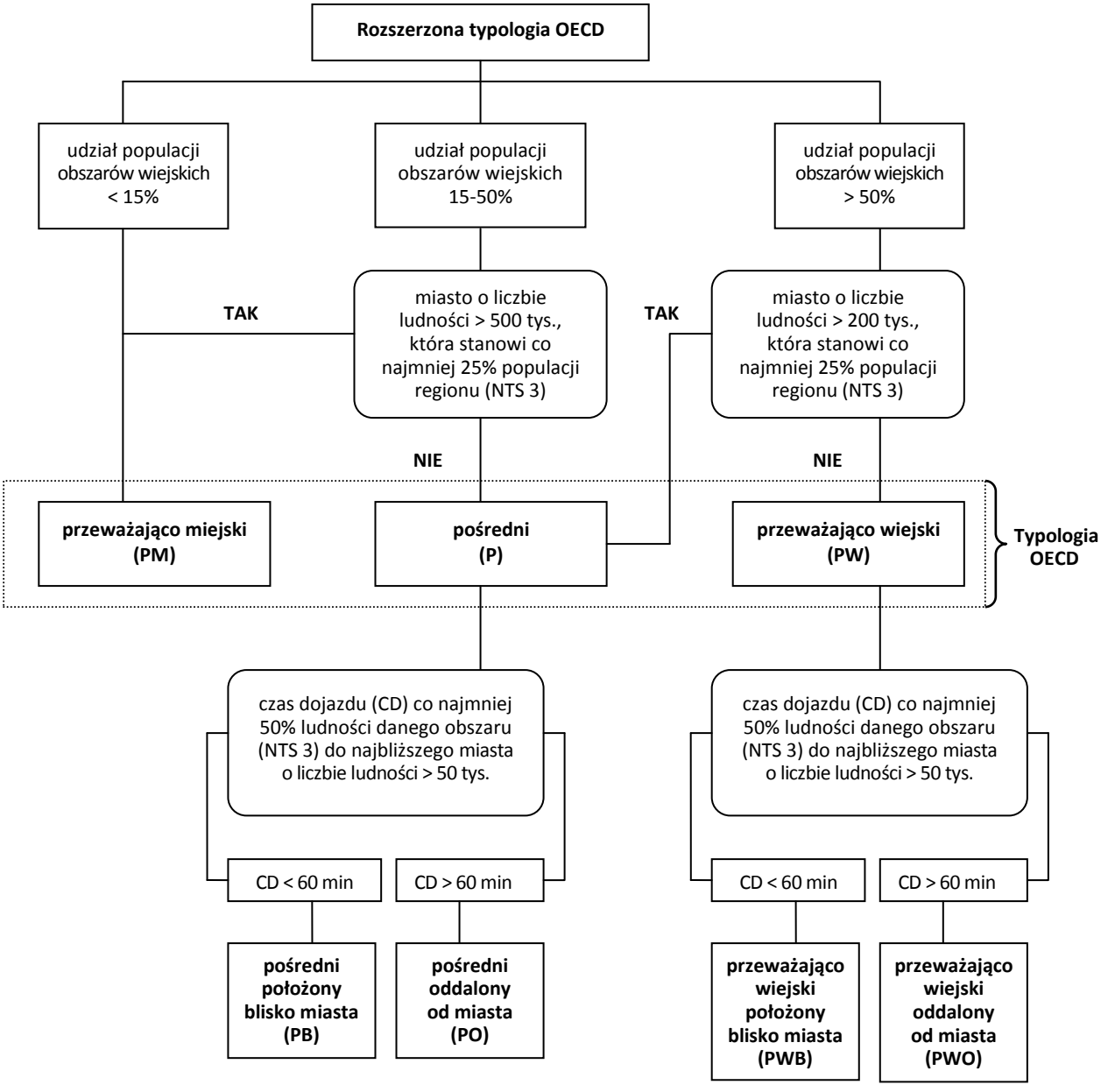

Ź r ó d ł o : Dokument ze spotkania grupy roboczej OECD do spraw wskaźników terytorialnych *„Refinement of the OECD regional typology: the economic performance of remote rural regions”*.

Diagram of the extended OECD regional typology

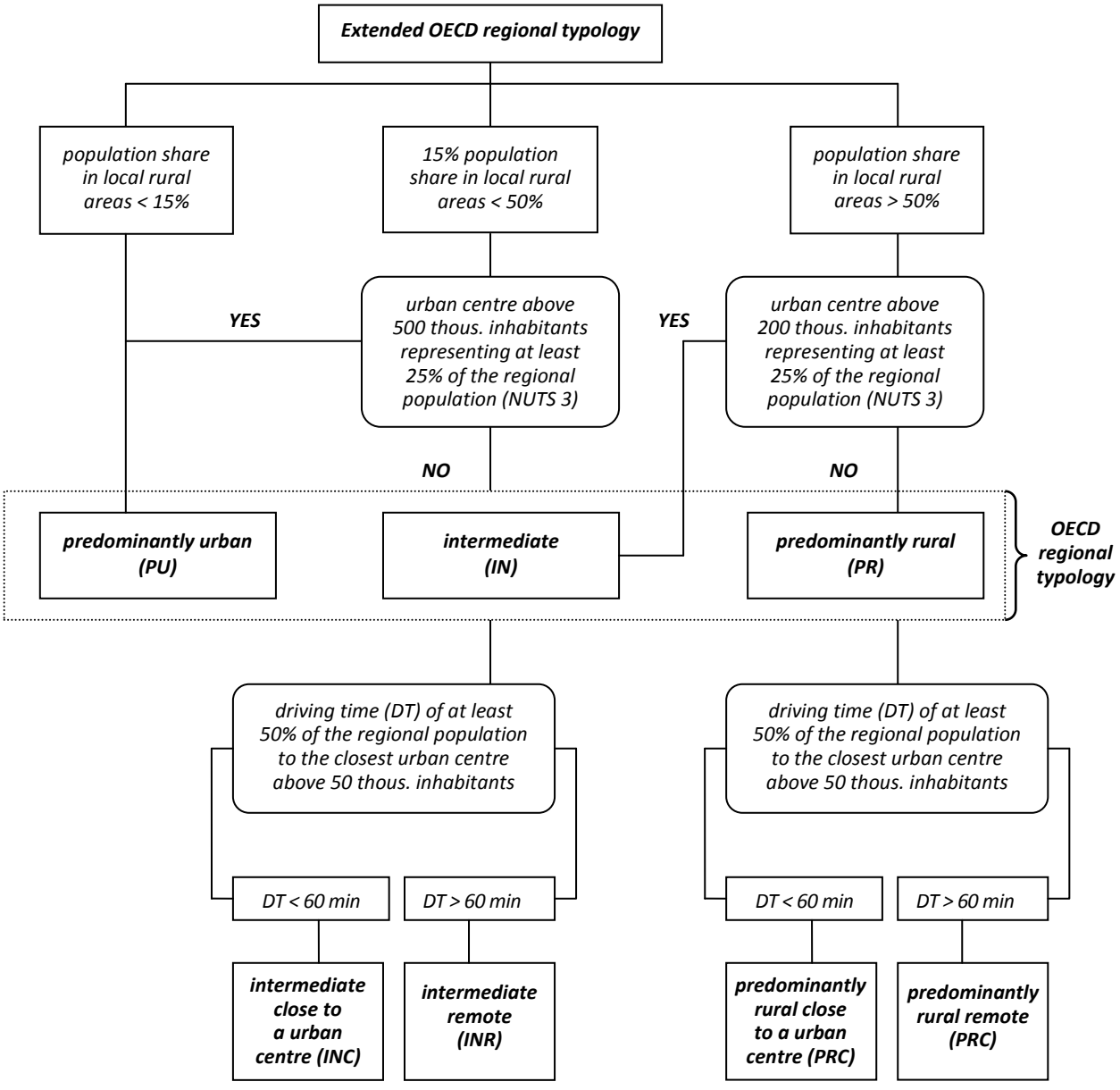

Source: *The document from working group meeting to the territorial indicators matters "Refinement of the OECD regional typology: the economic performance of remote rural regions".*

Podregiony w Polsce według typologii regionalnej Eurostatu i OECD
Subregions in Poland by Eurostat and OECD regional typology

Typy podregionów: PW – przeważająco wiejski, P – pośredni, PM – przeważająco miejski
Type of subregions: PR – predominatly rural, IN – intermediate, PU – predominatly urban

Wyszczególnienie *Specification*	**Typologia regionalna według** *Regional typology by*		**Wyszczególnienie** (dok.) *Specification (cont.)*	**Typologia regionalna według** (dok.) **Regional typology by** *(cont.)*	
	Eurostat	**OECD**		**Eurostat**	**OECD**
Dolnośląskie			Podkarpackie (dok.) *(cont.)*		
jeleniogórski	P / *IN*	P / *IN*	przemyski	PW / *PR*	PW / *PR*
legnicko-głogowski	P / *IN*	P / *IN*	rzeszowski	P / *IN*	PW / *PR*
wałbrzyski	P / *IN*	P / *IN*	tarnobrzeski	PW / *PR*	PW / *PR*
wrocławski	PM / *PU*	PW / *PR*	Podlaskie		
m. Wrocław	PM / *PU*	PM / *PU*	białostocki	P / *IN*	P / *IN*
Kujawsko-pomorskie			łomżyński	PW / *PR*	PW / *PR*
bydgosko-toruński	PM / *PU*	P / *IN*	suwalski	PW / *PR*	PW / *PR*
grudziądzki	PW / *PR*	PW / *PR*	Pomorskie		
włocławski	PW / *PR*	PW / *PR*	gdański	P / *IN*	PW / *PR*
Lubelskie		PW / *PR*	słupski	P / *IN*	PW / *PR*
bialski	PW / *PR*	PW / *PR*	starogardzki	PW / *PR*	PW / *PR*
chełmsko-zamojski	PW / *PR*	PW / *PR*	trójmiejski	P / *IN*	PM / *PU*
lubelski	P / *IN*	P / *IN*	Śląskie		
puławski	PW / *PR*	PW / *PR*	bielski	P / *IN*	P / *IN*
Lubuskie			bytomski	PM / *PU*	P / *IN*
gorzowski	P / *IN*	PW / *PR*	częstochowski	P / *IN*	P / *IN*
zielonogórski	P / *IN*	PW / *PR*	gliwicki	PM / *PU*	PM / *PU*
Łódzkie			katowicki	PM / *PU*	PM / *PU*
łódzki	PM / *PU*	P / *IN*	rybnicki	PM / *PU*	PM / *PU*
m. Łódź	PM / *PU*	PM / *PU*	sosnowiecki	PM / *PU*	PM / *PU*
piotrkowski	PW / *PR*	PW / *PR*	tyski	PM / *PU*	PM / *PU*
sieradzki	PW / *PR*	PW / *PR*	Świętokrzyskie		
skierniewicki	PW / *PR*	PW / *PR*	kielecki	P / *IN*	P / *IN*
Małopolskie			sandomiersko-jędrzejowski	PW / *PR*	PW / *PR*
krakowski	PM / *PU*	P / *IN*	Warmińsko-mazurskie		
m. Kraków	PM / *PU*	PM / *PU*	elbląski	PW / *PR*	PW / *PR*
nowosądecki	PW / *PR*	PW / *PR*	ełcki	PW / *PR*	PW / *PR*
oświęcimski	P / *IN*	P / *IN*	olsztyński	P / *IN*	PW / *PR*
tarnowski	PW / *PR*	P / *IN*	Wielkopolskie		
Mazowieckie			kaliski	PW / *PR*	PW / *PR*
ciechanowsko-płocki	PW / *PR*	PW / *PR*	koniński	PW / *PR*	PW / *PR*
ostrołęcko-siedlecki	PW / *PR*	PW / *PR*	leszczyński	PW / *PR*	PW / *PR*
radomski	P / *IN*	P / *IN*	pilski	PW / *PR*	PW / *PR*
m. Warszawa	PM / *PU*	PM / *PU*	poznański	PM / *PU*	PW / *PR*
warszawski wschodni	P / *IN*	P / *IN*	m. Poznań	PM / *PU*	PM / *PU*
warszawski zachodni	P / *IN*	P / *IN*	Zachodniopomorskie		
Opolskie			koszaliński	P / *IN*	PW / *PR*
nyski	PW / *PR*	P / *IN*	stargardzki	PW / *PR*	PW / *PR*
opolski	PW / *PR*	P / *IN*	m. Szczecin	P / *IN*	PM / *PU*
Podkarpackie			szczeciński	P / *IN*	PW / *PR*
krośnieński	PW / *PR*	P / *IN*			

I. WAŻNIEJSZE DANE O SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ W LATACH 2000, 2002-2010

I. MAJOR DATA REGARDING THE SOCIO-ECONOMIC SITUATION IN 2000, 2002-2010

Lp.	Wyszczególnienie	2000	2002	2003	2004	2005
1	Powierzchnia ogólna kraju[ab] w tys. km^2	312,7	312,7	312,7	312,7	312,7
2	obszary wiejskie w %	93,3	93,2	93,2	93,2	93,2
3	Ludność na wsi[a] w % ogółu ludności	38,2	38,3	38,4	38,5	38,6
4	Kobiety na 100 mężczyzn[a]	106	107	107	107	107
5	obszary wiejskie	101	101	101	101	101
6	Mediana wieku	35,4	35,9	36,2	36,5	36,7
7	obszary wiejskie	33,5	34,0	34,2	34,6	34,8
	Ruch naturalny					
8	Małżeństwa na 1000 ludności	5,5	5,0	5,1	5,0	5,4
9	obszary wiejskie	5,7	5,2	5,2	5,1	5,5
10	Rozwody[c] na 1000 ludności	1,1	1,2	1,3	1,5	1,8
11	obszary wiejskie	0,5	0,5	0,5	0,7	0,9
12	Urodzenia żywe na 1000 ludności	9,9	9,3	9,2	9,3	9,6
13	obszary wiejskie	11,6	10,6	10,3	10,2	10,4
14	Zgony na 1000 ludności	9,6	9,4	9,6	9,5	9,7
15	obszary wiejskie	10,2	9,9	10,1	9,9	10,1
16	Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	8,1	7,5	7,0	6,8	6,4
17	obszary wiejskie	7,9	7,1	6,8	6,4	6,5
18	Przyrost naturalny na 1000 ludności ogółem	0,3	-0,1	-0,4	-0,2	-0,1
19	obszary wiejskie	1,4	0,7	0,2	0,3	0,3
20	Płodność kobiet	37,5	35,2	35,1	35,8	36,8
21	obszary wiejskie	47,6	43,1	41,5	41,1	41,3
22	Współczynnik dzietności ogólnej	1,337	1,249	1,222	1,227	1,243
23	obszary wiejskie	1,587	1,488	1,421	1,400	1,399
24	Współczynnik reprodukcji brutto	0,649	0,606	0,594	0,595	0,604
25	obszary wiejskie	0,773	0,725	0,689	0,681	0,682
26	Współczynnik dynamiki demograficznej	1,028	0,984	0,961	0,980	0,989
27	obszary wiejskie	1,135	1,072	1,018	1,029	1,029
	Przeciętne dalsze trwanie życia:					
28	chłopcy	69,7	70,4	70,5	70,7	70,8
29	obszary wiejskie	69,4	70,0	70,0	70,3	70,3
30	dziewczynki	78,0	78,8	78,9	79,2	79,4
31	obszary wiejskie	78,4	79,1	79,2	79,5	79,6
	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na obszarach wiejskich					
32	na 1000 ludności	0,1	1,0	1,9	2,7	2,0
33	saldo migracji wewnętrznych	0,3	1,2	2,1	2,8	2,2
	Ludność według ekonomicznych grup wieku[a]					
34	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	65	61	59	58	56
35	obszary wiejskie	76	71	69	67	65
36	Ludność w wieku produkcyjnym w % ogółu ludności	60,8	62,2	62,9	63,5	64,0
37	obszary wiejskie	56,8	58,4	59,2	60,0	60,8
	Rynek pracy[a]					
38	Pracujący[d] na 1000 ludności	213,6	201,1	198,3	200,9	205,4
39	obszary wiejskie	85,7	81,7	82,3	83,6	86,7
40	Bezrobotni zarejestrowani w tys.	2702,6	3217,0	3175,7	2999,6	2773,0
41	obszary wiejskie	43,7	41,7	41,7	42,1	42,6
	Struktura wybranych przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych[e] **w %:**					
42	żywność i napoje bezalkoholowe	30,8	29,5	28,3	28,1	28,1
43	obszary wiejskie	38,2	35,6	34,4	34,7	33,6
44	użytkowanie mieszkania i nośniki energii	17,9	19,9	20,5	20,3	19,6
45	obszary wiejskie	15,6	16,6	17,7	17,2	17,9
46	zdrowie	4,5	4,5	4,7	5,0	5,0
47	obszary wiejskie	4,5	4,5	4,8	5,0	4,9

a Stan w dniu 31 XII. *b* Według ewidencji geodezyjnej; obszar lądowy (łącznie z wodami śródlądowymi) oraz część morskich wód wewnętrznych. *c* Nie uwzględniono rozwodów, działalności. *e* Opracowano na podstawie stanu w końcu poszczególnych kwartałów.

a As of 31 XII. b According to geodetic register; land area (including inland waters) and part of internal waters. c Exclude divorces in which both of spouses live abroad. d Excluding

2006	2007	2008	2009	2010	Specification	No.
312,7	312,7	312,7	312,7	312,7	*Total area of the country[ab] in thous. km²*	1
93,2	93,2	93,2	93,2	93,1	*rural areas in % of total*	2
38,7	38,8	38,9	39,0	39,2	*Rural population[a] in % of total population*	3
107	107	107	107	107	*Females per 100 males[a]*	4
101	101	101	101	101	*rural areas*	5
37,0	37,3	37,5	37,7	38,0	*Median age*	6
35,2	35,5	35,7	36,0	36,2	*rural areas*	7
					Vital statistics	
5,9	6,5	6,8	6,6	5,9	*Marriages per 1000 population*	8
6,0	6,6	6,9	6,6	6,0	*rural areas*	9
1,9	1,7	1,7	1,7	1,6	*Divorces[c] per 1000 population*	10
0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	*rural areas*	11
9,8	10,2	10,9	11,0	10,7	*Live births per 1000 population*	12
10,5	10,9	11,6	11,4	11,4	*rural areas*	13
9,7	9,9	10,0	10,1	9,8	*Deaths per 1000 population*	14
9,9	10,1	10,1	10,2	10,0	*rural areas*	15
6,0	6,0	5,6	5,6	5,0	*Infant deaths per 1000 live births*	16
5,7	5,9	5,6	5,5	5,0	*rural areas*	17
0,1	0,3	0,9	0,9	0,9	*Natural increase per 1000 population*	18
0,6	0,8	1,5	1,2	1,4	*rural areas*	19
38,1	39,8	42,9	43,6	43,3	*Female fertility*	20
42,0	43,4	46,2	45,7	46,0	*rural areas*	21
1,267	1,306	1,390	1,398	1,376	*Total fertility rate*	22
1,409	1,449	1,528	1,496	1,505	*rural areas*	23
0,615	0,635	0,676	0,678	0,662	*Gross reproduction rate*	24
0,686	0,704	0,741	0,727	0,722	*rural areas*	25
1,012	1,028	1,093	1,085	1,092	*Demographic dynamics rate*	26
1,060	1,076	1,149	1,118	1,135	*rural areas*	27
					Life expectancy:	
70,9	71,0	71,3	71,5	72,1	*boys*	28
70,6	70,4	70,7	71,0	71,4	*rural areas*	29
79,6	79,7	80,0	80,1	80,6	*girls*	30
79,9	80,1	80,2	80,2	80,7	*rural areas*	31
					Internal and international net migration for permanent residence in rural	
1,7	2,8	2,3	2,8	3,1	*areas per 1000 population*	32
2,4	3,2	2,6	2,7	3,0	*internal net migration*	33
					Population by economic age groups[a]	
56	55	55	55	55	*Non-working age population per 100 of working-age population*	34
63	62	60	59	58	*rural areas*	35
64,2	64,4	64,5	64,5	64,4	*Working age population in % of total population*	36
61,4	61,9	62,4	62,9	63,1	*rural areas*	37
					Labour Market[o]	
210,8	219,7	226,1	222,5	223,5	*Employed persons[d] per 1000 population*	38
89,1	94,5	98,2	98,0	99,5	*rural areas*	39
2309,4	1746,6	1473,8	1892,7	1954,7	*Registered unemployed persons in thous.*	40
43,5	45,0	45,5	44,0	43,8	*in rural areas in % of total*	41
					Structure of selected average monthly expenditures per capita in households[e] in %:	
27,1	26,6	25,6	25,1	24,8	*food and non-alcoholic beverages*	42
32,0	31,4	29,8	29,4	28,9	*rural areas*	43
19,7	18,4	18,9	19,7	20,2	*housing, water, electricity, gas and other fuels*	44
18,6	17,2	18,2	19,0	19,8	*rural areas*	45
4,9	4,9	4,8	5,0	4,8	*health*	46
4,7	4,6	4,5	4,7	4,5	*rural areas*	47

w których obie strony miały miejsce zamieszkania za granicą. *d* Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

economic entities employing up to 9 persons; by actual workplace and kinds of activity. e Compiled on the basis of data at the end of individual quarters.

I. WAŻNIEJSZE DANE O SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ W LATACH 2000, 2002-2010 (cd.)

I. MAJOR DATA REGARDING THE SOCIO-ECONOMIC SITUATION IN 2000, 2002-2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie	2000	2002	2003	2004	2005
	Struktura wybranych przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwach domowych[a] w % (dok.):					
1	edukacja	1,4	1,6	1,6	1,5	1,3
2	obszary wiejskie	1,0	1,2	1,0	1,0	0,9
3	łączność	3,5	4,5	4,6	4,7	5,3
4	obszary wiejskie	2,8	3,8	4,0	4,1	4,7
5	rekreacja i kultura	6,7	6,4	6,6	6,8	6,8
6	obszary wiejskie	4,5	4,7	4,8	4,9	4,9
	Gospodarstwa domowe wyposażone w niektóre przedmioty trwałego użytkowania[a] w % ogółu gospodarstw domowych:					
7	automat pralniczy	70,9	75,5	77,1	77,3	79,8
8	obszary wiejskie	52,2	58,7	61,6	62,8	66,5
9	samochód osobowy	47,2	47,5	48,9	46,0	47,4
10	obszary wiejskie	51,4	52,3	53,6	52,5	54,8
11	urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej	48,1	48,9	49,7	48,9	48,2
12	obszary wiejskie	25,9	27,9	29,4	27,9	27,4
13	telefon komórkowy	17,1	37,1	47,2	54,0	65,2
14	obszary wiejskie	10,7	27,5	36,4	45,2	59,1
15	komputer osobisty	14,3	22,8	29,0	32,9	38,6
16	obszary wiejskie	6,5	12,8	18,8	22,8	28,7
17	komputer osobisty z dostępem do Internetu	5,1	10,7	13,8	16,9	22,5
18	obszary wiejskie	1,8	4,9	6,3	7,8	10,7
	Rolnictwo					
19	Powierzchnia użytków rolnych[b] w tys. ha	17812,3	16899,3	16169,4	16327,4	15906,0
	w tym:					
20	grunty orne	13683,5	13066,5	12650,5	12684,6	12222,0
21	łąki trwałe	2502,8	2531,3	2340,8	2390,0	2529,2
22	pastwiska trwałe	1369,3	1030,5	927,7	975,1	858,3
23	Liczba gospodarstw rolnych[b] w tys.	2859,2	2933,2	2845,9	2844,2	2733,4
24	w tym o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha	1885,7	1956,1	1855,3	1856,2	1786,7
25	Liczba ekologicznych gospodarstw rolnych	949	1977	2286	3760	7182
	w tym:					
26	z certyfikatem	338	882	1287	1683	1951
27	w trakcie przestawiania	611	1095	999	2077	5231
28	Powierzchnia zasiewów[b] w tys. ha	12408,2	10764,3	10888,8	11285,4	11193,4
	w tym:					
29	zbóż podstawowych[c]	7122,2	6574,2	7769,7	7913,0	7916,8
30	ziemniaków	1250,6	803,4	765,8	713,3	588,2
31	rzepaku i rzepiku	436,8	439,0	426,3	538,2	550,2
	Zwierzęta[b] gospodarskie na 100 ha użytków rolnych w szt.:					
32	bydło	33,0	32,6	33,9	32,8	34,5
33	w tym krowy	16,8	17,0	17,9	17,1	17,6
34	trzoda chlewna[d]	93,0	110,2	115,1	104,0	113,9
35	drób kurzy[e]	246	1036	982	906	845
	Produkcja żywca rzeźnego[f] w przeliczeniu na mięso (łącznie z tłuszczami i podrobami)					
36	na 1 ha użytków rolnych w kg	175,1	197,6	225,1	212,0	224,1
37	Produkcja mleka krowiego na 1 ha użytków rolnych w l	648	682	714	703	728
38	Końcowa produkcja rolnicza w mln zł (ceny bieżące)	38707	40497	41412	53457	50141
39	na 1 ha użytków rolnych w zł	2173	2396	2561	3274	3152
40	Towarowa produkcja rolnicza w mln zł (ceny bieżące)	33491	34739	36543	46227	42907
41	na 1 ha użytków rolnych w zł	1880	2056	2260	2831	2698
42	Ciągniki rolnicze[g] w tys. szt.	1307	1339	1371	1365	1437

a Opracowano na podstawie stanu w końcu poszczególnych kwartałów. *b* Stan w VI. *c* Zboża podstawowe, owies z jęczmieniem i inne mieszanki zbożowe, kukurydza na ziarno, gryka, końskiego, drobiowego, koziego, króliczego i dziczyzny; w wadze poubojowej ciepłej. *g* Stan w VI; do 2004 r. – stan w dniu 31 XII.

a Compiled on the basis of data at the end of individual quarters. b As of VI. c Basic cereals, oats with barley and other cereal mixed, maize for grain, buckwheat, millet and other warm weight. g As of VI; until 2004 – as of 31 XII.

2006	2007	2008	2009	2010	Specification	No.
					Structure of selected average monthly expenditures per capita in households[a] in % (cont.):	
1,4	1,4	1,2	1,2	1,3	*education*	1
0,9	1,0	0,9	0,9	0,9	*rural areas*	2
5,2	5,0	4,8	4,5	4,4	*communication*	3
4,7	4,7	4,6	4,5	4,4	*rural areas*	4
7,1	7,6	7,9	8,0	8,0	*recreation and culture*	5
5,1	5,5	5,9	6,3	6,1	*rural areas*	6
					Households furnished with selected durable goods[a] in % of total households:	
82,8	84,7	86,7	89,0	89,8	*automatic washing machine*	7
71,5	74,6	77,3	81,1	82,5	*rural areas*	8
49,5	52,5	54,7	57,4	59,5	*passenger car*	9
58,2	61,6	63,5	65,8	67,2	*rural areas*	10
48,9	51,8	55,9	60,3	64,5	*satellite or cable television equipment*	11
28,6	33,8	40,1	47,3	54,0	*rural areas*	12
73,1	79,3	83,5	86,5	88,8	*mobile phone*	13
68,5	75,7	80,2	83,4	85,8	*rural areas*	14
43,7	50,1	56,4	60,8	64,9	*personal computer*	15
34,8	42,2	49,4	54,2	58,6	*rural areas*	16
28,4	36,6	45,6	53,4	59,6	*personal computer with access to the Internet*	17
15,5	23,4	33,6	42,8	50,2	*rural areas*	18
					Agriculture	
15957,3	16177,1	16154,3	16119,6	15503,0	*Agricultural land area[b] in thous. ha*	19
					of which:	
12449,3	11869,1	12093,8	12113,6	10945,5	*arable land*	20
2390,2	2497,4	2450,3	2463,1	2629,2	*permanent meadows*	21
825,5	773,8	734,1	716,6	654,3	*permanent pastures*	22
2598,6	2579,2	2566,0	2501,3	2277,6	*Number of agricultural holdings[b] in thous.*	23
1810,4	1808,0	1810,4	1769,6	1562,6	*of which exceeding 1 ha of agricultural land*	24
9187	11870	14896	17091	20582	*Number of organic farms*	25
					of which:	
3504	6618	8685	10153	12901	*with certified*	26
5683	5252	6211	6938	7681	*under conversion*	27
11465,3	11456,1	11631,1	11615,2	10427,7	*Sown area[b] in thous. ha*	28
					of which:	
7991,4	8008,5	8209,1	8228,8	7186,7	*basic cereals[c]*	29
597,2	569,6	548,9	508,0	388,3	*potatoes*	30
623,9	796,8	771,1	810,0	946,1	*rape and turnip rape*	31
					Livestock[b] per 100 of agricultural land in heads:	
35,1	35,2	35,6	35,4	37,2	*cattle*	32
17,7	17,2	17,4	16,7	17,1	*of which cows*	33
118,3	112,1	95,5	88,6	98,5	*pigs[d]*	34
783	723	797	770	1000	*hens[e]*	35
					Production of animals for slaughter[f] in terms of meat (including fats and pluck)	
242,0	243,3	232,2	224,7	252,1	*per ha of agricultural land in kg*	36
729	726	747	750	769	*Production of cows' milk per ha of agricultural land in l*	37
51566	61308	63524	63727	66795	*Final agricultural output in mln zl (current prices)*	38
3231	3790	3933	3953	4309	*per 1 ha of agricultural land in zl*	39
45897	52521	56265	56379	59527	*Market agricultural output in mln zl (current prices)*	40
2876	3247	3483	3497	3840	*per 1 ha of agricultural land in zl*	41
.	1553	1566	1577	1466	*Agricultural tractors[g] in thous. pcs*	42

proso i inne zbożowe. *d* Stan w końcu lipca. *e* W wieku powyżej 2 tygodni. *f* Dotyczy mięsa (łącznie z tłuszczami i podrobami): wołowego, cielęcego, wieprzowego, baraniego,

cereals. d As of end of July. e More than 2 weeks old. f Concerns meat (including fats and pluck): beef, veal, pork, mutton, horseflesh, poultry, goat, rabbit and game; in post-slaughter

I. WAŻNIEJSZE DANE O SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ W LATACH 2000, 2002-2010 (cd.)

I. MAJOR DATA REGARDING THE SOCIO-ECONOMIC SITUATION IN 2000, 2002-2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie	2000	2002	2003	2004	2005
	Rolnictwo (dok.)					
1	Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych[a] (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych w kg	85,8	93,2	93,6	99,3	102,4
	Edukacja i wychowanie[b]					
2	Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego[c] w wieku 3-5 lat na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat	327	346	362	382	410
3	obszary wiejskie	148	158	167	175	191
4	Uczniowie na 1 szkołę podstawową[d]	198	199	193	192	186
5	obszary wiejskie	115	116	114	111	108
6	Uczniowie na 1 gimnazjum[e]	209	288	269	261	251
7	obszary wiejskie	134	191	177	175	170
	Uczniowie na 1 komputer[f] przeznaczony do użytku uczniów z dostępem do Internetu:					
8	szkoły podstawowe	-	58	43	31	27
9	obszary wiejskie	-	44	32	23	21
10	gimnazja	-	32	28	25	23
11	obszary wiejskie	-	25	21	19	19
	Kultura					
12	Liczba ludności na 1 bibliotekę publiczną	3364	3553	3602	3648	3689
13	obszary wiejskie	1921	2118	2070	2115	2149
14	Czytelnicy bibliotek publicznych[gh] na 1000 ludności ogółem	193	196	198	197	192
15	obszary wiejskie	131	132	133	131	128
16	Widzowie[gi] w kinach stałych na 1000 ludności	545	708	661	871	652
17	obszary wiejskie	16	34	33	39	26
	Ambulatoryjna opieka zdrowotna[j]					
18	Zakłady opieki zdrowotnej[k]	8188	7827	11978	12101	12273
19	na obszarach wiejskich w % ogółem	34,0	32,2	25,5	25,3	25,9
20	Praktyki lekarskie i stomatologiczne[l]	5080	7004	7847	7975	7587
21	na obszarach wiejskich w % ogółem	17,1	19,4	19,2	18,5	20,3
22	Porady udzielone[gm] w tys.	234805,2	238932,8	251683,1	256630,8	261252,0
23	na obszarach wiejskich w % ogółem	17,0	16,5	16,2	15,6	16,1
	Liczba ludności na:					
24	1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej[n]	2883	2577	1926	1901	1921
25	obszary wiejskie	3800	3774	3217	3239	3118
26	1 aptekę ogólnodostępną[o] i punkt apteczny	4454	3979	3768	3611	3484
27	obszary wiejskie	8278	7681	6585	5900	5581
	Pomoc społeczna stacjonarna[jp]					
28	Miejsca na 10 tys. ludności	21	23	24	25	26
29	obszary wiejskie	23	24	26	26	27
30	Mieszkańcy na 10 tys. ludności	21	23	24	25	24
31	obszary wiejskie	23	24	26	26	25
	Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania[r]					
32	Obiekty na 1000 km^2	28	25	23	22	22
33	obszary wiejskie	16	14	11	10	10
34	Miejsca noclegowe na 1000 ludności	17	16	16	15	15
35	obszary wiejskie	21	18	18	16	16

a Łącznie z nawozami wieloskładnikowymi; w roku gospodarczym. *b* Stan w dniu 30 IX. *c* Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczono przedszkola i oddziały przedszkolne w zdrowotnej. *d* Łącznie ze szkołami filialnymi, szkołami sportowymi i mistrzostwa sportowego, szkołami artystycznymi niedającymi uprawnień zawodowych, realizującymi program specjalnych. *f* W przypadku wspólnego użytkowania komputerów przez kilka szkół – wykazane tylko raz. *g* W ciągu roku. *h* Łącznie z punktami bibliotecznymi. *i* Dotyczy filmów długo- indywidualne specjalistyczne, grupowe; bez praktyk lekarskich finansowanych wyłącznie ze środków niepublicznych. *m* Bez praktyk lekarskich i stomatologicznych finansowanych dla domów i zakładów pomocy społecznych; łącznie z filiami. *r* Stan w dniu 31 VII.

a Including mixed fertilizers; in the farming year. b As of 30 IX. c Pre-primary education establishments include nursery schools and pre-primary sections of primary schools, since schools and athletic schools, art schools; not leading to professional certification, simultaneously conducting a primary school programe, excluding special schools. e Including sports year. h Including library service points. i Concerns full and short length films. j As of 31 XII. k Were included: out-patient departments, health centres and since 2001 out-patients funds. m Excluding medical and dental practices financed exclusively from non-public funds. n Health care institutions including medical practices. o Till 2002 including company

2006	2007	2008	2009	2010	Specification	No.
					Agriculture (cont.)	
					Consumption of mineral or chemical fertilizers[a] (in terms of pure ingredient)	
123,3	121,8	132,6	117,9	114,7	*per ha of agricultural land in kg*	1
					Education[b]	
					Children attending pre-primary education establishments[c] aged 3-5 per 1000	
446	473	527	597	626	*children aged 3-5*	2
214	231	286	375	410	*rural areas*	3
179	173	171	168	165	*Pupils per primary school[d]*	4
104	102	101	99	96	*rural areas*	5
239	225	212	201	191	*Pupils per lower secondary school[e]*	6
164	155	146	139	132	*rural areas*	7
					Pupils per computer[f] with Internet access used by pupils:	
18	15	12	12	11	*primary schools*	8
13	11	9	8	8	*rural areas*	9
18	15	13	12	12	*lower secondary schools*	10
15	13	11	10	10	*rural areas*	11
					Culture	
3733	3771	3823	3871	3940	*Number of population per public library*	12
2184	2215	2270	2309	2347	*rural areas*	13
184	176	171	172	169	*Public library borrowers[gh] per 1000 total population*	14
125	120	114	112	110	*rural areas*	15
849	887	924	1024	974	*Audience[gi] in fixed cinemas per 1000 population*	16
34	34	35	35	30	*rural areas*	17
					Ambulatory health care[j]	
13473	14206	14853	16252	16608	*Health care institutions[k]*	18
26,1	25,9	25,6	25,4	25,2	*in rural areas in % of total*	19
8162	7610	6502	6909	6927	*Dental and medical practices[l]*	20
21,3	22,5	24,7	24,1	24,5	*in rural areas in % of total*	21
270640,3	279859,8	290660,9	291415,5	284787,8	*Consultations provide[gm] in thous.*	22
16,2	16,4	16,2	16,5	16,2	*in rural areas in % of total*	23
					Number of population per:	
1762	1747	1786	1648	1637	*provider of out-patient health care[n]*	24
2809	2744	2745	2570	2565	*rural areas*	25
3351	3247	3252	3188	3093	*public pharmacy[o] and pharmaceutical outlet*	26
5304	5117	5147	5094	5067	*rural areas*	27
					Stationary social welfare[jp]	
26	27	26	27	27	*Places per 10 thous. population*	28
27	27	27	27	27	*rural areas*	29
25	25	26	26	26	*Residents per 10 thous. population*	30
26	26	27	27	27	*rural areas*	31
					Collective tourist accommodation establishments[r]	
21	21	22	22	23	*Facilities per 1000 km^2*	32
10	10	10	10	10	*rural areas*	33
15	15	16	16	16	*Number of beds per 1000 population*	34
16	16	16	16	16	*rural areas*	35

szkołach podstawowych, a od roku szkolnego 2008/09 również zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne; bez wychowania przedszkolnego w zakładach opieki szkoły podstawowej; bez szkół specjalnych. *e* Łącznie ze szkołami sportowymi i mistrzostwa sportowego oraz szkołami z oddziałami przysposabiającymi do pracy; bez szkół i krótkometrażowych. *j* Stan w dniu 31 XII. *k* Zaliczono do nich: przychodnie, ośrodki zdrowia i od 2001 r. poradnie (samodzielne); łącznie ze służbą medycyny pracy. *l* Indywidualne, wyłącznie ze środków niepublicznych. *n* Ambulatoryjne zakłady opieki zdrowotnej łącznie z praktykami lekarskimi. *o* Do 2002 r. łącznie z aptekami zakładowymi. *p* W 2000 r. i 2002 r.

2008/2009 school year also pre-primary education groups and pre-primary points; excluding pre-primary education in health care institutions. d Including branch schools, sports schools and athletic schools as well as job-training schools; without special schools. f In case of commonly used computers by a few schools – presented only once. g During the clinics (independent); including workplace medical service. l Individual, individual specialistic and of a group; excluding medical practices financed only from the framework non-public pharmacies. p In 2000 and 2002 for homes and facilities social welfare; including branches. r As of 31 VII.

I. WAŻNIEJSZE DANE O SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ W LATACH 2000, 2002-2010 (cd.)

I. MAJOR DATA REGARDING THE SOCIO-ECONOMIC SITUATION IN 2000, 2002-2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie	2000	2002	2003	2004	2005
	Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania[a] (dok.)					
1	Noclegi[b] udzielone na 1000 ludności	1283	1164	1187	1222	1274
2	obszary wiejskie	1123	982	987	939	931
3	Korzystający z noclegów[b] na 1000 ludności	382	373	383	412	435
4	obszary wiejskie	251	235	247	250	252
	Zasoby mieszkaniowe[cd]					
5	Mieszkania na 1000 ludności	309,6	325,4	329,8	323,3	334,8
6	obszary wiejskie	266,7	278,5	282,4	283,6	284,8
	Przeciętna liczba:					
7	osób na 1 mieszkanie	3,20	3,07	3,03	3,01	2,99
8	obszary wiejskie	3,76	3,59	3,54	3,53	3,51
9	izb w mieszkaniu	3,48	3,66	3,68	3,68	3,69
10	obszary wiejskie	3,69	4,04	4,06	4,07	4,08
	Przeciętna powierzchnia użytkowa w m^2:					
11	1 mieszkania	61,5	68,2	68,8	69,0	69,3
12	obszary wiejskie	72,2	83,7	84,5	84,9	85,2
13	na 1 osobę	19,2	22,2	22,7	22,9	23,2
14	obszary wiejskie	19,2	23,3	23,9	24,1	24,3
	Mieszkania wyposażone w podstawowe instalacje[cd] w % ogółu mieszkań:					
15	wodociąg	92,8	95,0	95,0	95,0	95,1
16	obszary wiejskie	83,1	88,2	88,0	88,1	88,2
17	ustęp	.	86,9	87,3	87,4	87,5
18	obszary wiejskie	63,8	72,6	73,1	73,3	73,5
19	łazienkę	81,5	85,7	86,1	86,2	86,4
20	obszary wiejskie	67,6	74,0	74,5	74,7	74,9
21	gaz z sieci	56,7	55,3	55,4	55,5	55,5
22	obszary wiejskie	15,9	17,0	17,4	17,5	17,6
23	centralne ogrzewanie	72,1	76,5	77,1	77,2	77,4
24	obszary wiejskie	54,4	62,4	63,1	63,3	63,5
	Mieszkania oddane do użytkowania					
25	Na 1000 ludności	2,3	2,6	4,3	2,8	3,0
26	obszary wiejskie	1,2	1,8	4,7	2,4	2,5
27	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m^2	89,7	99,3	115,8	107,5	105,3
28	obszary wiejskie	124,8	131,9	134,1	137,6	137,5
	Infrastruktura komunalna					
	Sieć rozdzielcza[ce] w km/100 km^2:					
29	wodociągowa	67,8	71,9	74,3	76,5	78,5
30	obszary wiejskie	55,5	59,4	61,6	63,6	65,5
31	kanalizacyjna	16,3	19,5	22,0	23,6	25,6
32	obszary wiejskie	5,5	7,9	9,9	11,1	12,6
33	gazowa	30,8	37,3	32,2	32,6	33,2
34	obszary wiejskie	17,9	23,4	18,8	19,0	19,3
	Ludność korzystająca[f] z sieci w % ogółu ludności:					
35	wodociągowej	.	84,8	85,1	85,5	86,1
36	obszary wiejskie	.	69,7	70,4	71,3	72,2
37	kanalizacyjnej	.	56,7	57,4	58,3	59,2
38	obszary wiejskie	.	14,2	15,9	17,3	19,0
39	gazowej	.	55,2	54,2	51,8	51,7
40	obszary wiejskie	.	18,6	19,2	17,8	17,9
	Zużycie[b] w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca:					
41	wody z wodociągów[g] w m^3	35,6	33,6	33,2	32,2	32,0
42	obszary wiejskie	22,0	22,2	23,0	22,6	23,6

a Stan w dniu 31 VII. *b* W ciągu roku. *c* Stan w dniu 31 XII. *d* Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych; do 2002 r. dane dotyczyły zasobów mieszkaniowych zamieszkanych. *a As of 31 VII. b During the year. c As of 31 XII. d Based on balances of net dwelling stocks; till 2002 data concern inhabited dwelling stocks. e Without connections to buildings and*

2006	2007	2008	2009	2010	Specification	No.
					Collective tourist accommodation establishments[a] (cont.)	
1344	1442	1486	1442	1449	*Nights spent (overnight stay)[b] per 1000 population*	1
976	1033	1060	1007	1002	*rural areas*	2
459	497	513	507	531	*Tourist accommodated[b] per 1000 population*	3
266	292	305	294	305	*rural areas*	4
					Dwelling stocks[cd]	
337,7	340,9	344,8	348,5	348,4	*Dwellings per 1000 population*	5
286,0	287,5	289,8	291,7	290,1	*rural areas*	6
					Average number of:	
2,96	2,93	2,90	2,87	2,87	*persons per dwelling*	7
3,50	3,48	3,45	3,43	3,45	*rural areas*	8
3,69	3,70	3,70	3,71	3,71	*rooms per dwelling*	9
4,09	4,11	4,12	4,14	4,15	*rural areas*	10
					Average usable floor space in m^2:	
69,5	69,8	70,2	70,5	70,9	*Dwelling*	11
85,6	86,0	86,7	87,2	87,8	*rural areas*	12
23,5	23,8	24,2	24,6	24,7	*per person*	13
24,5	24,7	25,1	25,4	25,5	*rural areas*	14
					Dwellings fitted with basic installation[cd] in % of total dwellings:	
95,1	95,3	95,4	95,5	95,5	*water-line system*	15
88,3	88,7	88,9	89,0	89,1	*rural areas*	16
87,6	87,8	88,0	88,1	88,3	*lavatory*	17
73,7	74,2	74,5	74,8	75,1	*rural areas*	18
86,5	86,7	86,9	87,1	87,2	*bathroom*	19
75,0	75,5	75,8	76,1	76,4	*rural areas*	20
55,6	55,7	55,6	56,5	56,4	*gas from gas-line system*	21
17,9	18,3	18,4	20,3	20,4	*rural areas*	22
77,5	77,8	78,0	78,3	78,5	*central heating*	23
63,7	64,0	64,4	64,8	65,2	*rural areas*	24
					Dwellings completed	
3,0	3,5	4,3	4,2	3,5	*Per 1000 population*	25
2,4	3,1	3,8	3,3	3,3	*rural areas*	26
101,6	105,6	104,0	99,6	106,1	*Average usable floor space per dwelling in m^2*	27
137,7	138,0	137,7	140,3	140,2	*rural areas*	28
					Municipal infrastructure	
					Distribution network[ce] in km/100km^2:	
80,4	82,2	84,0	85,5	87,3	*water-line*	29
67,1	68,7	70,1	71,2	72,8	*rural areas*	30
27,1	28,6	30,3	32,0	34,4	*sewerage*	31
13,8	14,9	16,1	17,3	19,1	*rural areas*	32
34,1	34,8	35,3	35,9	36,4	*gas-line*	33
19,9	20,3	20,6	21,0	21,2	*rural areas*	34
					Population using[f] system in % of total population:	
86,4	86,7	87,0	87,2	87,4	*water-line system*	35
72,8	73,5	74,2	74,7	75,3	*rural areas*	36
59,8	60,3	61,0	61,5	62,0	*sewerage system*	37
20,2	21,3	22,5	23,5	24,8	*rural areas*	38
51,8	51,7	51,7	52,6	52,5	*gas-line system*	39
18,3	18,5	18,8	20,6	20,9	*rural areas*	40
					Consumption[b] in households per capita:	
32,0	31,5	31,8	31,3	31,1	*water from water-line system[g] in m^3*	41
24,5	24,3	25,1	25,0	25,1	*rural areas*	42

e Bez przyłączy do budynków i innych obiektów. *f* Dane szacunkowe. *g* Do przeliczeń przyjęto ludność według stanu w dniu 30 VI.
other objects. f Estimated data. g The number of persons as of 30 VI was used in calculations.

I. WAŻNIEJSZE DANE O SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ W LATACH 2000, 2002-2010 (dok.)

I. MAJOR DATA REGARDING THE SOCIO-ECONOMIC SITUATION IN 2000, 2002-2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie	2000	2002	2003	2004	2005
	Infrastruktura komunalna (dok.)					
	Zużycie[a] w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca (dok.):					
1	gazu[bc] z sieci w m^3	98,0	97,0	101,5	99,0	101,0
2	obszary wiejskie	41,7	44,4	45,7	43,0	44,6
3	energii elektrycznej[d] w kWh	548,5	566,6	577,4	597,3	696,1
4	obszary wiejskie	357,5	378,2	392,5	431,9	666,2
	Transport i łączność[e]					
5	Ludność na 1 placówkę pocztową[f]	4744	4636	4599	4572	4570
6	obszary wiejskie	3064	3129	3165	3243	3272
	Abonenci na 1000 ludności:					
7	radiowi[g]	244	241	238	240	235
8	obszary wiejskie	190	188	185	186	183
9	telewizyjni[g]	237	234	231	232	227
10	obszary wiejskie	185	183	180	181	177
11	telefoniczni[h]	281	289	289	293	273
12	obszary wiejskie	176	191	190	185	141
13	Drogi publiczne zamiejskie o twardej nawierzchni w km/100 km^2	.	64,6	64,0	64,6	64,9
	Stan i ochrona środowiska					
14	Lesistość[e] w %	.	28,5	28,6	28,7	28,8
15	obszary wiejskie	.	29,1	29,2	29,3	29,4
	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % ścieków wymagających oczysz-					
16	czania	88,0	91,0	90,3	91,0	91,2
17	obszary wiejskie	89,3	91,7	92,4	91,8	91,7
	Ścieki oczyszczane na 100 km^2 w dam^3:					
18	komunalne	397,7	380,9	370,7	368,5	364,6
19	obszary wiejskie	20,3	24,8	27,5	30,9	33,4
20	przemysłowe	306,0	282,4	257,7	252,9	252,4
21	obszary wiejskie	73,3	73,7	68,0	66,2	69,7
22	Ludność korzystająca[b] z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	53,6	56,7	58,2	59,0	60,2
23	obszary wiejskie	10,8	14,0	16,5	18,4	20,4
24	Odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzone[a] na 1 km^2 w t	401,3	377,0	385,5	396,7	398,5
25	obszary wiejskie	75,0	64,9	65,0	71,8	72,0

a W ciągu roku. *b* Dane szacunkowe. *c* W jednostkach naturalnych, według których następuje rozliczenie z odbiorcami. *d* Od 2005 r. obejmują gospodarstwa domowe, których głównym *g* Dane Generalnej Dyrekcji Poczty Polskiej. *h* Dane dotyczą operatorów sieci publicznej.

a During the year. b Estimated data. c Consumption of gas in nature units on the basis of which settlements with clients occur. d Since 2005 include households whose the main source of h Data concern operators of the public network.

2006	2007	2008	2009	2010	Specification	No.
					Municipal infrastructure (cont.)	
					Consumption[a] in households per capita (cont.):	
104,0	99,9	99,5	101,5	110,0	*gas[bc] from gas-line system in m^3*	1
47,5	45,5	48,0	50,0	54,3	*rural areas*	2
723,2	727,1	745,8	751,8	773,0	*electricity[d] in kWh*	3
691,8	705,8	721,2	736,2	754,5	*rural areas*	4
					Transport and communication[e]	
4545	4492	4513	4575	4606	*Population per post office[f]*	5
3268	3230	3297	3284	3348	*rural areas*	6
					Subscribers per 1000 population:	
212	205	193	184	180	*radio*	7
156	149	139	131	126	*rural areas*	8
205	198	187	178	174	*television*	9
152	146	135	127	123	*rural areas*	10
261	235	211	193	183	*telephone[g]*	11
139	132	112	104	94	*rural areas*	12
65,4	66,2	66,8	68,8	70,0	*Hard surface public non-urban roads in km/100 km^2*	13
					Environmental protection	
28,9	28,9	29,0	29,1	29,2	*Forest cover[e] in %*	14
29,5	29,5	29,6	29,7	29,8	*rural areas*	15
					Industrial and municipal wastewater treated in % of waste requiring	
92,1	93,0	92,9	93,8	92,4	*treatment*	16
93,2	91,9	87,5	89,5	91,8	*rural areas*	17
					Wastewater treated per 100 km^2 in dam^3	
369,5	375,5	374,0	377,7	397,4	*municipal*	18
37,1	40,8	42,5	47,4	53,2	*rural areas*	19
257,4	264,2	290,3	281,8	285,0	*industrial*	20
72,9	75,5	70,7	77,5	89,2	*rural areas*	21
61,4	62,2	63,1	64,2	64,7	*Population using[b] wastewater treatment plants in % of total population*	22
22,0	23,8	25,7	26,9	28,5	*rural areas*	23
394,9	397,9	367,6	355,2	362,9	*Waste (excluding municipal waste) generated[a] total per km^2 in t*	24
74,1	77,8	72,5	81,0	80,1	*rural areas*	25

źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie. *e* Stan w dniu 31 XII. *f* W 2000 r. łącznie z placówkami usług telekomunikacyjnych.

maintenance is income from a private farm in agriculture. e As of 31 XII. f In 2000 Including telecommunication service offices. g Data of the Polish Post General Directorate.

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Polska *Poland*		Dolnośląskie		Kujawsko- -pomorskie		Lubelskie		Lubuskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
1	**Powierzchnia[ab] w km²**	o	312685	312679	19948	19947	17970	17972	25114	25122	13984	13988
2		w	291482	291171	17782	17744	17143	17144	24149	24152	13354	13349
3		m	21203	21508	2166	2203	827	828	965	970	630	639
4	**Ludność[a] w tys.**	o	38218,5	38529,9	2904,7	2917,2	2069,2	2098,7	2197,0	2178,6	1008,2	1023,2
5		w	14647,3	15100,8	833,7	876,8	783,8	827,4	1172,4	1165,6	358,0	373,4
6		m	23571,2	23429,1	2071,0	2040,4	1285,4	1271,4	1024,6	1013,0	650,2	649,8
7	w tym kobiety	o	19711,8	19876,7	1508,7	1513,9	1069,6	1081,5	1129,5	1122,3	518,5	524,8
8		w	7351,9	7572,4	420,6	440,5	391,9	412,4	590,9	587,8	179,4	186,3
9		m	12359,8	12304,3	1088,1	1073,4	677,6	669,1	538,6	534,5	339,1	338,5
10	Ludność[a] na 1 km²	o	122	123	146	146	115	117	87	87	72	73
11		w	50	52	47	49	46	48	49	48	27	28
12		m	1112	1086	956	925	1554	1535	1062	1044	1032	1007
13	Kobiety na 100 mężczyzn[a]	o	107	107	108	108	107	106	106	106	106	105
14		w	101	101	102	101	100	99	102	102	101	100
15		m	110	111	111	111	112	111	111	112	109	109
	Mediana wieku:											
16	mężczyźni	o	33,9	36,3	34,8	37,0	33,1	36,0	33,5	35,9	32,9	35,8
17		w	32,7	35,2	33,0	35,6	31,7	34,6	34,1	35,8	31,8	34,9
18		m	34,7	37,0	35,6	37,7	34,1	36,9	32,7	36,0	33,6	36,4
19	kobiety	o	38,0	39,9	39,6	41,2	37,2	39,5	37,9	40,1	37,0	39,2
20		w	35,3	37,4	36,2	37,7	34,0	36,4	38,1	39,3	34,4	36,8
21		m	39,5	41,7	40,9	42,9	39,0	41,7	37,7	40,9	38,3	40,7
	Ruch naturalny											
22	Małżeństwa na 1000 ludności	o	5,0	5,9	4,7	5,6	5,1	5,9	5,4	6,1	4,4	5,8
23		w	5,2	6,0	4,7	5,5	5,3	6,1	5,4	6,1	4,3	5,5
24		m	4,9	5,9	4,7	5,7	4,9	5,8	5,3	6,1	4,5	5,9
25	Rozwody[c] na 1000 ludności	o	1,2	1,6	1,7	2,0	1,4	1,9	0,9	1,1	1,5	1,9
26		w	0,5	0,9	0,8	1,2	0,6	1,3	0,4	0,7	0,9	1,2
27		m	1,6	2,0	2,1	2,3	1,8	2,3	1,5	1,6	1,8	2,3
28	Urodzenia żywe na 1000 ludności	o	9,3	10,7	8,4	10,1	9,7	10,8	9,4	10,4	9,4	10,7
29		w	10,6	11,4	10,0	10,8	11,3	11,9	10,0	10,6	10,8	11,5
30		m	8,4	10,3	7,8	9,8	8,8	10,0	8,8	10,1	8,6	10,2
31	Zgony na 1000 ludności	o	9,4	9,8	9,5	10,2	9,2	9,7	10,3	10,6	8,6	9,3
32		w	9,9	10,0	9,9	9,9	9,5	9,5	12,3	12,2	9,1	9,6
33		m	9,1	9,7	9,3	10,3	9,0	9,9	8,0	8,7	8,3	9,1
34	Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	o	7,5	5,0	9,8	6,1	8,5	5,8	7,8	4,7	7,4	5,4
35		w	7,1	5,0	9,8	5,9	9,5	5,6	7,8	4,2	7,5	6,8
36		m	7,9	5,0	9,8	6,2	7,8	6,0	7,7	5,3	7,4	4,5
37	Przyrost naturalny na 1000 ludności	o	-0,1	0,9	-1,1	-0,1	0,5	1,0	-0,9	-0,2	0,8	1,4
38		w	0,7	1,4	0,1	0,9	1,8	2,5	-2,3	-1,6	1,7	1,9
39		m	-0,7	0,6	-1,5	-0,5	-0,2	0,1	0,8	1,4	0,3	1,1
40	Płodność kobiet	o	35,2	43,3	31,6	41,3	36,6	43,1	37,3	42,4	34,6	43,0
41		w	43,1	46,0	38,9	43,5	44,6	47,8	43,8	45,1	41,9	46,2
42		m	30,8	41,5	28,8	40,4	32,0	40,1	31,2	39,6	30,9	41,2
43	Współczynnik dzietności ogólnej	o	1,249	1,376	1,129	1,288	1,287	1,388	1,333	1,367	1,226	1,352
44		w	1,488	1,505	1,359	1,394	1,524	1,565	1,523	1,473	1,438	1,488
45		m	1,110	1,292	1,040	1,240	1,146	1,273	1,146	1,255	1,114	1,269
46	Współczynnik reprodukcji brutto	o	0,606	0,662	0,544	0,620	0,628	0,671	0,649	0,659	0,593	0,653
47		w	0,725	0,722	0,661	0,669	0,737	0,753	0,744	0,707	0,691	0,719
48		m	0,537	0,623	0,498	0,598	0,563	0,617	0,556	0,608	0,541	0,613
49	Współczynnik dynamiki demograficznej	o	0,984	1,092	0,890	0,994	1,058	1,105	0,916	0,983	1,092	1,153
50		w	1,072	1,135	1,006	1,094	1,194	1,262	0,816	0,870	1,184	1,198
51		m	0,924	1,064	0,840	0,953	0,970	1,007	1,096	1,164	1,036	1,125
	Zgony według wybranych przyczyn[d] na 10 tys. ludności:											
52	choroby zakaźne i pasożytnicze	o	0,6	0,7	0,5	0,8	0,6	0,8	0,5	0,5	0,9	0,6
53		w	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,9	0,5
54		m	0,6	0,8	0,5	0,8	0,6	0,9	0,4	0,5	0,9	0,7
55	nowotwory złośliwe	o	22,9	24,0	23,7	25,2	23,2	27,3	21,3	21,2	21,2	23,1
56		w	21,5	21,9	22,9	22,4	21,6	24,6	23,1	20,9	20,2	21,4
57		m	23,8	25,4	24,0	26,4	24,2	29,1	19,1	21,6	21,7	24,0
58	choroby układu krążenia	o	44,3	45,2	44,5	48,7	42,7	43,8	51,2	54,3	33,9	42,0
59		w	49,5	49,3	49,0	49,4	45,3	44,7	62,8	66,8	37,8	44,9
60		m	41,0	42,5	42,7	48,3	41,1	43,1	37,6	40,0	31,8	40,3

a Stan w dniu 31 XII. *b* Według ewidencji geodezyjnej; obszar lądowy (łącznie z wodami śródlądowymi) oraz część morskich wód wewnętrznych. *c* Nie uwzględniono rozwodów,

a As of 31 XII. b According to geodetic register; land area (including inland waters) and part of internal waters. c Exclude divorces in which both of spouses live abroad. d In accordance

Łódzkie		Małopolskie		Mazowieckie		Opolskie		Specification t – total r – rural areas u – urban areas		No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
18219	18219	15107	15183	35579	35558	9412	9412	t	**Area[ab] in km²**	1
17097	17080	13450	13535	33445	33401	8666	8647	r		2
1122	1139	1657	1648	2134	2157	746	765	u		3
2607,4	2542,4	3237,2	3336,7	5128,6	5267,1	1061,0	1017,2	t	**Population[a] in thous.**	4
915,0	917,3	1612,3	1694,8	1815,0	1886,1	503,7	484,3	r		5
1692,4	1625,2	1624,9	1641,9	3313,6	3380,9	557,3	532,9	u		6
1363,5	1330,3	1665,7	1717,3	2664,9	2745,5	546,2	525,4	t	*of which females*	7
460,7	461,8	811,5	852,6	908,6	945,4	255,8	246,6	r		8
902,8	868,5	854,3	864,7	1756,3	1800,0	290,4	278,8	u		9
143	140	214	221	144	148	113	108	t	*Population[a] per 1 km²*	10
54	54	120	126	54	56	58	56	r		11
1509	1406	980	991	1553	1567	747	697	u		12
110	110	106	106	108	109	106	107	t	*Females per 100 males[a]*	13
101	101	101	101	100	101	103	104	r		14
114	115	111	111	113	114	109	110	u		15
									Median age:	
36,0	37,7	32,7	35,3	34,8	36,4	34,8	37,9	t	*males*	16
35,0	36,8	31,5	34,2	33,4	35,4	34,8	37,9	r		17
36,6	38,2	34,0	36,5	35,6	36,9	34,7	38,0	u		18
41,2	43,0	36,3	38,4	39,5	40,1	37,8	41,1	t	*females*	19
38,5	39,8	33,7	36,1	36,3	37,8	36,7	39,8	r		20
42,4	44,9	39,0	40,9	41,1	41,5	38,9	42,4	u		21
									Vital statistics	
4,9	5,7	5,3	6,1	5,1	5,8	4,5	5,6	t	*Marriages per 1000 population*	22
5,2	5,9	5,4	6,4	5,3	6,0	4,2	5,7	r		23
4,8	5,6	5,2	5,8	5,0	5,7	4,7	5,5	u		24
1,4	1,7	0,8	1,1	1,2	1,6	1,1	1,5	t	*Divorces[c] per 1000 population*	25
0,5	0,8	0,3	0,7	0,4	0,8	0,5	1,0	r		26
1,8	2,1	1,2	1,5	1,5	2,0	1,6	2,0	u		27
8,5	10,0	10,0	11,1	9,1	11,6	7,9	9,0	t	*Live births per 1000 population*	28
9,7	10,7	11,5	11,8	10,2	11,6	8,3	9,1	r		29
7,8	9,7	8,6	10,4	8,5	11,6	7,6	8,9	u		30
11,7	12,3	8,6	8,9	10,0	10,2	8,7	9,7	t	*Deaths per 1000 population*	31
12,3	12,5	8,7	8,7	10,6	10,9	9,3	10,0	r		32
11,4	12,1	8,6	9,1	9,7	9,8	8,3	9,4	u		33
8,0	4,0	6,8	4,5	6,4	4,5	5,3	5,2	t	*Infant deaths per 1000 live births*	34
7,4	3,5	6,5	4,8	5,9	5,3	4,3	4,3	r		35
8,5	4,3	7,2	4,2	6,8	4,1	6,3	6,1	u		36
-3,2	-2,2	1,4	2,2	-0,9	1,4	-0,8	-0,7	t	*Natural increase per 1000 population*	37
-2,6	-1,9	2,8	3,1	-0,4	0,7	-1,0	-0,9	r		38
-3,6	-2,4	0,0	1,3	-1,2	1,8	-0,7	-0,5	u		39
33,1	42,1	38,6	43,8	35,0	47,0	29,7	35,4	t	*Female fertility*	40
41,6	45,4	46,0	46,6	42,7	47,8	31,9	35,1	r		41
29,1	40,2	31,7	41,0	31,3	46,5	27,8	35,6	u		42
1,183	1,353	1,340	1,396	1,237	1,453	1,053	1,155	t	*Total fertility rate*	43
1,419	1,498	1,564	1,531	1,498	1,576	1,114	1,165	r		44
1,066	1,273	1,128	1,263	1,115	1,377	1,001	1,143	u		45
0,576	0,662	0,656	0,672	0,600	0,689	0,512	0,525	t	*Gross reproduction rate*	46
0,694	0,733	0,770	0,735	0,735	0,742	0,547	0,526	r		47
0,517	0,623	0,549	0,608	0,536	0,655	0,482	0,522	u		48
0,724	0,818	1,162	1,250	0,909	1,138	0,910	0,927	t	*Demographic dynamics rate*	49
0,790	0,851	1,323	1,358	0,963	1,066	0,897	0,909	r		50
0,685	0,798	0,998	1,144	0,876	1,183	0,924	0,944	u		51
									Deaths by selected causes[d] per 10 thous. population:	
0,6	0,6	0,5	0,6	0,7	1,1	0,4	0,6	t	*infectious and parasitic diseases*	52
0,6	0,5	0,4	0,5	0,7	0,8	0,5	0,4	r		53
0,6	0,7	0,6	0,7	0,8	1,2	0,3	0,7	u		54
26,0	26,9	21,3	22,2	24,8	24,7	21,3	22,9	t	*malignant neoplasm*	55
24,8	25,5	19,3	19,8	22,4	22,4	21,8	21,6	r		56
26,6	27,7	23,3	24,7	26,2	25,9	20,9	24,1	u		57
54,5	55,8	44,6	41,8	44,6	47,1	46,4	47,0	t	*diseases of the circulatory system*	58
65,1	63,3	46,7	42,4	52,0	54,0	50,6	51,3	r		59
48,7	51,5	42,5	41,1	40,6	43,2	42,5	43,1	u		60

w których obie strony miały miejsce zamieszkania za granicą. *d* Zgodnie z Międzynarodową Statystyczną Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych (X Rewizja).
with the International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD - 10 Revision).

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Podkarpackie		Podlaskie		Pomorskie		Śląskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
1	**Powierzchnia ogólna kraju[ab] w km^2**	o	17926	17846	20180	20187	18293	18310	12331	12333
2		w	16869	16680	19264	19254	17202	17198	8543	8543
3		m	1057	1166	916	933	1091	1112	3788	3790
4	**Ludność[a] w tys.**	o	2105,1	2127,9	1207,7	1203,4	2183,6	2275,5	4731,5	4634,9
5		w	1253,4	1245,7	496,4	478,6	698,7	776,3	992,7	1027,4
6		m	851,6	882,3	711,3	724,8	1484,9	1499,2	3738,8	3607,5
7	w tym kobiety	o	1075,0	1086,3	617,1	616,1	1120,2	1165,8	2441,7	2396,3
8		w	631,3	626,3	245,6	236,8	346,5	384,1	504,2	522,7
9		m	443,7	460,0	371,6	379,3	773,8	781,7	1937,5	1873,6
10	Ludność[a] na 1 km^2	o	117	119	60	60	119	124	384	376
11		w	74	74	26	25	41	45	116	120
12		m	805	744	777	773	1360	1348	987	952
13	Kobiety na 100 mężczyzn[a]	o	104	104	105	105	105	105	107	107
14		w	102	101	98	98	98	98	103	104
15		m	109	109	109	110	109	109	108	108
	Mediana wieku:									
16	mężczyźni	o	31,9	35,0	33,5	36,3	32,8	35,4	35,5	37,8
17		w	31,6	34,5	35,4	37,3	29,7	32,8	34,2	36,6
18		m	32,3	35,7	32,2	35,5	34,4	36,8	35,9	38,2
19	kobiety	o	35,3	38,0	37,3	40,0	36,2	38,2	39,1	41,7
20		w	34,1	36,8	38,6	40,0	30,9	33,8	37,0	39,2
21		m	37,0	39,9	36,5	40,0	38,9	40,7	39,7	42,5
	Ruch naturalny									
22	Małżeństwa na 1000 ludności	o	5,2	6,2	5,0	5,8	5,1	6,0	4,8	6,1
23		w	5,2	6,1	5,3	5,6	5,4	6,3	4,8	6,2
24		m	5,3	6,3	4,7	6,0	5,0	5,8	4,9	6,1
25	Rozwody[c] na 1000 ludności	o	0,8	1,0	1,1	1,6	1,4	1,6	1,2	1,8
26		w	0,4	0,6	0,6	0,8	0,5	0,8	0,5	1,1
27		m	1,4	1,5	1,5	2,1	1,7	2,0	1,4	2,1
28	Urodzenia żywe na 1000 ludności	o	10,1	10,3	9,3	9,9	10,2	11,8	8,3	10,3
29		w	11,0	10,8	10,1	10,0	12,8	13,8	9,3	10,8
30		m	8,7	9,7	8,7	9,8	9,1	10,8	8,0	10,2
31	Zgony na 1000 ludności	o	8,5	8,6	9,4	9,8	8,2	8,5	9,5	10,3
32		w	9,3	9,2	12,2	12,7	7,4	7,4	9,4	9,9
33		m	7,3	7,7	7,5	7,9	8,6	9,1	9,5	10,4
34	Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	o	6,9	5,2	7,2	4,5	7,9	4,5	9,3	5,7
35		w	7,1	5,4	8,2	4,2	5,1	3,8	7,0	5,5
36		m	6,5	4,9	6,3	4,8	9,8	5,0	10,0	5,8
37	Przyrost naturalny na 1000 ludności	o	1,6	1,7	-0,1	0,1	2,0	3,3	-1,2	0,0
38		w	1,7	1,6	-2,1	-2,7	5,4	6,4	-0,1	0,9
39		m	1,4	2,0	1,2	1,9	0,5	1,8	-1,5	-0,2
40	Płodność kobiet	o	38,8	40,7	36,3	39,8	38,4	47,2	31,0	41,7
41		w	45,0	42,9	47,0	44,0	48,8	53,6	36,3	42,9
42		m	30,9	37,7	30,6	37,3	33,6	43,7	29,7	41,4
43	Współczynnik dzietności ogólnej	o	1,360	1,314	1,308	1,309	1,348	1,490	1,116	1,341
44		w	1,510	1,412	1,633	1,471	1,689	1,736	1,271	1,416
45		m	1,151	1,184	1,126	1,217	1,188	1,349	1,076	1,320
46	Współczynnik reprodukcji brutto	o	0,658	0,638	0,632	0,604	0,660	0,714	0,539	0,654
47		w	0,730	0,689	0,787	0,651	0,833	0,835	0,620	0,682
48		m	0,557	0,570	0,546	0,578	0,579	0,645	0,518	0,646
49	Współczynnik dynamiki demograficznej	o	1,186	1,202	0,985	1,010	1,245	1,392	0,879	1,002
50		w	1,181	1,170	0,829	0,789	1,722	1,863	0,992	1,090
51		m	1,196	1,257	1,165	1,244	1,051	1,194	0,849	0,978
	Zgony według wybranych przyczyn[d] na 10 tys. ludności:									
52	choroby zakaźne i pasożytnicze	o	0,4	0,8	0,5	0,3	0,6	1,1	1,1	0,8
53		w	0,5	0,7	0,5	0,3	0,6	0,9	1,0	0,7
54		m	0,4	0,8	0,5	0,3	0,6	1,2	1,1	0,8
55	nowotwory złośliwe	o	18,0	18,5	21,6	23,0	24,2	24,5	23,8	25,3
56		w	18,7	18,0	25,8	27,1	19,6	20,1	21,2	22,7
57		m	17,1	19,2	18,7	20,4	26,4	26,7	24,4	26,1
58	choroby układu krążenia	o	45,6	45,0	42,2	44,6	36,0	33,8	46,2	45,5
59		w	50,7	50,0	57,9	62,0	33,3	29,9	51,4	47,7
60		m	38,0	37,8	31,2	33,1	37,3	35,9	44,8	44,8

a Stan w dniu 31 XII. *b* Według ewidencji geodezyjnej; obszar lądowy (łącznie z wodami śródlądowymi) oraz część morskich wód wewnętrznych. *c* Nie uwzględniono rozwodów, *a As of 31 XII. b According to geodetic register; land area (including inland waters) and part of internal waters. c Exclude divorces in which both of spouses live abroad. d In accordance*

Świętokrzyskie		Warmińsko--mazurskie		Wielkopolskie		Zachodniopomorskie		Specification t – total r – rural areas u – urban areas		No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
11691	11711	24203	24173	29826	29826	22902	22892	t	***Total area of country[ab] in km²***	1
11037	11042	23607	23576	28337	28338	215337	21488	r		2
654	669	596	597	1489	1488	1365	1404	u		3
1295,9	1282,5	1428,4	1453,8	3355,3	3446,7	1697,7	1723,7	t	***Population[a] in thous.***	4
702,9	703,6	568,8	589,1	1421,2	1519,2	519,3	535,1	r		5
593,0	579,0	859,7	864,7	1934,1	1927,5	1178,4	1188,6	u		6
663,0	656,1	730,3	741,5	1727,1	1770,1	870,8	883,6	t	*of which females*	7
353,1	353,1	281,3	290,4	712,2	760,4	258,2	265,2	r		8
309,9	303,0	448,9	451,1	1014,8	1009,7	612,5	618,3	u		9
111	110	59	60	112	116	74	75	t	*Population[a] per 1 km²*	10
64	64	24	25	50	54	24	25	r		11
906	865	1443	1448	1300	1293	863	842	u		12
105	105	105	104	106	106	105	105	t	*Females per 100 males[a]*	13
101	101	98	97	101	100	99	98	r		14
109	110	109	109	110	110	108	108	u		15
									Median age:	
34,9	37,3	32,1	35,2	32,5	35,1	33,9	36,6	t	*males*	16
34,5	36,6	30,9	34,1	31,4	34,0	31,7	34,9	r		17
35,4	38,1	33,0	35,9	33,4	36,1	35,0	37,5	u		18
39,2	41,4	35,8	38,5	36,3	38,3	37,8	40,1	t	*females*	19
37,9	39,4	32,9	35,8	33,7	35,9	33,8	36,6	r		20
40,5	43,9	37,5	40,4	38,3	40,4	39,5	41,9	u		21
									Vital statistics	
5,5	6,1	5,0	5,8	5,2	6,2	4,5	5,5	t	*Marriages per 1000 population*	22
5,4	5,9	5,3	5,8	5,4	6,3	4,3	5,7	r		23
5,5	6,3	4,9	5,7	5,0	6,0	4,6	5,4	u		24
0,5	1,2	1,5	2,0	1,1	1,4	1,7	1,9	t	*Divorces[c] per 1000 population*	25
0,2	0,7	0,7	1,2	0,6	0,9	0,7	1,2	r		26
0,8	1,8	2,0	2,5	1,6	1,8	2,1	2,3	u		27
9,0	9,7	10,3	10,8	9,9	11,9	9,3	10,1	t	*Live births per 1000 population*	28
9,8	10,1	12,3	12,0	11,2	12,7	11,3	11,5	r		29
8,0	9,2	9,0	10,0	8,9	11,3	8,4	9,4	u		30
10,3	10,9	8,4	8,9	9,1	9,0	8,8	9,6	t	*Deaths per 1000 population*	31
11,5	11,9	8,7	9,0	9,1	8,7	8,6	9,5	r		32
8,9	9,7	8,1	8,8	9,1	9,3	8,8	9,6	u		33
8,0	6,3	5,1	4,8	7,0	4,4	6,7	5,2	t	*Infant deaths per 1000 live births*	34
8,3	7,4	5,4	4,2	7,4	4,9	7,4	5,0	r		35
7,5	4,7	4,9	5,2	6,6	3,9	6,3	5,4	u		36
-1,3	-1,2	1,9	1,9	0,8	2,9	0,5	0,5	t	*Natural increase per 1000 population*	37
-1,7	-1,8	3,6	3,1	2,1	4,0	2,7	2,0	r		38
-0,9	-0,5	0,9	1,2	-0,2	2,0	-0,4	-0,2	u		39
35,8	40,6	38,5	43,0	37,1	47,0	34,7	41,0	t	*Female fertility*	40
42,2	42,8	49,0	48,5	43,8	50,0	44,0	46,5	r		41
29,3	38,1	32,1	39,4	32,5	44,7	30,7	38,5	u		42
1,272	1,306	1,382	1,387	1,288	1,478	1,237	1,308	t	*Total fertility rate*	43
1,450	1,390	1,699	1,579	1,497	1,608	1,528	1,516	r		44
1,085	1,201	1,183	1,252	1,142	1,374	1,110	1,206	u		45
0,619	0,628	0,658	0,675	0,625	0,718	0,599	0,630	t	*Gross reproduction rate*	46
0,711	0,676	0,811	0,763	0,725	0,780	0,750	0,742	r		47
0,522	0,569	0,562	0,612	0,556	0,668	0,532	0,576	u		48
0,874	0,889	1,234	1,219	1,087	1,318	1,059	1,049	t	*Demographic dynamics rate*	49
0,853	0,848	1,414	1,341	1,239	1,462	1,311	1,208	r		50
0,906	0,949	1,104	1,134	0,975	1,213	0,949	0,978	u		51
									Deaths by selected causes[d] per 10 thous. population:	
0,7	0,5	0,6	0,8	0,4	0,5	0,5	0,7	t	*infectious and parasitic diseases*	52
0,9	0,4	0,7	0,6	0,5	0,5	0,4	0,7	r		53
0,4	0,5	0,6	0,9	0,4	0,5	0,5	0,6	u		54
22,1	23,4	22,3	23,7	22,7	23,9	23,4	25,0	t	*malignant neoplasm*	55
22,5	23,1	21,7	22,0	20,6	21,3	21,3	23,4	r		56
21,6	23,8	22,7	24,9	24,2	25,9	24,4	25,7	u		57
50,8	57,9	30,6	36,7	42,1	37,6	40,3	42,9	t	*diseases of the circulatory system*	58
58,4	65,8	32,5	38,2	42,3	37,3	40,6	42,9	r		59
41,8	48,3	29,3	35,6	41,9	37,9	40,2	42,9	u		60

w których obie strony miały miejsce zamieszkania za granicą. *d* Zgodnie z Międzynarodową Statystyczną Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych (X Rewizja).
with the International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD - 10 Revision).

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Polska *Poland*		Dolnośląskie		Kujawsko- -pomorskie		Lubelskie		Lubuskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Zgony według wybranych przyczyn[a] na 10 tys. ludności (dok.):											
1	choroby układu oddechowego	o	4,1	5,0	3,6	3,8	4,2	6,1	4,2	5,0	3,9	4,0
2		w	4,6	5,3	3,7	3,6	5,3	5,9	5,5	5,9	4,4	4,6
3		m	3,7	4,9	3,5	3,8	3,6	6,3	2,7	4,0	3,6	3,7
4	zewnętrzne przyczyny zgonu	o	6,6	6,1	6,7	5,3	5,5	5,3	6,0	6,8	7,4	6,0
5		w	7,3	7,0	7,4	6,1	6,2	6,1	7,4	8,2	7,9	7,1
6		m	6,2	5,6	6,5	4,9	5,1	4,8	4,5	5,1	7,1	5,4
	Migracje											
	Saldo migracji wewnętrznych ludności na pobyt											
7	stały na 1000 ludności	o	x	x	-0,2	0,5	-0,5	-0,7	-1,7	-2,2	-0,8	-0,5
8		w	1,2	3,0	2,8	6,1	1,3	2,7	-1,1	0,1	1,3	2,9
9		m	-0,7	-2,0	-1,4	-1,8	-1,6	-2,9	-2,5	-4,9	-1,9	-2,4
	Saldo migracji zagranicznych ludności na pobyt											
10	stały na 1000 ludności	o	-0,5	-0,1	-0,5	-0,1	-0,2	-0,1	0,0	0,0	-0,2	0,0
11		w	-0,2	0,0	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
12		m	-0,6	-0,1	-0,6	-0,1	-0,4	-0,2	-0,1	-0,1	-0,3	0,0
	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na											
13	pobyt stały	o	-17945	-2114	-2102	1385	-1521	-1683	-3916	-4905	-996	-474
14		w	14097	46010	2187	5207	1000	2228	-1259	123	446	1066
15		m	-32042	-48124	-4289	-3822	-2521	-3911	-2657	-5028	-1442	-1540
16	na 1000 ludności	o	-0,5	-0,1	-0,7	0,5	-0,7	-0,8	-1,8	-2,2	-1,0	-0,5
17		w	1,0	3,1	2,6	6,0	1,3	2,7	-1,1	0,1	1,2	2,9
18		m	-1,4	-2,1	-2,1	-1,9	-2,0	-3,1	-2,6	-5,0	-2,2	-2,4
	Ludność[b] według ekonomicznych grup wieku											
19	Ludność w wieku przedprodukcyjnym w tys.	o	8663,7	7243,2	609,7	507,3	484,9	406,7	522,7	419,1	235,8	195,7
20		w	3814,9	3245,2	206,9	178,6	211,2	184,6	294,7	240,8	93,6	79,8
21		m	4848,8	3998,1	402,8	328,7	273,7	222,2	228,0	178,3	142,2	115,9
22	w tym kobiety	o	4227,7	3531,4	297,8	247,6	236,7	198,6	255,0	204,5	115,5	95,5
23		w	1861,4	1581,2	101,1	87,1	103,1	89,9	143,8	117,3	45,9	39,0
24		m	2366,3	1950,2	196,7	160,5	133,6	108,7	111,2	87,3	69,6	56,6
25	Ludność w wieku produkcyjnym w tys.	o	23789,8	24831,0	1851,5	1916,3	1292,7	1356,9	1317,6	1377,5	637,8	672,8
26		w	8550,6	9528,7	505,8	575,6	465,3	528,6	654,6	711,0	216,3	243,7
27		m	15239,2	15302,3	1345,7	1340,7	827,4	828,3	663,0	666,5	421,5	429,0
28	w tym kobiety	o	11569,3	11848,9	905,3	913,2	633,9	647,4	634,8	652,7	310,5	318,4
29		w	3972,9	4399,6	236,4	265,5	217,5	243,8	299,7	324,1	100,8	111,9
30		m	7596,4	7449,3	669,0	647,7	416,4	403,6	335,2	328,6	209,7	206,6
31	Ludność w wieku poprodukcyjnym w tys.	o	5765,0	6455,6	443,4	493,7	291,6	335,0	356,7	382,0	134,6	154,7
32		w	2281,8	2326,9	121,0	122,6	107,3	114,1	223,1	213,7	48,1	49,9
33		m	3483,2	4128,7	322,4	371,0	184,3	220,9	133,6	168,3	86,5	104,8
34	w tym kobiety	o	3914,8	4496,4	305,6	353,1	198,9	235,5	239,7	265,1	92,4	110,9
35		w	1517,6	1591,7	83,2	87,8	71,4	78,7	147,4	146,5	32,7	35,5
36		m	2397,2	2904,8	222,4	265,2	127,6	156,8	92,3	118,6	59,7	75,4
	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób											
37	w wieku produkcyjnym	o	61	55	57	52	60	55	67	58	58	52
38		w	71	58	65	52	68	57	79	64	66	53
39		m	55	53	54	52	55	53	55	52	54	51
	Ludność w wieku produkcyjnym w % ogółu lud-											
40	ności	o	62,2	64,4	63,7	65,7	62,5	64,7	60,0	63,2	63,3	65,8
41		w	58,4	63,1	60,7	65,6	59,4	63,9	55,8	61,0	60,4	65,3
42		m	64,7	65,3	65,0	65,7	64,4	65,2	64,7	65,8	64,8	66,0
	Pracujący[bc]:											
43	w tys.	o	7685,5	8611,4	594,8	700,6	396,4	442,4	337,7	367,8	187,7	219,0
44		w	1196,6	1503,1	81,8	110,8	62,8	84,9	76,2	81,4	31,1	39,4
45		m	6488,9	7108,2	513,0	589,8	333,6	357,5	261,5	286,4	156,6	179,6
46	na 1000 ludności	o	201,1	223,5	204,8	240,1	191,6	210,8	153,7	168,8	186,2	214,0
47		w	81,7	99,5	98,1	126,4	80,1	102,6	65,0	69,8	86,9	105,6
48		m	275,3	303,4	247,7	289,0	259,6	281,2	255,2	282,7	240,9	276,4
	Bezrobotni zarejestrowani[b]:											
49	w tys.	o	3217,0	1954,7	279,3	150,3	211,6	139,4	178,9	119,7	109,6	59,2
50		w	1341,3	856,4	92,5	53,2	90,9	62,7	96,3	64,1	43,9	24,3
51		m	1875,7	1098,3	186,8	97,1	120,7	76,7	82,6	55,6	65,6	34,9
52	w tym kobiety	o	1645,8	1014,8	143,2	77,7	111,7	75,7	86,9	59,4	55,5	31,6
53		w	664,5	445,2	46,6	27,5	46,7	34,3	44,6	31,6	22,1	13,1
54		m	981,2	569,6	96,6	50,2	65,0	41,4	42,3	27,8	33,3	18,5

a Zgodnie z Międzynarodową Statystyczną Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych (X Rewizja). *b* Stan w dniu 31 XII. *c* Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9

a In accordance with the International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD-10 Revision). b As of 31 XII. b Excluding economic entities

Łódzkie		Małopolskie		Mazowieckie		Opolskie		Specification t – total r – rural areas u – urban areas		No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
								Deaths by selected causes[a] per 10 thous. population (cont.):		
5,3	6,2	3,4	3,5	5,1	6,6	2,7	3,4	*t*	*diseases of the respiratory system*	1
5,5	6,5	3,9	3,7	5,3	6,9	2,9	3,5	*r*		2
5,2	6,0	2,9	3,2	4,9	6,5	2,6	3,4	*u*		3
7,9	7,4	5,8	4,9	7,7	6,6	5,4	4,9	*t*	*external causes of death*	4
9,0	8,1	5,9	5,0	9,2	8,6	5,4	5,1	*r*		5
7,3	7,0	5,7	4,7	6,9	5,5	5,4	4,7	*u*		6
								Migration		
								Net internal migration of population for permanent		
-0,5	-0,7	0,9	1,1	2,4	2,4	-0,6	-0,7	*t*	*residence per 1000 population*	7
0,6	3,5	2,3	3,4	2,1	4,4	1,0	1,4	*r*		8
-1,2	-3,0	-0,4	-1,3	2,5	1,3	-2,2	-2,5	*u*		9
								Net international migration of population for perma-		
-0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	-3,7	-1,1	*t*	*nent residence per 1000 population*	10
0,0	0,1	0,0	0,3	0,0	0,1	-3,6	-1,5	*r*		11
-0,1	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	-3,8	-0,8	*u*		12
								Internal and international net migration for perma-		
-1605	-1780	3099	4408	12441	13377	-4618	-1793	*t*	*nent residence*	13
585	3299	3717	6289	3804	8337	-1301	-39	*r*		14
-2190	-5079	-618	-1881	8637	5040	-3317	-1754	*u*		15
-0,6	-0,7	1,0	1,3	2,4	2,5	-4,3	-1,8	*t*	*per 1000 population*	16
0,6	3,6	2,3	3,7	2,1	4,4	-2,6	-0,1	*r*		17
-1,3	-3,1	-0,4	-1,1	2,6	1,5	-5,9	-3,3	*u*		18
								Population[b] by economic age groups		
536,0	444,4	772,0	663,5	1096,0	987,4	234,6	174,3	*t*	*Pre-working age population in thous.*	19
217,7	185,5	441,6	384,5	467,6	408,6	117,7	87,4	*r*		20
318,3	258,9	330,4	279,0	628,3	578,8	116,9	86,8	*u*		21
261,4	216,3	376,6	323,9	534,4	481,6	114,3	85,0	*t*	*of which females*	22
106,2	90,2	215,3	187,7	228,0	199,3	57,6	42,8	*r*		23
155,2	126,1	161,3	136,2	306,4	282,3	56,6	42,2	*u*		24
1626,0	1620,8	1977,4	2122,6	3180,6	3347,0	666,3	666,9	*t*	*Working age population in thous.*	25
529,1	567,2	933,1	1058,8	1041,8	1172,4	304,8	316,0	*r*		26
1096,8	1053,6	1044,4	1063,8	2138,8	2174,5	361,5	350,9	*u*		27
796,1	773,5	960,5	1017,3	1557,5	1616,7	321,7	319,0	*t*	*of which females*	28
243,3	258,4	438,3	495,7	480,5	539,1	142,7	149,2	*r*		29
552,8	515,1	522,2	521,6	1077,0	1077,7	179,0	169,8	*u*		30
445,4	477,2	487,8	550,6	852,0	932,7	160,0	176,0	*t*	*Post-working age population in thous.*	31
168,1	164,6	237,6	251,5	305,6	305,1	81,2	80,9	*r*		32
277,3	312,6	250,2	299,1	546,5	627,6	78,9	95,2	*u*		33
306,0	340,5	328,7	376,1	573,0	647,2	110,2	121,4	*t*	*of which females*	34
111,3	113,2	157,9	169,2	200,2	207,1	55,4	54,6	*r*		35
194,7	227,3	170,8	206,9	372,8	440,1	54,8	66,8	*u*		36
								Non-working age population per 100 of working-age		
60	57	64	57	61	57	59	53	*t*	*population*	37
73	62	73	60	74	61	65	53	*r*		38
54	54	56	54	55	55	54	52	*u*		39
								Working age population in % of total population		
62,4	63,8	61,1	63,6	62,0	63,5	62,8	65,6	*t*		40
57,8	61,8	57,9	62,5	57,4	62,2	60,5	65,2	*r*		41
64,8	64,8	64,3	64,8	64,5	64,3	64,9	65,9	*u*		42
								Employed persons[bc]:		
500,5	570,4	593,3	696,0	1270,6	1430,1	186,8	203,0	*t*	*in thous.*	43
86,8	104,9	99,0	132,4	141,3	183,5	39,3	43,5	*r*		44
413,7	465,5	494,4	563,6	1129,4	1246,6	147,5	159,5	*u*		45
192,0	224,3	183,3	208,6	247,8	271,5	176,0	199,6	*t*	*per 1000 population*	46
94,9	114,3	61,4	78,1	77,8	97,3	78,0	89,8	*r*		47
244,5	286,4	304,2	343,2	340,8	368,7	264,6	299,4	*u*		48
								Registered unemployed persons[a]:		
234,9	131,6	208,2	142,2	368,9	238,3	83,4	48,8	*t*	*in thous.*	49
77,8	44,5	113,3	78,8	156,3	105,2	37,4	21,7	*r*		50
157,1	87,1	94,8	63,4	212,6	133,1	46,0	27,1	*u*		51
116,3	66,3	107,4	75,5	182,1	115,1	44,5	25,8	*t*	*of which females*	52
36,6	22,3	56,9	42,4	73,6	50,2	20,1	11,6	*r*		53
79,7	44,0	50,4	33,2	108,5	64,9	24,4	14,2	*u*		54

osób; według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.
employing up to 9 persons; by actual workplace and kinds of activity.

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Podkarpackie		Podlaskie		Pomorskie		Śląskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Zgony według wybranych przyczyn[a] na 10 tys. ludności (dok.):									
1	choroby układu oddechowego	o	3,5	4,9	4,5	5,1	3,8	4,9	4,0	4,3
2		w	4,4	5,5	6,7	7,4	4,0	4,5	4,0	4,7
3		m	2,1	4,0	3,0	3,6	3,7	5,1	4,0	4,2
4	zewnętrzne przyczyny zgonu	o	5,2	5,3	7,5	7,0	6,3	5,9	6,6	6,4
5		w	5,7	5,8	9,2	8,7	7,5	6,5	6,5	6,4
6		m	4,5	4,6	6,3	5,8	5,8	5,5	6,7	6,5
	Migracje									
	Saldo migracji wewnętrznych ludności na pobyt									
7	stały na 1000 ludności	o	-1,2	-0,9	-1,2	-1,3	0,9	1,2	-0,3	-0,7
8		w	0,1	0,6	-3,3	0,3	2,8	5,6	3,6	5,2
9		m	-3,1	-3,1	0,2	-2,4	0,0	-1,1	-1,4	-2,4
	Saldo migracji zagranicznych ludności na pobyt									
10	stały na 1000 ludności	o	-0,3	0,0	-0,3	0,1	-0,6	0,0	-1,7	-0,4
11		w	-0,1	0,1	0,1	0,1	-0,2	0,0	-1,2	-0,3
12		m	-0,6	-0,1	-0,5	0,1	-0,8	-0,1	-1,9	-0,4
	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na									
13	pobyt stały	o	-3007	-1929	-1803	-1516	682	2649	-9809	-4938
14		w	82	883	-1615	173	1802	4346	2313	4953
15		m	-3089	-2812	-188	-1689	-1120	-1697	-12122	-9891
16	na 1000 ludności	o	-1,4	-0,9	-1,5	-1,3	0,3	1,2	-2,1	-1,1
17		w	0,1	0,7	-3,2	0,4	2,6	5,6	2,3	4,8
18		m	-3,6	-3,2	-0,3	-2,3	-0,8	-1,1	-3,2	-2,7
	Ludność[b] według ekonomicznych grup wieku									
19	Ludność w wieku przedprodukcyjnym w tys.	o	539,4	431,0	291,6	229,1	518,7	457,0	992,2	799,9
20		w	340,3	272,6	123,1	97,6	207,6	191,6	237,3	201,2
21		m	199,1	158,4	168,5	131,5	311,1	265,4	754,9	598,7
22	w tym kobiety	o	263,5	210,1	142,2	111,7	253,0	222,2	484,4	390,9
23		w	166,1	132,8	59,9	47,3	101,5	93,4	115,5	98,3
24		m	97,4	77,3	82,2	64,4	151,5	128,8	369,0	292,6
25	Ludność w wieku produkcyjnym w tys.	o	1259,8	1358,9	719,0	764,8	1370,5	1469,2	3036,8	3021,2
26		w	717,1	775,6	268,6	284,4	414,1	497,5	600,7	658,8
27		m	542,7	583,3	450,4	480,4	956,3	971,7	2436,1	2362,4
28	w tym kobiety	o	606,4	645,1	345,0	362,4	667,8	701,9	1473,7	1448,0
29		w	334,7	359,8	119,1	126,5	193,7	231,3	284,2	311,6
30		m	271,7	285,3	225,9	235,9	474,1	470,6	1189,5	1136,4
31	Ludność w wieku poprodukcyjnym w tys.	o	305,8	338,1	197,0	209,5	294,5	349,3	702,5	813,8
32		w	196,0	197,5	104,6	96,6	77,0	87,2	154,7	167,4
33		m	109,8	140,6	92,4	112,9	217,5	262,1	547,8	646,4
34	w tym kobiety	o	205,1	231,2	129,9	142,0	199,4	241,7	483,6	557,5
35		w	130,5	133,8	66,5	63,0	51,2	59,4	104,6	112,9
36		m	74,6	97,4	63,4	79,0	148,2	182,3	379,1	444,7
	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób									
37	w wieku produkcyjnym	o	67	57	68	57	59	55	56	53
38		w	75	61	85	68	69	56	65	56
39		m	57	51	58	51	55	54	54	53
	Ludność w wieku produkcyjnym w % ogółu lud-									
40	ności	o	59,8	63,9	59,5	63,6	62,8	64,6	64,2	65,2
41		w	57,2	62,3	54,1	59,4	59,3	64,1	60,5	64,1
42		m	63,7	66,1	63,3	66,3	64,4	64,8	65,2	65,5
	Pracujący[bc]:									
43	w tys.	o	371,2	417,5	186,3	209,8	438,4	496,7	1118,5	1183,1
44		w	84,3	97,3	27,7	35,5	65,4	89,7	106,1	122,3
45		m	286,9	320,2	158,6	174,3	373,0	406,9	1012,4	1060,9
46	na 1000 ludności	o	176,4	196,2	154,3	174,3	200,7	218,3	236,4	255,3
47		w	67,3	78,1	55,8	74,1	93,5	115,6	106,9	119,0
48		m	336,9	362,9	223,0	240,5	251,2	271,4	270,8	294,1
	Bezrobotni zarejestrowani[b]:									
49	w tys.	o	187,5	142,3	86,1	63,8	191,8	104,7	330,2	181,2
50		w	118,2	88,7	31,1	21,5	80,4	47,3	57,7	38,3
51		m	69,3	53,6	55,0	42,3	111,4	57,4	272,4	142,9
52	w tym kobiety	o	93,8	73,4	42,3	30,2	99,7	55,8	177,4	98,2
53		w	57,5	45,4	13,9	10,0	41,5	25,6	28,9	19,9
54		m	36,2	28,0	28,3	20,2	58,2	30,1	148,4	78,2

a Zgodnie z Międzynarodową Statystyczną Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych (X Rewizja). *b* Stan w dniu 31 XII. *c* Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9

a In accordance with the International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD-10 Revision). b As of 31 XII. b Excluding economic entities

Świętokrzyskie		Warmińsko--mazurskie		Wielkopolskie		Zachodniopomorskie		Specification t – total r – rural areas u – urban areas		No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
								Deaths by selected causes[a] per 10 thous. population (cont.):		
5,2	4,6	4,8	10,4	3,3	3,8	2,6	4,1	*t*	*diseases of the respiratory system*	1
6,1	5,4	5,5	10,4	3,8	3,5	3,2	3,9	*r*		2
4,1	3,7	4,4	10,4	3,0	4,0	2,4	4,2	*u*		3
7,1	7,0	6,8	6,4	6,3	6,3	7,1	6,5	*t*	*external causes of death*	4
8,1	8,0	8,3	7,9	6,8	6,8	7,5	7,8	*r*		5
5,9	5,7	5,8	5,4	5,9	5,9	6,9	6,0	*u*		6
								Migration		
								Net internal migration of population for permanent residence per 1000 population		
-1,8	-2,0	-1,5	-1,9	0,7	0,5	-0,6	-0,6	*t*		7
0,3	0,7	-2,7	0,0	2,3	4,7	1,2	2,4	*r*		8
-4,3	-5,3	-0,7	-3,1	-0,5	-2,8	-1,3	-2,0	*u*		9
								Net international migration of population for permanent residence per 1000 population		
-0,1	0,0	-0,6	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	0,1	*t*		10
0,0	0,2	-0,5	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	*r*		11
-0,2	-0,2	-0,7	0,0	-0,1	-0,2	-0,3	0,1	*u*		12
								Internal and international net migration for permanent residence		
-2459	-2545	-3030	-2706	2051	1273	-1352	-937	*t*		13
196	640	-1802	8	3340	7183	602	1314	*r*		14
-2655	-3185	-1228	-2714	-1289	-5910	-1954	-2251	*u*		15
-1,9	-2,0	-2,1	-1,9	0,6	0,4	-0,8	-0,5	*t*	*per 1000 population*	16
0,3	0,9	-3,2	0,0	2,4	4,7	1,2	2,5	*r*		17
-4,5	-5,5	-1,4	-3,1	-0,7	-3,1	-1,7	-1,9	*u*		18
								Population[b] by economic age groups		
294,5	234,2	357,3	290,1	794,4	684,5	383,7	319,1	*t*	*Pre-working age population in thous.*	19
172,2	140,0	160,2	133,5	382,2	341,9	140,8	117,0	*r*		20
122,3	94,2	197,1	156,6	412,1	342,6	243,0	202,0	*u*		21
144,1	114,3	174,4	141,5	387,2	332,2	187,2	155,5	*t*	*of which females*	22
84,3	68,5	78,2	65,2	186,3	165,5	68,6	57,1	*r*		23
59,7	45,8	96,3	76,3	200,9	166,8	118,6	98,4	*u*		24
784,7	815,9	884,1	950,7	2103,1	2235,4	1082,0	1134,1	*t*	*Working age population in thous.*	25
401,4	438,0	333,9	377,8	851,2	973,3	312,7	349,7	*r*		26
383,3	377,9	550,1	572,9	1251,9	1262,1	769,3	784,3	*u*		27
374,2	381,2	427,8	449,8	1028,6	1066,0	525,3	536,4	*t*	*of which females*	28
183,4	198,7	152,8	171,3	401,0	453,1	144,9	159,7	*r*		29
190,8	182,5	275,0	278,5	627,6	612,9	380,4	376,7	*u*		30
216,7	232,5	187,1	213,0	457,8	526,8	232,0	270,6	*t*	*Post-working age population in thous.*	31
129,2	125,6	74,7	77,9	187,7	204,0	65,8	68,3	*r*		32
87,5	106,9	112,4	135,1	270,1	322,8	166,2	202,3	*u*		33
144,7	160,5	128,0	150,2	311,2	371,9	158,3	191,7	*t*	*of which females*	34
85,4	85,9	50,4	53,9	124,9	141,8	44,8	48,4	*r*		35
59,3	74,6	77,6	96,3	186,3	230,1	113,5	143,3	*u*		36
								Non-working age population per 100 of working-age population		
65	57	62	53	60	54	57	52	*t*		37
75	61	70	56	67	56	66	53	*r*		38
55	53	56	51	55	53	53	52	*u*		39
								Working age population in % of total population		
60,6	63,6	61,9	65,4	62,7	64,9	63,7	65,8	*t*		40
57,1	62,3	58,7	64,1	59,9	64,1	60,2	65,4	*r*		41
64,6	65,3	64,0	66,3	64,7	65,5	65,3	66,0	*u*		42
								Employed persons[bc]:		
208,7	233,8	248,4	272,3	738,3	839,4	307,8	329,6	*t*	*in thous.*	43
44,6	52,9	43,9	50,1	162,1	224,4	44,3	50,3	*r*		44
164,1	180,9	204,5	222,3	576,2	615,0	263,5	279,3	*u*		45
161,0	182,3	173,9	187,3	220,0	243,5	181,3	191,2	*t*	*per 1000 population*	46
63,4	75,2	77,2	85,0	114,1	147,7	85,3	93,9	*r*		47
276,7	312,5	237,9	257,1	297,9	319,1	223,6	235,0	*u*		48
								Registered unemployed persons[a]:		
131,3	82,1	176,6	105,9	249,2	135,2	189,6	110,0	*t*	*in thous.*	49
71,3	44,9	84,3	52,3	113,8	63,5	76,0	45,5	*r*		50
60,0	37,2	92,3	53,6	135,5	71,7	113,7	64,5	*u*		51
64,7	41,2	92,1	56,1	129,9	75,7	98,4	57,2	*t*	*of which females*	52
34,3	22,6	43,5	28,1	58,1	36,2	39,4	24,4	*r*		53
30,4	18,6	48,6	28,0	71,8	39,5	59,0	32,8	*u*		54

osób; według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.
employing up to 9 persons; by actual workplace and kinds of activity.

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Polska *Poland*		Dolnośląskie		Kujawsko- -pomorskie		Lubelskie		Lubuskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Bezrobotni zarejestrowani[a] (dok.):											
	z liczby ogółem bezrobotni zarejestrowani w tys.:											
1	w wieku do 24 lat[b]	o	895,8	428,3	69,9	27,1	61,2	31,2	55,9	29,5	27,8	11,9
2		w	427,1	232,2	26,0	11,9	29,7	16,6	34,6	19,2	12,1	5,4
3		m	468,7	196,1	44,0	15,1	31,6	14,6	21,3	10,3	15,7	6,5
4	powyżej 55 lat	o	79,1	199,6	7,8	20,4	4,5	12,0	3,1	10,0	2,1	6,4
5		w	25,3	68,0	2,1	6,2	1,6	4,4	1,5	4,1	0,7	2,4
6		m	53,8	131,6	5,7	14,2	2,9	7,6	1,7	5,8	1,3	4,1
	udział bezrobotnych nieposiadających prawa do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych											
7	zarejestrowanych w %	o	83,3	83,3	81,2	81,1	81,6	81,1	89,0	89,4	76,9	80,8
8		w	83,8	83,7	82,0	82,2	81,5	81,2	90,0	91,0	78,2	81,4
9		m	82,9	82,9	80,8	80,5	81,7	80,9	87,7	87,6	76,1	80,4
	Podmioty gospodarki narodowej[ac]											
10	Wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności	o	91	101	102	114	89	89	68	75	95	104
11		w	55	66	61	75	56	64	42	49	61	71
12		m	113	124	118	130	109	105	98	105	113	122
	Nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000											
13	ludności	o	7	10	7	11	6	9	6	8	8	12
14		w	4	8	5	9	4	7	4	6	5	10
15		m	8	12	8	12	7	10	7	11	9	13
	Wyrejestrowane[de] z rejestru REGON na 1000 lud-											
16	ności	o	4	6	4	7	3	7	3	5	6	7
17		w	2	4	2	5	2	5	1	3	3	5
18		m	5	7	4	7	4	9	5	7	7	8
	Wychowanie przedszkolne[fg]											
	Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego											
19	w wieku 3-5 lat na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat	o	346	626	362	630	270	527	275	569	371	634
20		w	158	410	140	361	96	318	114	364	164	406
21		m	504	787	480	767	412	693	501	827	515	781
	Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc w przed-											
22	szkolu	o	94	98	93	99	99	100	97	99	94	101
23		w	89	96	87	97	91	101	91	97	81	92
24		m	95	99	94	99	101	100	99	99	97	103
	Szkoły podstawowe[fh] dla dzieci i młodzieży											
25	Szkoły	o	14810	13142	842	736	751	660	1200	1023	354	316
26		w	10510	9202	485	411	534	463	1038	865	233	204
27		m	4300	3940	357	325	217	197	162	158	121	112
	Liczba uczniów na:											
28	1 szkołę	o	199	165	243	198	223	184	150	124	225	179
29		w	116	96	125	106	123	106	95	79	115	91
30		m	401	325	403	315	469	366	499	369	438	340
31	1 pomieszczenie szkolne	o	19	13	19	13	19	13	17	11	19	13
32		w	14	10	14	9	14	10	13	9	14	9
33		m	24	16	23	15	25	16	28	18	24	16
34	1 nauczyciela[i]	o	13	13	13	14	13	13	12	12	13	13
35		w	11	11	11	11	11	11	10	10	11	11
36		m	14	15	14	15	14	15	14	15	15	15
37	1 oddział	o	21	18	22	19	21	19	19	17	21	18
38		w	18	15	18	15	18	15	17	14	17	14
39		m	24	22	24	22	24	22	24	23	24	21
40	1 komputer[j] przeznaczony do użytku uczniów	o	32	10	33	10	35	11	29	8	36	11
41		w	23	7	20	7	25	7	21	6	24	7
42		m	45	15	44	14	47	16	51	14	47	15
	1 komputer[j] przeznaczony do użytku uczniów											
43	uczniów z dostępem do Internetu	o	58	11	59	11	61	12	51	9	63	12
44		w	44	8	43	8	49	8	40	6	50	8
45		m	76	16	70	14	74	17	77	15	42	16

a Stan w dniu 31 XII. *b* Od czerwca 2004 r. bez młodocianych absolwentów. *c* Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie. *d* W 2002 r. dane za 2003 r. a od roku szkolnego 2008/09 również zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne. *h* Łącznie ze szkołami filialnymi, szkołami sportowymi i mistrzostwa sportowego, w przeliczeniu na pełne etaty. *j* W przypadku wspólnego użytkowania komputerów przez kilka szkół – wykazane tylko raz.

a As of 31 XII. b Since June 2004 without juvenile school leavers. c Excluding persons tending private farms in agriculture. d In 2002 data from 2003. e In 2003 by address of education groups and pre-primary points. h Including branch schools, sports schools and athletic schools, art schools; not leading to professional certification, simultaneously used by a few schools – presented only once.

Łódzkie		Małopolskie		Mazowieckie		Opolskie		Specification t – total r – rural areas u – urban areas		No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
								Registered unemployed persons[a] (cont.):		
								of total number of registered unemployed persons in thous.:		
60,9	25,3	67,2	39,3	96,4	47,4	21,3	10,8	*at age 24 years and less[b]*	*t*	1
26,0	12,1	41,0	26,4	49,7	27,7	10,3	5,6		*r*	2
34,9	13,3	26,1	12,9	46,7	19,6	11,0	5,2		*u*	3
7,9	16,6	3,0	11,0	13,4	28,0	2,5	5,9	*55 years and more*	*t*	4
1,9	4,1	1,1	4,5	4,1	9,3	1,0	2,4		*r*	5
6,0	12,4	1,9	6,5	9,4	18,7	1,5	3,5		*u*	6
								share of registered unemployed persons not possessing benefit rights in total number of registered unemployed persons in %		
82,8	83,0	83,7	83,8	84,7	83,6	84,4	85,8		*t*	7
85,3	83,8	83,3	83,8	84,9	84,3	84,9	86,5		*r*	8
81,5	82,6	84,1	83,8	84,5	83,0	84,0	85,2		*u*	9
								Entities of the national economy[ac]		
89	91	86	99	108	129	80	97	*Entered in the REGON register per 1000 population*	*t*	10
54	61	56	68	59	71	49	67		*r*	11
108	108	116	132	135	162	108	126		*u*	12
								Newly recorded in the REGON register per 1000 population		
7	10	6	11	8	13	5	8		*t*	13
5	7	4	8	5	8	3	7		*r*	14
8	12	8	14	9	15	7	10		*u*	15
								Deleted[de] from the REGON register per 1000 population		
3	6	4	6	4	6	3	5		*t*	16
1	4	2	4	2	4	2	3		*r*	17
4	7	5	7	4	8	4	6		*u*	18
								Pre-primary education[fg]		
								Children attending pre-primary education establishments aged 3-5 per 1000 children aged 3-5		
361	643	337	614	380	683	514	766		*t*	19
155	427	183	456	128	399	431	632		*r*	20
515	785	559	813	576	855	601	887		*u*	21
								Children in nursery schools per 100 places in nursery school	*t*	22
91	100	95	99	95	97	84	91		*r*	23
94	100	94	99	94	97	75	81		*u*	24
								Primary schools[fh] for children and youth		
888	813	1543	1427	1888	1675	431	381	*Schools*	*t*	25
615	559	1196	1117	1328	1151	316	275		*r*	26
273	254	347	310	560	524	115	106		*u*	27
								Number of pupils per:		
208	164	171	141	196	180	177	136	*school*	*t*	28
117	94	124	101	114	100	110	83		*r*	29
412	318	331	286	392	356	360	273		*u*	30
20	13	18	12	19	13	17	11	*classroom*	*t*	31
15	9	16	11	15	10	13	9		*r*	32
26	16	23	16	24	17	23	15		*u*	33
13	13	12	13	12	13	12	12	*teacher[j]*	*t*	34
11	11	12	11	11	11	11	10		*r*	35
15	15	13	14	13	14	14	14		*u*	36
22	18	20	18	21	18	20	17	*section*	*t*	37
18	15	18	16	18	15	17	14		*r*	38
25	22	23	21	23	21	24	21		*u*	39
31	9	29	9	30	10	29	8	*personal computer[j] used by pupils*	*t*	40
20	6	24	8	24	7	21	6		*r*	41
47	14	41	15	36	14	44	13		*u*	42
								personal computer[j] with the Internet access used by pupils		
62	10	54	10	56	12	58	9		*t*	43
42	7	45	8	49	8	42	6		*r*	44
90	16	71	16	62	15	86	14		*u*	45

e W 2003 r. według adresu siedziby. *f* Stan w dniu 30 IX. *g* Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczono przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, szkołami artystycznymi niedajacymi uprawnień zawodowych, realizującymi program szkoły podstawowej; bez szkół specjalnych. *i* Pełnozatrudnieni i niepełnozatrudnieni

residence. f As of 30 IX. g Pre-primary education establishments include nursery schools and pre-primary sections of primary schools, since 2008/09 school yearalso pre-primary conducting a primary school programe, excluding special schools i Full-time and part-time employees calculated as full-time employees. j In case of computers commonly

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Podkarpackie		Podlaskie		Pomorskie		Śląskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Bezrobotni zarejestrowani[a] (dok.):									
	z liczby ogółem bezrobotni zarejestrowani w tys.:									
1	w wieku do 24 lat[b]	o	55,4	34,8	23,5	15,3	51,7	23,7	96,0	35,9
2		w	36,5	24,0	11,2	6,8	24,3	13,0	19,3	9,4
3		m	18,8	10,8	12,3	8,5	27,3	10,7	76,7	26,5
4	powyżej 55 lat	o	2,7	9,7	2,7	6,8	5,0	10,7	8,3	19,6
5		w	1,4	5,0	0,9	1,8	1,5	3,8	1,2	3,4
6		m	1,3	4,7	1,8	5,0	3,5	6,9	7,1	16,2
	udział bezrobotnych nie posiadających prawa do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych									
7	zarejestrowanych w %	o	83,8	85,5	85,8	88,2	81,3	79,9	86,3	84,7
8		w	83,9	85,3	87,2	90,1	81,0	79,7	86,2	83,1
9		m	83,5	86,0	85,1	87,2	81,5	80,0	86,4	85,1
	Podmioty gospodarki narodowej[ac]									
10	Wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności	o	66	72	78	76	99	114	88	97
11		w	45	51	45	48	60	77	69	78
12		m	96	101	101	95	117	134	93	103
	Nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000									
13	ludności	o	5	7	6	8	8	12	6	10
14		w	4	6	4	5	5	9	5	9
15		m	7	10	7	11	9	13	7	10
	Wyrejestrowane[de] z rejestru REGON na 1000 lud-									
16	ności	o	3	4	4	6	3	7	5	5
17		w	2	3	3	4	2	5	3	4
18		m	5	6	6	8	4	8	5	6
	Wychowanie przedszkolne[fg]									
	Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego									
19	w wieku 3-5 lat na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat	o	270	543	270	568	297	568	444	705
20		w	138	387	54	260	116	383	313	610
21		m	528	786	445	779	425	694	488	734
	Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc w przed-									
22	szkolu	o								
23		w	97	99	92	103	93	99	92	98
24		m	91	97	86	95	91	94	89	98
	Szkoły podstawowe[fh] dla dzieci i młodzieży									
25	Szkoły	o	1205	1115	550	432	706	657	1323	1157
26		w	1027	939	421	315	461	422	540	505
27		m	178	176	129	117	245	235	783	652
	Liczba uczniów na:									
28	1 szkołę	o	153	117	181	155	249	209	250	205
29		w	111	83	91	78	145	127	147	118
30		m	394	294	476	362	445	357	321	272
31	1 pomieszczenie szkolne	o	17	11	18	12	21	15	21	14
32		w	14	9	12	8	16	12	17	11
33		m	24	16	27	17	25	18	22	15
34	1 nauczyciela[i]	o	12	12	12	12	13	14	13	14
35		w	11	10	10	10	12	12	12	12
36		m	14	14	14	14	13	14	14	14
37	1 oddział	o	19	16	20	18	21	20	22	20
38		w	18	14	16	14	19	17	19	16
39		m	23	22	25	22	23	22	23	21
40	1 komputer[j] przeznaczony do użytku uczniów	o	28	8	31	10	39	12	38	13
41		w	22	6	19	6	26	9	26	9
42		m	47	13	53	15	55	17	44	15
	1 komputer[j] przeznaczony do użytku uczniów									
43	uczniów z dostępem do Internetu	o	49	8	49	11	62	13	72	14
44		w	42	7	32	7	41	10	45	10
45		m	67	13	73	16	88	17	89	16

a Stan w dniu 31 XII. *b* Od czerwca 2004 r. bez młodocianych absolwentów. *c* Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie. *d* W 2002 r. dane za 2003 r. a od roku szkolnego 2008/09 również zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne. *h* Łącznie ze szkołami filialnymi, szkołami sportowymi i mistrzostwa sportowego, w przeliczeniu na pełne etaty. *j* W przypadku wspólnego użytkowania komputerów przez kilka szkół – wykazane tylko raz.

a As of 31 XII. b Since June 2004 without juvenile school leavers. c Excluding persons tending private farms in agriculture. d In 2002 data from 2003. e In 2003 by address of education groups and pre-primary points. h Including branch schools, sports schools and athletic schools, art schools; not leading to professional certification, simultaneously used by a few schools – presented only once.

Świętokrzyskie		Warmińsko--mazurskie		Wielkopolskie		Zachodniopomorskie			Specification o – total w – rural areas m – urban areas	No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
									Registered unemployed persons[a] (cont.):	
									of total number of registered unemployed persons in thous.:	
37,1	18,3	45,7	23,0	80,4	34,1	45,3	20,6	*t*	*at age 24 years and less[b]*	1
22,4	12,0	23,5	12,5	40,9	19,3	19,6	10,0	*r*		2
14,6	6,2	22,2	10,5	39,5	14,8	25,7	10,6	*u*		3
3,0	7,6	3,9	9,9	4,1	11,5	5,1	13,5	*t*	*55 years and more*	4
1,4	3,3	1,7	4,1	1,5	4,4	1,7	4,7	*r*		5
1,6	4,3	2,2	5,7	2,6	7,1	3,4	8,8	*u*		6
									share of registered unemployed persons not possessing benefit rights in total number of registered unemployed persons in %	
84,0	83,3	81,3	79,5	81,5	82,9	81,7	81,1	*t*		7
85,7	83,6	82,1	79,9	82,2	83,8	82,1	80,5	*r*		8
82,1	83,0	80,6	79,1	81,0	82,1	81,4	81,4	*u*		9
									Entities of the national economy[ac]	
77	85	76	82	97	109	115	128	*t*	*Entered in the REGON register per 1000 population*	10
47	56	44	53	62	76	68	87	*r*		11
112	120	97	101	122	135	136	146	*u*		12
									Newly recorded in the REGON register per 1000 population	
5	8	6	9	7	11	8	12	*t*		13
4	6	4	7	5	9	6	10	*r*		14
7	11	8	11	8	13	9	13	*u*		15
									Deleted[de] from the REGON register per 1000 population	
2	6	6	6	3	6	5	9	*t*		16
1	4	5	5	2	5	3	6	*r*		17
3	8	7	8	4	8	6	10	*u*		18
									Pre-primary education[fg]	
									Children attending pre-primary education establishments aged 3-5 per 1000 children aged 3-5	
257	575	255	520	404	680	310	595	*t*		19
129	417	67	271	231	465	70	284	*r*		20
453	797	419	723	573	884	458	767	*u*		21
									Children in nursery schools per 100 places in nursery school	
								t		22
95	100	93	99	94	98	93	99	*r*		23
91	97	88	95	92	95	83	95	*u*		24
									Primary schools[fh] for children and youth	
692	575	580	513	1322	1192	535	470	*t*	*Schools*	25
578	470	432	374	978	858	328	274	*r*		26
114	105	148	139	344	334	207	196	*u*		27
									Number of pupils per:	
147	123	211	168	206	174	245	198	*t*	*school*	28
99	84	109	88	119	103	122	97	*r*		29
392	302	507	382	451	356	440	339	*u*		30
17	11	20	13	20	13	20	13	*t*	*classroom*	31
13	9	13	9	15	10	14	9	*r*		32
26	16	28	18	25	17	25	16	*u*		33
12	12	13	13	13	13	14	13	*t*	*teacher[j]*	34
11	10	11	11	12	12	12	11	*r*		35
15	15	15	15	14	15	15	15	*u*		36
20	17	21	18	21	19	22	19	*t*	*section*	37
17	14	17	14	18	16	18	15	*r*		38
25	22	25	23	24	22	24	21	*u*		39
30	9	38	10	33	10	36	11	*t*	*personal computer[j] used by pupils*	40
23	7	25	6	22	7	22	7	*r*		41
46	15	58	17	49	16	50	15	*u*		42
									personal computer[j] with the Internet access used by pupils	
68	10	64	11	56	11	65	12	*t*		43
55	7	45	7	43	8	43	8	*r*		44
95	16	85	18	75	16	82	16	*u*		45

e W 2003 r. według adresu siedziby. *f* Stan w dniu 30 IX. *g* Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczono przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, szkołami artystycznymi niedajacymi uprawnień zawodowych, realizującymi program szkoły podstawowej; bez szkół specjalnych. *i* Pełnozatrudnieni i niepełnozatrudnieni

residence. f As of 30 IX. g Pre-primary education establishments include nursery schools and pre-primary sections of primary schools, since 2008/09 school yearalso pre-primary conducting a primary school programe, excluding special schools i Full-time and part-time employees calculated as full-time employees. j In case of computers commonly

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Polska *Poland*		Dolnośląskie		Kujawsko- -pomorskie		Lubelskie		Lubuskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Szkoły podstawowe[ab] dla dzieci i młodzieży (dok.)											
	Współczynnik skolaryzacji[c]:											
1	brutto	o	.	99,4	.	97,9	.	99,4	.	99,0	.	98,0
2		w	.	88,4	.	80,6	.	86,4	.	91,2	.	76,9
3		m	.	108,6	.	107,6	.	110,5	.	109,9	.	112,7
4	netto	o	.	96,5	.	95,1	.	96,1	.	96,9	.	95,2
5		w	.	86,2	.	78,4	.	83,5	.	89,4	.	74,8
6		m	.	105,1	.	104,5	.	106,9	.	107,4	.	109,5
	Gimnazja[ad] dla dzieci i młodzieży											
7	Gimnazja	o	5804	6456	363	382	328	355	374	431	148	154
8		w	2878	3353	124	130	149	170	250	293	56	59
9		m	2926	3103	239	252	179	185	124	138	92	95
	Liczba uczniów na:											
10	1 szkołę	o	288	191	329	222	283	197	274	172	310	214
11		w	191	132	188	136	199	151	190	126	172	125
12		m	383	254	403	266	352	240	442	269	394	268
13	1 pomieszczenie szkolne	o	26	16	25	14	29	16	29	16	26	16
14		w	25	15	22	13	24	15	26	15	23	15
15		m	27	16	26	14	32	17	32	18	26	16
16	1 nauczyciela[e]	o	14	12	14	12	14	12	13	12	14	12
17		w	13	12	13	12	14	12	13	12	13	12
18		m	14	12	14	13	13	12	14	12	14	13
19	1 oddział	o	25	23	25	23	25	23	25	22	25	22
20		w	24	21	23	20	23	21	24	21	23	20
21		m	26	24	26	24	25	24	26	24	26	23
22	1 komputer[f] przeznaczony do użytku uczniów	o	29	11	29	11	32	12	30	10	32	13
23		w	22	9	21	8	23	10	24	9	23	10
24		m	34	13	33	12	38	14	37	12	35	15
25	1 komputer[f] przeznaczony do użytku uczniów uczniów z dostępem do Internetu	o	32	12	33	11	36	13	33	10	36	13
26		w	25	10	24	8	26	11	28	9	27	10
27		m	38	13	37	13	44	14	40	12	39	15
	Współczynnik skolaryzacji[c]:											
28	brutto	o	.	100,7	.	100,9	.	102,0	.	99,4	.	101,3
29		w	.	75,3	.	56,1	.	77,0	.	82,3	.	51,9
30		m	.	123,0	.	126,5	.	124,1	.	124,7	.	136,9
31	netto	o	.	93,9	.	92,6	.	92,8	.	95,3	.	92,1
32		w	.	72,4	.	52,9	.	71,9	.	80,0	.	48,4
33		m	.	112,9	.	115,3	.	111,2	.	118,0	.	123,6
	Kultura											
34	Księgozbiór bibliotek publicznych[g] w wol. na 1000 ludności	o	3522,6	3458,3	3731,5	3411,5	3716,4	3625,9	3306,5	2901,7	3874,3	3745,0
35		w	3834,6	3575,6	4993,3	4637,0	3887,6	3690,4	3636,9	2958,4	4403,9	3896,5
36		m	3328,7	3382,7	3223,5	2884,9	3611,9	3584,0	2928,5	2836,5	3582,8	3657,9
37	Czytelnicy[hi] bibliotek publicznych na 1000 ludności	o	196	169	225	172	182	145	208	175	209	176
38		w	132	110	157	120	135	103	144	132	136	107
39		m	236	207	252	195	211	171	281	225	249	216
40	Wypożyczenia księgozbioru[hij] z bibliotek publicznych na 1 czytelnika w wol.	o	20	18	21	20	20	18	19	20	21	19
41		w	21	20	22	20	20	19	21	20	23	21
42		m	19	18	21	20	19	18	18	19	20	18
43	Seanse[hk] na 1 kino stałe	o	1194	3372	1060	2825	886	4763	405	910	362	2880
44		w	617	1512	14	10	-	-	26	15	123	193
45		m	1226	3424	1099	2892	886	4763	428	942	373	3477
46	Widzowie[hk] w kinach stałych na 1000 ludności	o	708	974	763	1130	498	839	281	507	311	863
47		w	34	30	1	-	-	-	2	-	7	15
48		m	1126	1581	1069	1614	799	1383	600	1088	479	1348
49	Instytucje kultury[gl]	o	3716	4027	267	262	183	199	192	188	104	90
50		w	2195	2375	158	126	91	118	115	114	56	41
51		m	1521	1652	109	136	92	81	77	74	48	49

a Stan w dniu 30 IX. *b* Łącznie ze szkołami filialnymi, szkołami sportowymi i mistrzostwa sportowego, szkołami artystycznymi niedającymi uprawnień zawodowych, realizującymi przysposabiającymi do pracy; bez szkół specjalnych. *e* Pełnozatrudnieni i niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na pełne etaty. *f* W przypadku wspólnego użytkowania komputerów przez krótkometrażowych. *l* W 2002 r. dane za 2003 r., w 2010 r. dane za 2009 r.

a As of 30 IX. b Including branch schools, sports schools and athletic schools, art schools; not leading to professional certification, simultaneously conducting a primary school and part-time employees calculated as full-time employees. f In case of computers commonly used by a few schools – presented only once. g As of 31 XII. h During the year

Łódzkie		Małopolskie		Mazowieckie		Opolskie		Specification t – total r – rural areas u – urban areas		No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
								Primary schools[ab] for children and youth (cont.)		
								Enrolment rate[c]		
.	99,9	.	98,7	.	102,4	.	95,3	*t*	*gross*	1
.	91,4	.	93,4	.	92,7	.	81,1	*r*		2
.	106,2	.	106,2	.	109,4	.	110,1	*u*		3
.	96,9	.	96,8	.	99,1	.	92,5	*t*	*net*	4
.	89,3	.	92,0	.	90,5	.	79,3	*r*		5
.	102,5	.	103,7	.	105,3	.	106,4	*u*		6
								Lower secondary schools[ad] for children and youth		
342	370	566	694	783	843	135	146	*t*	*Lower secondary schools*	7
166	189	363	462	375	425	62	68	*r*		8
176	181	203	232	408	418	73	78	*u*		9
								Number of pupils per:		
302	210	256	162	263	192	326	210	*t*	*school*	10
195	143	189	126	193	141	200	133	*r*		11
402	279	376	234	328	243	433	276	*u*		12
25	15	27	17	25	16	24	15	*t*	*classroom*	13
24	15	26	17	25	16	21	13	*r*		14
26	15	29	17	26	15	25	16	*u*		15
14	12	13	12	13	12	14	12	*t*	*teacher[e]*	16
13	12	13	12	13	12	13	11	*r*		17
14	13	13	12	13	12	14	12	*u*		18
26	23	25	23	25	22	25	22	*t*	*section*	19
24	21	24	21	24	21	24	20	*r*		20
26	24	26	24	25	23	26	24	*u*		21
30	11	27	11	24	11	30	11	*t*	*personal computer[f] used by pupils*	22
24	10	22	10	22	10	21	8	*r*		23
34	13	36	13	26	11	37	14	*u*		24
35	12	30	12	28	11	34	11	*t*	*personal computer[f] with the Internet access used by pupils*	25
26	10	23	10	25	10	24	8	*r*		26
41	13	40	14	30	12	41	14	*u*		27
								Enrolment rate[c]		
.	102,0	.	98,4	.	101,6	.	97,5	*t*	*gross*	28
.	78,3	.	83,3	.	82,1	.	53,5	*r*		29
.	120,6	.	121,3	.	117,7	.	145,0	*u*		30
.	94,9	.	95,0	.	95,7	.	89,2	*t*	*net*	31
.	75,7	.	81,7	.	78,9	.	50,2	*r*		32
.	110,0	.	115,3	.	109,5	.	131,2	*u*		33
								Culture		
								Collection in public libraries[g] in vol. per 1000 population		
3427,0	3519,6	3266,4	3247,3	3160,8	3271,3	3977,5	4022,5	*t*		34
3926,0	3959,0	3271,7	3233,1	3516,2	3256,2	4248,6	4133,7	*r*		35
3157,2	3271,5	3261,2	3262,0	2966,1	3279,8	3732,5	3921,5	*u*		36
								Borrowers[hi] in public libraries per 1000 population		
184	162	213	201	173	182	171	152	*t*		37
122	109	134	116	115	99	112	104	*r*		38
217	192	291	289	205	227	224	197	*u*		39
								Collection lendings[hij] from public libraries per borrower in vol.		
19	19	19	16	19	16	19	20	*t*		40
19	18	20	18	19	19	19	18	*r*		41
19	20	18	15	18	15	18	21	*u*		42
1246	3452	1624	3345	2839	5517	409	1577	*t*	*Screenings[hk] per fixed cinema*	43
16	7	93	-	5780	17260	-	-	*r*		44
1280	3609	1681	3345	2703	5303	409	1577	*u*		45
586	840	838	1101	1465	1544	315	551	*t*	*Audience[hk] in fixed cinemas per 1000 population*	46
1	-	2	-	242	228	-	-	*r*		47
901	1312	1664	2234	2134	2277	598	1050	*u*		48
232	238	479	480	246	256	184	232	*t*	*Cultural institutions[gl]*	49
119	126	311	309	105	103	141	184	*r*		50
113	112	168	171	141	153	43	48	*u*		51

program szkoły podstawowej; bez szkół specjalnych. *c* Łącznie ze szkołami specjalnymi. *d* Łącznie ze szkołami sportowymi i mistrzostwa sportowego oraz szkołami z oddziałami kilka szkół – wykazane tylko raz. *g* Stan w dniu 31 XII. *h* W ciągu roku. *i* Łącznie z punktami bibliotecznymi. *j* Bez wypożyczeń międzybibliotecznych. *k* Dotyczy filmów długo- i

programe, excluding special schools. c Including special schools. d Including sports schools and athletic schools as well as job-training schools; without special schools. e Full-time i Including library service points. j Excluding interlibrary lending. k Concerns full and short length films. l In 2002 data from 2003, in 2010 data from 2009.

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Podkarpackie		Podlaskie		Pomorskie		Śląskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Szkoły podstawowe[ab] dla dzieci i młodzieży (dok.)									
	Współczynnik skolaryzacji[c]:									
1	brutto	o	.	97,9	.	97,1	.	100,1	.	98,7
2		w	.	91,2	.	81,5	.	91,4	.	96,0
3		m	.	110,0	.	109,1	.	106,5	.	99,6
4	netto	o	.	96,1	.	94,9	.	96,3	.	95,6
5		w	.	89,9	.	79,4	.	88,1	.	94,1
6		m	.	107,4	.	106,8	.	102,3	.	96,2
	Gimnazja[ad] dla dzieci i młodzieży									
7	Gimnazja	o	453	536	189	204	325	370	621	665
8		w	343	414	90	91	151	182	189	214
9		m	110	122	99	113	174	188	432	451
	Liczba uczniów na:									
10	1 szkołę	o	230	140	306	198	302	203	312	202
11		w	159	101	188	137	207	144	213	146
12		m	453	273	413	247	385	260	356	229
13	1 pomieszczenie szkolne	o	26	15	28	16	28	17	24	14
14		w	24	15	24	15	29	16	23	15
15		m	30	16	29	17	28	17	24	14
16	1 nauczyciela[e]	o	14	12	14	12	14	12	13	12
17		w	13	11	14	12	16	12	13	12
18		m	14	12	14	12	14	12	13	12
19	1 oddział	o	25	22	26	23	24	22	25	23
20		w	23	20	24	21	24	21	24	21
21		m	26	24	26	24	25	23	26	24
22	1 komputer[f] przeznaczony do użytku uczniów	o	24	9	30	11	33	13	29	12
23		w	18	8	20	8	27	10	22	10
24		m	37	12	38	13	38	15	31	12
25	1 komputer[f] przeznaczony do użytku uczniów uczniów z dostępem do Internetu	o	27	9	32	12	37	13	33	12
26		w	21	8	21	9	30	10	24	10
27		m	40	12	41	13	41	15	37	13
	Współczynnik skolaryzacji[c]:									
28	brutto	o	.	97,6	.	97,3	.	100,7	.	100,8
29		w	.	81,7	.	66,4	.	79,0	.	86,0
30		m	.	127,4	.	122,6	.	117,3	.	106,1
31	netto	o	.	94,4	.	92,7	.	93,5	.	92,7
32		w	.	80,3	.	64,2	.	75,1	.	83,8
33		m	.	121,2	.	116,0	.	107,5	.	95,9
	Kultura									
34	Księgozbiór bibliotek publicznych[g] w wol. na 1000 ludności	o	4181,8	4141,2	3576,0	3847,8	2905,4	2503,1	3538,8	3610,3
35		w	4174,3	4109,2	4015,9	3973,8	3427,0	2756,8	3780,0	3682,5
36		m	4193,0	4186,5	3269,0	3764,6	2659,9	2371,7	3474,8	3589,7
37	Czytelnicy[hi] bibliotek publicznych na 1000 ludności	o	201	168	164	132	175	136	229	190
38		w	145	121	111	85	127	94	152	137
39		m	283	235	201	163	197	158	249	205
40	Wypożyczenia księgozbioru[hij] z bibliotek publicznych na 1 czytelnika w wol.	o	19	19	20	20	21	18	21	20
41		w	20	20	24	23	22	21	22	20
42		m	19	19	18	19	20	18	21	20
43	Seanse[hk] na 1 kino stałe	o	464	668	620	2572	2840	5519	1262	5510
44		w	18	-	75	70	-	-	66	26
45		m	507	668	674	2764	2840	5519	1302	5713
46	Widzowie[hk] w kinach stałych na 1000 ludności	o	332	424	350	676	1100	1108	623	1177
47		w	1	-	7	2	-	-	5	2
48		m	818	1021	591	1122	1616	1678	786	1511
49	Instytucje kultury[gl]	o	333	324	160	169	177	226	276	387
50		w	251	240	102	108	108	160	100	139
51		m	82	84	58	61	69	66	176	248

a Stan w dniu 30 IX. *b* Łącznie ze szkołami filialnymi, szkołami sportowymi i mistrzostwa sportowego, szkołami artystycznymi niedającymi uprawnień zawodowych, realizującymi przysposabiającymi do pracy; bez szkół specjalnych. *e* Pełnozatrudnieni i niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na pełne etaty. *f* W przypadku wspólnego użytkowania komputerów przez krótkometrażowych. *l* W 2002 r. dane za 2003 r., w 2010 r. dane za 2009 r.

a As of 30 IX. b Including branch schools, sports schools and athletic schools, art schools; not leading to professional certification, simultaneously conducting a primary school and part-time employees calculated as full-time employees. f In case of computers commonly used by a few schools – presented only once. g As of 31 XII. h During the year

Świętokrzyskie		Warmińsko--mazurskie		Wielkopolskie		Zachodniopomorskie		Specification t – total r – rural areas u – urban areas		No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
								Primary schools[ab] for children and youth (cont.)		
								Enrolment rate[c]:		
.	99,9	.	98,7	.	101,1	.	97,5	*t*	*gross*	1
.	90,2	.	80,7	.	84,3	.	73,1	*r*		2
.	114,9	.	114,1	.	118,4	.	112,3	*u*		3
.	97,2	.	95,1	.	98,0	.	93,9	*t*	*net*	4
.	87,8	.	77,4	.	82,2	.	69,6	*r*		5
.	111,8	.	110,3	.	114,3	.	108,7	*u*		6
								Lower secondary schools[ad] for children and youth		
197	214	225	248	518	589	237	255	*t*	*Lower secondary schools*	7
121	132	107	126	257	310	75	88	*r*		8
76	82	118	122	261	279	162	167	*u*		9
								Number of pupils per:		
293	198	309	202	299	197	311	212	*t*	*school*	10
209	153	187	124	197	138	186	124	*r*		11
425	270	420	282	399	263	369	258	*u*		12
26	17	28	16	27	16	28	16	*t*	*classroom*	13
25	16	27	14	25	16	28	16	*r*		14
27	17	28	17	28	17	28	16	*u*		15
14	12	14	13	14	12	14	12	*t*	*teacher[e]*	16
14	12	14	12	13	12	14	12	*r*		17
14	12	15	13	14	12	14	12	*u*		18
26	23	26	23	25	22	25	22	*t*	*section*	19
25	21	23	21	24	21	23	20	*r*		20
27	24	27	25	25	23	25	23	*u*		21
28	12	33	12	29	11	30	12	*t*	*personal computer[f] used by pupils*	22
23	11	24	9	21	9	21	10	*r*		23
35	14	40	14	35	13	33	12	*u*		24
33	13	36	13	32	11	33	12	*t*	*personal computer[f] with the Internet access used by pupils*	25
27	11	25	9	24	10	26	10	*r*		26
40	15	44	15	39	13	36	13	*u*		27
								Enrolment rate[c]:		
.	100,5	.	101,5	.	103,3	.	102,2	*t*	*gross*	28
.	76,5	.	65,5	.	71,9	.	54,2	*r*		29
.	139,1	.	133,3	.	136,7	.	131,9	*u*		30
.	95,5	.	91,9	.	95,8	.	91,3	*t*	*net*	31
.	74,2	.	60,6	.	68,6	.	47,6	*r*		32
.	129,7	.	119,4	.	124,7	.	118,4	*u*		33
								Culture		
								Collection in public libraries[g] in vol. per 1000 population		
3390,7	3464,9	3830,0	3504,3	3529,3	3469,0	4165,0	4096,0	*t*		34
3414,6	3307,1	3996,0	3491,1	3660,9	3424,7	4772,1	4087,3	*r*		35
3362,4	3656,7	3720,3	3513,3	3432,7	3503,8	3897,5	4099,9	*u*		36
								Borrowers[hi] in public libraries per 1000 population		
171	137	196	158	190	160	202	160	*t*		37
109	92	128	92	137	111	136	95	*r*		38
244	192	241	202	228	198	231	189	*u*		39
								Collection lendings[hij] from public libraries per borrower in vol.		
19	19	19	18	21	20	20	18	*t*		40
20	20	23	23	22	21	22	21	*r*		41
18	19	17	17	21	20	19	17	*u*		42
378	1842	401	1651	1382	3149	501	2159	*t*	*Screenings[hk] per fixed cinema*	43
31	-	24	21	16	-	292	159	*r*		44
430	1842	459	1732	1409	3149	533	2369	*u*		45
327	427	312	645	786	945	485	910	*t*	*Audience[hk] in fixed cinemas per 1000 population*	46
6	-	4	3	1	-	58	10	*r*		47
705	945	516	1082	1362	1686	672	1313	*u*		48
127	130	123	146	312	379	321	321	*t*	*Cultural institutions[gl]*	49
75	76	72	81	169	230	222	220	*r*		50
52	54	51	65	143	149	99	101	*u*		51

program szkoły podstawowej; bez szkół specjalnych. *c* Łącznie ze szkołami specjalnymi. *d* Łącznie ze szkołami sportowymi i mistrzostwa sportowego oraz szkołami z oddziałami kilka szkół – wykazane tylko raz. *g* Stan w dniu 31 XII. *h* W ciągu roku. *i* Łącznie z punktami bibliotecznymi. *j* Bez wypożyczeń międzybibliotecznych. *k* Dotyczy filmów długo- i

programe, excluding special schools. c Including special schools. d Including sports schools and athletic schools as well as job-training schools; without special schools. e Full-time i Including library service points. j Excluding interlibrary lending. k Concerns full and short length films. l In 2002 data from 2003, in 2010 data from 2009.

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Polska *Poland*		Dolnośląskie		Kujawsko- -pomorskie		Lubelskie		Lubuskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Kultura (dok.)											
1	domy kultury	o	781	910	34	42	49	47	46	50	20	25
2		w	276	320	10	11	21	14	13	14	3	4
3		m	505	590	24	31	28	33	33	36	17	21
4	ośrodki kultury	o	1453	1492	115	126	73	73	119	119	39	37
5		w	826	860	40	49	37	43	92	91	13	15
6		m	627	632	75	77	36	30	27	28	26	22
7	kluby	o	390	361	22	10	27	16	24	17	5	4
8		w	114	66	12	3	3	-	9	8	1	-
9		m	276	295	10	7	24	16	15	9	4	4
10	świetlice	o	1092	1264	96	84	34	63	3	2	40	24
11		w	979	1129	96	63	30	61	1	1	39	22
12		m	113	135	-	21	4	2	2	1	1	2
13	Ludność[ab] przypadająca na 1 instytucję kultury	o	10277	9478	10855	10979	11301	10397	11412	11474	9700	11223
14		w	6687	6269	5294	6786	8651	6884	10172	10117	6415	8965
15		m	15459	14091	18917	14865	13923	15515	13264	13566	13532	13112
16	Uczestnicy imprez[bc] na 1000 ludności	o	791	903	885	1199	746	685	872	1007	868	962
17		w	470	495	593	456	405	336	613	566	255	344
18		m	991	1164	1003	1512	954	909	1168	1514	1206	1315
	Ambulatoryjna opieka zdrowotna[a]											
	Liczba ludności na:											
19	1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej[d]	o	2577	1637	2812	1535	2927	2004	2263	1506	2710	1487
20		w	3774	2565	4232	2617	3861	3170	3006	2254	4212	2506
21		m	2153	1328	2477	1303	2550	1618	1764	1089	2265	1206
22	1 aptekę ogólnodostępną[e]	o	4095	3411	3767	3094	4057	3982	3060	2747	4309	3457
23		w	8829	8229	9474	10693	11039	9734	5353	4877	17902	23340
24		m	3072	2476	3032	2370	2928	2876	2053	1829	3038	2321
25	1 aptekę i punkt apteczny[e]	o	3979	3093	3677	2891	3804	3480	3047	2581	4001	2983
26		w	7681	5067	7940	5965	7536	5171	5305	4019	9677	5928
27		m	3062	2472	3023	2367	2921	2870	2049	1829	3024	2321
28	Porady udzielone[cf] na 1 mieszkańca	o	6,3	7,4	6,1	7,4	6,6	7,5	6,1	7,7	5,7	6,3
29		w	2,7	3,1	2,3	2,7	2,8	3,2	2,8	3,4	1,8	1,9
30		m	8,5	10,2	7,6	9,5	8,9	10,3	9,8	12,6	7,9	8,9
	Pomoc społeczna stacjonarna[agh]											
31	Domy i zakłady	o	1111	1489	64	96	72	75	70	85	37	33
32		w	451	574	24	32	32	29	38	38	17	13
33		m	660	915	40	64	40	46	32	47	20	20
34	Miejsca na 10 tys. ludności	o	24,3	26,7	21,6	25,1	26,6	24,5	25,9	25,5	28,2	25,2
35		w	25,8	27,3	33,3	35,4	30,4	26,3	25,4	25,1	39,0	32,0
36		m	23,4	26,3	16,9	20,6	24,3	23,3	26,5	26,0	22,2	21,2
37	Mieszkańcy na 10 tys. ludności	o	24,0	26,3	21,2	24,5	26,5	23,6	25,1	24,5	27,9	25,1
38		w	25,6	26,8	32,6	35,3	30,3	24,6	25,0	24,1	38,4	31,7
39		m	23,1	26,0	16,6	19,9	24,2	22,9	25,5	25,0	22,0	21,3
	Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania[i]											
40	Obiekty ogółem	o	7948	7206	918	726	374	316	455	322	332	298
41		w	4044	2902	256	150	201	122	252	144	179	164
42		m	3904	4304	662	576	173	194	203	178	153	134
43	na 1000 km^2	o	25	23	46	36	21	18	18	13	24	21
44		w	14	10	14	8	12	7	10	6	13	12
45		m	184	200	306	261	209	234	210	184	243	210
46	Miejsca noclegowe na 1000 ludności	o	16	16	19	17	12	12	11	9	18	20
47		w	18	16	13	10	17	12	9	6	26	34
48		m	14	16	21	20	10	12	12	13	14	12
49	Noclegi udzielone[c] w tys.	o	44510,4	55794,5	5232,6	4814,3	1988,8	2668,7	1281,9	1612,1	1090,2	1320,0
50		w	14363,2	15105,7	780,8	721,7	586,2	547,5	385,8	284,4	460,4	692,3
51		m	30147,2	40688,8	4451,8	4092,6	1402,5	2121,2	896,1	1327,7	629,7	627,7
52	w tym turystom zagranicznym	o	7105,0	10064,6	795,9	1016,6	114,7	176,9	130,2	128,9	219,3	225,9
53		w	747,6	1063,5	51,3	74,7	6,6	7,6	15,2	19,8	51,4	96,9
54		m	6357,4	9001,1	744,5	942,0	108,2	169,2	115,0	109,1	167,9	129,0
55	na 1000 ludności	o	1164	1449	1800	1651	961	1272	583	739	1080	1290
56		w	982	1002	939	826	750	663	329	244	1286	1858
57		m	1277	1735	2145	2003	1089	1666	874	1308	967	965

a Stan w dniu 31 XII. *b* W 2002 r. dane za 2003 r., w 2010 r. dane za 2009 r. *c* W ciągu roku. *d* Zakłady opieki zdrowotnej łącznie z praktykami lekarskimi. *e* W 2002 r. łącznie z aptekami
a As of 31 XII. b In 2002 data from 2003, in 2010 data from 2009. c During the year. d Health care institutions including medical practices. e In 2002 including company pharmacies.

Łódzkie		Małopolskie		Mazowieckie		Opolskie			Specification t – total r – rural areas u – urban areas	No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
									Culture (cont.)	
49	52	129	143	61	71	47	46	*t*	*cultural establishments*	1
9	10	74	85	11	11	35	30	*r*		2
40	42	55	58	50	60	12	16	*u*		3
114	104	144	142	125	127	41	40	*t*	*cultural centres*	4
68	66	96	94	62	64	19	20	*r*		5
46	38	48	48	63	63	22	20	*u*		6
20	13	69	72	30	31	6	7	*t*	*clubs*	7
4	1	16	16	5	2	3	3	*r*		8
16	12	53	56	25	29	3	4	*u*		9
49	69	137	123	30	27	90	139	*t*	*community centres*	10
38	49	125	114	27	26	84	131	*r*		11
11	20	12	9	3	1	6	8	*u*		12
11194	10680	6791	6871	20877	20399	5737	4444	*t*	*Population[ab] per cultural institution*	13
7683	7229	5241	5416	17272	17936	3560	2672	*r*		14
14892	14562	9661	9502	23562	22057	12876	11240	*u*		15
625	630	1023	1213	530	610	1041	1173	*t*	*Events participants[bc] per 1000 population*	16
341	320	541	536	275	297	605	661	*r*		17
779	802	1505	1907	670	781	1435	1638	*u*		18
									Ambulatory health care[a]	
									Number of population per:	
3064	1635	2847	2014	3501	2178	1922	1382	*t*	*provider of out-patient health care[d]*	19
3690	2506	3544	2853	4690	2774	3336	2274	*r*		20
2807	1367	2383	1545	3074	1945	1390	1019	*u*		21
3078	2866	3633	3367	5667	3547	4935	3646	*t*	*public pharmacy[e]*	22
6489	6506	7827	7566	11204	8346	9504	9496	*r*		23
2397	2178	2372	2141	4460	2685	3440	2337	*u*		24
2973	2665	3577	3067	5503	3223	4912	3209	*t*	*public pharmacy and pharmaceutical outlet[e]*	25
5351	4410	7329	5313	9706	5043	9328	5442	*r*		26
2397	2178	2372	2135	4448	2683	3440	2337	*u*		27
6,9	8,0	6,7	7,4	5,9	7,4	5,6	6,6	*t*	*Consultations provided[cf] per capita*	28
3,0	3,3	3,4	3,2	2,5	3,2	2,2	2,6	*r*		29
9,0	10,7	9,9	11,6	7,8	9,8	8,6	10,2	*u*		30
									Stationary social welfare[agh]	
77	90	110	128	127	218	40	55	*t*	*Homes and facilities*	31
31	36	47	52	47	92	21	29	*r*		32
46	54	63	76	80	126	19	26	*u*		33
29,5	29,1	26,0	26,5	23,3	27,6	27,9	34,8	*t*	*Places per 10 thous. population*	34
31,4	28,3	20,0	20,7	25,1	32,2	35,4	39,5	*r*		35
28,6	29,5	31,8	32,6	22,3	25,1	21,5	30,5	*u*		36
29,3	28,3	25,7	26,5	22,9	26,8	27,5	36,5	*t*	*Residents per 10 thous. population*	37
31,0	27,5	19,7	20,7	25,1	31,3	35,3	41,1	*r*		38
28,5	28,8	31,5	32,4	21,6	24,3	20,7	32,3	*u*		39
									Collective tourist accommodation establishments[i]	
272	289	963	875	350	405	90	111	*t*	*Facilities total*	40
144	124	426	259	134	146	44	48	*r*		41
128	165	537	616	216	259	46	63	*u*		42
15	16	64	58	10	11	10	12	*t*	*per 1000 km^2*	43
8	7	32	19	4	4	5	6	*r*		44
114	145	324	374	101	120	62	82	*u*		45
7	8	20	21	7	8	6	8	*t*	*Number of beds per 1000 population*	46
10	10	13	10	5	5	7	9	*r*		47
6	6	27	32	8	10	4	7	*u*		48
1347,5	1959,7	6230,6	7973,7	3526,1	5573,0	367,7	552,0	*t*	*Nights spent (overnight stay)[c] in thous.*	49
556,8	875,9	1381,0	1361,4	557,3	744,0	166,2	188,3	*r*		50
790,7	1083,7	4849,6	6612,3	2968,8	4829,0	201,5	363,7	*u*		51
156,4	271,8	1179,9	2135,3	1130,7	1623,2	54,6	71,5	*t*	*of which foreign tourists*	52
30,1	93,4	47,6	53,2	27,1	38,8	8,1	14,9	*r*		53
126,3	178,4	1132,3	2082,1	1103,6	1584,5	46,5	56,6	*u*		54
516	770	1927	2394	688	1060	345	542	*t*	*per 1000 population*	55
609	956	860	806	308	395	329	389	*r*		56
466	665	2981	4027	896	1431	360	681	*u*		57

zakładowymi. *f* Bez praktyk lekarskich i stomatologicznych finansowanych wyłącznie ze środków niepublicznych. *g* Łącznie z filiami. *h* W 2002 r. dane za 2003 r. *i* Stan w dniu 31 VII.
f Excluding medical and dental practices financed exclusively from non-public funds. g Including branches. h In 2002 data from 2003. i As of 31 VII.

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta	Podkarpackie		Podlaskie		Pomorskie		Śląskie	
		2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Kultura (dok.)								
1	domy kultury ..... o	57	83	26	32	43	44	76	106
2	w	20	44	11	10	18	18	22	23
3	m	37	39	15	22	25	26	54	83
4	ośrodki kultury ..... o	143	127	71	73	61	71	93	133
5	w	117	97	44	48	41	50	48	75
6	m	26	30	27	25	20	21	45	58
7	kluby ..... o	27	16	26	12	22	28	34	69
8	w	13	7	13	2	7	14	-	-
9	m	14	9	13	10	15	14	34	69
10	świetlice ..... o	106	98	37	52	51	83	73	79
11	w	101	92	34	48	42	78	30	41
12	m	5	6	3	4	9	5	43	38
13	Ludność[ab] przypadająca na 1 instytucję kultury ... o	6298	6487	7532	7040	12367	9868	17083	11992
14	w	4972	5161	4847	4389	6534	4709	9948	7312
15	m	10356	10275	12254	11734	21496	22373	21137	14615
16	Uczestnicy imprez[bc] na 1000 ludności ..... o	1085	1132	1042	1271	654	622	522	795
17	w	615	685	555	884	628	534	492	637
18	m	1775	1772	1382	1528	666	667	530	840
	Ambulatoryjna opieka zdrowotna[a]								
	Liczba ludności na:								
19	1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej[d] ... o	2301	1429	2145	1251	1841	2019	2718	1473
20	w	3256	2090	4393	2196	2647	2974	3597	1878
21	m	1607	988	1581	974	1611	1731	2552	1387
22	1 aptekę ogólnodostępną[e] ..... o	4322	3733	4344	3571	3556	3682	4266	3582
23	w	9017	9509	12728	13295	7513	9133	7299	6008
24	m	2447	2010	2976	2408	2850	2813	3843	3212
25	1 aptekę i punkt apteczny[e] ..... o	4193	3084	3947	2994	3528	3517	4228	3332
26	w	8139	5023	7879	4934	7130	6810	6846	3834
27	m	2447	1996	2927	2376	2850	2813	3839	3212
28	Porady udzielone[cf] na 1 mieszkańca ..... o	5,7	6,7	6,3	7,9	6,3	7,2	6,9	8,0
29	w	2,7	3,1	2,1	2,6	3,0	2,8	3,3	4,2
30	m	10,3	11,8	9,2	11,3	7,9	9,5	7,8	9,1
	Pomoc społeczna stacjonarna[agh]								
31	Domy i zakłady ..... o	51	71	32	44	69	92	118	186
32	w	28	31	8	18	36	32	20	35
33	m	23	40	24	26	33	60	98	151
34	Miejsca na 10 tys. ludności ..... o	23,7	24,8	24,7	25,3	18,5	27,2	20,3	24,7
35	w	22,3	20,7	23,3	23,3	30,1	35,7	12,8	19,9
36	m	26,0	30,6	25,8	26,6	12,9	22,7	22,4	26,1
37	Mieszkańcy na 10 tys. ludności ..... o	23,8	24,7	23,9	24,6	18,3	26,9	20,2	24,1
38	w	22,2	19,8	22,5	22,5	30,0	35,2	12,8	19,3
39	m	26,3	31,8	25,0	26,0	12,7	22,5	22,3	25,5
	Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania[i]								
40	Obiekty ogółem ..... o	433	379	245	182	870	802	387	511
41	w	274	199	159	85	426	278	132	147
42	m	159	180	86	97	444	524	255	364
43	na 1000 km^2 ..... o	24	21	12	9	48	44	31	41
44	w	16	12	8	4	25	16	15	17
45	m	150	154	94	104	407	471	67	96
46	Miejsca noclegowe na 1000 ludności ..... o	11	11	12	9	41	35	6	9
47	w	11	10	14	10	48	35	7	8
48	m	12	11	10	9	38	35	6	9
49	Noclegi udzielone[c] w tys. ..... o	1337,2	2059,1	772,9	903,3	5144,7	5653,0	2560,9	4585,4
50	w	713,3	1073,6	258,7	268,3	1440,4	1322,6	492,7	730,0
51	m	623,9	985,5	514,2	634,9	3704,4	4330,4	2068,1	3855,4
52	w tym turystom zagranicznym ..... o	134,1	153,8	124,4	108,0	551,7	640,1	318,1	597,6
53	w	31,1	23,8	19,8	20,6	34,6	50,2	15,7	34,0
54	m	103,0	130,0	104,5	87,4	517,1	589,9	302,4	563,6
55	na 1000 ludności ..... o	635	968	639	750	2359	2490	540	989
56	w	570	863	521	560	2070	1714	497	713
57	m	732	1116	723	876	2494	2889	552	1067

a Stan w dniu 31 XII. *b* W 2002 r. dane za 2003 r., w 2010 r. dane za 2009 r. *c* W ciągu roku. *d* Zakłady opieki zdrowotnej łącznie z praktykami lekarskimi. *e* W 2002 r. łącznie z aptekami
a As of 31 XII. b In 2002 data from 2003, in 2010 data from 2009. c During the year. d Health care institutions including medical practices. e In 2002 including company pharmacies.

Świętokrzyskie		Warmińsko--mazurskie		Wielkopolskie		Zachodniopomorskie		Specification t – total r – rural areas u – urban areas		No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
									Culture (cont.)	
20	22	32	34	61	84	31	29	*t*	*cultural establishments*	1
4	3	6	6	16	33	3	4	*r*		2
16	19	26	28	45	51	28	25	*u*		3
53	51	55	69	145	137	62	63	*t*	*cultural centres*	4
30	28	33	39	66	62	20	19	*r*		5
23	23	22	30	79	75	42	44	*u*		6
9	9	1	5	24	24	44	28	*t*	*clubs*	7
-	-	-	-	7	4	21	6	*r*		8
9	9	1	5	17	20	23	22	*u*		9
45	48	35	38	82	134	184	201	*t*	*community centres*	10
41	45	33	36	80	131	178	191	*r*		11
4	3	2	2	2	3	6	10	*u*		12
10170	9770	11617	9775	10769	8993	5284	5275	*t*	*Population[ab] per cultural institution*	13
9360	9163	7916	7071	8457	6502	2346	2412	*r*		14
11339	10625	16842	13144	13502	12838	11872	11511	*u*		15
1121	945	889	991	1012	844	838	1182	*t*	*Events participants[bc] per 1000 population*	16
425	695	436	430	498	414	446	369	*r*		17
1582	1248	1224	1367	1239	1178	1080	1552	*u*		18
									Ambulatory health care[a]	
									Number of population per:	
2459	1674	1936	1287	3239	1504	1637	1468	*t*	*provider of out-patient health care[d]*	19
3195	2606	4063	2931	5824	2899	4222	3452	*r*		20
1932	1167	1438	931	2442	1091	1289	1166	*u*		21
4180	3182	4746	3972	4369	3356	4539	3584	*t*	*public pharmacy[e]*	22
9128	7254	16251	16364	9734	8681	15275	13378	*r*		23
2545	1892	3232	2620	3110	2262	3466	2695	*u*		24
3915	2770	4623	3529	4231	3034	4376	3283	*t*	*public pharmacy and pharmaceutical outlet[e]*	25
7399	4481	13228	7184	8459	5349	12365	6689	*r*		26
2513	1892	3232	2620	3095	2262	3406	2671	*u*		27
6,4	7,0	6,3	6,9	5,6	7,1	6,1	7,3	*t*	*Consultations provided[cf] per capita*	28
3,4	3,7	2,2	2,2	2,1	2,6	1,8	2,0	*r*		29
10,0	10,9	9,0	10,2	8,2	10,7	8,0	9,7	*u*		30
									Stationary social welfare[agh]	
40	54	48	67	96	126	60	69	*t*	*Homes and facilities*	31
15	25	14	22	51	61	22	29	*r*		32
25	29	34	45	45	65	38	40	*u*		33
26,6	31,2	27,4	30,6	22,6	24,5	28,7	30,0	*t*	*Places per 10 thous. population*	34
21,4	25,4	16,7	21,9	27,0	28,5	41,4	34,3	*r*		35
32,9	38,2	34,6	36,5	19,2	21,4	23,1	28,0	*u*		36
26,6	30,3	27,5	30,4	22,9	23,8	27,8	30,7	*t*	*Residents per 10 thous. population*	37
21,9	24,2	16,1	21,7	27,1	28,1	40,9	34,4	*r*		38
32,4	37,6	35,1	36,3	19,7	20,5	22,1	29,0	*u*		39
									Collective tourist accommodation establishments[i]	
163	162	368	387	717	625	1011	816	*t*	*Facilities total*	40
98	71	201	202	468	324	650	439	*r*		41
65	91	167	185	249	301	361	377	*u*		42
14	14	15	16	24	21	44	36	*t*	*per 1000 km^2*	43
9	6	9	9	17	11	30	20	*r*		44
99	136	280	310	167	202	264	269	*u*		45
7	10	24	26	12	12	69	62	*t*	*Number of beds per 1000 population*	46
7	7	27	29	16	15	149	112	*r*		47
8	12	22	24	9	11	34	39	*u*		48
577,5	1206,9	1868,5	2407,5	2398,6	3060,7	8784,7	9445,1	*t*	*Nights spent (overnight stay)[c] in thous.*	49
285,7	356,3	728,1	934,6	969,0	1031,5	4600,8	3973,2	*r*		50
291,8	850,6	1140,4	1472,9	1429,6	2029,2	4183,9	5471,9	*u*		51
51,3	66,9	480,1	361,1	395,8	479,0	1267,8	2008,1	*t*	*of which foreign tourists*	52
11,2	17,4	69,9	79,4	50,2	58,8	277,7	379,9	*r*		53
40,1	49,4	410,3	281,6	345,7	420,2	990,1	1628,2	*u*		54
445	939	1308	1656	715	889	5172	5478	*t*	*per 1000 population*	55
407	506	1281	1589	683	682	8882	7441	*r*		56
490	1464	1326	1701	739	1052	3545	4597	*u*		57

zakładowymi. *f* Bez praktyk lekarskich i stomatologicznych finansowanych wyłącznie ze środków niepublicznych. *g* Łącznie z filiami. *h* W 2002 r. dane za 2003 r. *i* Stan w dniu 31 VII.
f Excluding medical and dental practices financed exclusively from non-public funds. g Including branches. h In 2002 data from 2003. i As of 31 VII.

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Polska *Poland*		Dolnośląskie		Kujawsko- -pomorskie		Lubelskie		Lubuskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania[d] (dok.)											
1	Korzystający z noclegów[b] w tys.	o	14244,5	20461,5	1587,2	1895,5	534,4	793,9	495,0	665,6	507,5	626,0
2		w	3434,8	4588,8	211,5	246,5	118,8	167,1	113,7	115,5	161,4	272,9
3		m	10809,6	15872,7	1375,7	1649,0	415,6	626,8	381,2	550,1	346,1	353,0
4	w tym turyści zagraniczni	o	3150,2	4135,0	321,8	414,8	64,5	79,5	85,7	89,9	147,8	160,1
5		w	259,7	378,2	16,6	29,3	2,5	4,4	13,1	17,8	34,3	75,1
6		m	2890,4	3756,7	305,2	385,5	62,0	75,1	72,6	72,2	113,4	85,1
7	na 1000 ludności	o	373	531	546	650	258	378	225	305	503	612
8		w	235	305	254	282	152	203	97	99	451	733
9		m	458	677	663	807	323	492	372	542	532	543
	Zasoby mieszkaniowe[cd]											
10	Mieszkania na 1000 ludności	o	325,4	348,4	340,7	365,4	317,2	332,8	312,7	334,0	322,2	342,6
11		w	278,5	290,1	294,9	304,2	267,5	273,4	292,4	307,4	286,1	295,5
12		m	354,6	385,9	359,1	391,6	347,5	371,4	335,9	364,7	342,1	369,7
	Przeciętna liczba:											
13	osób na 1 mieszkanie	o	3,07	2,87	2,94	2,74	3,15	3,00	3,20	2,99	3,10	2,92
14		w	3,59	3,45	3,39	3,29	3,74	3,66	3,42	3,25	3,49	3,38
15		m	2,82	2,59	2,78	2,55	2,88	2,69	2,98	2,74	2,92	2,71
16	izb w mieszkaniu	o	3,66	3,71	3,59	3,61	3,62	3,67	3,70	3,76	3,76	3,80
17		w	4,04	4,15	4,13	4,23	3,93	4,05	3,74	3,82	4,16	4,25
18		m	3,48	3,50	3,41	3,41	3,47	3,49	3,66	3,70	3,58	3,60
	Przeciętna powierzchnia użytkowa w m^2:											
19	1 mieszkania	o	68,2	70,9	65,2	67,4	64,7	67,0	72,7	74,7	67,5	70,0
20		w	83,7	87,8	81,5	86,2	79,2	83,4	83,1	85,5	80,7	84,1
21		m	60,6	62,7	59,8	61,1	57,9	59,1	62,4	64,3	61,5	63,5
22	na 1 osobę	o	22,2	24,7	22,2	24,6	20,5	22,3	22,7	25,0	21,8	24,0
23		w	23,3	25,5	24,0	26,2	21,2	22,8	24,3	26,3	23,1	24,9
24		m	21,5	24,2	21,5	23,9	20,1	22,0	20,9	23,5	21,0	23,5
	Mieszkania wyposażone w podstawowe instalacje w % ogółu mieszkań[cd]:											
25	wodociąg	o	95,0	95,5	97,5	97,9	96,7	97,0	88,3	88,7	96,9	97,5
26		w	88,2	89,1	93,8	94,3	92,1	92,7	79,6	79,7	93,5	93,9
27		m	98,3	98,6	98,8	99,1	98,9	99,1	97,0	97,4	98,5	99,2
28	ustęp	o	86,9	88,3	87,6	89,0	88,6	89,6	75,2	76,7	89,2	90,4
29		w	72,6	75,1	77,0	79,3	76,6	78,5	56,8	58,6	79,9	81,6
30		m	93,9	94,7	91,2	92,2	94,3	94,9	93,5	94,2	93,4	94,4
31	łazienkę	o	85,7	87,2	86,0	87,4	85,6	86,8	75,5	77,0	87,6	88,9
32		w	74,0	76,4	79,2	81,2	77,0	78,9	59,1	60,8	81,2	82,8
33		m	91,4	92,4	88,2	89,4	89,7	90,6	91,8	92,7	90,5	91,7
34	gaz z sieci	o	55,3	56,4	66,5	66,7	50,2	50,1	38,3	41,7	53,4	56,3
35		w	17,0	20,4	8,4	12,1	1,8	2,8	9,1	12,8	6,4	11,8
36		m	73,9	73,9	85,7	85,0	72,9	72,8	67,3	69,8	75,0	76,8
37	centralne ogrzewanie	o	76,5	78,5	75,2	77,4	76,5	78,3	70,2	72,0	74,5	76,4
38		w	62,4	65,2	64,3	67,4	65,6	68,3	52,4	54,4	60,8	63,5
39		m	83,4	85,0	78,8	80,8	81,6	83,0	87,9	89,1	80,8	82,4
	Budownictwo											
	Mieszkania oddane do użytkowania:											
40	ogółem	o	97595	135835	7109	12746	4247	5807	3377	5667	2380	3313
41		w	26519	49717	1154	4148	1213	2484	763	2405	498	1214
42		m	71076	86118	5955	8598	3034	3323	2614	3262	1882	2099
43	na 1000 ludności	o	2,6	3,5	2,4	4,4	2,1	2,8	1,5	2,6	2,4	3,2
44		w	1,8	3,3	1,4	4,7	1,6	3,0	0,7	2,1	1,4	3,3
45		m	3,0	3,7	2,9	4,2	2,4	2,6	2,5	3,2	2,9	3,2
46	na 1000 zawartych małżeństw	o	508	595	522	778	404	467	285	426	536	559
47		w	348	546	292	863	290	494	119	337	323	588
48		m	614	628	616	742	479	448	481	529	649	544
	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania											
49	w m^2	o	99,3	106,1	85,8	94,4	96,5	103,0	98,8	107,7	94,3	100,3
50		w	131,9	140,2	138,3	139,1	137,1	136,0	126,9	139,0	130,5	124,3
51		m	87,1	86,4	75,6	72,9	80,2	78,4	90,6	84,7	84,7	86,3

a Stan w dniu 31 VII. *b* W ciągu roku. *c* Stan w dniu 31 XII. *d* Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.
a As of 31 VII. b During the year. c As of 31 XII. d Based on balances of net dwelling stocks.

Łódzkie		Małopolskie		Mazowieckie		Opolskie		Specification t – total r – rural areas u – urban areas		No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
								Collective tourist accommodation establishments[a] (cont.)		
540,4	993,7	1944,2	2872,5	1855,7	3187,3	144,8	224,5	*t*	*Tourist accommodated[b] in thous.*	1
188,4	404,5	346,7	427,6	242,0	407,7	41,5	72,5	*r*		2
352,1	589,2	1597,4	2444,9	1613,7	2779,6	103,4	152,0	*u*		3
74,9	113,7	528,1	896,1	619,5	894,6	27,3	31,2	*t*	*of which foreign tourists*	4
11,7	30,2	25,4	27,9	16,1	25,2	2,3	5,3	*r*		5
63,2	83,4	502,7	868,3	603,4	869,4	25,0	25,9	*u*		6
207	390	601	862	362	606	136	220	*t*	*per 1000 population*	7
206	441	216	253	134	217	82	150	*r*		8
207	361	982	1489	487	824	185	285	*u*		9
								Dwelling stocks[cd]		
358,0	383,0	301,8	326,6	351,5	384,9	310,6	336,0	*t*	*Dwellings per 1000 population*	10
303,8	320,2	257,7	270,1	291,7	306,3	277,1	297,3	*r*		11
387,3	418,4	345,6	384,9	384,4	428,8	340,9	371,1	*u*		12
								Average number of:		
2,79	2,61	3,31	3,06	2,84	2,60	3,22	2,98	*t*	*persons per dwelling*	13
3,29	3,12	3,88	3,70	3,43	3,26	3,61	3,36	*r*		14
2,58	2,39	2,89	2,60	2,60	2,33	2,93	2,69	*u*		15
3,45	3,51	3,75	3,83	3,49	3,53	4,03	4,07	*t*	*rooms per dwelling*	16
3,86	3,96	4,17	4,33	3,82	3,98	4,65	4,69	*r*		17
3,28	3,32	3,44	3,46	3,35	3,35	3,58	3,62	*u*		18
								Average usable floor space in m^2:		
63,9	66,4	72,0	75,5	66,0	69,3	76,0	77,7	*t*	*dwelling*	19
81,9	85,2	87,1	92,7	81,8	87,1	93,1	95,1	*r*		20
56,2	58,3	60,8	63,1	59,5	62,2	63,5	65,1	*u*		21
22,9	25,4	21,7	24,7	23,2	26,7	23,6	26,1	*t*	*per person*	22
24,9	27,3	22,4	25,0	23,8	26,7	25,8	28,3	*r*		23
21,8	24,4	21,0	24,3	22,9	26,7	21,6	24,1	*u*		24
								Dwellings fitted with basic installations in % of total dwellings[cd]:		
92,4	92,6	95,0	95,5	92,0	93,9	98,2	97,8	*t*	*water-line system*	25
83,5	84,1	90,7	91,4	79,4	83,6	96,5	95,8	*r*		26
96,1	96,3	98,2	98,4	97,3	98,0	99,4	99,3	*u*		27
80,9	82,0	88,7	90,0	86,0	88,5	90,2	90,6	*t*	*lavatory*	28
61,5	63,9	79,0	81,2	64,5	69,7	83,5	84,0	*r*		29
89,1	89,8	95,9	96,4	94,9	96,0	95,1	95,4	*u*		30
78,8	80,1	88,6	90,0	84,5	87,3	90,1	90,5	*t*	*bathroom*	31
63,3	65,5	80,6	82,7	65,1	70,2	86,1	86,5	*r*		32
85,4	86,4	94,5	95,3	92,6	94,2	93,1	93,4	*u*		33
44,3	44,3	65,5	65,8	58,8	60,3	46,0	46,1	*t*	*gas from gas-line system*	34
3,2	4,2	46,8	49,5	14,2	18,7	2,5	3,1	*r*		35
61,7	61,6	79,4	77,6	77,3	76,8	78,0	77,4	*u*		36
71,9	73,7	75,8	78,5	80,5	82,9	78,6	79,6	*t*	*central heating*	37
55,4	58,1	65,2	68,6	60,1	63,4	72,4	73,3	*r*		38
79,0	80,4	83,7	85,6	88,9	90,7	83,2	84,2	*u*		39
								Construction		
								Dwellings completed:		
4814	6957	9735	12264	22328	28961	1250	2149	*t*	*total*	40
1690	2575	4198	5302	3856	7888	364	819	*r*		41
3124	4382	5537	6962	18472	21073	886	1330	*u*		42
1,8	2,7	3,0	3,7	4,4	5,5	1,2	2,1	*t*	*per 1000 population*	43
1,8	2,8	2,6	3,1	2,1	4,2	0,7	1,7	*r*		44
1,8	2,7	3,4	4,2	5,6	6,2	1,6	2,5	*u*		45
373	479	573	602	854	950	263	377	*t*	*per 1000 marriages contracted*	46
352	479	482	488	399	696	169	298	*r*		47
386	479	668	732	1121	1100	340	451	*u*		48
								Average usable floor space of dwelling in m^2		
120,3	112,7	104,8	114,9	87,8	102,3	108,1	113,9	*t*		49
129,8	144,4	134,0	150,5	131,9	153,8	145,7	149,5	*r*		50
115,2	94,0	82,7	87,8	78,5	83,0	92,7	92,0	*u*		51

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Podkarpackie		Podlaskie		Pomorskie		Śląskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania[d] (dok.)									
1	Korzystający z noclegów[b] w tys.	o	531,2	697,0	355,0	456,6	1226,9	1628,8	1059,0	1769,0
2		w	217,9	287,1	94,1	117,6	273,1	321,2	175,4	245,4
3		m	313,3	409,9	260,9	339,0	953,8	1307,6	883,6	1523,7
4	w tym turyści zagraniczni	o	73,9	68,0	85,6	72,1	234,3	259,9	135,3	252,6
5		w	12,5	10,3	11,3	12,4	10,9	14,6	7,4	16,4
6		m	61,4	57,8	74,3	59,8	223,3	245,3	127,9	236,2
7	na 1000 ludności	o	252	328	294	379	563	717	223	381
8		w	174	231	189	245	393	416	177	239
9		m	367	464	367	468	642	872	236	422
	Zasoby mieszkaniowe[cd]									
10	Mieszkania na 1000 ludności	o	278,5	292,9	322,8	346,8	316,8	340,5	347,9	370,9
11		w	254,3	264,7	298,6	317,4	258,1	262,1	295,5	311,4
12		m	314,1	332,8	339,7	366,2	344,4	381,1	361,8	387,8
	Przeciętna liczba:									
13	osób na 1 mieszkanie	o	3,59	3,41	3,10	2,88	3,16	2,94	2,87	2,70
14		w	3,93	3,78	3,35	3,15	3,87	3,81	3,38	3,21
15		m	3,18	3,01	2,94	2,73	2,90	2,62	2,76	2,58
16	izb w mieszkaniu	o	3,89	3,98	3,92	3,95	3,70	3,72	3,58	3,64
17		w	4,05	4,15	4,12	4,20	4,15	4,27	4,33	4,44
18		m	3,71	3,79	3,79	3,80	3,54	3,52	3,41	3,46
	Przeciętna powierzchnia użytkowa w m^2:									
19	1 mieszkania	o	75,7	78,6	71,7	74,0	66,6	69,7	65,1	67,9
20		w	85,0	87,9	86,4	89,7	82,7	88,6	88,1	92,8
21		m	64,6	68,0	62,7	65,0	60,9	62,9	60,1	62,2
22	na 1 osobę	o	21,1	23,0	23,1	25,7	21,1	23,7	22,6	25,2
23		w	21,6	23,3	25,8	28,5	21,4	23,2	26,0	28,9
24		m	20,3	22,6	21,3	23,8	21,0	24,0	21,7	24,1
	Mieszkania wyposażone w podstawowe instalacje w % ogółu mieszkań[cd]:									
25	wodociąg	o	92,2	92,6	90,9	91,2	98,2	98,8	98,3	98,4
26		w	87,7	88,0	79,6	79,9	95,7	96,4	94,5	94,7
27		m	97,6	97,8	97,8	97,7	99,1	99,7	99,1	99,2
28	ustęp	o	83,3	84,6	81,1	82,5	93,6	94,8	91,3	92,0
29		w	73,6	75,2	59,2	61,2	84,4	86,4	84,0	85,7
30		m	94,8	95,1	94,5	94,7	96,8	97,8	92,8	93,4
31	łazienkę	o	84,3	85,6	81,3	82,8	90,6	92,3	90,0	90,7
32		w	76,1	77,6	61,4	63,3	83,1	85,4	85,4	87,0
33		m	94,1	94,5	93,6	94,0	93,2	94,7	91,1	91,6
34	gaz z sieci	o	70,9	73,4	28,4	30,3	58,3	56,8	63,5	63,2
35		w	56,8	59,5	2,5	3,4	4,3	7,7	27,7	28,9
36		m	87,6	89,0	44,3	45,6	77,4	74,3	71,3	71,1
37	centralne ogrzewanie	o	71,3	73,5	73,3	75,4	80,7	82,5	78,1	79,7
38		w	58,5	61,0	47,4	50,1	67,5	70,6	76,2	78,5
39		m	86,5	87,5	89,1	89,9	85,3	86,8	78,5	80,0
	Budownictwo									
	Mieszkania oddane do użytkowania:									
40	ogółem	o	4060	4965	2612	4326	8439	11815	7605	10202
41		w	2010	2669	545	1303	2033	3950	2744	3303
42		m	2050	2296	2067	3023	6406	7865	4861	6899
43	na 1000 ludności	o	1,9	2,3	2,2	3,6	3,9	5,2	1,6	2,2
44		w	1,6	2,1	1,1	2,7	2,9	5,1	2,8	3,2
45		m	2,4	2,6	2,9	4,2	4,3	5,2	1,3	1,9
46	na 1000 zawartych małżeństw	o	366	376	434	618	755	868	331	358
47		w	305	350	203	485	543	810	573	518
48		m	455	411	619	700	862	901	267	312
	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m^2									
49		o	120,3	118,5	106,7	100,3	91,4	97,0	123,6	127,1
50		w	129,1	133,9	150,0	132,7	127,1	132,9	132,6	148,0
51		m	111,6	100,7	95,2	86,3	80,0	78,9	118,5	117,0

a Stan w dniu 31 VII. *b* W ciągu roku. *c* Stan w dniu 31 XII. *d* Na podstawie bilansu zasobów mieszkaniowych.
a As of 31 VII. b During the year. c As of 31 XII. d Based on balances of net dwelling stocks.

Świętokrzyskie		Warmińsko--mazurskie		Wielkopolskie		Zachodniopomorskie		Specification t – total r – rural areas u – urban areas		No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
								Collective tourist accommodation establishments[a] (cont.)		
291,6	406,6	711,5	898,8	1095,5	1598,9	1364,5	1746,8	*t*	*Tourist accommodated[b] in thous.*	1
154,9	125,5	205,2	285,1	359,4	496,5	530,7	596,2	*r*		2
136,7	281,1	506,3	613,7	736,0	1102,4	833,7	1150,6	*u*		3
28,3	26,5	205,2	144,7	219,2	253,2	298,7	377,9	*t*	*of which foreign tourists*	4
4,7	4,3	23,2	23,2	25,8	28,5	41,8	53,6	*r*		5
23,6	22,2	182,0	121,5	193,4	224,8	256,9	324,3	*u*		6
225	316	498	618	327	465	803	1013	*t*	*per 1000 population*	7
221	178	361	485	254	328	1025	1117	*r*		8
230	484	589	709	380	572	706	967	*u*		9
								Dwelling stocks[cd]		
313,5	330,6	312,0	332,4	301,2	319,5	330,3	350,5	*t*	*Dwellings per 1000 population*	10
285,4	296,4	280,7	289,0	256,2	264,5	290,1	299,6	*r*		11
346,8	372,2	332,7	361,9	334,3	362,8	348,0	373,4	*u*		12
								Average number of:		
3,19	3,02	3,21	3,01	3,32	3,13	3,03	2,85	*t*	*persons per dwelling*	13
3,50	3,37	3,56	3,46	3,90	3,78	3,45	3,34	*r*		14
2,88	2,69	3,01	2,76	2,99	2,76	2,87	2,68	*u*		15
3,60	3,66	3,68	3,71	3,92	3,96	3,68	3,69	*t*	*rooms per dwelling*	16
3,75	3,84	3,83	3,93	4,28	4,38	3,98	4,06	*r*		17
3,45	3,49	3,59	3,59	3,71	3,73	3,57	3,56	*u*		18
								Average usable floor space in m^2:		
69,6	71,7	64,0	66,2	75,3	78,2	64,9	67,1	*t*	*dwelling*	19
80,1	82,2	72,8	76,7	90,0	94,0	76,1	80,2	*r*		20
59,3	61,4	59,1	60,5	67,1	69,2	60,7	62,4	*u*		21
21,8	23,7	20,0	22,0	22,7	25,0	21,4	23,5	*t*	*per person*	22
22,9	24,4	20,4	22,2	23,1	24,9	22,1	24,0	*r*		23
20,6	22,9	19,7	21,9	22,4	25,1	21,1	23,3	*u*		24
								Dwellings fitted with basic installations in % of total dwellings[cd]:		
88,0	88,5	96,3	96,6	97,5	97,7	98,6	98,8	*t*	*water-line system*	25
79,6	80,0	90,2	90,7	94,7	95,0	96,4	96,5	*r*		26
96,3	96,7	99,7	99,8	99,1	99,3	99,4	99,7	*u*		27
75,6	76,9	89,0	90,0	90,2	91,3	92,0	92,8	*t*	*lavatory*	28
58,6	60,4	74,0	75,7	81,4	83,3	83,2	84,5	*r*		29
92,2	92,9	97,4	97,8	95,1	95,8	95,2	95,8	*u*		30
76,1	77,4	87,4	88,5	88,6	89,8	90,4	91,4	*t*	*bathroom*	31
60,9	62,6	74,9	76,5	81,9	83,8	84,6	85,8	*r*		32
90,9	91,7	94,3	95,0	92,4	93,3	92,5	93,5	*u*		33
39,0	40,3	48,6	47,7	48,9	52,7	61,0	64,3	*t*	*gas from gas-line system*	34
8,0	9,7	2,4	3,5	11,9	20,0	9,3	17,6	*r*		35
69,3	69,9	74,4	71,8	69,7	71,5	80,0	81,1	*u*		36
73,6	75,0	77,5	79,4	77,2	79,0	81,0	82,6	*t*	*central heating*	37
58,7	60,5	59,7	62,2	68,2	71,0	66,4	68,7	*r*		38
88,2	89,1	87,4	88,7	82,2	83,7	86,4	87,6	*u*		39
								Construction		
								Dwellings completed:		
2753	2277	2924	4757	9357	13494	4605	6135	*t*	*total*	40
1198	1035	596	1748	2849	6716	808	2158	*r*		41
1555	1242	2328	3009	6508	6778	3797	3977	*u*		42
2,1	1,8	2,0	3,3	2,8	3,9	2,7	3,6	*t*	*per 1000 population*	43
1,7	1,5	1,0	3,0	2,0	4,4	1,6	4,0	*r*		44
2,6	2,1	2,7	3,5	3,4	3,5	3,2	3,3	*u*		45
386	291	404	568	537	637	599	644	*t*	*per 1000 marriages contracted*	46
310	248	196	510	368	703	357	707	*r*		47
475	339	556	609	673	582	699	615	*u*		48
								Average usable floor space of dwelling in m^2		
118,1	107,1	84,2	96,2	101,2	111,4	91,9	97,2	*t*		49
131,2	127,3	130,9	132,4	125,5	132,6	137,7	123,3	*r*		50
108,0	90,2	72,2	75,1	90,6	90,3	82,2	83,1	*u*		51

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Polska *Poland*		Dolnośląskie		Kujawsko- -pomorskie		Lubelskie		Lubuskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Budownictwo											
	Kubatura budynków oddanych do użytkowania[a]:											
1	w mln m^3	o	92,9	140,2	6,5	9,7	4,1	5,9	2,9	6,0	2,8	7,0
2		w	32,0	60,6	1,6	3,8	1,5	3,1	1,0	3,2	1,0	2,2
3		m	60,9	79,7	4,9	6,0	2,6	2,8	1,9	2,8	1,9	4,8
4	w tym indywidualnych[b]	o	48,9	69,5	2,4	4,1	2,2	3,1	1,8	3,6	1,2	1,8
5		w	24,1	43,4	1,0	2,7	1,3	2,2	0,8	2,5	0,5	1,0
6		m	24,8	26,1	1,4	1,4	0,9	0,9	1,0	1,1	0,8	0,8
	Infrastruktura komunalna											
	Sieć rozdzielcza[cd] w km/100km^2:											
7	wodociągowa	o	71,9	87,3	61,8	72,3	105,5	121,2	63,2	77,2	35,4	46,2
8		w	59,4	72,8	43,5	52,9	95,4	109,6	56,4	69,5	25,5	34,1
9		m	243,4	283,6	212,7	228,7	314,0	361,6	234,8	270,6	245,3	299,0
10	kanalizacyjna[e]	o	19,5	34,4	27,9	41,4	20,5	35,4	11,0	17,6	11,0	19,4
11		w	7,9	19,1	11,3	22,9	9,4	20,3	4,1	9,2	2,8	8,5
12		m	179,2	241,5	164,6	190,3	251,2	348,6	181,9	227,8	185,1	246,3
13	gazowa[f]	o	37,3	36,4	35,2	30,6	16,4	14,1	27,9	27,9	14,8	19,6
14		w	23,4	21,2	15,4	8,7	6,0	2,3	20,9	19,9	6,0	8,8
15		m	227,9	241,9	197,8	206,8	231,4	258,6	203,2	226,5	201,4	245,9
	Ludność korzystająca[g] z sieci:											
16	wodociągowej w % ogółu ludności	o	84,8	87,4	90,3	91,5	89,2	90,8	77,1	81,1	86,9	89,4
17		w	69,7	75,3	75,1	79,4	78,4	82,5	63,5	70,0	72,5	78,4
18		m	94,2	95,2	96,4	86,7	95,7	96,1	92,7	93,8	94,9	95,7
19	kanalizacyjnej w % ogółu ludności	o	56,7	62,0	64,8	68,1	59,2	64,3	43,0	47,2	58,9	63,3
20		w	14,2	24,8	18,1	27,7	17,6	27,7	7,6	13,6	13,4	21,4
21		m	83,1	86,0	83,6	85,5	84,5	88,1	83,5	85,8	84,0	87,4
22	gazowej[h] w % ogółu ludności	o	52,2	52,5	63,2	62,8	44,9	44,7	36,2	39,2	49,9	52,6
23		w	18,6	20,9	8,4	12,1	1,6	2,9	10,1	13,4	6,3	11,8
24		m	.	72,9	.	84,6	.	71,9	.	68,9	.	76,0
	Zużycie[i] w gospodarstwach domowych:											
25	wody z wodociągów w hm^3	o	1284,3	1197,9	103,8	93,2	72,6	68,4	58,4	57,2	31,9	30,7
26		w	325,2	378,4	19,4	21,0	22,1	26,3	22,2	25,4	8,3	9,4
27		m	959,1	819,5	84,4	72,2	50,5	42,1	36,2	31,8	23,6	21,3
28	na 1 mieszkańca[j] w m^3	o	33,6	31,1	35,7	32,0	35,1	32,6	26,6	26,2	31,6	30,0
29		w	22,2	25,1	23,3	24,0	28,3	31,8	19,0	21,8	23,2	25,4
30		m	40,6	34,9	40,7	35,4	39,2	33,1	35,3	31,3	36,2	32,7
31	gazu[k] z sieci w hm^3	o	3708,0	4237,3	307,2	369,8	122,4	139,2	145,4	161,8	116,0	143,2
32		w	648,8	817,8	21,2	35,3	1,9	8,1	30,3	37,5	9,8	19,9
33		m	3059,3	3419,5	286,0	334,4	120,5	131,1	115,0	124,2	106,2	123,3
34	na 1 mieszkańca[j] w m^3	o	97,0	110,0	105,7	126,8	59,1	66,3	66,1	74,1	115,0	139,9
35		w	44,4	54,3	25,5	40,5	2,4	9,8	25,9	32,2	27,4	53,3
36		m	129,6	145,8	137,8	163,7	93,5	102,9	112,1	122,4	163,1	189,6
37	energii elektrycznej[l] w GWh	o	21659,0	29774,4	1732,7	2218,4	1131,9	1547,2	884,9	1448,7	568,1	749,9
38		w	5531,2	11368,3	379,4	654,1	359,7	669,1	267,9	761,7	162,5	281,9
39		m	16127,8	18406,1	1353,3	1564,3	772,2	878,1	617,0	687,0	405,6	468,0
40	na 1 mieszkańca[j] w kWh	o	566,6	773,0	596,0	760,6	546,9	737,2	402,4	664,1	562,9	733,1
41		w	378,2	754,5	456,2	748,7	460,4	810,8	228,3	653,1	454,1	756,8
42		m	683,1	785,0	651,8	765,8	599,3	689,5	601,6	676,6	623,0	719,6
	Łączność											
43	Placówki pocztowe[c]	o	8243	8365	747	648	468	466	595	591	265	282
44		w	4681	4510	329	279	271	257	401	387	159	153
45		m	3562	3855	418	369	197	209	194	204	106	129
	Abonenci:											
46	radiowi[m] na 1000 ludności	o	241	180	259	200	258	197	221	156	261	205
47		w	188	126	207	137	204	148	192	125	221	156
48		m	273	215	279	227	290	229	253	191	283	232
49	telewizyjni[m] na 1000 ludności	o	234	174	252	193	252	191	213	150	256	198
50		w	183	123	203	134	200	145	185	121	217	154
51		m	266	207	272	218	283	221	246	184	277	224

a Budynków nowo wybudowanych i rozbudowanych (tylko w części dotyczącej rozbudowy). *b* Realizowane przez osoby fizyczne, kościoły i związki wyznaniowe. *c* Stan w dniu 31 XII. szacunkowe. *h* W 2002 r. bez odbiorców korzystających z gazomierzy zbiorczych. *i* W ciagu roku. *j* Do przeliczeń przyjęto ludność według stanu w dniu 30 VI. *k* W jednostkach naturalnych, indywidualnego w rolnictwie. *m* Dane Dyrekcji Generalnej Poczty Polskiej.

a Of newly built and expanded bulidings (only concerning the expanded portion). b Realized by natural persons, churches and religious associations. c As of 31 XII. d With consumers using colective gas-meters. i During the year. j The number of persons as of 30 VI was used in calculations. k Consumption of gas in nature units on the basis of which Directorate.

Łódzkie		Małopolskie		Mazowieckie		Opolskie		Specification t – total r – rural areas u – urban areas		No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
								Construction		
								Cubic volume of buildings completed[a]*:*		
7,1	9,9	8,2	11,8	17,6	26,5	1,9	3,2	*t*	*in mln m*^{3}	1
2,9	4,6	3,9	5,2	5,1	10,7	0,6	2,1	*r*		2
4,2	5,4	4,3	6,6	12,5	15,8	1,3	1,2	*u*		3
4,1	2,7	5,1	4,7	7,8	8,1	0,9	0,9	*t*	*of which private*[b]	4
1,8	1,7	3,3	3,4	3,7	5,0	0,4	0,5	*r*		5
2,3	0,9	1,8	1,3	4,1	3,1	0,6	0,3	*u*		6
								Municipal infrastructure		
								Distribution network[cd] *in km/100km*^{2}*:*		
106,3	119,4	97,2	116,1	79,1	112,7	67,0	72,4	*t*	*water-line*	7
92,8	104,4	83,8	99,7	65,5	97,5	57,9	61,6	*r*		8
311,9	343,7	206,7	250,3	292,0	348,1	173,2	194,1	*u*		9
17,0	26,2	34,5	65,9	16,8	29,5	15,1	32,3	*t*	*sewerage*[e]	10
4,0	10,3	17,0	42,6	4,3	13,2	6,2	20,5	*r*		11
215,4	264,1	177,2	257,0	212,6	282,5	117,8	166,0	*u*		12
18,2	17,3	140,0	136,2	34,9	35,0	20,5	15,8	*t*	*gas-line*[f]	13
6,9	4,7	121,0	115,8	19,2	17,4	8,7	2,7	*r*		14
191,2	205,5	294,9	303,7	280,9	307,6	157,7	164,4	*u*		15
								Population using[g] *system:*		
88,0	89,6	70,5	75,7	77,6	83,5	94,1	94,5	*t*	*water-line in % of total population*	16
77,1	81,4	50,6	58,1	57,9	69,7	90,6	91,3	*r*		17
93,9	94,2	90,3	93,8	88,5	91,2	97,3	97,5	*u*		18
55,0	58,8	45,7	52,7	55,5	61,5	50,1	59,2	*t*	*sewerage in % of total population*	19
7,3	15,1	10,5	22,0	8,0	17,8	11,5	28,3	*r*		20
80,8	83,5	80,6	84,4	81,6	85,8	85,1	87,3	*u*		21
40,0	39,3	65,1	63,1	54,2	54,6	40,8	41,6	*t*	*gas-line*[h] *in % of total population*	22
3,1	4,0	50,5	49,4	14,0	17,6	2,3	3,2	*r*		23
.	59,2	.	77,2	.	75,3	.	76,5	*u*		24
								Consumption[i] *in households:*		
97,9	86,6	91,6	89,2	198,4	188,8	33,9	29,8	*t*	*water from water-line system in hm*^{3}	25
24,7	28,4	23,5	27,8	36,8	52,1	11,6	11,8	*r*		26
73,2	58,2	68,1	61,4	161,5	136,7	22,3	18,0	*u*		27
37,5	34,0	28,3	26,8	38,7	35,9	31,9	29,2	*t*	*per capita*[j] *in m*^{3}	28
27,1	31,0	14,6	16,4	20,3	27,7	23,0	24,3	*r*		29
43,1	35,7	41,8	37,4	48,8	40,5	39,8	33,7	*u*		30
134,9	151,6	426,4	411,4	599,3	851,6	64,4	76,7	*t*	*gas*[k] *from gas-line system in hm*^{3}	31
9,7	13,8	138,7	138,7	126,2	179,8	1,7	4,6	*r*		32
125,2	137,9	287,7	272,6	473,1	671,7	62,7	72,1	*u*		33
51,6	59,5	131,9	123,5	117,0	162,0	60,5	75,3	*t*	*per capita*[j] *in m*^{3}	34
10,6	15,0	86,4	82,1	69,7	95,6	3,4	9,5	*r*		35
73,7	84,6	176,8	166,1	142,8	199,0	112,0	135,0	*u*		36
1433,2	2028,8	1880,0	2775,0	3254,4	4678,3	649,1	928,5	*t*	*electricity*[l] *in GWh*	37
255,8	716,8	592,1	1269,0	572,3	1576,1	255,1	458,3	*r*		38
1177,4	1312,0	1287,9	1506,0	2682,1	3102,2	394,0	470,2	*u*		39
548,6	796,7	581,4	833,1	635,0	890,0	609,9	911,6	*t*	*per capita*[l] *in kWh*	40
279,5	781,9	368,5	751,3	315,9	837,7	505,5	945,8	*r*		41
693,5	805,0	791,6	917,2	809,7	919,2	703,6	880,5	*u*		42
								Communication		
457	464	621	615	844	893	272	248	*t*	*Post offices*[c]	43
257	238	378	350	459	462	192	165	*r*		44
200	226	243	265	385	431	80	83	*u*		45
								Subscribers:		
265	208	212	142	239	176	230	190	*t*	*radio*[m] *per 1000 population*	46
214	144	156	97	184	119	203	163	*r*		47
292	244	266	188	269	208	255	214	*u*		48
257	201	203	136	231	170	226	185	*t*	*television*[m] *per 1000 population*	49
206	139	150	94	178	116	200	160	*r*		50
285	235	256	180	260	200	249	207	*u*		51

d Łącznie z przyłączami prowadzącymi do budynków zbiorowego zamieszkania. *e* Oraz kolektory. *f* W 2002 r. bez przyłączy prowadzących do budynków niemieszkalnych. *g* Dane według których następuje rozliczenie z odbiorcami. *l* Od 2005 r. obejmują gospodarstwa domowe, których głównym źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa

connections leading to collective residential buildings. e And collectors. f In 2002 without connections leading to non-residential buildings. g Estimated data. h In 2002 exluding settlements with clients occur. l Since 2005 include households whose the main source of maintenance is income from a private farm in agriculture. m Data of the Polish Post General

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Podkarpackie		Podlaskie		Pomorskie		Śląskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Budownictwo									
	Kubatura budynków oddanych do użytkowania[a]:									
1	w mln m^3	o	4,4	6,1	2,8	4,7	6,0	9,1	10,3	14,0
2		w	1,8	2,7	1,0	2,3	1,9	3,9	2,5	3,2
3		m	2,6	3,4	1,8	2,4	4,1	5,1	7,9	10,7
4	w tym indywidualnych[b]	o	3,0	2,4	1,8	1,3	2,9	3,2	5,5	4,7
5		w	1,6	1,6	0,9	0,7	1,5	2,1	2,1	2,1
6		m	1,4	0,8	0,9	0,5	1,4	1,1	3,3	2,6
	Infrastruktura komunalna									
	Sieć rozdzielcza[cd] w km/100km^2:									
7	wodociągowa	o	66,6	73,9	47,8	61,0	61,4	77,4	141,1	160,4
8		w	59,1	62,7	42,5	54,7	48,0	60,2	95,8	108,0
9		m	186,7	232,9	160,5	192,0	272,6	342,0	243,3	278,6
10	kanalizacyjna[e]	o	33,3	69,6	8,0	12,7	24,1	42,5	52,8	92,5
11		w	24,5	56,3	2,8	5,7	10,8	26,4	15,3	37,7
12		m	172,9	259,6	115,9	155,5	234,9	291,5	137,3	215,9
13	gazowa[f]	o	99,8	93,2	5,6	4,8	21,0	24,9	124,4	118,1
14		w	87,8	79,7	2,5	1,4	7,3	8,2	72,0	66,9
15		m	291,9	286,4	69,5	74,9	235,5	283,2	242,6	233,4
	Ludność korzystająca[g] z sieci:									
16	wodociągowej w % ogółu ludności	o	72,4	75,7	84,8	87,6	91,2	92,7	92,6	93,3
17		w	60,0	64,6	69,9	75,6	78,7	82,5	77,1	80,3
18		m	90,5	91,4	95,2	95,6	97,1	97,9	96,7	97,1
19	kanalizacyjnej w % ogółu ludności	o	44,5	56,9	55,3	60,0	71,3	75,4	65,5	69,0
20		w	19,3	37,3	11,3	16,5	27,9	40,6	15,4	25,4
21		m	81,7	84,5	85,9	88,8	91,8	93,4	78,8	81,4
22	gazowej[h] w % ogółu ludności	o	71,7	71,9	25,8	26,9	53,2	50,9	62,5	61,4
23		w	61,1	60,1	2,6	3,2	4,1	7,6	29,2	29,1
24		m	.	88,6	.	42,5	.	73,3	.	70,5
	Zużycie[i] w gospodarstwach domowych:									
25	wody z wodociągów w hm^3	o	48,9	46,9	34,1	37,0	77,4	74,8	163,2	140,7
26		w	19,6	20,1	11,3	15,4	18,1	22,0	20,5	23,4
27		m	29,3	26,8	22,8	21,6	59,3	52,8	142,7	117,3
28	na 1 mieszkańca[j] w m^3	o	23,3	22,0	28,2	30,7	35,5	32,9	34,4	30,3
29		w	15,7	16,1	22,6	32,2	26,0	28,4	20,7	22,7
30		m	34,4	30,4	32,1	29,8	39,9	35,2	38,0	32,5
31	gazu[k] z sieci w hm^3	o	258,2	249,8	45,1	46,6	200,3	239,2	456,8	473,9
32		w	116,3	99,4	4,1	5,2	11,9	23,7	59,6	65,4
33		m	141,9	150,4	41,1	41,5	188,4	215,5	397,2	408,5
34	na 1 mieszkańca[j] w m^3	o	122,7	117,4	37,3	38,7	91,9	105,4	96,3	102,2
35		w	93,0	79,9	8,0	10,8	17,1	30,7	60,1	63,8
36		m	166,3	170,4	57,8	57,2	126,9	143,8	105,9	113,1
37	energii elektrycznej[l] w GWh	o	729,4	1196,4	470,9	893,1	1482,6	1891,3	3198,4	3719,3
38		w	291,0	664,3	85,1	419,3	363,3	631,7	629,0	857,5
39		m	438,4	532,1	385,8	473,7	1119,3	1259,6	2569,4	2861,8
40	na 1 mieszkańca[j] w kWh	o	346,0	562,4	389,6	741,6	680,7	832,9	674,5	802,0
41		w	232,6	533,8	171,0	875,1	522,1	818,7	634,2	837,0
42		m	513,9	602,8	542,2	653,3	753,8	840,3	684,9	792,1
	Łączność									
43	Placówki pocztowe[c]	o	470	473	309	348	476	508	797	794
44		w	355	335	209	228	275	277	262	234
45		m	115	138	100	120	201	231	535	560
	Abonenci:									
46	radiowi[m] na 1000 ludności	o	160	99	216	156	240	180	261	217
47		w	125	74	191	129	170	116	202	152
48		m	211	136	234	173	272	214	277	235
49	telewizyjni[m] na 1000 ludności	o	154	95	211	151	235	175	255	210
50		w	120	71	186	126	168	114	197	148
51		m	204	130	228	167	266	207	270	228

a Budynków nowo wybudowanych i rozbudowanych (tylko w części dotyczącej rozbudowy). *b* Realizowane przez osoby fizyczne, kościoły i związki wyznaniowe. *c* Stan w dniu 31 XII. szacunkowe. *h* W 2002 r. bez odbiorców korzystających z gazomierzy zbiorczych. *i* W ciagu roku. *j* Do przeliczeń przyjęto ludność według stanu w dniu 30 VI. *k* W jednostkach naturalnych, indywidualnego w rolnictwie. *m* Dane Dyrekcji Generalnej Poczty Polskiej.

a Of newly built and expanded bulidings (only concerning the expanded portion). b Realized by natural persons, churches and religious associations. c As of 31 XII. d With consumers using colective gas-meters. i During the year. j The number of persons as of 30 VI was used in calculations. k Consumption of gas in nature units on the basis of which Directorate.

Świętokrzyskie		Warmińsko--mazurskie		Wielkopolskie		Zachodniopomorskie			Specification t – total r – rural areas u – urban areas	No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
									Construction	
									Cubic volume of buildings completed[a]*:*	
3,2	3,3	2,6	4,1	9,2	13,6	3,2	5,3	*t*	*in mln m*^{3}	1
1,8	1,3	0,9	2,2	3,9	8,1	0,8	2,0	*r*		2
1,4	2,0	1,8	2,0	5,3	5,4	2,4	3,3	*u*		3
1,7	0,9	1,6	1,5	5,2	4,5	1,6	1,8	*t*	*of which private*[b]	4
1,1	0,7	0,8	1,1	2,7	3,1	0,6	1,1	*r*		5
0,7	0,3	0,8	0,5	2,5	1,4	1,0	0,8	*u*		6
									Municipal infrastructure	
									Distribution network[cd] *in km/100km*^{2}*:*	
87,4	106,1	40,9	57,7	87,9	97,4	33,1	42,2	*t*	*water-line*	7
77,8	95,7	34,3	50,0	75,8	82,6	24,4	31,6	*r*		8
248,8	277,8	302,7	360,9	318,4	380,3	171,3	203,8	*u*		9
14,4	28,9	12,2	19,8	17,5	31,9	14,5	24,4	*t*	*sewerage*[e]	10
6,2	17,8	5,3	11,5	6,9	17,9	6,0	13,8	*r*		11
152,8	212,2	285,6	349,4	220,1	299,4	148,1	186,1	*u*		12
30,0	28,9	8,9	7,5	32,6	35,9	22,6	21,8	*t*	*gas-line*[f]	13
21,7	20,1	3,8	2,0	18,9	20,3	12,6	10,0	*r*		14
169,8	173,4	211,9	223,7	293,3	332,5	181,3	202,4	*u*		15
									Population using[g] *system:*	
79,6	83,9	86,4	88,9	91,2	92,5	92,7	93,3	*t*	*water-line in % of total population*	16
67,7	74,9	70,6	76,3	84,8	87,3	83,7	86,1	*r*		17
93,6	95,0	96,9	97,5	95,9	96,7	96,6	96,6	*u*		18
41,1	47,4	62,1	65,8	54,7	61,0	72,1	74,8	*t*	*sewerage in % of total population*	19
7,6	17,4	18,7	26,5	16,6	28,9	33,1	40,6	*r*		20
80,9	83,9	90,8	92,5	82,7	86,3	89,2	90,2	*u*		21
35,9	36,5	44,6	43,5	44,6	47,9	57,4	60,8	*t*	*gas-line*[h] *in % of total population*	22
8,6	9,7	2,3	3,4	11,9	19,6	8,6	16,8	*r*		23
.	68,9	.	70,8	.	70,2	.	80,6	*u*		24
									Consumption[i] *in households:*	
35,2	31,4	46,1	44,8	122,6	120,4	68,3	58,2	*t*	*water from water-line system in hm*^{3}	25
11,0	13,4	12,8	15,2	46,9	51,3	16,3	15,7	*r*		26
24,2	18,0	33,3	29,6	75,7	69,1	52,0	42,5	*u*		27
27,1	24,4	32,3	30,8	36,6	35,0	40,2	33,8	*t*	*per capita*[j] *in m*^{3}	28
15,6	18,9	22,5	25,9	33,1	33,9	31,6	29,5	*r*		29
40,6	31,1	38,7	34,2	39,2	35,8	44,0	35,7	*u*		30
87,1	82,8	88,7	92,0	424,6	478,7	231,2	269,0	*t*	*gas*[k] *from gas-line system in hm*^{3}	31
11,6	13,3	4,3	6,1	73,5	122,4	27,9	44,6	*r*		32
75,5	69,5	84,4	85,9	351,1	356,4	203,3	224,4	*u*		33
67,1	64,5	62,1	63,2	126,7	139,1	136,1	156,0	*t*	*per capita*[j] *in m*^{3}	34
16,5	18,9	7,6	10,4	51,9	80,9	53,9	83,6	*r*		35
126,8	119,7	98,1	99,2	181,5	184,8	172,2	188,5	*u*		36
470,8	772,3	763,9	1050,2	1992,2	2669,5	1016,5	1207,5	*t*	*electricity*[l] *in GWh*	37
156,6	409,8	251,0	456,0	671,0	1198,5	239,4	344,3	*r*		38
314,2	362,5	512,9	594,2	1321,2	1471,0	777,1	863,2	*u*		39
362,8	601,1	534,7	722,2	594,2	775,7	598,5	700,3	*t*	*per capita*[l] *in kWh*	40
223,0	582,1	441,6	775,1	473,3	792,2	462,1	644,8	*r*		41
527,7	624,1	596,3	686,3	682,9	762,7	658,2	725,3	*u*		42
									Communication	
306	308	401	424	808	845	407	458	*t*	*Post offices*[c]	43
194	185	262	273	456	441	222	246	*r*		44
112	123	139	151	352	404	185	212	*u*		45
									Subscribers:	
231	148	239	176	261	197	265	192	*t*	*radio*[m] *per 1000 population*	46
192	108	198	134	216	151	222	142	*r*		47
276	196	267	205	294	233	284	215	*u*		48
223	143	235	171	254	191	260	186	*t*	*television*[m] *per 1000 population*	49
184	105	194	131	211	148	220	140	*r*		50
269	189	262	199	286	225	278	207	*u*		51

d Łącznie z przyłączami prowadzącymi do budynków zbiorowego zamieszkania. *e* Oraz kolektory. *f* W 2002 r. bez przyłączy prowadzących do budynków niemieszkalnych. *g* Dane według których następuje rozliczenie z odbiorcami. *l* Od 2005 r. obejmują gospodarstwa domowe, których głównym źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa

connections leading to collective residential buildings. e And collectors. f In 2002 without connections leading to non-residential buildings. g Estimated data. h In 2002 exluding settlements with clients occur. l Since 2005 include households whose the main source of maintenance is income from a private farm in agriculture. m Data of the Polish Post General

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (cd.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Polska *Poland*		Dolnośląskie		Kujawsko- -pomorskie		Lubelskie		Lubuskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Łączność (dok.)											
	Abonenci (dok.):											
1	telefoniczni[a] na 1000 ludności	o	289	183	312	192	279	157	255	157	288	173
2		w	191	94	224	83	184	82	189	109	194	76
3		m	350	240	348	239	338	207	332	214	339	229
	Stan i ochrona środowiska											
4	Powierzchnia gruntów leśnych[b] w tys. ha	o	9113,0	9328,9	581,5	605,1	423,9	429,6	567,8	585,8	694,5	706,2
5		w	8672,5	8871,2	521,4	542,0	410,0	415,3	556,4	573,5	679,5	690,8
6		m	440,5	457,8	60,1	63,1	13,9	14,3	11,4	12,3	15,0	15,5
7	w tym lasy	o	8918,1	9121,9	566,9	589,0	413,8	419,6	559,4	577,3	674,3	685,1
8		w	8488,6	8676,8	508,3	527,5	400,4	405,7	548,2	565,3	659,9	670,2
9		m	429,5	445,2	58,6	61,5	13,4	13,9	11,2	12,1	14,4	14,9
10	Lesistość[b] w %	o	28,5	29,2	28,4	29,5	23,0	23,3	22,3	23,0	48,2	49,0
11		w	29,1	29,8	28,6	29,7	23,4	23,7	22,7	23,4	49,4	50,2
12		m	20,3	20,7	27,1	27,9	16,2	16,8	11,6	12,5	22,9	23,3
13	Zalesienia[c] w ha	o	20297,0	5864,9	1533,0	440,9	987,0	228,1	1322,0	395,9	961,0	100,2
14		w	19958,1	5820,5	1463,1	422,6	975,2	225,3	1309,3	394,6	960,0	100,2
15		m	338,9	44,4	69,9	18,3	11,8	2,8	12,7	1,3	1,0	0,0
	Grunty zabudowane i zurbanizowane[d] w % gruntów											
16	ogółem	o	4,9	5,0	7,2	6,7	4,5	4,6	3,6	3,6	5,4	4,3
17		w	.	3,3	.	4,6	.	3,1	.	2,7	.	3,1
18		m	.	26,8	.	23,8	.	34,9	.	26,1	.	29,4
19	Parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej[be] w ha	o	52702,1	57704,7	4941,8	5325,4	3210,4	3507,4	2696,3	2743,3	1840,1	1965,6
20		w	5075,4	9411,7	573,8	1031,3	17,1	260,9	309,7	443,6	462,9	615,7
21		m	47626,7	48293,0	4368,0	4294,1	3193,3	3246,5	2386,6	2299,7	1377,2	1349,9
22	na 1 mieszkańca w m^2	o	13,8	15,0	17,1	18,3	15,5	16,7	12,3	12,6	18,2	19,2
23		w	3,5	6,2	6,8	11,8	0,2	3,2	2,7	3,8	12,8	16,5
24		m	20,3	20,6	21,3	21,0	25,0	25,5	23,4	22,7	21,2	20,8
	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w %											
25	ścieków wymagających oczyszczania	o	91,0	92,4	96,1	92,4	90,1	97,5	99,2	99,3	90,1	98,6
26		w	91,7	91,8	89,0	88,3	64,6	94,4	101,5	96,7	75,1	99,7
27		m	90,9	92,5	97,8	93,6	92,1	97,8	98,8	100,0	91,5	98,5
	Ścieki oczyszczane na 100 km^2 w dam^3:											
28	komunalne	o	380,9	397,4	541,1	511,1	365,7	398,1	209,2	199,7	203,4	209,7
29		w	24,8	53,2	30,9	55,0	21,0	49,3	17,8	25,0	8,8	27,0
30		m	5275,6	5056,9	4729,2	4184,7	7511,2	7619,4	4999,0	4548,4	4327,5	4026,4
31	przemysłowe	o	282,4	285,0	328,2	378,5	265,5	237,8	86,0	87,9	46,8	37,0
32		w	73,7	89,2	144,6	158,9	12,9	14,1	31,4	32,5	8,9	3,2
33		m	3152,1	2936,0	1836,1	2146,6	5502,1	4868,8	1453,3	1466,3	851,3	742,4
	Ludność korzystająca[f] z oczyszczalni ścieków w %											
34	ludności ogółem	o	56,7	64,7	73,1	76,0	53,0	69,8	49,6	53,0	60,9	67,6
35		w	14,0	28,5	19,1	31,2	14,3	32,5	10,9	18,3	11,8	25,3
36		m	83,2	88,0	94,8	95,3	76,7	94,1	93,9	92,9	88,0	91,9
	Odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzo-											
37	ne[g] na 1 km^2 w t	o	377,0	362,9	1602,9	1682,0	155,0	126,2	153,1	193,5	56,1	65,4
38		w	64,9	80,1	80,2	85,5	35,6	10,4	114,9	176,5	10,6	23,5
39		m	4668,6	4191,1	14103,4	14540,9	2630,7	2522,8	1107,2	616,0	1020,8	939,4
	Zebrane odpady komunalne zmieszane[fgh] na 1 miesz-											
40	kańca w kg	o	271,9	238,4	353,5	316,7	247,6	221,7	193,4	140,6	349,6	271,2
41		w	85,8	116,7	147,3	177,5	71,9	114,5	55,9	51,4	98,9	179,3
42		m	387,1	316,7	435,6	376,2	354,0	291,1	350,2	243,2	487,0	323,8

a Dane dotyczą operatorów sieci publicznej. *b* Stan w dniu 31 XII. *c* Użytków rolnych i nieużytków przeznaczonych do zalesienia w planie zagospodarowania przestrzennego. *d* Stan

a Data concern operators of the public network. b As of 31 XII. c Agricultural land ans wasteland designated for afforestation in land develpment plan. d As od 1 I. e In 2002 data from

Łódzkie		Małopolskie		Mazowieckie		Opolskie			Specification t – total r – rural areas u – urban areas	No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
									Communication (cont.)	
									Subscribers (cont.):	
295	177	273	179	343	254	251	169	*t*	*telephone[a] per 1000 population*	1
187	120	191	96	206	108	177	69	*r*		2
354	210	356	264	418	335	318	260	*u*		3
									Environmental protection	
381,7	391,5	433,2	438,9	794,6	820,7	253,4	256,4	*t*	*Forest land[b] in thous. ha*	4
370,5	379,8	394,4	398,8	759,3	783,2	236,5	239,0	*r*		5
11,2	11,6	38,8	40,1	35,3	37,5	16,9	17,4	*u*		6
374,7	384,1	428,7	433,8	783,8	808,8	247,0	249,4	*t*	*of which forests*	7
363,8	372,7	390,5	394,6	749,1	772,1	230,6	232,6	*r*		8
10,9	11,4	38,2	39,3	34,7	36,7	16,4	16,9	*u*		9
20,6	21,1	28,4	28,6	22,0	22,7	26,2	26,5	*t*	*Forest cover[b] in %*	10
21,3	21,8	29,0	29,2	22,4	23,1	26,6	26,9	*r*		11
9,8	10,0	23,0	23,8	16,3	17,0	22,0	22,1	*u*		12
961,0	370,1	495,0	70,7	2353,0	716,1	310,0	131,3	*t*	*Afforestations[c] in ha*	13
941,8	369,5	465,0	69,2	2331,0	712,9	300,0	130,7	*r*		14
19,2	0,6	30,0	1,5	22,0	3,2	10,0	0,6	*u*		15
									Build-up and urbanized areas[d] in % of total area	
4,5	5,1	5,1	5,5	4,5	5,2	5,8	5,9	*t*		16
.	3,3	.	3,5	.	3,3	.	4,5	*r*		17
.	32,3	.	21,8	.	35,0	.	22,5	*u*		18
3699,2	3929,8	3155,1	3645,3	6255,2	6409,9	1404,3	2114,8	*t*	*Parks, lawns and estate green belts[be] in ha*	19
363,7	520,7	20,0	265,9	278,2	679,1	11,0	215,8	*r*		20
3335,5	3409,1	3135,1	3379,4	5977,0	5730,8	1393,3	1899,0	*u*		21
14,3	15,5	9,7	10,9	12,2	12,2	13,4	20,8	*t*	*per capita in m^2*	22
4,0	5,7	0,1	1,6	1,5	3,6	0,2	4,5	*r*		23
19,9	21,0	19,3	20,6	17,9	17,0	25,1	35,6	*u*		24
									Industrial and municipal wastewater treated in % of waste requiring treatment	
93,3	99,5	98,8	97,9	71,9	81,4	96,7	83,0	*t*		25
94,1	99,1	84,9	91,9	83,6	99,4	95,8	97,8	*r*		26
93,1	99,7	99,2	98,4	71,0	79,5	97,7	65,6	*u*		27
									Wastewater treated per 100 km^2 in dam^3:	
540,3	483,6	642,4	762,6	428,0	516,4	295,3	318,8	*t*	*municipal*	28
12,5	30,6	46,2	105,5	18,5	52,3	15,9	68,1	*r*		29
8582,6	7277,0	5481,8	6159,4	6845,4	7702,6	3540,5	3152,2	*u*		30
125,9	230,1	1381,5	1209,0	88,2	106,4	610,8	663,3	*t*	*industrial*	31
123,2	235,8	17,9	36,5	23,2	24,2	472,3	613,4	*r*		32
167,3	144,2	12449,5	10838,2	1106,9	1379,6	2219,3	1227,3	*u*		33
									Population connected[f] to wastewater treatment plants in % of total population	
59,4	66,0	48,9	55,4	45,0	53,0	53,6	66,5	*t*		34
7,1	16,1	11,0	23,5	7,9	22,3	10,6	34,3	*r*		35
87,7	94,1	86,4	88,4	65,3	70,1	92,5	95,8	*u*		36
									Waste (excluding municipal waste) generate[g] per km^2 in t	
276,7	338,8	652,7	401,1	138,2	156,2	205,3	90,7	*t*		37
240,7	309,4	22,6	47,5	61,5	64,9	17,5	11,8	*r*		38
826,2	780,2	5767,8	3305,0	1340,0	1569,9	2386,9	982,7	*u*		39
									Mixed municipal waste collected[fgh] per capita in kg	
294,8	240,5	189,6	203,4	279,8	272,7	255,8	237,5	*t*		40
69,3	120,1	75,5	93,9	89,9	126,1	138,9	167,8	*r*		41
415,5	308,2	303,6	316,1	384,0	354,5	359,8	300,6	*u*		42

w dniu 1 I. *e* W 2002 r. dane za 2004 r. *f* Na podstawie szacunków. *g* W ciągu roku. *h* Bez wyselekcjonowanych.
2004. f Based on estimated data. g During the year. h Without selected.

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWACH W PODZIALE NA WIEŚ I MIASTO W LATACH 2002 I 2010 (dok.)

II. SELECTED DATA ON VOIVODSHIPS IN DIVISION OF RURAL AND URBAN AREAS IN 2002 AND 2010 (cont.)

Lp.	Wyszczególnienie o – ogółem w – obszary wiejskie m – miasta		Podkarpackie		Podlaskie		Pomorskie		Śląskie	
			2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
	Łączność (dok.)									
	Abonenci (dok.):									
1	telefoniczni[a] na 1000 ludności	o	215	153	337	170	302	193	298	172
2		w	158	106	268	128	179	90	204	103
3		m	299	219	386	198	360	246	322	191
	Stan i ochrona środowiska									
4	Powierzchnia gruntów leśnych[b] w tys. ha	o	662,1	677,8	606,1	626,2	669,2	680,5	398,2	401,9
5		w	641,1	655,6	590,5	610,0	640,2	650,6	290,6	292,8
6		m	21,0	22,2	15,6	16,2	29,0	29,9	107,6	109,1
7	w tym lasy	o	651,7	666,9	597,4	616,2	652,4	662,7	389,5	392,1
8		w	631,3	645,2	582,0	600,3	624,3	633,7	284,3	286,2
9		m	20,4	21,7	15,4	15,9	28,1	29,0	105,2	105,9
10	Lesistość[b] w %	o	36,4	37,4	29,6	30,5	35,7	36,2	31,6	31,8
11		w	37,4	38,7	30,2	31,2	36,3	36,8	33,3	33,5
12		m	19,3	18,6	16,8	17,0	25,7	26,1	27,8	27,9
13	Zalesienia[c] w ha	o	771,0	440,1	1525,0	358,6	1131,0	449,3	305,0	49,5
14		w	746,1	435,4	1512,3	358,6	1119,6	449,3	270,7	42,4
15		m	24,9	4,7	12,7	0,0	11,4	0,0	34,3	7,1
	Grunty zabudowane i zurbanizowane[d] w % gruntów									
16	ogółem	o	5,5	4,3	4,2	3,6	4,8	5,0	9,1	11,4
17		w	.	3,2	.	2,9	.	3,5	.	5,3
18		m	.	19,6	.	18,7	.	28,7	.	25,3
19	Parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej[be] w ha	o	1516,7	1770,6	1044,4	1186,2	2745,0	3427,0	9719,6	9319,1
20		w	77,6	300,7	4,0	114,5	515,1	929,9	331,3	519,9
21		m	1439,1	1469,9	1040,4	1071,7	2229,9	2497,1	9388,3	8799,2
22	na 1 mieszkańca w m^2	o	7,2	8,3	8,7	9,9	12,5	15,1	20,7	20,1
23		w	0,6	2,4	0,1	2,4	7,2	12,0	3,3	5,1
24		m	17,0	16,7	14,6	14,8	15,1	16,7	25,4	24,4
	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w %									
25	ścieków wymagających oczyszczania	o	90,9	98,7	98,9	99,9	92,7	99,5	88,7	86,4
26		w	85,1	99,6	95,3	100,0	81,4	98,6	84,4	51,5
27		m	91,8	98,4	99,2	99,9	93,6	99,7	88,8	88,7
	Ścieki oczyszczane na 100 km^2 w dam^3:									
28	komunalne	o	247,0	300,3	159,1	166,2	480,2	438,6	1268,8	1186,3
29		w	40,3	98,4	9,2	14,8	39,7	78,6	57,7	130,0
30		m	3546,7	3189,1	3313,1	3290,8	7425,7	6006,5	4000,2	3567,2
31	przemysłowe	o	148,3	114,0	27,7	32,4	276,4	242,6	1502,8	1554,9
32		w	12,6	20,2	4,0	5,7	12,1	5,5	54,7	13,0
33		m	2315,0	1456,6	527,2	582,6	4444,1	3909,2	4768,6	5030,6
	Ludność korzystająca[f] z oczyszczalni ścieków w %									
34	ludności ogółem	o	44,8	63,4	57,9	62,5	74,8	79,3	64,5	72,0
35		w	19,3	42,6	11,2	17,6	25,4	47,9	13,4	28,2
36		m	82,3	92,8	90,4	92,1	98,0	95,5	78,1	84,5
	Odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzo-									
37	ne[g] na 1 km^2 w t	o	59,6	58,8	40,0	35,3	108,8	99,5	3464,1	2879,1
38		w	4,4	8,4	4,7	8,5	5,4	22,7	700,2	568,0
39		m	939,9	780,2	783,3	589,0	1738,4	1288,8	9697,4	8088,5
	Zebrane odpady komunalne zmieszane[fgh] na									
40	1 mieszkańca w kg	o	206,9	151,1	282,3	193,1	259,2	280,8	300,3	271,7
41		w	69,3	75,2	65,4	106,4	88,7	144,4	99,1	130,1
42		m	407,0	258,1	433,3	250,4	339,5	351,0	352,8	311,9

a Dane dotyczą operatorów sieci publicznej. *b* Stan w dniu 31 XII. *c* Użytków rolnych i nieużytków przeznaczonych do zalesienia w planie zagospodarowania przestrzennego. *d* Stan

a Data concern operators of the public network. b As of 31 XII. c Agricultural land ans wasteland designated for afforestation in land develpment plan. d As od 1 I. e In 2002 data from

Świętokrzyskie		Warmińsko--mazurskie		Wielkopolskie		Zachodniopomorskie		Specification t – total r – rural areas u – urban areas		No.
2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010			
								Communication (cont.)		
								Subscribers (cont.):		
230	158	287	149	258	167	305	180	*t*	*telephone[a] per 1000 population*	1
151	81	215	76	169	72	199	74	*r*		2
324	252	335	198	324	242	351	227	*u*		3
								Environmental protection		
321,8	333,6	738,5	761,4	773,1	784,7	813,3	828,7	*t*	*Forest land[b] in thous. ha*	4
307,6	318,4	731,5	753,9	752,3	761,9	790,8	805,7	*r*		5
14,2	15,2	7,0	7,5	20,8	22,8	22,5	23,0	*u*		6
315,8	327,2	718,7	740,8	753,4	764,1	790,5	804,7	*t*	*of which forests*	7
301,9	312,3	712,0	733,4	733,5	742,5	768,7	782,5	*r*		8
13,9	14,9	6,7	7,3	19,9	21,7	21,8	22,2	*u*		9
27,0	27,9	29,7	30,6	25,3	25,6	34,5	35,2	*t*	*Forest cover[b] in %*	10
27,4	28,3	30,2	31,1	25,9	26,2	35,7	36,4	*r*		11
21,3	22,3	11,3	12,3	13,4	14,6	16,0	15,8	*u*		12
702,0	308,4	3607,0	1136,1	1442,0	328,9	1892,0	340,7	*t*	*Afforestations[c] in ha*	13
671,2	307,7	3601,9	1136,1	1409,2	326,1	1881,7	339,9	*r*		14
30,8	0,7	5,1	0,0	32,8	2,8	10,3	0,8	*u*		15
								Build-up and urbanized areas[d] in % of total area		
3,9	4,4	3,5	3,6	4,7	5,0	4,4	4,2	*t*		16
.	3,3	.	2,8	.	3,7	.	2,9	*r*		17
.	23,2	.	34,6	.	31,1	.	24,6	*u*		18
1095,3	1056,8	1551,5	2485,9	5304,4	5875,7	2522,8	2941,9	*t*	*Parks, lawns and estate green belts[be] in ha*	19
19,4	83,1	25,0	519,0	1646,4	2136,9	420,2	774,7	*r*		20
1075,9	973,7	1526,5	1966,9	3658,0	3738,8	2102,6	2167,2	*u*		21
8,5	8,2	10,9	17,1	15,8	17,0	14,9	17,1	*t*	*per capita in m^2*	22
0,3	1,2	0,4	8,8	11,5	14,1	8,1	14,5	*r*		23
18,3	16,8	17,8	22,7	19,0	19,4	17,9	18,2	*u*		24
95,4	67,8	95,7	99,4	97,2	99,7	82,8	99,5	*t*	*Industrial and municipal wastewater treated in % of waste requiring treatment*	25
89,8	58,5	76,0	98,3	98,3	99,9	94,7	100,0	*r*		26
98,3	76,8	97,9	99,6	96,2	99,4	81,6	99,5	*u*		27
								Wastewater treated per 100 km^2 in dam^3:		
272,5	280,9	200,8	194,6	349,0	354,1	242,2	317,2	*t*	*municipal*	28
17,0	40,9	13,8	28,0	30,6	64,8	35,7	49,7	*r*		29
4584,4	4243,3	7607,9	6773,7	6409,1	5862,0	3500,7	4411,0	*u*		30
164,3	157,7	11,4	11,3	286,4	315,0	199,6	182,6	*t*	*industrial*	31
131,2	155,4	3,4	1,7	276,1	306,9	12,4	16,2	*r*		32
722,5	196,0	329,4	390,1	482,4	470,0	3153,0	2728,3	*u*		33
44,2	48,9	66,1	70,8	56,6	62,5	57,8	78,2	*t*	*Population connected[f] to wastewater treatment plants in % of total population*	34
8,4	18,1	18,5	33,4	16,0	31,7	33,0	45,0	*r*		35
86,6	86,2	97,5	96,3	86,4	86,8	68,7	93,2	*u*		36
118,6	167,7	18,3	41,8	134,9	173,4	188,6	261,1	*t*	*Waste (excluding municipal waste) generate[g] per km^2 in t*	37
26,9	122,0	1,5	7,0	8,4	34,5	23,8	38,7	*r*		38
1665,7	921,4	683,4	1416,1	2542,0	2817,9	2788,1	3665,1	*u*		39
160,7	144,5	246,7	211,0	317,2	238,5	353,0	278,9	*t*	*Mixed municipal waste collected[fgh] per capita in kg*	40
72,2	68,5	85,5	112,7	87,2	137,2	105,6	156,9	*r*		41
264,8	236,5	353,1	277,8	486,2	318,0	461,4	333,5	*u*		42

w dniu 1 I. *e* W 2002 r. dane za 2004 r. *f* Na podstawie szacunków. *g* W ciągu roku. *h* Bez wyselekcjonowanych.
2004. f Based on estimated data. g During the year. h Without selected.

1. Sytuacja społeczno-demograficzna
Socio-demographic situation

Sieć osadnicza

W 2010 r. w Polsce było 1576 gmin wiejskich i 597 gmin miejsko-wiejskich. W 1/3 tych gmin liczba ludności nie przekraczała 5,0 tys. osób, a w jedynie ok. 1/5 wyniosła powyżej 10 tys. osób. Analizując strukturę gmin według liczby ludności obszarów wiejskich i województw należy zwrócić uwagę na województwa południowej Polski: małopolskie, podkarpackie i śląskie, w których udział gmin o liczbie ludności poniżej 5 tys. nie przekroczył 20%. W województwach: podlaskim, lubuskim i zachodniopomorskim udział tych gmin był największy i wyniósł powyżej 50%.

W Polsce w 2010 r. funkcjonowało łącznie 53,8 tys. miejscowości wiejskich. W wyniku zmian administracyjnych ich liczba w porównaniu do 2002 r. spadła o 2,8 tys., co miało wpływ na wzrost średniej liczby ludności przypadającej na 1 miejscowość (w 2010 r. wyniosła ona 281 osób, tj. o 22 osoby więcej niż w 2002 r.). Największy wzrost wartości tego wskaźnika odnotowano w województwach południowej Polski: małopolskim (o 239 osób), podkarpackim (o 152 osoby) oraz śląskim (o 118 osób). W przeciwieństwie do tendencji ogólnokrajowych, wzrost liczby miejscowości wiejskich wystąpił w województwach: kujawsko-pomorskim, lubelskim i warmińsko-mazurskim.

Wykres 1. Gminy[a] według liczby ludności obszarów wiejskich i województw w 2010 r.
Stan w dniu 31 XII
Chart 1. Gminas[a] by number of rural population and voivodships in 2010
As of 31 XII

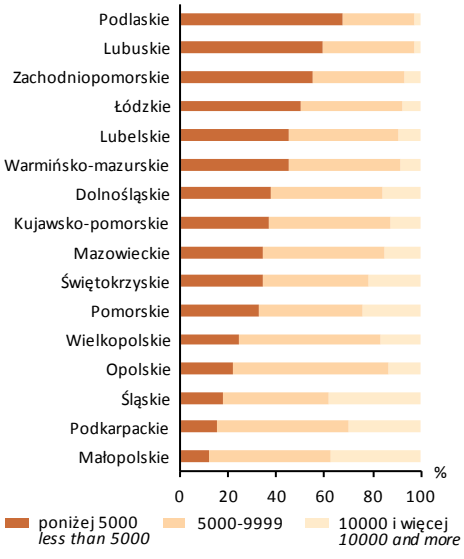

a Wiejskie i miejsko-wiejskie.
a Rural and urban-rural.

Wartość wskaźnika przeciętnej wielkości miejscowości wiejskiej w przekroju wojewódzkim była znacznie zróżnicowana. Największe wartości osiągnął on w województwach, w których była największa gęstość zaludnienia: małopolskim (852 osoby na 1 miejscowość wiejską; 125 os./km^2), śląskim (775; 120 os./km^2) i podkarpackim (731; 75 os./km^2) oraz położonych na ich terenach podregionach: tyskim (2194; 193 os./km^2), bielskim (1960; 174 os./km^2), rzeszowskim (1235; 108 os./km^2), rybnickim (1118; 182 os./km^2) i nowosądeckim (1034; 104 os./km^2). Najmniej ludności na 1 miejscowość wiejską i najmniejsza gęstość zaludnienia wystąpiła natomiast w województwach: podlaskim (126; 25 os./km^2) i warmińsko-mazurskim (151; 25 os./km^2) oraz zlokalizowanych w ich obrębie podregionach: suwalskim (119; 21 os./km^2), ełckim (123; 20 os./km^2), białostockim (126; 27 os./km^2), łomżyńskim (130; 26 os./km^2) i olsztyńskim (146; 24 os./km^2). Średnia gęstość zaludnienia obszarów wiejskich w 2010 r. wynosiła 52 osoby/km^2 (wobec 1086 os./km^2 w miastach).

W porównaniu do 2002 r. największą dynamiką zaludnienia, głównie w wyniku znacznego napływu migracyjnego z miast i rozwoju stref podmiejskich, wyróżniały się podregiony: bydgosko-toruński (wzrost gęstości zaludnienia o 23,5%), poznański (o 20,7%) oraz gdański (o 18,5%).

Mapa 1. Gęstość zaludnienia i średnia wielkość miejscowości wiejskiej według podregionów w 2010 r.
Stan w dniu 31 XII
Map 1. Population density and average size of rural locality by subregions in 2010
As of 31 XII

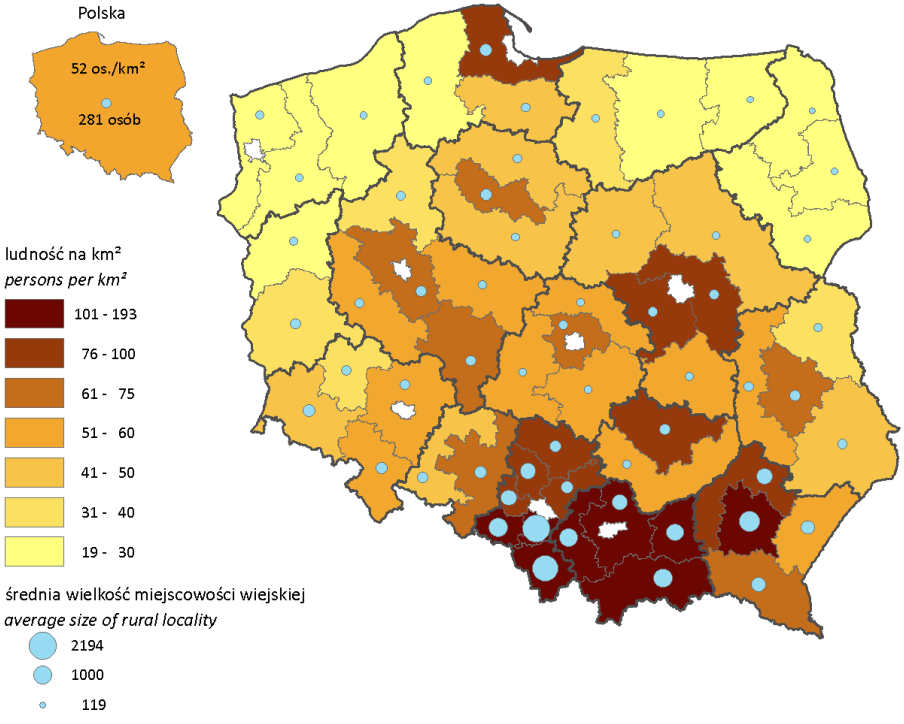

Stan i struktura ludności

Według stanu w dniu 31 XII 2010 r. obszary wiejskie zamieszkiwało 15,1 mln osób, co stanowiło 39,2% ludności Polski. W porównaniu do 2002 r. liczba ludności wiejskiej wzrosła o 453,5 tys. osób, tj. o 3,1% (mimo nadania statusu miasta 20 miejscowościom wiejskim). W miastach, w analogicznym okresie, odnotowano spadek liczby ludności o 142,1 tys. osób, tj. o 0,6%. Spowodowało to wzrost udziału ludności wiejskiej w ogólnej liczbie ludności o 0,9 p.proc. Niezmiennie województwa południowo-wschodniej Polski charakteryzowały się największym udziałem ludności wiejskiej w ludności ogółem (powyżej 50%). Zmiany liczby ludności wiejskiej kształtował dodatni przyrost naturalny, dodatnie saldo migracji a w mniejszym stopniu zmiany o charakterze administracyjnym.

Wykres 2. Powierzchnia i ludność w 2010 r.
Stan w dniu 31 XII
Chart 2. Area and population in 2010
As of 31 XII

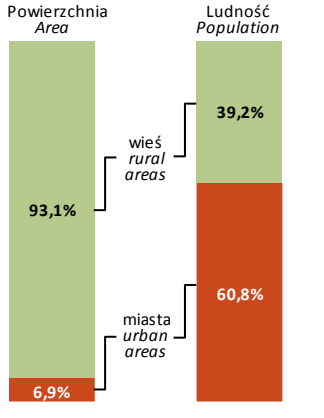

W 2010 r., identycznie jak w 2002 r., na obszarach wiejskich **na 100 mężczyzn przypadało 101 kobiet** (w miastach – 111). Analizując strukturę wiekową ludności na obszarach wiejskich warto zwrócić uwagę na nadwyżkę mężczyzn w wieku 30-59 lat. W miastach dla tej grupy wieku pojawia się nadwyżka kobiet, co świadczy o większej migracji młodych kobiet niż mężczyzn do miast. W najbliższych latach może mieć to negatywny wpływ na rozwój demograficzny poprzez spadek liczby zawieranych małżeństw oraz spadek liczby urodzeń.

Wykres 3. Ludność według miejsca zamieszkania, płci i grup wieku w 2010 r.
Stan w dniu 31 XII
Chart 3. Population by place of residence, sex and age groups in 2010
As of 31 XII

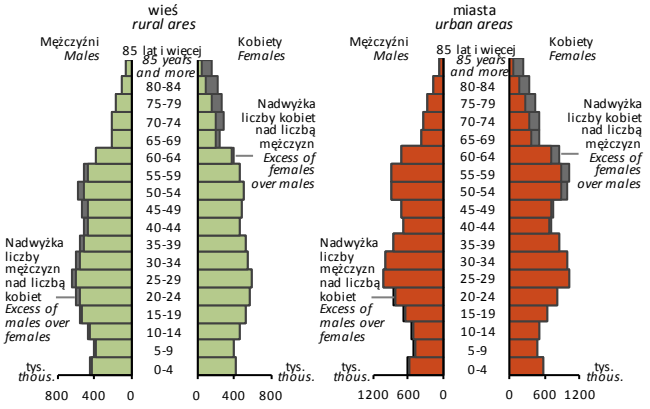

W skali województw, najwyższym współczynnikiem feminizacji na obszarach wiejskich charakteryzowały się województwa śląskie i opolskie (po 104), najniższym zaś – warmińsko-mazurskie (97). Wśród podregionów, najwyższymi wartościami wskaźnika feminizacji charakteryzowały się podregiony: gliwicki, sosnowiecki i opolski (po 105) położone na terenach województw śląskiego i opolskiego. Niski współczynnik feminizacji na obszarach wiejskich odnotowano w podregionach ełckim i suwalskim (po 96) zlokalizowanych na terenach województw podlaskiego i warmińsko-mazurskiego.

Na obszarach wiejskich **proces starzenia się ludności** przebiega wolniej niż w miastach, dzięki czemu ludność wiejska jest młodsza niż mieszkańcy miast. Mediana wieku mężczyzn mieszkających na obszarach wiejskich w 2010 r. wynosiła 35,2 lat i była prawie o 2 lata niższa niż mężczyzn mieszkających w miastach. Wśród kobiet różnica ta była jeszcze większa i wynosiła 4,3 roku. Mediana wieku kobiet mieszkających na obszarach wiejskich wynosiła 37,4 lata. Pomimo tego, że mediana wieku ludności wiejskiej była niższa niż dla mieszkańców miast, to z roku na rok różnica ta zmniejszała się. Od 2002 r. mediana wieku zarówno mężczyzn, jak i kobiet zamieszkujących tereny wiejskie wzrosła o 2,2 lata, zaś dla miast o 2,1.

Warto zwrócić uwagę na dużą rozpiętość regionalną **mediany wieku**. W 2010 r. najwyższy wiek środkowy cechował mężczyzn i kobiety mieszkające w województwach opolskim i podlaskim. Natomiast relatywnie najmłodsi byli mieszkańcy województwa pomorskiego, gdzie mediana wieku mężczyzn wynosiła 32,8 lat, a kobiet – 33,8. Województwo pomorskie cechowało się najwyższym w kraju przyrostem naturalnym, a także największym udziałem ludności w wieku do 24 lat (36,4% ogółu ludności obszarów wiejskich w województwie) oraz najmniejszym odsetkiem ludności w wieku powyżej 65 lat (9,0%). Z kolei województwa opolskie i podlaskie charakteryzowały się jednym z najniższych w kraju przyrostem naturalnym i najmniejszym udziałem ludności w wieku do 24 lat (odpowiednio 28,7% i 30,8%) oraz jednym z najwyższych udziałów ludności w wieku 65 lat i więcej (17,7% i 14,2%). Rozpiętość regionalna mediany wieku mężczyzn wynosiła 5,1 lat, kobiet była jeszcze większa i wynosiła 6,2 lata.

Na terenach wiejskich **przeciętne dalsze trwanie życia** dziewczynek urodzonych w 2010 r. było średnio o 9,3 lata dłuższe niż chłopców (w miastach o 8,0 lat). Przewidywana długość życia chłopców mieszkających na obszarach wiejskich była niższa niż na obszarach miejskich (o 1,2), przeciwnie dziewczynek o 0,1 roku dłuższa niż w miastach. Długość życia ludności wiejskiej stopniowo wzrastała. W porównaniu do 2002 r. długość przeciętnego trwania życia chłopców wzrosła o 1,4 roku (w miastach o 1,9), a dziewczynek o 1,6 roku (w miastach o 2,0).

Wykres 4. Przeciętne dalsze trwanie życia osób urodzonych w latach 2002-2010
Chart 4. Life expectancy of persons born in 2002-2010

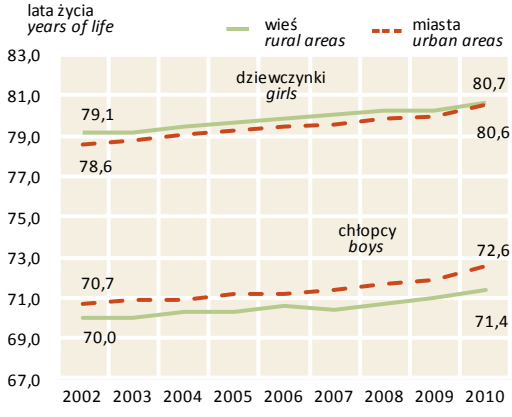

Najwyższą przeciętną długością życia ludności na obszarach wiejskich w 2010 r. charakteryzowały się województwa małopolskie (81,4 dla dziewczynek oraz 73,3 dla chłopców) oraz podkarpackie (odpowiednio 81,5 oraz 73,2). Wyróżniającymi się podregionami w przeciętnej długości życia chłopców urodzonych w 2010 r. na obszarach wiejskich były podregiony rzeszowski (73,9) oraz nowosądecki i tarnowski (73,8), zaś w przeciętnej długości życia dziewczynek – oświęcimski (81,8) oraz łomżyński i puławski (po 81,7). Krótszą długość życia mężczyzn na wsi niż w miastach odnotowano w większości województw, za wyjątkiem województwa śląskiego. W populacji kobiet sytuacja taka miała miejsce w 4 województwach, tj.: śląskim, łódzkim, lubelskim i wielkopolskim.

Mapa 2. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku i podregionów na obszarach wiejskich w 2010 r.
Stan w dniu 31 XII
Map 2. Structure of population by economic age groups and subregions in rural areas in 2010
As of 31 XII

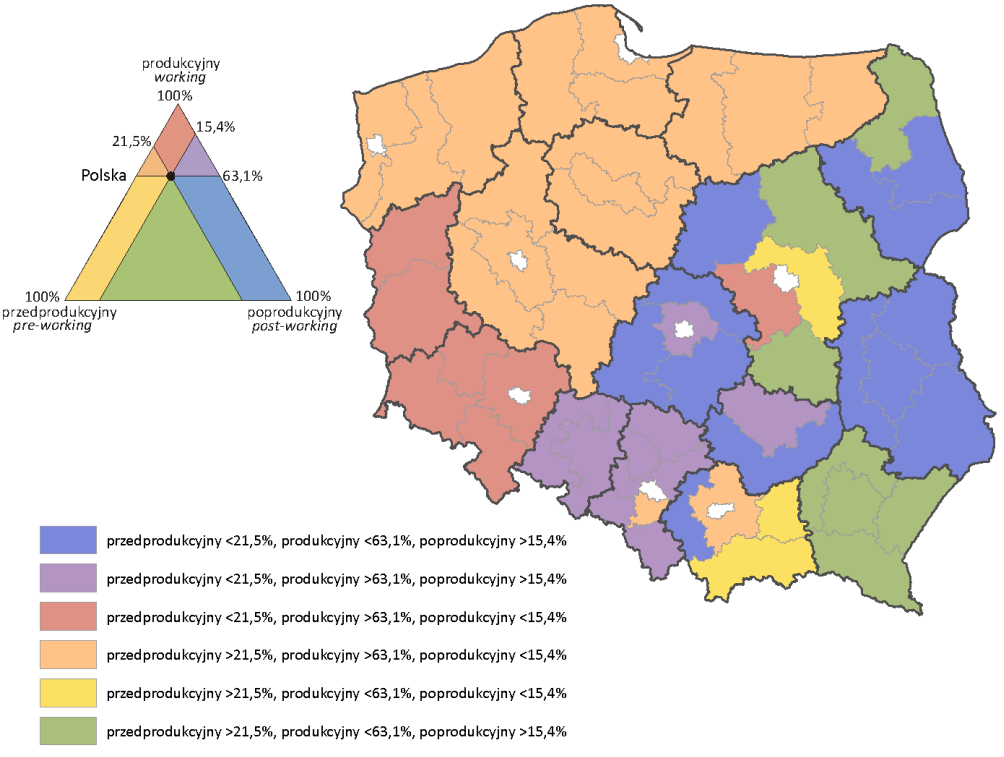

Znaczne zmiany w strukturze ludności w stosunku do 2002 r. odnotowano w przypadku **ekonomicznych grup wieku**. Na obszarach wiejskich w Polsce w 2010 r. odsetek ludności wiejskiej w wieku przedprodukcyjnym wynosił 21,5% (w miastach – 17,1%), w wieku produkcyjnym – 63,1% (w miastach – 65,3%), a w wieku poprodukcyjnym – 15,6% (w miastach – 17,6%). Mimo korzystniejszej sytuacji demograficznej na obszarach wiejskich niż w miastach, obserwowane jest tam większe niż w miastach tempo spadku udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym (w latach 2002-2010 spadek wyniósł 4,6 p.proc., w miastach – 3,5 p.proc.). Odnotowany w tym okresie wzrost udziału ludności w wieku produkcyjnym wiąże się z osiągnięciem dorosłości przez ostatnie roczniki echa wyżu demograficznego. Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym na obszarach wiejskich wzrósł o 0,2 p.proc. (w miastach o 2,8 p.proc.).

Na **100 osób w wieku produkcyjnym na terenach wiejskich w 2010 r. przypadało 58 osób w wieku nieprodukcyjnym** (w miastach – 53). Na przestrzeni ostatnich lat zmniejszyła się znacząco

dysproporcja między miastem a wsią pod względem wartości tego wskaźnika. W porównaniu do 2002 r. jego wartość na terenach wiejskich uległa zmniejszeniu o 13 osób, podczas gdy w miastach o 2.

Współczynnik obciążenia demograficznego najwyższy poziom osiągnął w województwach podlaskim (68) i lubelskim (64) oraz położonych na ich terenie podregionach: łomżyńskim (72 osoby), bialskim i suwalskim (po 66 osób), a także w podregionie puławskim (66) zlokalizowanym na terenie województwa lubelskiego. Najniższą wartością tego wskaźnika odznaczało się województwo dolnośląskie (52) i zlokalizowany na jego terenie podregion wałbrzyski (51). Jego wartość w porównaniu do 2002 r. zmalała we wszystkich województwach i podregionach.

Na obszarach wiejskich w 2010 r. udział ludności z wyższym **wykształceniem** w liczbie ludności ogółem w wieku ponad 13 lat był prawie trzykrotnie niższy niż w miastach (8,8% wobec 25,0%). Podobnie jak w miastach, także na wsi wyższe wykształcenie częściej posiadały kobiety niż mężczyźni (10,3% wobec 7,0%). Co trzecia osoba na obszarach wiejskich posiadała wykształcenie zasadnicze zawodowe (w miastach – co piąta), a co czwarta podstawowe ukończone (w miastach – co ósma). W porównaniu do 2002 r. udział ludności wiejskiej z wykształceniem wyższym wzrósł o 4,7 p.proc., jednak wzrost ten był niższy niż w miastach, gdzie wynosił 11,8 p.proc. Na uwagę zasługuje dość znaczny wzrost na obszarach wiejskich ludności z wykształceniem średnim i policealnym – o 5,2 p.proc. (w miastach – o 1,0 p.proc.), przy jednoczesnym spadku udziału osób z wykształceniem podstawowym ukończonym – o 13,6 p.proc. (w miastach – o 11,4 p.proc.).

Ludność w wieku 13 lat i więcej[a] według poziomu wykształcenia, miejsca zamieszkania i płci
Population aged 13 and more[a] by educational level, place of residence and sex

Wyszczególnienie *Specification*		Ogółem *Total*	W tym z wykształceniem *Of which educational*				
			wyższym *higher*	średnim i policealnym *secondary and post secondary*	zasadniczym zawodowym *basic vocational*	gimnazjalnym *lower secondary*	podstawowym ukończonym *primary completed*
		w odsetkach *in percentage*					
Wieś	2002	100,0	4,1	21,4	27,9	.	39,4
Rural areas	**2010**	**100,0**	**8,8**	**26,6**	**29,0**	**6,5**	**25,8**
mężczyźni	2002	100,0	3,4	18,0	35,3	.	37,4
males	2010	100,0	7,0	24,8	36,0	7,0	23,2
kobiety	2002	100,0	4,9	24,7	20,5	.	41,4
females	2010	100,0	10,3	28,0	22,2	6,1	29,5
Miasta	2002	100,0	13,2	37,3	20,4	.	23,9
Urban areas	**2010**	**100,0**	**25,0**	**38,3**	**19,8**	**4,4**	**12,5**
mężczyźni	2002	100,0	12,9	33,4	26,7	.	22,0
males	2010	100,0	22,6	37,0	24,2	5,2	10,8
kobiety	2002	100,0	13,5	40,7	14,8	.	25,6
females	2010	100,0	27,2	39,1	15,3	3,9	14,4

a W 2002 r. dane Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002; stan w dniu 20 V. W 2010 r. dane szacunkowe opracowane z uwzględnieniem wyników NSP 2002, bieżących bilansów ludności oraz wyników badań z zakresu szkolnictwa; stan w dniu 31 XII.
a In 2002 data of the Population and Housing Census 2002; as of 20 V. In 2010 estimated data prepared with the results of the Population and Housing Census 2002, current balances of population and the results of education surveys; as of 31 XII.

Ruch naturalny

W 2010 r. na obszarach wiejskich zawarto 91,1 tys. **małżeństw**, tj. o 19,7% więcej niż w 2002 r. (w miastach o 18,5%). Na 1000 ludności zawierano 6,0 małżeństw (wzrost z 5,2 w 2002 r.). W miastach współczynnik ten kształtował się na podobnym poziomie.

Największą liczbę zawartych małżeństw na 1000 ludności zanotowano w województwach małopolskim (6,5) i pomorskim (6,4), natomiast najmniejszą w województwach: dolnośląskim, lubuskim, opolskim i podlaskim (po 5,6).

Wśród podregionów największą liczbę zawartych małżeństw na 1000 ludności odnotowano w podregionach: tyskim (7,2), nowosądeckim (6,8) oraz radomskim (6,7), zaś najmniejszą w podregionach: warszawskim zachodnim (5,2), białostockim (5,3) i jeleniogórskim (5,3).

Elementem wskazującym na dynamiczne zmiany we wzorcu funkcjonowania małżeństw na obszarach wiejskich jest znaczny wzrost liczby **orzeczonych rozwodów**. W 2010 r. na terenach wiejskich prawomocnie orzeczono 13,4 tys. rozwodów i było to prawie dwukrotnie więcej niż

w 2002 r. (w miastach o 23,9%). W przeliczeniu na 1000 ludności na wsi orzeczono 0,9 rozwodów, podczas gdy w miastach 2,0. Liczba rozwodów na 1000 zawartych małżeństw w analizowanych latach wzrosła zarówno w przypadku obszarów wiejskich jak i miast. W 2010 r. wynosiła na obszarach wiejskich 147, a w miastach 345.

W przekroju województw liczba rozwodów na 1000 ludności była największa w województwie kujawsko-pomorskim i podregionie gorzowskim, najmniejsza natomiast w województwie podkarpackim i podregionie nowosądeckim.

W 2010 r. na obszarach wiejskich **urodziło się** 171,4 tys. dzieci, a więc o 9,6% więcej niż w 2002 r. (w miastach o 22,5%). Powolny, ale systematyczny wzrost liczby urodzeń na obszarach wiejskich notowany był w latach 2005-2008, w 2009 r. wystąpił niewielki spadek (o 1,2%), aby w 2010 r. znowu przybrać tendencje wzrostową. Notowany wzrost liczby urodzeń wynika z realizacji odłożonych urodzeń wyżowych roczników kobiet urodzonych w końcu lat 70-tych oraz na początku lat 80-tych.

Obszary wiejskie w każdym z analizowanych lat charakteryzowały się wyższym niż w miastach współczynnikiem natężenia urodzeń. W 2010 r. na wsi na 1000 ludności przypadało 11,4 urodzeń (w miastach – 10,3).

W przekroju wojewódzkim najwyższa wartość współczynnika urodzeń na obszarach wiejskich wystąpiła w województwach pomorskim (13,8) i wielkopolskim (12,7), najniższa zaś w opolskim (9,1).

W 2010 r. na terenach wiejskich, podobnie jak w miastach, w wieku rozrodczym była co druga kobieta. Wartość **wskaźnika płodności** (liczba urodzeń żywych na 1000 kobiet w wieku 15-49 lat) na terenach wiejskich była zróżnicowana terytorialnie i wynosiła od 35,1 w województwie opolskim do 53,6 w województwie pomorskim, tam też zanotowano odpowiednio najniższą i najwyższą liczbę urodzeń.

W 2010 r. w porównaniu do 2002 r. na terenach wiejskich zanotowano wzrost liczby **zgonów** o 3,5% (w miastach o 6,5%). W ostatnich latach nastąpiło zmniejszenie dysproporcji w poziomie umieralności na wsi i w miastach, przy czym cały czas współczynnik zgonów na 1000 ludności na wsi kształtował się na wyższym poziomie niż w miastach. Jego wartość na terenach wiejskich wzrosła z 9,9 w 2002 r. do 10,0 w 2010 r. (w miastach z 9,1 do 9,7).

Rozpatrując przyczyny zgonów, można zauważyć, że stale najważniejszymi przyczynami były choroby układu krążenia oraz nowotwory złośliwe. Na 10 tys. ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich przypadało 49,3 zgony spowodowane chorobami układu krążenia (w miastach – 42,5), a 21,9 nowotworami złośliwymi (w miastach – 25,4). W dalszej kolejności wymienić można zewnętrzne przyczyny zgonów (7,0; w miastach – 5,6) oraz choroby układu oddechowego (5,3; w miastach – 4,9).

Wskaźnik zgonów w 2010 r. najniższe wartości osiągnął w województwie pomorskim (7,4), najwyższe w województwach podlaskim (12,7) i łódzkim (12,5). W 2010 r. na obszarach wiejskich odnotowano 859 **zgonów niemowląt**, tj. o 252 zgony mniej niż w 2002 r. Współczynnik umieralności niemowląt, wyrażający liczbę zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych, wyniósł 5,0 (w 2002 r. – 7,1) – identycznie jak w miastach. W związku ze skokowym charakterem danych dotyczących zgonów niemowląt na niższych poziomach terytorialnych w następujących po sobie latach nie poddano analizie przestrzennej tych danych.

Wykres 5. Przyrost naturalny w latach 2002-2010
Chart 5. Natural increase in 2002-2010

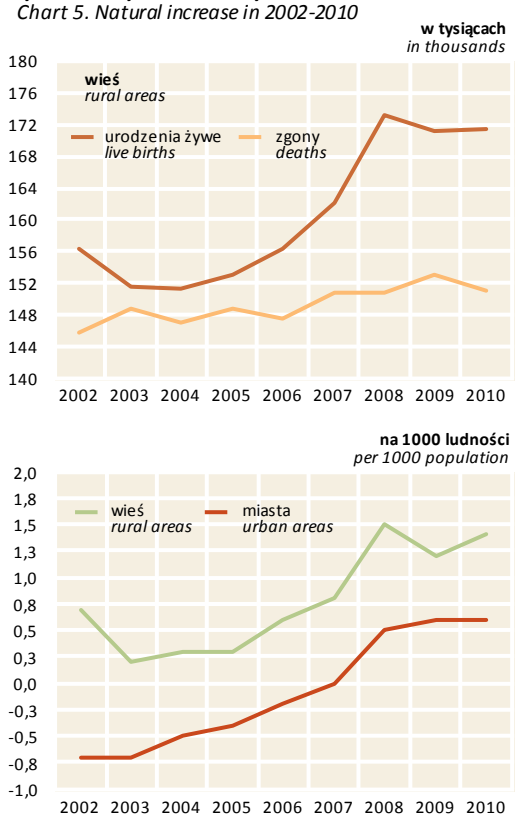

Utrzymująca się w latach 2002-2010 nadwyżka urodzeń nad zgonami spowodowała, iż **przyrost naturalny** na obszarach wiejskich w całym analizowanym okresie był dodatni w odróżnieniu od terenów miejskich, gdzie dodatnią wartość wskaźnik ten przyjmuje dopiero od 2008 r. W 2010 r. na wsi wyniósł 20,4 tys. osób i był wyższy w porównaniu do 2002 r. o 9,9 tys. osób. W przeliczeniu na 1000 ludności, jego wartość w 2010 r. kształtowała się na poziomie 1,4 (w miastach 0,6).

Ujemny przyrost naturalny na obszarach wiejskich w 2010 r. wystąpił w województwach: lubelskim, łódzkim, podlaskim, świętokrzyskim i opolskim, w pozostałych natomiast przyjął on wartości dodatnie. Wartość przyrostu naturalny na 1000 ludności na obszarach wiejskich była najwyższa w podregionach gdańskim (7,9) oraz poznańskim (6,6). Najniższe wartości odnotowano w podregionach łomżyńskim (minus 3,9) i sandomiersko-jędrzejowskim (minus 3,6). Spadek przyrostu naturalnego na 1000 ludności w 2010 r. w odniesieniu do 2002 r. zanotowano w 4 województwach, tj.: zachodniopomorskim, podlaskim, podkarpackim i świętokrzyskim.

Mapa 3. Przyrost naturalny na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.
Map 3. Natural increase in rural areas by subregions in 2010

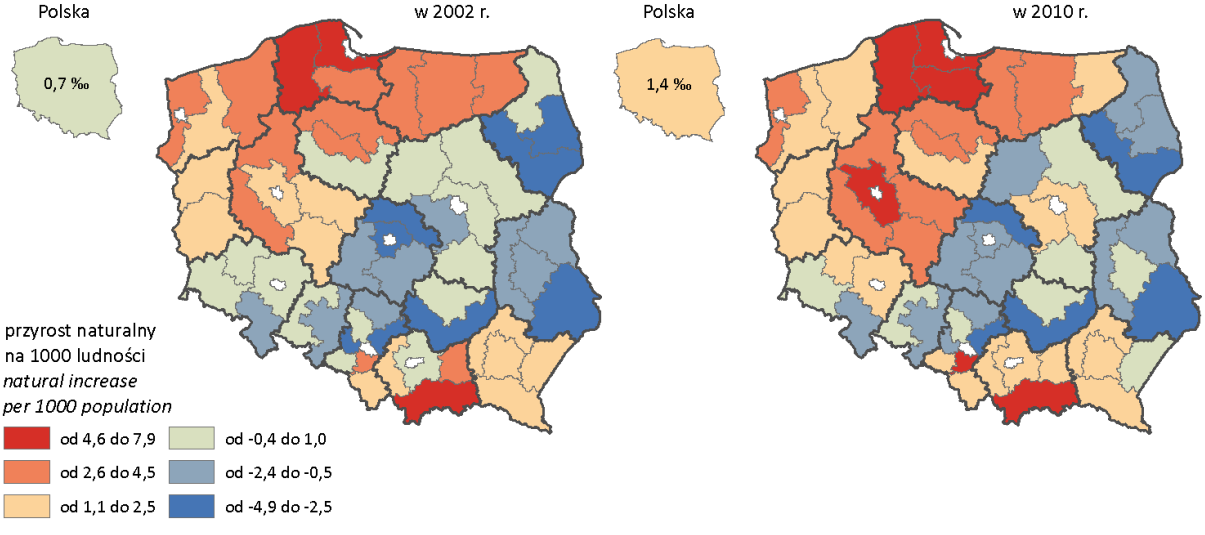

Kolejnym miernikiem procesu reprodukcji ludności jest **współczynnik dynamiki demograficznej**, który wyraża stosunek liczby urodzeń żywych, zarejestrowanych w badanym okresie na danym terytorium, do liczby zgonów w tym samym czasie. W odróżnieniu od przyrostu naturalnego, który wskazuje tylko różnicę między liczbą urodzeń a zgonów, wskaźnik ten

odzwierciedla wzajemne proporcje między tymi zjawiskami. W 2010 r. współczynnik ten dla terenów wiejskich kształtował się na poziomie 1,135 (w miastach – 1,064), czyli roczna liczba urodzeń kompensowała roczną liczbę zgonów.

W 2010 r. współczynnik dynamiki demograficznej wartość powyżej 1 przekroczył w większości województw, za wyjątkiem: podlaskiego, świętokrzyskiego, łódzkiego, lubelskiego i opolskiego. Na tym tle wyróżniało się województwo pomorskie, gdzie wartość wskaźnika była bliska 2. W porównaniu do 2002 r. w 5 województwach, tj.: zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim, podlaskim, podkarpackim i świętokrzyskim wartość wskaźnika w 2010 r. zmalała.

W 2010 r. **współczynnik dzietności ogólnej** na terenach wiejskich wyniósł 1,505 (w miastach – 1,292). Wartość współczynnika na tym poziomie wskazuje na brak prostej zastępowalności pokoleń. Na terenach wiejskich dzietność kobiet w całym okresie 2002-2010 kształtowała się na wyższym poziomie niż w miastach. Należy jednak zauważyć, iż różnica pomiędzy wartością współczynnika dzietności kobiet na wsi i w mieście zmniejszyła się. W 2002 r. współczynnik dzietności kobiet na wsi był o ponad 30% wyższy niż w miastach, a w 2010 r. o 13,5%. Wysokim współczynnikiem dzietności charakteryzowało się województwo pomorskie (1,736), niskim zaś – opolskie (1,165).

Wykres 6. Współczynniki reprodukcji ludności w latach 2002-2010
Chart 6. Reproduction rates of population in 2002-2010

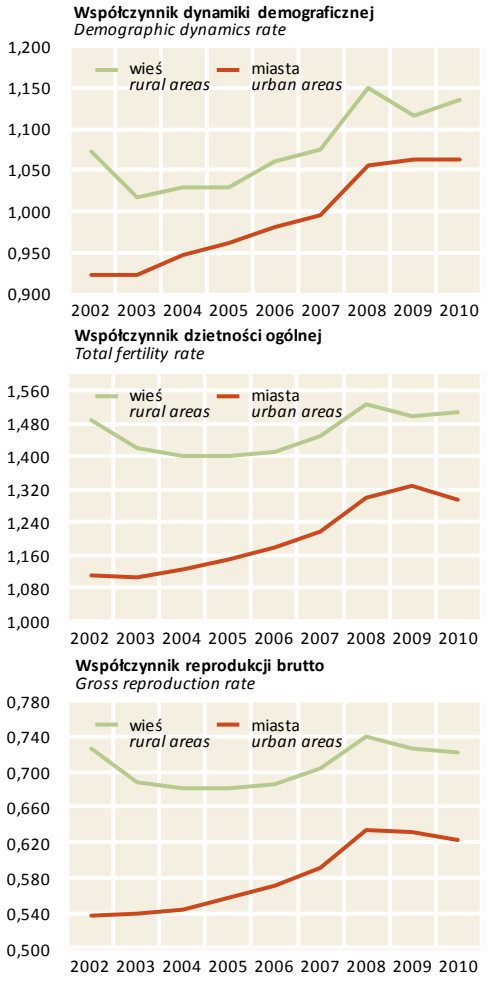

Współczynnik reprodukcji brutto na obszarach wiejskich w 2010 r. kształtował się na poziomie 0,722 (w miastach – 0,623), tak więc średnio na 1000 kobiet w wieku rozrodczym przypadały 722 żywo urodzone córki. Wynika z tego, że generacja matek zostałaby zastąpiona przez mniej liczną populację córek – o 27,8% (w miastach – 37,7%). Analogicznie jak w przypadku dwóch wcześniejszych wskaźników, współczynnik reprodukcji brutto w latach 2002-2010 na wsi przyjmował wyższe wartości niż w miastach.

W układzie terytorialnym wartość współczynnika reprodukcji brutto kształtowała się od 0,526 w województwie opolskim do 0,835 w województwie pomorskim. Zatem, w województwie opolskim generacja matek zostałaby zastąpiona przez populację córek średnio o 47,4% mniej liczną niż w przypadku matek, a w województwie pomorskim o 16,5% mniejszą. Podobnie, jak w przypadku współczynnika dynamiki demograficznej, wartość tego wskaźnika w porównaniu do 2002 r. zmalała w większości województw.

Migracje ludności

W latach 2002-2010 struktura ludności na obszarach wiejskich ulegała zasadniczym zmianom w następstwie ruchu migracyjnego ludności[1]. W 2010 r. saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych

[1] Dane dotyczące migracji opierają się o dane meldunkowe, dotyczą więc formalnie zarejestrowanych przemieszczeń ludności wewnątrz kraju i za granicą. Dlatego też, rozpatrując dane dotyczące migracji można wskazać tylko na pewne kierunki przemieszczeń ludności. Nie można natomiast na podstawie takich rejestrowanych migracji ocenić ilościowej skali badanego zjawiska.

na obszarach wiejskich przyjęło wartość dodatnią. W okresie 2002-2010 napływ ludności z miast na obszary wiejskie był większy niż odpływ z obszarów wiejskich do miast. Porównując skalę migracji ogółem na obszarach wiejskich w 2010 r. do 2002 r. zanotowano wzrost liczby migrantów o prawie 32 tys. osób (z 14,1 tys. w 2002 r. do 46,0 tys. w 2010 r.).

Największe saldo migracji na obszarach wiejskich na 1000 ludności odnotowano w województwach dolnośląskim i pomorskim (odpowiednio 6,0 i 5,6). W 2010 r. ujemną wartość wskaźnik ten osiągnął jedynie w województwie opolskim, podczas gdy w 2002 r. także w województwach: warmińsko-mazurskim, podlaskim i lubelskim.

Wykres 7. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały w latach 2002-2010
Chart 7. Internal and international net migration for permanent residence in 2002-2010

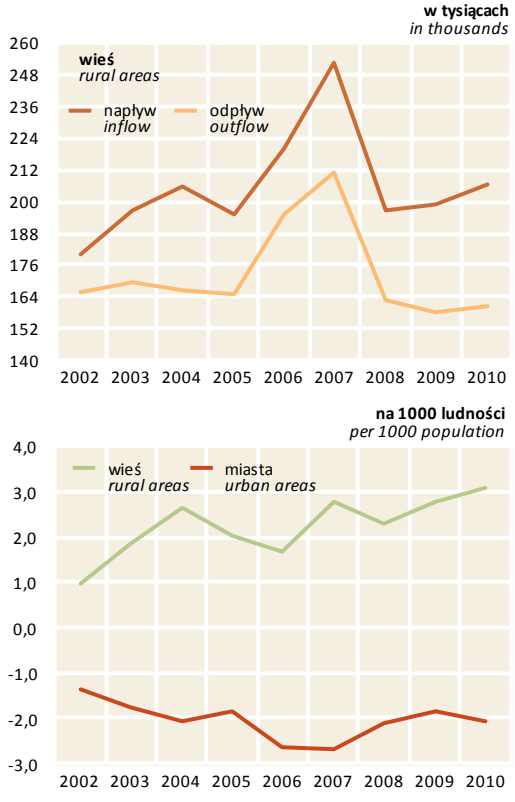

Zjawisko migracji zagranicznych dotyczyło wielokrotnie mniejszej liczby osób niż migracji wewnętrznych. W 2010 r. saldo migracji zagranicznych na obszarach wiejskich było dodatnie (59 osób), w przeciwieństwie do salda migracji zagranicznych na obszarach miejskich (minus 2,2 tys.). Skala migracji znacznie zmniejszyła się w porównaniu do 2002 r., kiedy to saldo migracji było ujemne zarówno na obszarach wiejskich (minus 3,6 tys.), jak i w miastach (minus 14,4 tys.). Ujemne saldo migracji zagranicznych na obszarach wiejskich w 2010 r. odnotowano w województwach: opolskim (minus 706), śląskim (minus 347) oraz dolnośląskim (minus 91), w województwie pomorskim saldo migracji zagranicznych przyjęło wartość 0, a w pozostałych województwach dodatnią – największą w województwie małopolskim (550 osób).

Mapa 4. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.
Map 4. Internal and international net migration for permanent residence in rural areas by subregions in 2010

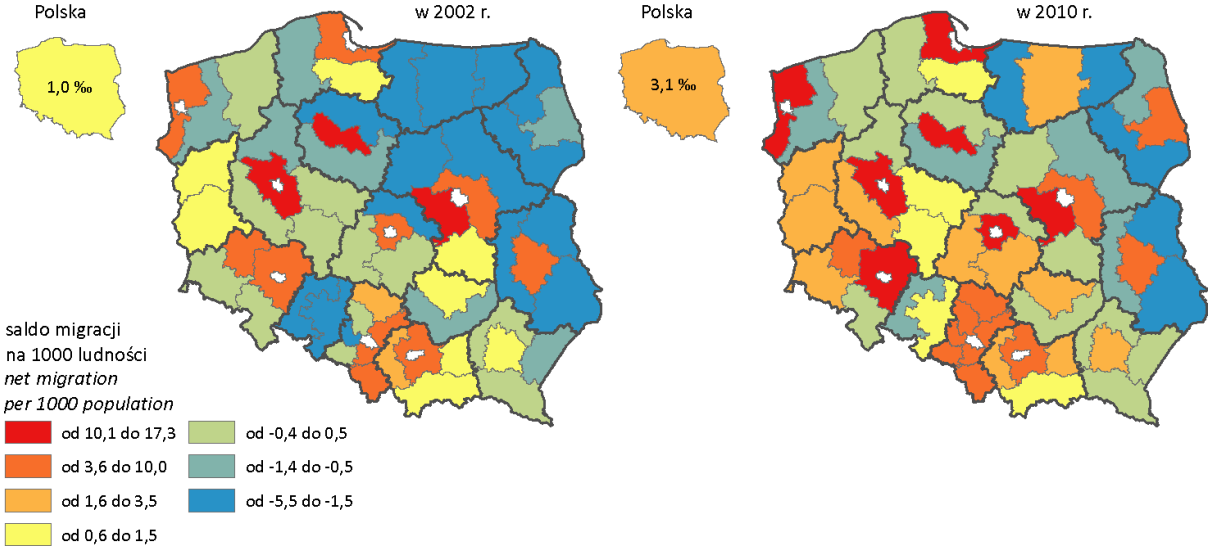

Podregiony o charakterze zdecydowanie imigracyjnym na obszarach wiejskich to podregiony: bydgosko-toruński, poznański, łódzki, warszawski zachodni oraz gdański. Wszystkie te podregiony znajdują się w sąsiedztwie dużych miast. Zróżnicowanie wewnątrz województw na korzyść podregionów położonych wokół miast wojewódzkich zaobserwowano w całym kraju. Największym odpływem ludności z obszarów wiejskich w 2010 r. charakteryzowały się następujące podregiony wschodniej i północno-wschodniej Polski: łomżyński, suwalski, elbląski, bialski, chełmsko-zamojski i ełcki.

Pracujący

Według stanu na koniec 2010 r. w podmiotach gospodarczych[2] mających siedzibę na obszarach wiejskich pracowało 1,5 mln osób, co stanowiło 17,5% ogółu pracujących w kraju. Rozpatrując dynamikę zatrudnienia na obszarach wiejskich zanotowano, że od 2003 r. liczba pracujących powoli ale systematycznie rosła, podczas gdy w miastach występowały okresy kiedy liczba pracujących zmniejszała się. Należy jednak zauważyć, że w 2010 r. w porównaniu do 2002 r. liczba pracujących na obszarach wiejskich była większa o 25,6%, podczas gdy w miastach wzrost ten był znacznie niższy i wyniósł 9,5%. Wzrost liczby pracujących w podmiotach gospodarczych mających siedzibę na obszarach wiejskich zanotowano we wszystkich województwach i prawie wszystkich podregionach, za wyjątkiem: chełmsko-zamojskiego, elbląskiego, koszalińskiego, oświęcimskiego, rybnickiego i włocławskiego.

Wykres 8. Pracujący w latach 2003-2010 (2002 = 100)
Stan w dniu 31 XII
Chart 8. Employed persons in 2003-2010 (2002 = 100)
As of 31 XII

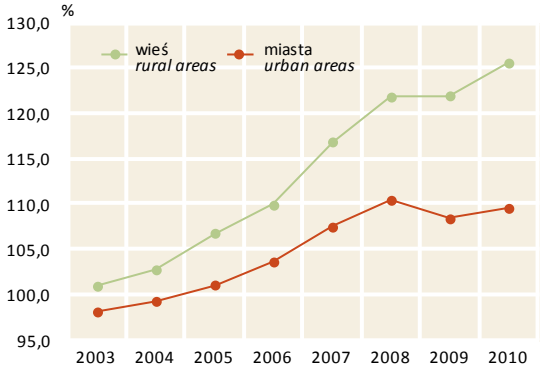

Na obszarach wiejskich udział pracujących mężczyzn w ogólnej liczbie pracujących był większy niż w miastach (54,5%, w miastach – 50,3%). Struktura taka występowała w większości województw, za wyjątkiem województw lubelskiego i małopolskiego, gdzie odsetek pracujących kobiet na wsi był minimalnie większy niż w miastach.

Specyfika wiejskiego rynku pracy jest widoczna również w przypadku struktury pracujących według rodzajów działalności. W 2010 r. na obszarach wiejskich dominowali pracujący w przemyśle i budownictwie, którzy stanowili blisko połowę pracujących na wsi (w miastach – 33,3%). W porównaniu do miast, mniejszy odsetek pracujących zajmował się pozostałą działalnością usługową (29,6%; w miastach 36,5%). Na terenach wiejskich osoby zatrudnione w firmach zajmujących się rolnictwem, łowiectwem i leśnictwem oraz rybactwem stanowiły 5,1% (w miastach – 0,3%) i ich liczba w okresie 2009-2010 nieznacznie wzrosła o 2,6% (w miastach w tym samym okresie spadła o 2,4%). Należy jednak zauważyć, że w odniesieniu do 2009 r. na terenach wiejskich zanotowano wyższy niż w miastach wzrost liczby pracujących w przemyśle i budownictwie – 3,3% (w miastach – 0,2%) oraz handlu; naprawie pojazdów samochodowych; transporcie i gospodarce magazynowej; zakwaterowaniu i gastronomii; informacji i komunikacji – 4,8% (w miastach – 0,3%). Spadek liczby pracujących wystąpił jedynie w działalności finansowej i ubezpieczeniowej; obsłudze rynku nieruchomości (o 4,1%).

[2] Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

Wykres 9. Struktura pracujących[a] według rodzajów działalności w 2010 r.
Stan w dniu 31 XII
Chart 9. Structure of employed persons[a] by kind of activity in 2010
As of 31 XII

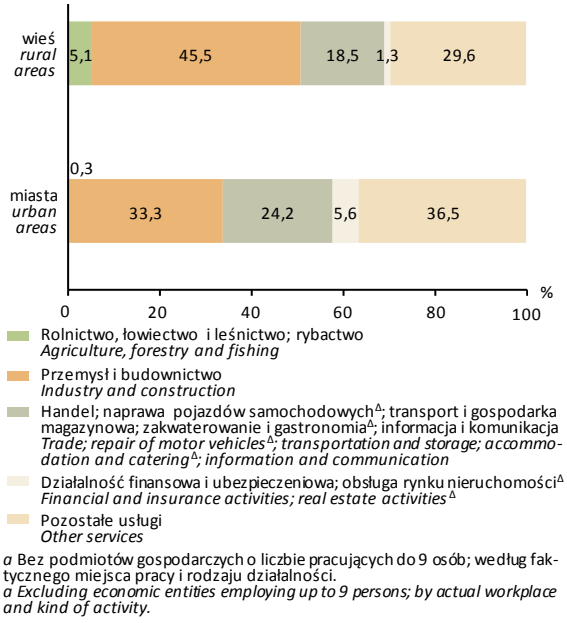

a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.
a Excluding economic entities employing up to 9 persons; by actual workplace and kind of activity.

Warto zwrócić uwagę na duże zróżnicowanie struktury pracujących w podmiotach gospodarczych usytuowanych na obszarach wiejskich według rodzajów działalności w układzie przestrzennym. Udział pracujących w przemyśle i budownictwie w 2010 r. wahał się od 32,9% w województwie lubelskim do 55,8% w województwie dolnośląskim. Odsetek ten wyniósł również powyżej 50% na terenach województw: pomorskiego (53,3%), łódzkiego (52,5%), śląskiego (51,7%) i wielkopolskiego (51,5%). Znacznym odsetkiem pracujących w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie oraz rybactwie (powyżej 10%) charakteryzowały się województwa: zachodniopomorskie, opolskie i warmińsko-mazurskie. Udział pracujących w handlu; naprawie pojazdów samochodowych; transporcie i gospodarce magazynowej; zakwaterowaniu i gastronomii; informacji i komunikacji wyniósł ponad 20% w podmiotach gospodarczych znajdujących się na obszarach wiejskich województw: mazowieckiego, małopolskiego i wielkopolskiego. Z kolei największy odsetek osób zatrudnionych w pozostałej działalności usługowej zanotowano w województwach lubelskim (44,7%) oraz świętokrzyskim (41,0%). Udział pracujących na wsi w podmiotach prowadzących działalność finansową i ubezpieczeniową; obsługę rynku nieruchomości w żadnym z województw nie przekroczył 3%.

Zróżnicowanie rynku pracy na obszarach wiejskich oraz duże dysproporcje w porównaniu z rynkiem pracy w miastach potwierdza również wartość wskaźnika zatrudnienia. W 2010 r. na 1000 mieszkańców terenów wiejskich przypadało 100 pracujących (w miastach – 303). Wartość tego wskaźnika w porównaniu do 2002 r. na wsi wzrosła o 18 osób, a w porównaniu do grudnia 2009 r. o 2 (w miastach odpowiednio o 28 i 3 osoby). Podobnie, jak w przypadku dynamiki liczby pracujących na obszarach wiejskich, tak i w przypadku wskaźnika zatrudnienia, w całym okresie 2002-2010 następował jego powolny aczkolwiek systematyczny wzrost, podczas gdy w miastach występowały okresy kiedy jego wartość spadała.

Obszarami wiejskimi, w których zanotowano największą liczbę pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2010 r. były województwa: wielkopolskie (148 osób), dolnośląskie (126) i śląskie (119). Obszarami, gdzie liczba pracujących na 1000 mieszkańców była najniższa, były tereny wiejskie województw: lubelskiego (70), podlaskiego (74) i świętokrzyskiego (75). Wartość tego wskaźnika wzrosła w porównaniu do 2002 r. we wszystkich województwach.

Bezrobocie rejestrowane

W końcu grudnia 2010 r. na obszarach wiejskich liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy wynosiła 856,4 tys. i była wyższa o 2,8% w porównaniu z 2009 r. (w miastach – o 3,6%), a w odniesieniu do grudnia 2002 r. niższa o 36,2% (w miastach o 41,4%). Rozpatrując zmiany bezrobocia na wsi w analizowanym okresie, należy zauważyć, że w latach 2002-2008 następował

stopniowy spadek liczby bezrobotnych. Do 2008 r. na obszarach wiejskich rozmiary bezrobocia zmniejszyły się o połowę w porównaniu z 2003 r. (w miastach o 57,2%). Od 2009 r. ponownie notowany był przyrost liczby osób bez pracy, zarówno na wsi jak i w miastach.

Wykres 10. Bezrobotni zarejestrowani w latach 2003-2010 (2002 = 100)
Stan w dniu 31 XII
Chart 10. Registered unemployed persons in 2003-2010 (2002 = 100)
As of 31 XII

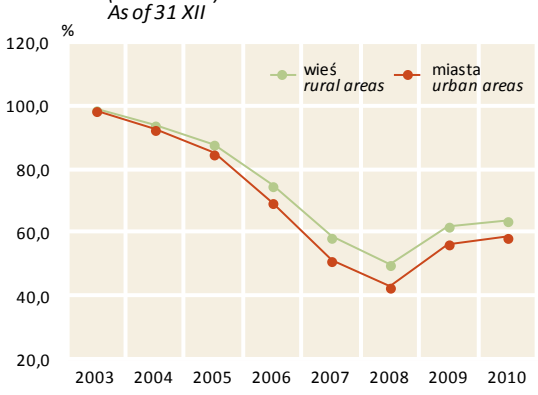

Źródło: dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.
Source: *data of the Ministry of Labour and Social Policy.*

Spadek liczby bezrobotnych w odniesieniu do 2002 r. zanotowano we wszystkich województwach i podregionach. Biorąc pod uwagę zmiany w stosunku do 2009 r. spadek liczby bezrobotnych wystąpił jedynie w 4 województwach, tj.: lubuskim (o 3,8%), warmińsko-mazurskim (o 2,9%), świętokrzyskim (o 0,9%) i podkarpackim (o 0,1%) oraz w 7 podregionach: starogardzkim (o 3,2%), stargardzkim (o 2,7%), sosnowieckim (o 2,2%), bialskim (o 1,2%), chełmsko-zamojskim (o 1,1%), wałbrzyskim (o 0,8%) i piotrkowskim (o 0,6%).

Wykres 11. Bezrobotni zarejestrowani nieposiadający prawa do zasiłku w latach 2002-2010
Stan w dniu 31 XII
Chart 11. Registered unemployed persons not possessing benefit rights in 2002-2010
As of 31 XII

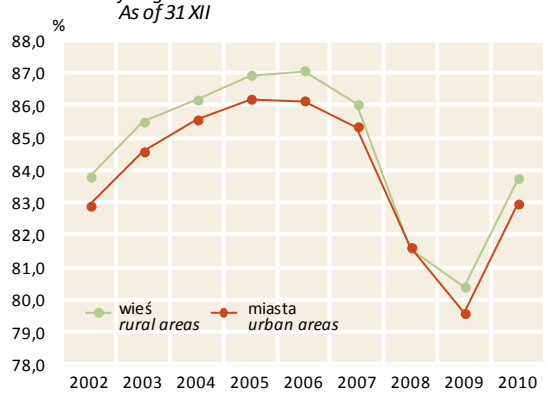

Źródło: dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.
Source: *data of the Ministry of Labour and Social Policy.*

Najczęstszą formą pomocy osobom, które utraciły pracę jest zasiłek dla bezrobotnych. W okresie 2002-2010 ich udział w strukturze bezrobotnych nie przekraczał 20%. Odsetek bezrobotnych nieposiadających prawa do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych na wsi w latach 2002-2006 stopniowo wzrastał, w latach 2007-2009 wystąpił jego spadek, aby w 2010 r. ponownie wzrosnąć do poziomu z 2002 r. Według stanu na dzień 31 XII 2010 r. 83,7% bezrobotnych na wsi nie posiadało prawa do zasiłku. W miastach odsetek ten był na podobnym poziomie i wynosił 82,9%.

Wśród zarejestrowanych bezrobotnych ponad połowa to kobiety. W relacji do 2002 r. udział bezrobotnych kobiet wzrósł o 2,5 p.proc. Na obszarach wiejskich w 2010 r., w strukturze bezrobotnych według wieku najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 25-34 lata, tj. 28,9% ogółu bezrobotnych i 10,4% ogółu ludności obszarów wiejskich tej grupy wiekowej (w miastach odpowiednio 29,5% i 8,1%). Drugą pod względem liczebności grupą były osoby w wieku do 24 lat, stanowiące 27,1% wszystkich bezrobotnych i 14,2% ogółu ludności wiejskiej w wieku 18-24 lata (w miastach – 17,9% i 8,7%). Udział pierwszej z wymienionych grup w odniesieniu do 2002 r. wzrósł o 0,4 p.proc. (w miastach o 2,9 p.proc.), natomiast drugiej zmniejszył się o 4,7 p.proc. (w miastach o 7,1 p.proc.). Największy wzrost dotyczył bezrobotnych w wieku 55 lat i więcej – o 6,0 p.proc. (w miastach o 9,1 p.proc.). Najwyższym odsetkiem osób w wieku powyżej 55 lat, przekraczającym 10% ogółu bezrobotnych na obszarach wiejskich charakteryzowały się województwa: dolnośląskie, opolskie i zachodniopomorskie.

Mapa 5. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.
Stan w dniu 31 XII
Map. 5. Share of registered unemployed persons in number of working age population in rural areas by subregions in 2010
As of 31 XII

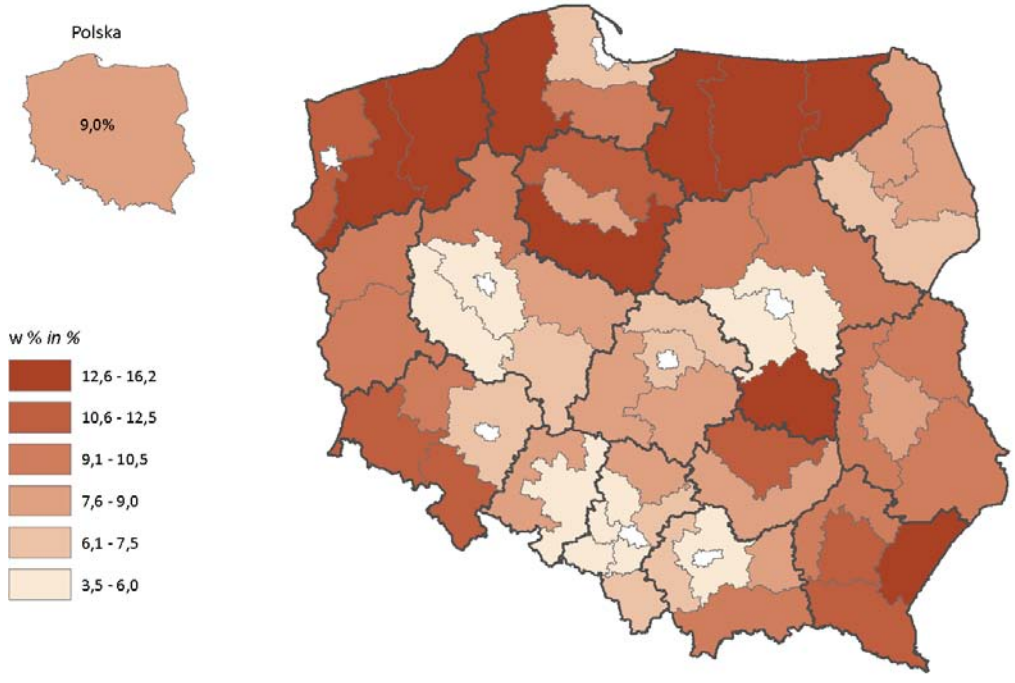

Większość bezrobotnych rejestrujących się w powiatowych urzędach pracy to osoby o stosunkowo niskim poziomie wykształcenia. Największy odsetek stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym, których udział w ogólnej liczbie bezrobotnych wynosił odpowiednio 31,6% (w miastach – 26,0%) i 30,1% (w miastach – 26,7%). Należy jednak zauważyć, że w porównaniu do 2002 r. nastąpił spadek udziału obu grup. Z kolei udział osób z wykształceniem średnim i wyższym w 2010 r. w relacji do 2002 r. wzrósł odpowiednio o 2,9 p.proc. (w miastach wystąpił spadek o 0,8 p.proc.) i 5,4 p.proc. (w miastach o 7,6 p.proc.).

Wykres 12. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w 2010 r.
Stan w dniu 31 XII
Chart 12. Structure of registered unemployed persons in 2010
As of 31 XII

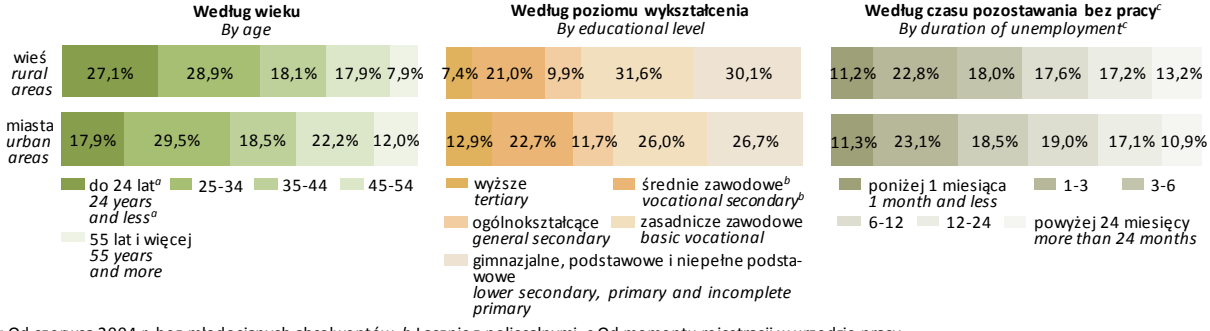

a Od czerwca 2004 r. bez młodocianych absolwentów. *b* Łącznie z policealnymi. *c* Od momentu rejestracji w urzędzie pracy.
a Since June 2004 without juvenile school leavers. b Including post secondary. c From the date of registering in a labour office.

Źródło: dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.
Source: *data of the Ministry of Labour and Social Policy.*

Analizując strukturę bezrobocia według czasu pozostawania bez pracy na obszarach wiejskich w okresie 2002-2010, należy zwrócić uwagę na zmniejszający się udział osób długotrwale bezrobotnych (50% w 2002 r., 30% w 2010 r.).

Największe trudności ze znalezieniem pracy na obszarach wiejskich miały osoby bez stażu pracy, które stanowiły 24,6% bezrobotnych (w miastach – 17,7%). W trudnej sytuacji znajdowały się również osoby o stażu pracy poniżej 5 lat. W porównaniu do 2002 r. pogorszyła się sytuacja osób ze stażem pracy 1-5 lat oraz powyżej 20 lat.

Dochody gospodarstw domowych

W 2010 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 gospodarstwo domowe w kraju wynosił 3375 zł i był wyższy w odniesieniu do 2006 r.[3] o 1015 zł (tj. o 43,0%). Czynnikiem istotnie różnicującym poziom, dynamikę oraz strukturę dochodów gospodarstw domowych jest ich miejsce zamieszkania. W 2010 r. dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych na wsi był o ok. 29% niższy niż w miastach. Różnica ta w głównej mierze determinowana była większą liczbą osób wchodzących w skład gospodarstw domowych zamieszkujących wieś. Jednakże, to w przypadku gospodarstw domowych na wsi odnotowano w okresie 2006-2010 większą dynamikę wzrostu przeciętnych dochodów przypadających na 1 osobę niż w miastach (50,1% wobec 42,2%). W 2010 r. na dochody rozporządzalne wiejskich gospodarstw domowych w głównej mierze składały się dochody z pracy najemnej (46,5%, w miastach – 56,4%), ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych (25,3%, w miastach – 24,7%) oraz dochód z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie (12,9%, w miastach – 0,4%).

Wykres 13. Dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym według miejsca zamieszkania i grup społeczno-ekonomicznych w 2010 r.

Chart 13. Available income per capita in households by place of residence and socio-economic groups in 2010

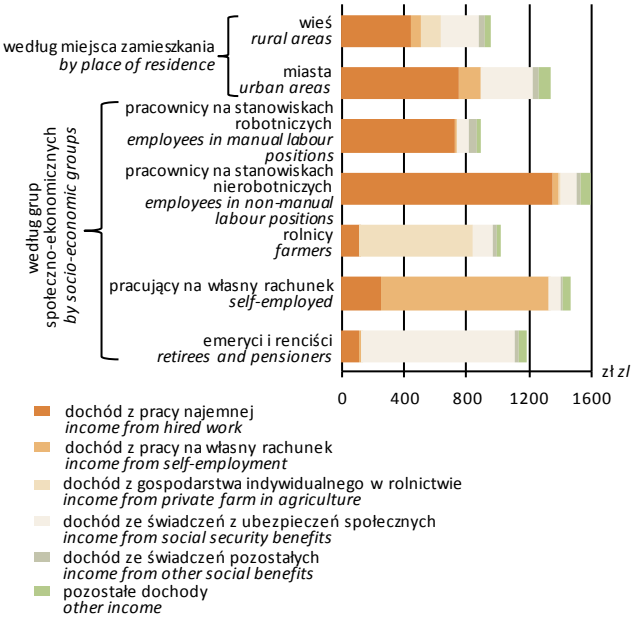

Relatywnie duże zróżnicowanie przeciętnych miesięcznych dochodów i wydatków odnotowano także w przypadku poszczególnych grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych. Najwyższy przeciętny dochód osiągały gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek (4982 zł), w następnej kolejności pracowników na stanowiskach nierobotniczych (4748 zł) oraz rolników (4443 zł). Przełożyło się to bezpośrednio na wysokość dochodu rozporządzalnego przypadającego na 1 osobę w gospodarstwie domowym, który najwyższy był w gospodarstwach domowych pracowników na stanowiskach nierobotniczych (1592 zł) oraz pracujących na własny rachunek (1468 zł). Wyjątek stanowiły tu dochody gospodarstw rolników, które pomimo tego, że osiągały wysokie dochody na 1 gospodarstwo, miały najniższe dochody rozporządzalne przypadające na 1 osobę w gospodarstwie domowym (1025 zł). Spowodowane jest to tym, iż liczba osób w 1 gospodarstwie domowym rolników jest zazwyczaj większa niż w przypadku pozostałych grup – w 2010 r. na 1 gospodarstwo domowe rolników przypadało 4,19 osób, podczas gdy dla gospodarstw ogółem było to 2,89. Należy jednak

[3] Dane dotyczące budżetów gospodarstw domowych, w tym dochodów i wydatków gospodarstw domowych, w rozbiciu na klasy miejscowości zamieszkania prezentowane są od 2006 r.

zauważyć, że wzrost realnego dochodu rozporządzalnego, w 2010 r. w odniesieniu do 2006 r., w przeliczeniu na 1 gospodarstwo domowe, jak i na 1 osobę w gospodarstwie domowym najwyższy był właśnie w tej grupie i wynosił odpowiednio 48,8% oraz 48,5%. Na tak wysoką dynamikę wzrostu dochodu rozporządzalnego gospodarstw domowych rolników miały wpływ dopłaty związane z użytkowaniem gospodarstwa rolnego, bowiem w tej grupie dochodów odnotowano najwyższy wzrost w relacji do 2006 r. (o 57,5%). Pomimo tak wysokiej dynamiki dochodu rozporządzalnego gospodarstw rolników, nadal przeciętny miesięczny dochód przypadający na 1 osobę był niższy (o 14,1%) od średniej krajowej. Głównymi składnikami dochodu rozporządzalnego gospodarstw domowych rolników był dochód z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie (71,4%), dochód ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych (11,5%) oraz dochód z pracy najemnej (10,2%).

Wydatki gospodarstw domowych

Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych jest czynnikiem wyraźnie różnicującym poziom i strukturę wydatków. Biorąc pod uwagę wysokość wydatków ponoszonych przez gospodarstwa domowe można zauważyć, że podobnie jak w przypadku dochodów rozporządzalnych, najwyższe miesięczne rozchody na 1 gospodarstwo domowe w 2010 r. dotyczyły gospodarstw pracujących na własny rachunek (4095 zł), pracowników na stanowiskach nierobotniczych (3844 zł) oraz rolników (3284 zł). Najwyższe wydatki na 1 osobę ponoszone były w gospodarstwach pracowników na stanowiskach nierobotniczych (1288 zł) oraz pracujących na własny rachunek (1207 zł), a jedne z najniższych w gospodarstwach domowych rolników (757 zł). Wydatki ponoszone na 1 osobę w gospodarstwach domowych rolników były o 23,6% niższe od przeciętnej dla gospodarstw domowych ogółem. W porównaniu do 2006 r. realny wzrost wydatków na 1 gospodarstwo domowe i 1 osobę w gospodarstwie domowym wystąpił we wszystkich grupach społeczno ekonomicznych i wynosił około 30%.

Wykres 14. Wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym według miejsca zamieszkania i grup społeczno-ekonomicznych w 2010 r.
Chart 14. Expenditures per capita in households by place of residence and socio-economic groups in 2010

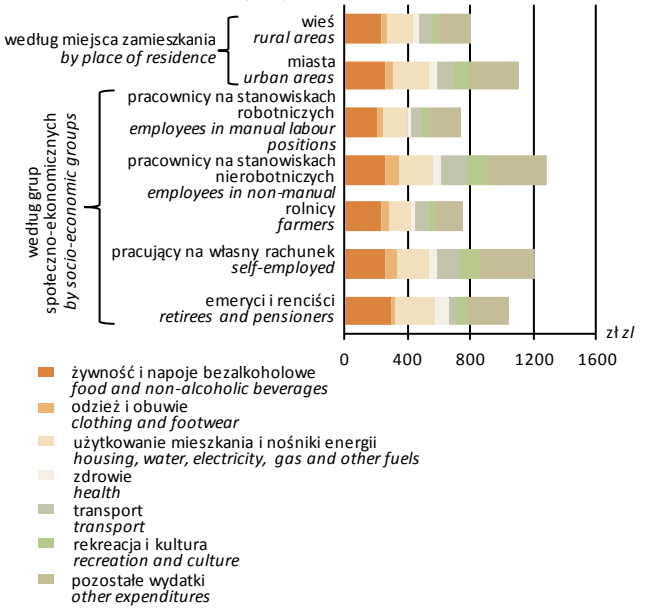

Rozchody gospodarstw domowych na wsi były o około 30% niższe niż gospodarstw domowych w miastach. Wraz ze wzrostem wielkości miasta różnica pomiędzy wydatkami w miastach i na wsi zwiększała się.

Udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym w kraju w 2010 r. stanowił 83,1% i był niższy o 6,1 p.proc. w porównaniu do 2006 r. Udział ten nie wykazywał większego zróżnicowania w zależności od miejsca zamieszkania w przeciwieństwie do typu gospodarstwa domowego, gdzie wahał się od 73,9% w gospodarstwach domowych rolników do 88,2% w gospodarstwach emerytów i rencistów. W porównaniu do 2006 r. odnotowano spadek udziału wydatków w dochodach we wszystkich typach gospodarstw domowych, a największy w przypadku gospodarstw rolników (o 9,3 p.proc.).

W całym okresie 2006-2010 najwyższe wydatki przypadające na 1 osobę w gospodarstwie domowym na obszarach wiejskich poniesione były na towary i usługi konsumpcyjne – 772 zł (w miastach – 1054 zł). W gospodarstwie domowym rolników kwota ta wyniosła 757 zł. W analizowanym okresie kwota wydatków na towary i usługi konsumpcyjne, zarówno na wsi jak i w miastach, wzrosła o ponad 30%.

Dużym obciążeniem dla gospodarstw domowych były również wydatki na użytkowanie mieszkań i nośniki energii, na które gospodarstwa na wsi na 1 osobę przeznaczały 160 zł (w miastach – 225 zł). W porównaniu do 2006 r. gospodarstwa wiejskie w 2010 r. wydawały przeciętnie o 43% więcej na ten cel (w miastach o 33%).

Wykres 15. Dochód rozporządzalny i wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym według grup społeczno-ekonomicznych w 2010 r.

Chart 15. Available income and expenditures per capita in household by socio-economic groups in 2010

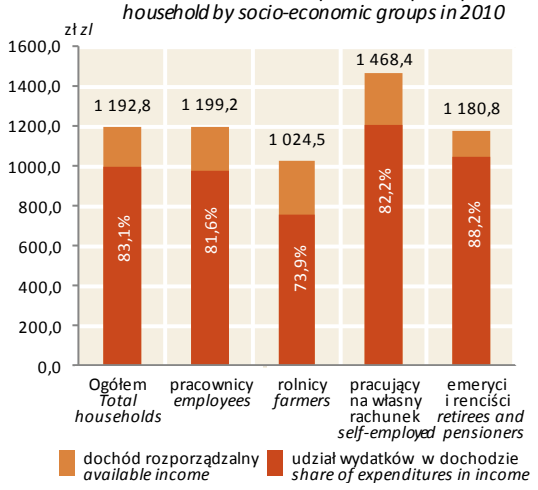

Na obszarach wiejskich duży wzrost wydatków wystąpił również w grupach: restauracje i hotele – 64,5% (w miastach – 54,9%), rekreacja i kultura – 59,7% (w miastach – 47,2%) oraz transport – 41,3% (w miastach – 47,1%). Pomimo tego, że wydatki na restauracje i hotele oraz rekreację i kulturę tak znacznie wzrosły były one nadal ponad dwukrotnie niższe niż w miastach.

Zróżnicowanie sytuacji materialnej

W 2010 r., podobnie jak w 2009 r., ponad połowa badanych w kraju gospodarstw domowych oceniała swoją sytuację materialną jako przeciętną, co czwarte gospodarstwo postrzegało ją jako raczej dobrą albo bardzo dobrą, a co piąte jako raczej złą albo złą. Zróżnicowanie ocen zależne było m.in. od miejsca zamieszkania. Gorzej swoją sytuację materialną oceniały gospodarstwa domowe na wsi niż mieszkańcy miast. Swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą oceniało – 1,5% wiejskich gospodarstw domowych, raczej dobrą – 18,3%, przeciętną – 59,3%, raczej złą – 15,2%, a złą – 5,7%.

W 2010 r. współczynnik Giniego[4] dla obszarów wiejskich (0,339) był bardzo zbliżony do jego średniej wartości dla miast (0,323). Przez cały okres 2003-2010 jego wartość utrzymywała się na bardzo zbliżonym poziomie zarówno na obszarach wiejskich, jak i w miastach. Współczynnik ten, spośród wszystkich gospodarstw domowych, najwyższą wartość osiągnął w przypadku gospodarstw domowych rolników. Grupa ta jest więc najbardziej rozwarstwioną pod względem społecznym i materialnym. Co więcej, w przypadku tej grupy odnotowano jego znaczny wzrost z poziomu 0,473 w 2003 r. do 0,572 w 2008 r., podczas gdy jego wartość dla pozostałych grup gospodarstw domowych w całym tym okresie utrzymywała się na zbliżonym poziomie. Szczególnie duży wzrost współczynnika Giniego dla gospodarstw rolniczych nastąpił w okresie 2006-2007 (z 0,496 do 0,548). Po 2008 r. notowano jego stopniowy spadek do poziomu 0,533 w 2010 r.

[4] Wskaźnikiem wykorzystywanym do pomiaru nierówności dochodowych gospodarstw domowych jest współczynnik Giniego. Jego wartość zawiera się w przedziale od 0 do 1. Im wyższa jest jego wartość tym większa jest skala nierówności danej grupy ludności, co świadczy o dużym rozwarstwieniu społecznym i materialnym wśród tej grupy. Wskaźnik ten osiągnąłby wartość zero (rozkład jednorodny), gdyby wszystkie osoby miały ten sam dochód, natomiast wartość 1, gdyby wszystkie osoby poza jedną miały dochód zerowy. We współczesnych gospodarkach waha się on od 0,250 do 0,650.

Wykres 16. Współczynnik Giniego za lata 2003-2010
Chart 16. Gini Coefficient in 2003-2010

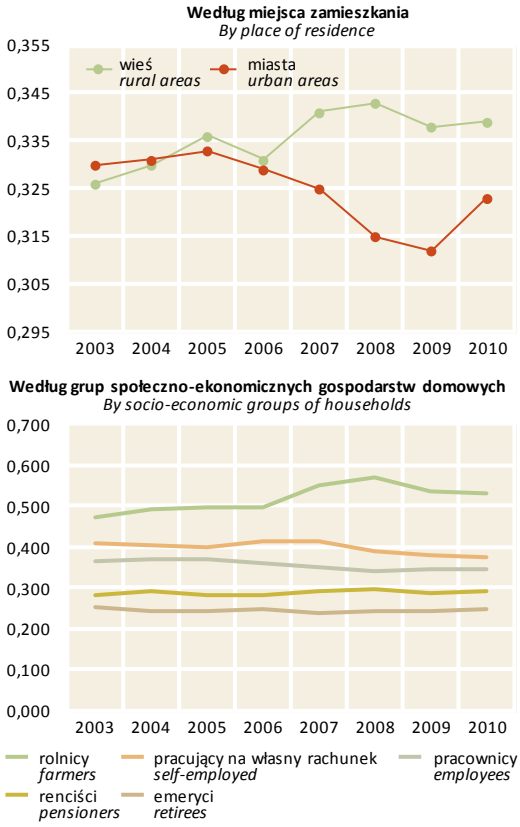

Wykres 17. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem w gospodarstwach domowych w latach 2004-2010
Chart 17. At-risk-of-poverty rates in households in 2004--2010

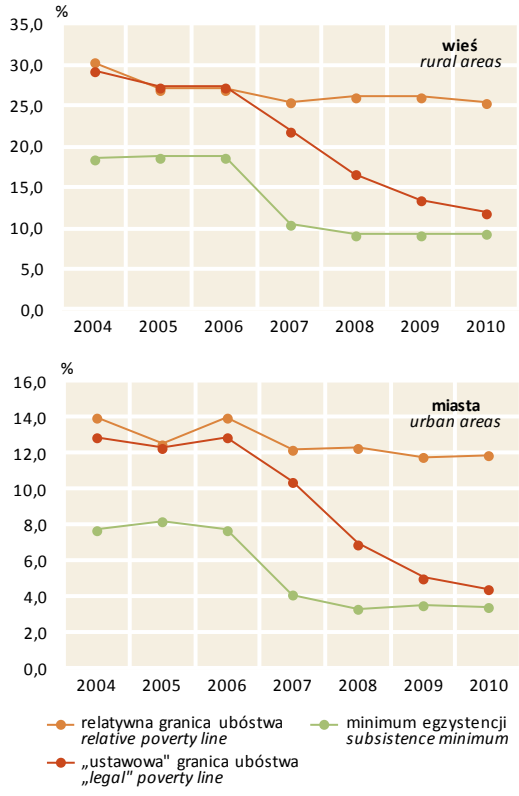

Zasięg ubóstwa w Polsce jest wyraźnie zróżnicowany w zależności od grupy społeczno-ekonomicznej gospodarstwa domowego, jak i miejsca zamieszkania. W 2010 r., podobnie jak w 2004 r., zasięg ubóstwa na wsi był zdecydowanie większy niż w miastach. Poniżej ustawowej granicy ubóstwa[5] egzystowało na obszarach wiejskich 11,9% osób w gospodarstwach (w miastach – 4,4%), poniżej relatywnej granicy ubóstwa[6] – 25,4% (w miastach – 11,9%), zaś poniżej granicy ubóstwa skrajnego[7] – 9,4% (w miastach – 3,4%). W odniesieniu do 2004 r. zmniejszył się odsetek ludności żyjącej poniżej relatywnej granicy ubóstwa o 5,0 p.proc., ustawowej granicy ubóstwa o 17,4 p.proc. oraz poniżej minimum egzystencji o 9,1 p.proc. Należy jednak zauważyć, że wartość wszystkich wskaźników ubóstwa od 2007 r. do 2010 r. utrzymywała się na zbliżonym poziomie.

[5] Kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej.
[6] 50% średnich miesięcznych wydatków ogółu gospodarstw domowych.
[7] Minimum egzystencji ustalane przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia.

2. Rolnictwo
Agriculture

Wartość dodana brutto oraz środki trwałe w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie

Wykres 18. Wartość dodana brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w latach 2000-2010
Chart 18. Gross value added in agriculture, forestry and fishing in 2000-2010

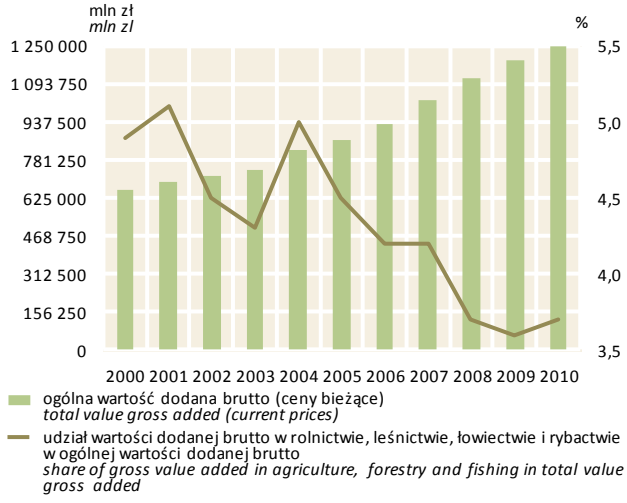

W 2010 r. udział rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa w generowaniu krajowej **wartości dodanej brutto** (w cenach bieżących) wyniósł 46,1 mld zł, co stanowiło 3,7% wszystkich działów gospodarki. Odsetek ten był mniejszy o 1,2 p.proc. w porównaniu do 2002 r. W poszczególnych województwach udział rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa w wartości dodanej brutto ogółem był zróżnicowany i kształtował się od 0,9% w województwie śląskim do 10,4% w województwie podlaskim. Na tle kraju wyróżniały się podregiony ostrołęcko-siedlecki oraz łomżyński, gdzie udział ten wynosił odpowiednio 16,6% i 16,2%. Z kolei, w relacji do 2002 r., w większości województw i podregionów nastąpił spadek udziału rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa w generowaniu wartości dodanej brutto regionu. Wyjątek stanowiły tu województwa podlaskie i pomorskie oraz położone na ich terenach podregiony: białostocki, łomżyński, suwalski, słupski i starogardzki, gdzie zanotowano wzrost udziału rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa w ogólnej wartości dodanej brutto regionu.

W 2010 r. w skali kraju największą wartość dodaną brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie generowały województwa mazowieckie i wielkopolskie. Łącznie wytworzyły one ponad 33% krajowej wartości dodanej brutto. Natomiast najmniejsza wartość wytworzona została w województwach: podkarpackim (2,3%), lubuskim (2,6%) i opolskim (2,9%). W układzie podregionów wyróżniały się podregiony ostrołęcko-siedlecki i ciechanowsko-płocki, gdzie podmioty prowadzące działalność w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie wytworzyły odpowiednio 6,7% i 4,8% krajowej wartości dodanej brutto w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie. Znaczny udział posiadały również podregiony: włocławski (3,5%), koniński (3,4%), radomski (3,2%) i łomżyński (3,0%). W pozostałych podregionach udział ten nie przekroczył 3%.

Wykres 19. Nakłady inwestycyjne w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w gospodarce narodowej w latach 2005-2010
Chart 19. Investment outlays in agriculture, forestry and fishing in national economy in 2005-2010

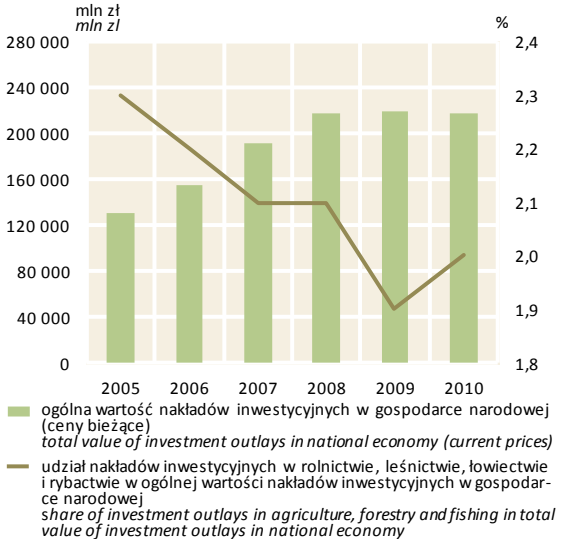

Wartość dodana brutto samego rolnictwa w 2010 r. wyniosła (w cenach bieżących)

30,4 mld zł, co stanowiło 2,4% całej gospodarki. Od 2000 r. odsetek ten utrzymywał się na zbliżonym poziomie, przy czym wartość dodana brutto (w cenach stałych) wzrosła w tym czasie o 40,4%.

W rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie wartość **nakładów inwestycyjnych** w gospodarce narodowej (w cenach bieżących) w 2010 r. wyniosła 4,3 mld zł i stanowiła 2,0% ogółu nakładów inwestycyjnych w kraju. Ich udział w porównaniu do 2005 r. spadł o 0,3 p.proc. W układzie wojewódzkim udział wartości nakładów inwestycyjnych[8] w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w ogólnej wartości nakładów inwestycyjnych w 2010 r. wahał się od 0,7% w województwie śląskim do 6,0% w województwie podlaskim. Na tle kraju wyróżniały się ponadto województwa: lubelskie, warmińsko-mazurskie i wielkopolskie, gdzie ich odsetek wynosił powyżej 3%.

Najwyższe nakłady inwestycyjne w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2010 r. zostały poniesione w województwie wielkopolskim (14,5% ogółu nakładów inwestycyjnych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w kraju).

Według stanu w dniu 31 XII 2010 r. **wartość brutto środków trwałych** w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w gospodarce narodowej (w bieżących cenach ewidencyjnych) wynosiła 132,2 mld zł. W strukturze wartości brutto środków trwałych[9] według rodzajów działalności w 2010 r. stanowiła ona 5,2% i było to o 1,3 p.proc. mniej niż w 2005 r. Z ogólnej wartości brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w 2010 r. ponad 35% przypadało na 3 województwa, tj.: wielkopolskie, mazowieckie i lubelskie.

Wykres 20. Wartość brutto środków trwałych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w gospodarce narodowej w latach 2005-2010
Stan w dniu 31 XII
Chart 20. Gross value of fixed assets in agriculture, forestry and fishing in national economy in 2005-2010
As of 31 XII

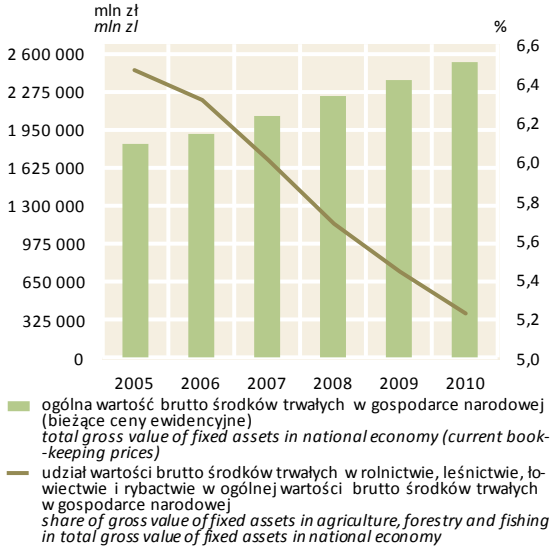

Wykres 21. Towarowa produkcja rolnicza[a] w latach 2002-2010
Chart 21. Market agricultural output[a] in 2002-2010

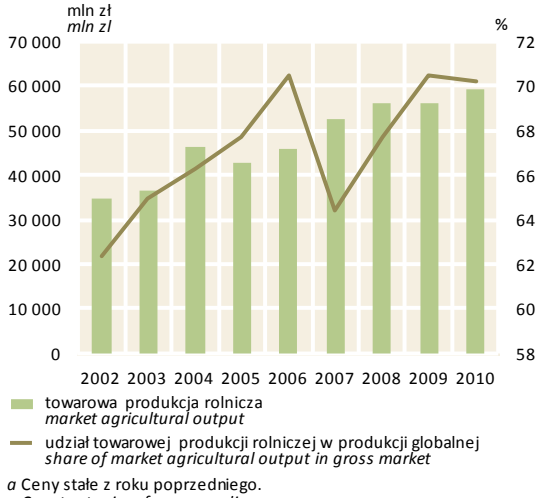

a Ceny stałe z roku poprzedniego.
a Constant prices from preceding year.

Produkcja rolnicza

W 2010 r. w porównaniu do 2000 r. globalna produkcja rolnicza (w cenach stałych) wzrosła o 13,4%, na co wpływ miał głównie wzrost produkcji zwierzęcej (o 24,5%). W strukturze produkcji globalnej przeważała produkcja roślinna, której udział wynosił odpowiednio 52,8% w 2002 r. i 53,2% w 2010 r. Wartość globalnej produkcji rolniczej na 1 ha użytków rolnych w 2010 r. wyniosła 4,9 tys. zł. Ponad 70% produkcji globalnej w 2010 r. (w 2002 r. – 62,4%) stanowiła

[8] Podziału nakładów inwestycyjnych według województw dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji.
[9] Podziału środków trwałych według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007) w układzie województw dokonano zgodnie z siedzibą jednostki lokalnej rodzaju działalności.

produkcja towarowa będąca sumą sprzedaży produktów rolnych do skupu i na targowiskach, o czym zdecydował wzrost zarówno wartości produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej. Warto tutaj zauważyć, że w całym okresie 2002-2010 notowany był stopniowy wzrost wartości towarowej produkcji zwierzęcej. W przypadku towarowej produkcji roślinnej w 2005 i 2009 r. wystąpił nieznaczny jej spadek. Należy podkreślić, że w latach 2002-2010 największy wzrost wartości towarowej brutto miał miejsce w 2004 r., kiedy to po wstąpieniu do Unii Europejskiej polskie rolnictwo objęte zostało Wspólną Polityką Rolną.

W 2010 r. w strukturze towarowej produkcji rolniczej 62,3% przypadało na produkcję zwierzęcą, a pozostałą część stanowiła produkcja roślinna. Udział produkcji roślinnej w produkcji towarowej w relacji do 2002 r. wzrósł (o 1,6 p.proc.) kosztem produkcji zwierzęcej. W strukturze towarowej produkcji roślinnej dominowały zboża i warzywa. Natomiast w strukturze towarowej produkcji zwierzęcej – żywiec wieprzowy, mleko i żywiec drobiowy. W porównaniu do 2002 r. spośród tych grup wzrósł udział warzyw (o 1,1 p.proc.) i żywca drobiowego (o 3,1 p.proc.). Na zmniejszenie udziału towarowej produkcji zwierzęcej wpływ miał przede wszystkim znaczny spadek udziału towarowej produkcji żywca wieprzowego (z 25,9% w 2002 r. do 18,1% w 2010 r.).

Wykres 22. Struktura towarowej produkcji rolniczej[a] w 2002 i 2010 r.
Chart 22. Structure of market agricultural output[a] in 2002 and 2010

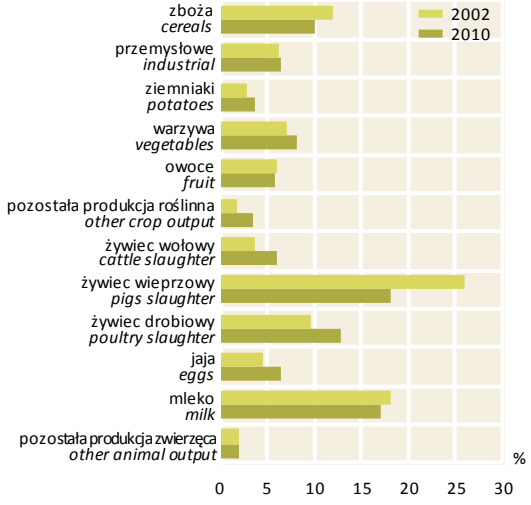

a Ceny stałe z roku poprzedniego.
a Constant prices from preceding year.

Mapa 6. Towarowa produkcja rolnicza[a] według województw w 2010 r.
Map. 6. Market agricultural output[a] by voivodships in 2010

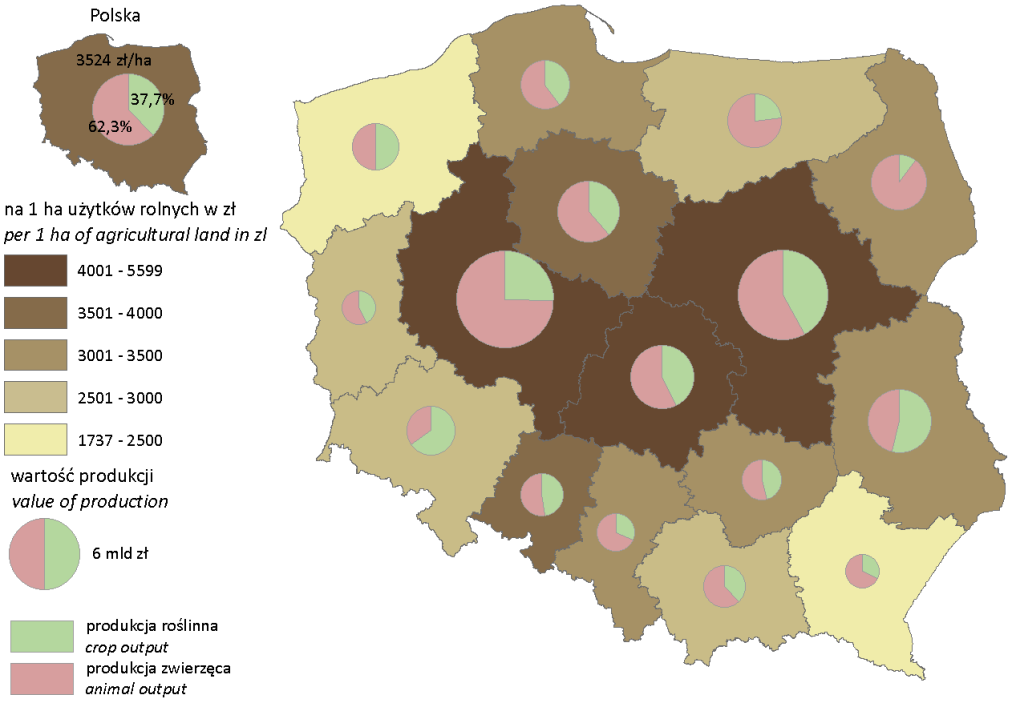

a Ceny stałe z roku poprzedniego.
a Constant prices from precending year.

W ujęciu regionalnym w 2010 r. największy udział w produkcji towarowej ogółem, roślinnej i zwierzęcej miały województwa wielkopolskie i mazowieckie. W produkcji towarowej roślinnej znaczący udział posiadało również województwo lubelskie (11,2%). W większości województw, za wyjątkiem dolnośląskiego, lubelskiego i zachodniopomorskiego, w strukturze towarowej produkcji rolniczej przeważała produkcja zwierzęca. W 2010 r. wartość towarowej produkcji rolniczej na 1 ha użytków rolnych wahała się od 1737 zł w województwie podkarpackim do 5599 zł w województwie wielkopolskim. Wzrost wskaźnika w porównaniu do 2002 r. zanotowano we wszystkich województwach, a największy w województwie wielkopolskim.

Gospodarstwa rolne

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010 liczba gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich wynosiła 2,0 mln, co stanowiło 87,4% wszystkich gospodarstw rolnych w kraju. W porównaniu do wyników spisu z 2002 r., zanotowano spadek liczby gospodarstw na terenach wiejskich o 22,1%. Wśród ogółu gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich w 2010 r. 99,8% stanowiły gospodarstwa indywidualne.

Prezentowane w publikacji wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2010 dotyczą:
1) **gospodarstw prowadzących 30 VI 2010 r. działalność rolniczą na obszarach wiejskich,**
2) wszystkich gospodarstw rolnych, tj. prowadzących i nieprowadzących działalności rolniczej na obszarach wiejskich wyłącznie w zakresie liczby gospodarstw, użytkowania gruntów i średniej wielkości gospodarstwa.

Dane zawarte w publikacji zostały naliczone **według siedziby gospodarstwa rolnego**.

W związku z wprowadzeniem pojęcia dobrej kultury rolnej oraz pełnym dostosowaniem definicji cech do wymogów Eurostatu prezentowane w niniejszej publikacji dane z PSR 2010 nie są w pełni porównywalne z wynikami PSR 2002.

Wykres 23. Struktura gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI
Chart 23. Structure of agricultural holdings in rural areas by area groups of agricultural land in 2010
As of 30 VI

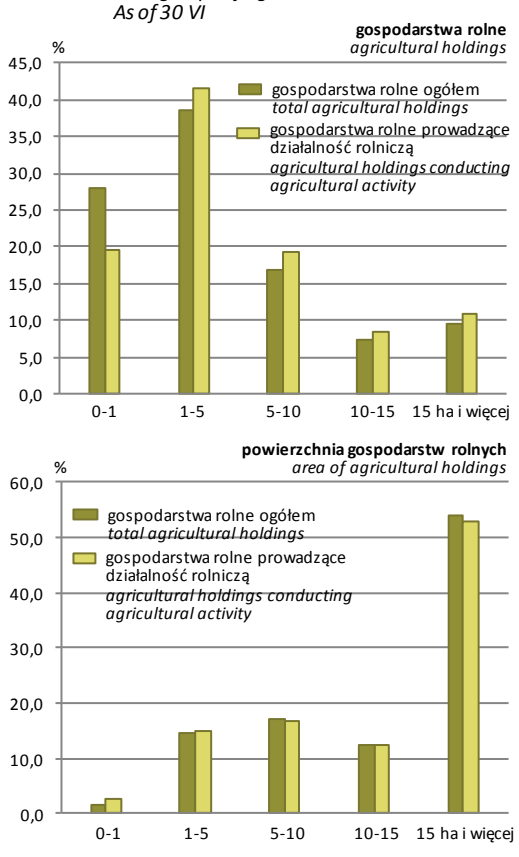

Najwięcej gospodarstw rolnych miało swoje siedziby na terenach województw małopolskiego (12,7%, tj. 251,8 tys.) i mazowieckiego (12,6%, tj. 251,0 tys.). Z kolei w województwie lubuskim odnotowano najmniej gospodarstw, bo jedynie 36,0 tys., czyli 1,8% ogólnej ich liczby. Duża liczba gospodarstw rolnych w województwie małopolskim związana jest z ich rozdrobnieniem – przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego na tym terenie w 2010 r. wynosiła 3,1 ha. Mała liczba gospodarstw rolnych oraz duża przeciętna powierzchnia gospodarstwa (11,8 ha) w województwie lubuskim wynika z dużej lesistości tego województwa (50,2%).

W 2010 r. w porównaniu do 2002 r. we wszystkich województwach i podregionach zanotowano spadek liczby gospodarstw rolnych, a największy w województwie opolskim (o 40,5%) i podregionach rybnickim (o 57,7%) oraz opolskim (o 44,0%).

Od 2002 r. struktura obszarowa gospodarstw rolnych na terenach wiejskich uległa poprawie. Odnotowano spadek udziału gospodarstw posiadających do 5 ha użytków

rolnych (o 2,9 p.proc.). Mimo to w 2010 r. nadal stanowiły one największy odsetek w strukturze gospodarstw – 66,5% (gospodarstwa posiadające 1-5 ha użytków rolnych stanowiły 38,6%, a poniżej 1 ha 27,9%). Najmniej liczną grupę stanowiły gospodarstwa posiadające użytki rolne o powierzchni 10-15 ha oraz 15 ha i więcej (odpowiednio 7,4% i 9,4%). W stosunku do 2002 r. wzrost liczby gospodarstw odnotowano jedynie wśród największych gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha (o 8,8%). Zmiany takie były charakterystyczne dla wszystkich województw i podregionów.

Analizując strukturę obszarową w układzie terytorialnym, we wszystkich województwach największy udział stanowiły gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych do 5 ha. Rozpatrując te gospodarstwa w rozbiciu na grupy obszarowe do 1 ha włącznie i 1-5 ha odnotowano, iż gospodarstwa do 1 ha największy odsetek stanowiły w województwie śląskim (47,5%) oraz w 3 podregionach położonych na jego terenie, tj.: rybnickim, bielskim i gliwickim. Z kolei najwyższym odsetkiem (ponad 50%) gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 1-5 ha charakteryzowały się województwa świętokrzyskie i małopolskie, a wśród podregionów nowosądecki i tarnowski (po 54,3%).

Zgodnie z danymi PSR 2010, spośród wszystkich gospodarstw zlokalizowanych na obszarach wiejskich, działalność rolniczą prowadziło 1,7 mln gospodarstw rolnych (tj. 85,6%). Najwyższym odsetkiem gospodarstw nieprowadzących działalności rolniczej wyróżniały się województwa: śląskie (31,7%), lubuskie (24,4%) i małopolskie (20,4%), a najniższym województwo lubelskie (8,0%). W przypadku gospodarstw indywidualnych, ich udział wahał się od 0,9% w województwie wielkopolskim do 17,5% w województwie śląskim.

W układzie terytorialnym, najwyższym udziałem gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w gospodarstwach ogółem, ponad 90%, odznaczały się gospodarstwa województw: lubelskiego, kujawsko-pomorskiego, mazowieckiego i podlaskiego, a najniższym gospodarstwa położone na terenie województwa śląskiego (68,3%). W ujęciu podregionów, najwyższy taki wskaźnik odnotowano w podregionie ciechanowsko-płockim (95,5%), najniższy zaś w gliwickim (58,3%).

Wykres 24. Struktura gospodarstw rolnych[a] na obszarach wiejskich według grup obszarowych użytków rolnych i województw w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI
Chart 24. Structure of agricultural holdings[a] in rural areas by area groups of agricultural land and voivodships in 2010
As of 30 VI

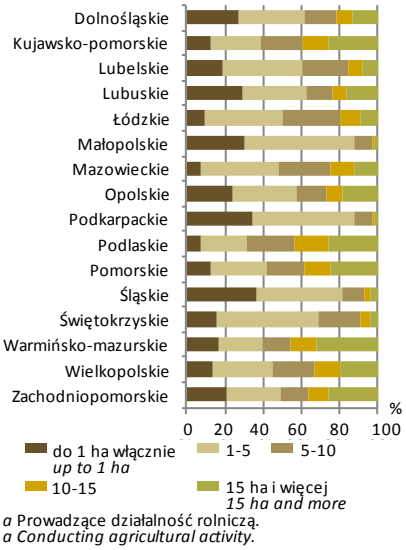

a Prowadzące działalność rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

Struktura gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich w 2010 r. według grup obszarowych użytków rolnych kształtowała się podobnie jak w przypadku gospodarstw ogółem. Największy odsetek (41,7%) stanowiły gospodarstwa mieszczące się w przedziale 1-5 ha użytków rolnych, co piąte gospodarstwo znalazło się w grupie obszarowej do 1 ha użytków rolnych włącznie lub 5-10 ha, a 11,0% gospodarstw miało powyżej 15 ha użytków rolnych. Gospodarstwa posiadające użytki rolne o powierzchni 10-15 ha stanowiły najmniejszy odsetek (8,6%).

Rozpatrując strukturę obszarową gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na terenach wiejskich w układzie terytorialnym warto zwrócić uwagę na województwa warmińsko-mazurskie i podlaskie, gdzie przeważały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych powyżej 15 ha (odpowiednio 32,5% i 25,8%). Sytuacja taka miała miejsce również w podregionach: suwalskim (34,5%),

olsztyńskim (33,3%), ełckim (32,9%), pilskim (31,9%), elbląskim (31,3%), poznańskim (29,6%), starogardzkim (28,8%) i włocławskim (25,3%).

Spośród 332,2 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych do 1 ha włącznie prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich, co piąte (68,3 tys.) miało siedzibę w województwie podkarpackim. Najmniej takich gospodarstw było w województwie pomorskim (1,7%, tj. 5,5 tys.). Z kolei w strukturze gospodarstw w układzie województw można zauważyć, że najwyższym odsetkiem analizowanych gospodarstw wyróżniły się województwa śląskie (36,5%) i podkarpackie (35,0%), a najniższym podlaskie (7,6%). Wśród podregionów najwyższym, bo ponad 50% udziałem odznaczały się podregiony bielski i rybnicki, najniższym zaś ostrołęcko-siedlecki (5,2%).

Prawie 710 tys. gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich posiadało użytki rolne o powierzchni 1-5 ha. Najwięcej z nich odnotowano w województwie małopolskim (16,4%), najmniej w lubuskim i zachodniopomorskim (po 1,3%). W strukturze gospodarstw rolnych w poszczególnych województwach, wartość udziału omawianych gospodarstw oscylowała w granicach od 23,4% w województwie warmińsko-mazurskim do 57,9% w małopolskim. Biorąc pod uwagę podregiony, odsetek ten wahał się od 18,0% w podregionie suwalskim do 62,5% w nowosądeckim.

W 2010 r. na obszarach wiejskich 328,5 tys. gospodarstw posiadało użytki rolne o powierzchni 5-10 ha. Najwięcej z nich działalność rolniczą prowadziło na terenach wiejskich województwa mazowieckiego (19,3%), zaś najmniej w województwie lubuskim (1,1%). W układzie województw, najwyższym odsetkiem gospodarstw należących do tej grupy obszarowej charakteryzowało się województwo łódzkie (29,4%), a najmniejszym małopolskie i podkarpackie (po 9,4%). Wśród podregionów najwyższy udział odnotowano w podregionie łódzkim (30,6%), a najniższy w bielskim (3,1%).

Ponad 145 tys. gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich w 2010 r. posiadało 10-15 ha użytków rolnych. Najwięcej takich gospodarstw zlokalizowanych było na terenie województwa mazowieckiego (19,2%), a najmniej w lubuskim (1,4%). W ujęciu terytorialnym, największym udziałem tych gospodarstw wyróżniło się województwo podlaskie (18,1%), z kolei najmniejszym małopolskie i podkarpackie (po 1,6%). Zróżnicowanie zaobserwowano również w ujęciu podregionów, gdzie odsetek ten najwyższą wartość przyjął w podregionie suwalskim (20,4%), najniższą zaś w podregionie oświęcimskim (0,9%).

Według danych PSR 2010, 187,0 tys. gospodarstw posiadało użytki rolne o powierzchni 15 ha lub więcej. Najwięcej, prawie 15% z nich, miało swoje siedziby w województwie mazowieckim. W województwie małopolskim znalazło się zaledwie 1,2% omawianych gospodarstw.

Gospodarstwa rolne według rodzaju prowadzonej działalności rolniczej

Wyniki PSR 2010 wykazały, że większość gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich była zorientowana zarówno na produkcję roślinną jak i zwierzęcą (981,3 tys., tj. 57,6%). Najwięcej z nich miało swoje siedziby na terenie województw: mazowieckiego, lubelskiego i małopolskiego (łącznie 37,3%, tj. 366,5 tys. gospodarstw), a najmniej – 1,3% w województwie lubuskim (12,4 tys.). Udział omawianych gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących

działalność rolniczą w poszczególnych województwach oscylował w granicach od 40,9% w województwie dolnośląskim do 65,1% w podlaskim.

Wykres 25. Struktura gospodarstw rolnych według rodzaju prowadzonej działalności na obszarach wiejskich w 2010 r. (w %)
Chart 25. Structure of agricultural holdings by kind of activity in rural areas in 2010 (in %)

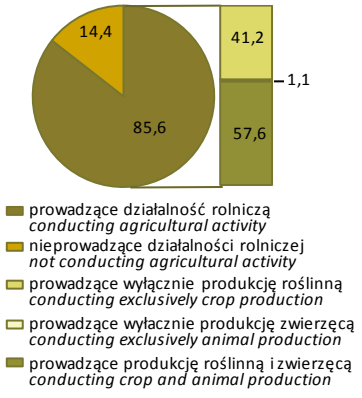

W 2010 r. wyłącznie produkcję roślinną prowadziło 701,8 tys. gospodarstw, czyli 41,2% wszystkich prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich. W 3 województwach zachodniej części kraju, tj.: dolnośląskim, zachodniopomorskim i lubuskim ponad 50% gospodarstw prowadziło ten rodzaj działalności. Z kolei w podlaskim analizowane gospodarstwa stanowiły 34,3%.

Liczba gospodarstw prowadzących wyłącznie produkcję zwierzęcą wyniosła 19,5 tys., tj. 1,1% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich. Najwięcej z nich położonych było na terenach wiejskich województw: małopolskiego, podkarpackiego i mazowieckiego (łącznie 36,9%, czyli 7,2 tys. gospodarstw). Najwyższym udziałem gospodarstw zajmujących się tylko produkcją zwierzęcą na danym obszarze wyróżniły się gospodarstwa usytuowane na terenie województwa śląskiego (2,3%), natomiast najmniejszym – podlaskiego (0,6%).

Mapa 7. Udział gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą i struktura gospodarstw rolnych według rodzaju działalności rolniczej i województw na obszarach wiejskich w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI
Map 7. Share of agricultural holdings conducting agricultural activity and structure of agricultural holdings by kind of activity and voivodships in rural areas in 2010
As of 30 VI

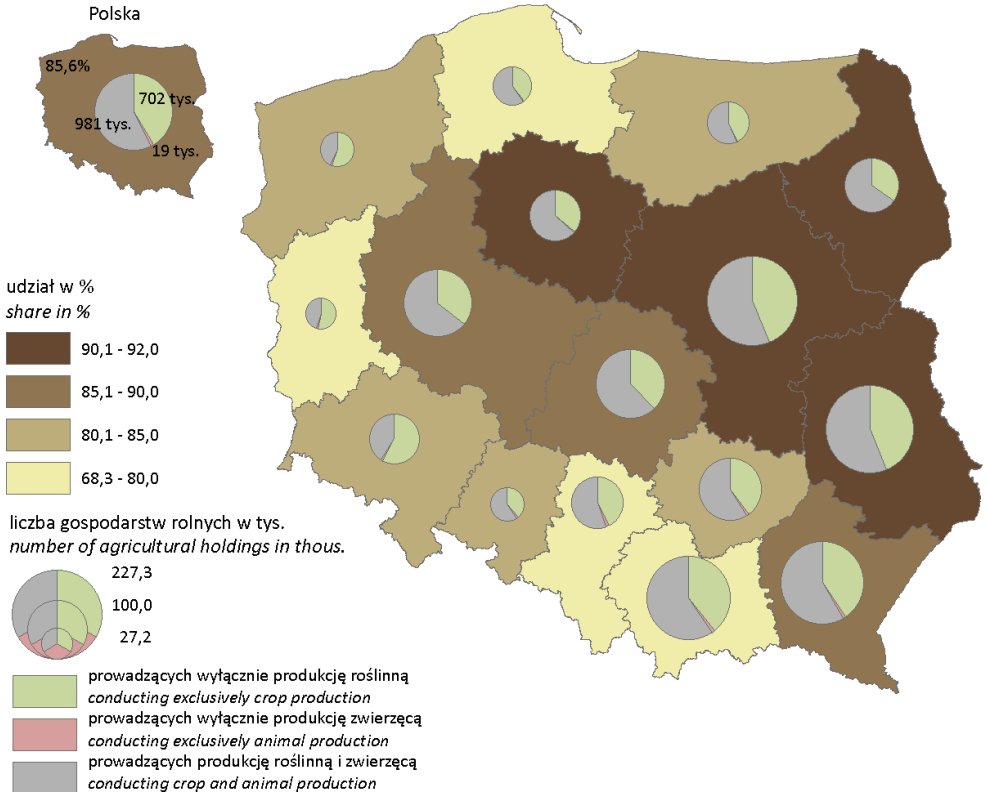

Struktura gospodarstw indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha według rodzaju prowadzonej działalności rolniczej kształtowała się bardzo podobnie jak w przypadku gospodarstw rolnych ogółem. Wśród nich dominującą działalnością rolniczą była produkcja roślinna i zwierzęca (63,1%), następnie produkcja roślinna (36,5%). Gospodarstwa zorientowane wyłącznie na produkcję zwierzęcą miały najniższy, bo 0,4% udział.

Powierzchnia gospodarstw rolnych i użytkowanie gruntów

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010 **powierzchnia gospodarstw rolnych** zlokalizowanych na obszarach wiejskich wynosiła 16,4 mln ha, co stanowiło 91,0% powierzchni wszystkich gospodarstw rolnych w kraju. W porównaniu do 2002 r. powierzchnia gruntów gospodarstw rolnych na terenach wiejskich zmniejszyła się o 8,4%. W 2010 r. do gospodarstw indywidualnych należało prawie 90% (14,8 mln ha) powierzchni gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich.

Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w 2010 r. wyniosła 8,3 ha, a gospodarstwa indywidualnego 7,4 ha. W układzie terytorialnym, gospodarstwa o największej średniej powierzchni gruntów wystąpiły w województwach zachodniopomorskim (23,2 ha) i warmińsko-mazurskim (19,1 ha), a o najmniejszej w pasie województw południowych: małopolskim (3,1 ha), podkarpackim (3,4 ha) i śląskim (3,8 ha).

Powierzchnia gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich wyniosła 16,0 mln ha, co stanowiło 97,1% ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich. Podobnie jak w przypadku gospodarstw ogółem, ponad 90% ich areału było w posiadaniu gospodarstw indywidualnych. Średnia powierzchnia tych gospodarstw wyniosła 9,4 ha, a w przypadku gospodarstw indywidualnych 8,4 ha.

Mapa 8. Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI
Map 8. Average area of agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions in 2010
As of 30 VI

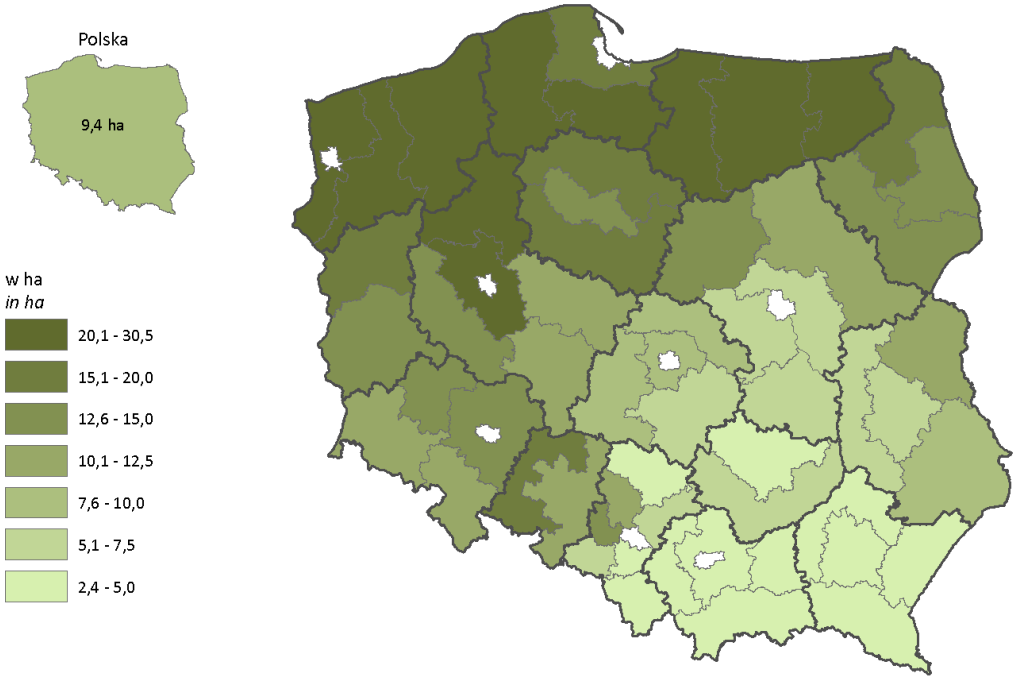

W układzie terytorialnym, największe obszarowo gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą wystąpiły w województwach zachodniopomorskim (27,4 ha) i warmińsko-mazurskim (22,9 ha), a najmniejsze w województwach małopolskim (3,6 ha) i podkarpackim (3,7 ha). Także w ujęciu podregionów wskaźnik ten był znacznie zróżnicowany i wahał się od 2,4 ha w podregionie bielskim do 30,5 ha w podregionie stargardzkim.

Wykres 26. Użytkowanie gruntów na obszarach wiejskich w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI
Chart 26. Land use in rural areas in 2010
As of 30 VI

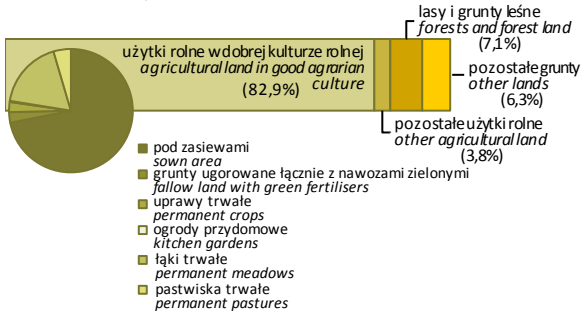

Zgodnie z wynikami PSR 2010 ponad 99% wszystkich gospodarstw rolnych położonych na obszarach wiejskich posiadało **użytki rolne**. Łączny areał tych gruntów wyniósł 14,2 mln ha, tj. 86,6% całkowitej powierzchni gospodarstw. Najwyższym udziałem użytków rolnych w ogólnej powierzchni gospodarstw wyróżniło się województwo opolskie (94,6%), najniższym zaś małopolskie (79,0%). Wśród podregionów najwyższy taki wskaźnik zaobserwowano w podregionie nyskim (95,2%), najniższy z kolei w bielskim (66,3%).

Średnia powierzchnia użytków rolnych gospodarstw usytuowanych na terenach wiejskich wyniosła 7,2 ha. Z kolei na 1 gospodarstwo prowadzące działalność rolniczą na obszarach wiejskich przypadało 8,2 ha użytków rolnych. Gospodarstwa ogółem oraz prowadzące działalność rolniczą o największej powierzchni użytków rolnych zlokalizowane były na terenach wiejskich województw zachodniopomorskiego (odpowiednio 21,2 i 25,4 ha) i warmińsko-mazurskiego (16,6 i 20,2 ha), a o najmniejszej małopolskiego (2,4 i 2,9 ha) i podkarpackiego (2,8 i 3,1 ha). Wśród podregionów największą średnią powierzchnią użytków rolnych w przypadku gospodarstw ogółem wyróżnił się podregion stargardzki (24,1 ha), a w przypadku gospodarstw prowadzących działalność rolniczą – podregion włocławski (63,2 ha).

Wykres 27. Struktura użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej na obszarach wiejskich według województw w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI
Chart 27. Structure of agricultural land in good agrarian culture in rural areas by voivodships in 2010
As of 30 VI

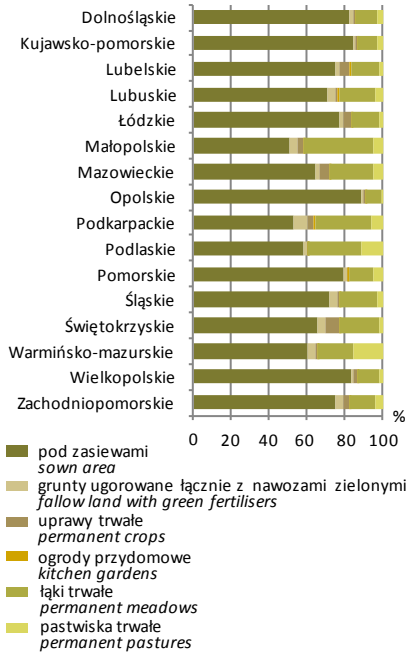

Z ogólnej powierzchni użytków rolnych, 95,6% (13,6 mln ha) utrzymywanych było w dobrej kulturze rolnej. Udział ten w ujęciu województw wahał się od 86,8% w województwie śląskim do 98,6% w kujawsko-pomorskim, opolskim i wielkopolskim. Tymczasem w układzie podregionów najniższy udział zanotowano dla gospodarstw podregionu częstochowskiego (79,6%), najwyższy natomiast dla podregionu nyskiego (99,0%).

W strukturze użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej, największa część została przeznaczona pod **zasiewy**. Łącznie w ten sposób użytkowano 9,8 mln ha (71,9% użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej). Grunty pod zasiewami

posiadało 1,3 mln (67,4%) gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich.

Ponad 80% udziałem powierzchni zasiewów w użytkach rolnych w dobrej kulturze rolnej charakteryzowały się gospodarstwa położone w województwach zachodniej części kraju: opolskiego, kujawsko-pomorskiego, wielkopolskiego i dolnośląskiego. Tymczasem południowo-wschodnie województwa (małopolskie i podkarpackie) odznaczyły się najniższym takim udziałem, odpowiednio 50,4% i 52,4%. W ujęciu podregionów najwyższym takim odsetkiem charakteryzowały się gospodarstwa podregionu nyskiego (91,8%) i poznańskiego (90,0%), najniższy zaś odnotowano w podregionie nowosądeckim (21,4%) i krośnieńskim (29,3%).

Ponad połowa gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich posiadała **łąki trwałe**. Powierzchnia łąk trwałych w powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej wyniosła 17,9% (2,4 mln ha). Największym takim udziałem odznaczyły się gospodarstwa zlokalizowane na terenie województwa małopolskiego (37,2%), najniższym w województwie opolskim (8,0%). W ujęciu podregionów najwyższa wartość charakteryzowała gospodarstwa podregionu nowosądeckiego (64,5%), najniższą zaś zaobserwowano w podregionie nyskim (5,5%).

Pastwiska trwałe stanowiły 4,5% użytków w dobrej kulturze rolnej (618,6 tys. ha). Posiadało je prawie 13% gospodarstw rolnych zlokalizowanych na obszarach wiejskich. Ponad połowa areału pastwisk trwałych (347,6 tys. ha) należała do gospodarstw z terenu 3 województw: warmińsko-mazurskiego, podlaskiego i mazowieckiego. Najwyższym udziałem pastwisk trwałych w powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej wyróżniło się województwo warmińsko-mazurskie (15,3%), najniższym z kolei opolskie (1,0%). Podregionem o najwyższej wartości omawianego wskaźnika był podregion ełcki (19,1%), natomiast o najniższej nyski i kaliski (po 0,8%).

W 2010 r. **uprawy trwałe** posiadało 283,5 tys. (14,2%) gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich. Powierzchnia tych upraw wyniosła 359,7 tys. ha, co stanowiło 2,6% użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej. Wśród upraw trwałych przeważały sady (94,3%). Niemal połowa areału upraw trwałych należała do gospodarstw położonych na obszarach województw mazowieckiego i lubelskiego (w sumie 169,4 tys. ha). Największym udziałem upraw trwałych w użytkach rolnych w dobrej kulturze rolnej odznaczało się województwo świętokrzyskie (6,7%), natomiast najniższym opolskie (0,4%). Wśród podregionów najwyższą wartość odnotowano w podregionie warszawskim zachodnim (32,8%), a najniższą w bytomskim (0,2%).

Powierzchnia **ogrodów przydomowych** w 2010 r. wynosiła 39,4 tys. ha i mimo, że stanowiła 0,3% użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej, to grunty takie miało prawie co piąte gospodarstwo (384,1 tys.). Najwięcej gospodarstw rolnych posiadających ogrody przydomowe odnotowano na terenach wiejskich województwa lubelskiego (30,0%), których łączna powierzchnia wyniosła 23,0% omawianych gruntów w gospodarstwach rolnych. Najmniej gospodarstw z ogrodami przydomowymi było w województwie pomorskim (1,7%), a areał tych ogrodów stanowił 2,0% powierzchni ogólnej ogrodów przydomowych na obszarach wiejskich w kraju.

Około 10% gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich posiadało **grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi**. Obejmowały one powierzchnię 376,6 tys. ha, tj. 2,8% użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej. Prawie 35% areału tych gruntów należało do gospodarstw z 3 województw: podkarpackiego, mazowieckiego i warmińsko-mazurskiego. Najwyższym udziałem omawianych gruntów w użytkach rolnych w dobrej kulturze charakteryzowało się województwo podkarpackie (8,4%) a w nim podregion tarnobrzeski (13,2%), najniższym województwo kujawsko-pomorskie (1,1%), a wśród podregionów – podregion gliwicki (0,6%).

Lasy i grunty leśne posiadało 42,0% gospodarstw rolnych położonych na terenach wiejskich. Grunty te zajmowały 7,1% (1,2 mln ha) ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych. W układzie województw, największy udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni całkowitej gospodarstw zaobserwowano w województwach małopolskim (14,2%) i podlaskim (11,9%), a najniższy w dolnośląskim (1,8%). W ujęciu podregionów odsetek ten wahał się od 1,4% w podregionie nyskim i wrocławskim do 24,3% w podregionie bielskim.

W zdecydowanej większości gospodarstw (83,4%) występowały **pozostałe grunty** (do których zalicza się m.in. powierzchnię pod zabudowaniami, podwórza, drogi), które stanowiły 6,3% (1,0 mln ha) ogólnej powierzchni gospodarstw. W ujęciu terytorialnym udział powierzchni pozostałych gruntów najwyższą wartość przyjął w województwie dolnośląskim (11,5%) i podregionie wałbrzyskim tego województwa (28,7%). Najniższym takim odsetkiem wyróżniło się województwo opolskie i podregion nyski (po 3,4%).

Powierzchnia zasiewów

W 2010 r. powierzchnia zasiewów wyniosła 9,8 mln ha. W strukturze zasiewów w 2010 r. przeważający udział miały **zboża** (73,7%). Z 7,2 mln ha powierzchni tych upraw, 94,2% zajmowały zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi. Uprawę zbóż prowadziło 1,2 mln gospodarstw rolnych (90,2% wszystkich gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich posiadających zasiewy). Udział powierzchni zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów w poszczególnych województwach wahał się od 66,3% w województwie kujawsko-pomorskim do 80,3% w śląskim. Podregionem o najniższym takim udziale był podregion nowosądecki (60,1%), natomiast o najwyższym piotrkowski (87,7%).

Wykres 28. Udział gospodarstw rolnych posiadających wybrane uprawy w ogólnej liczbie gospodarstw[a] na obszarach wiejskich w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI

Chart 28. Share of agricultural holdings with selected crops in total number of agricultural holdings[a] in rural areas in 2010
As of 30 VI

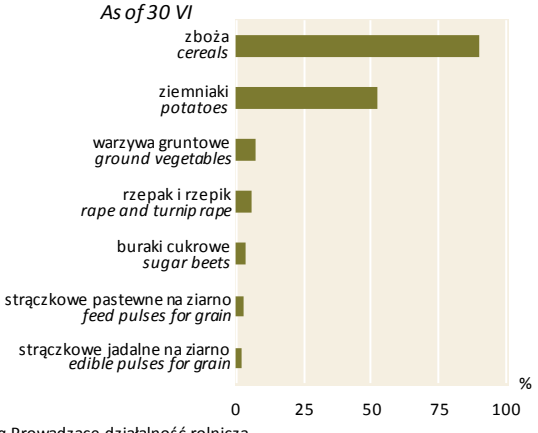

a Prowadzące działalność rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

Według wyników PSR 2010 uprawy **rzepaku i rzepiku** prowadzono w 79,9 tys. (6,0%) gospodarstw posiadających zasiewy. Odsetek ten był znacznie zróżnicowany terytorialnie, a największą jego wartość (ponad 20%) odnotowano w województwie opolskim i dolnośląskim, natomiast w województwie małopolskim najniższą – jedynie 0,3%. Powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku w gospodarstwach rolnych na terenach wiejskich wynosiła 882,2 tys. ha i miała 9,0% udział w areale zasiewów. Wśród województw, najwyższym udziałem charakteryzowało się województwo opolskie (19,6%) z podregionem nyskim (25,2%), a najniższym województwo podlaskie (1,2%) i podregion nowosądecki (0,1%). Podobnie jak w przypadku roślin przemysłowych, tak i tu ponad 50% powierzchni zasiewów rzepaku i rzepiku znajdowało się w gospodarstwach na terenach województw: wielkopolskiego, dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego i zachodniopomorskiego (w sumie 481,0 tys. ha).

Uprawę **buraków cukrowych** w 2010 r. prowadziło 49,2 tys. gospodarstw rolnych i był to 3,7% odsetek gospodarstw posiadających zasiewy na obszarach wiejskich. W układzie województw najwyższym takim wskaźnikiem (12,5%) odznaczyły się gospodarstwa województwa kujawsko-pomorskiego, z kolei najmniejszym – województwa podlaskiego (0,4%). Powierzchnia omawianych

upraw obejmowała 196,5 tys. ha, tj. 2,0% powierzchni zasiewów. W ujęciu terytorialnym, najwyższym udziałem powierzchni upraw buraków cukrowych w ogólnej powierzchni upraw charakteryzowały się gospodarstwa rolne w województwie kujawsko-pomorskim (4,4%), a najniższym w podlaskim (poniżej 0,1%). Najwyższym udziałem wśród podregionów wyróżnił się podregion chełmsko-zamojski (5,5%). Największy areał upraw buraków cukrowych odnotowano w gospodarstwach rolnych województw: wielkopolskiego, kujawsko-pomorskiego i lubelskiego, łącznie 111,5 tys. ha, tj. 56,7% powierzchni upraw buraków cukrowych na obszarach wiejskich.

W 2010 r. co drugie gospodarstwo rolne na obszarach wiejskich posiadające zasiewy uprawiało **ziemniaki**, a całkowita powierzchnia tych upraw wyniosła 355,9 tys. ha (3,6% powierzchni zasiewów). Najwyższy udział tych upraw odnotowano w województwie małopolskim (11,9%) oraz w podregionie nowosądeckim (24,0%) tego województwa. Najniższym udziałem charakteryzowały się gospodarstwa z terenów województw: lubuskiego, opolskiego i warmińsko-mazurskiego (po 1,8%), a wśród podregionów – leszczyński 1,0%. Pod względem wielkości powierzchni upraw ziemniaków wyróżniały się województwa mazowieckie i łódzkie. Łącznie na ich terenie uprawiano 90,2 tys. ha ziemniaków (25,3%). Największy odsetek gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki zanotowano w województwach podkarpackim (78,5%) i małopolskim (72,8%), a najmniejszy w wielkopolskim (32,0%).

Powierzchnia **upraw roślin strączkowych jadalnych na ziarno** liczyła 41,1 tys. ha, a pastewnych 92,2 tys. ha, co stanowiło odpowiednio 0,4% i 0,9% powierzchni zasiewów gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich. W układzie terytorialnym, największy udział powierzchni zasiewów roślin strączkowych jadalnych odnotowano w województwach lubelskim (1,6%) i świętokrzyskim (1,4%), a najniższy w województwach: opolskim, podlaskim, śląskim i wielkopolskim (po 0,1%). Podregionem o najwyższym udziale był podregion chełmsko-zamojski (3,5%) województwa lubelskiego. Zdecydowanie największym areałem upraw roślin strączkowych jadalnych na ziarno charakteryzowało się województwo lubelskie, w którym powierzchnia tych upraw wynosiła 15,6 tys. ha, tj. 38,0% całkowitej powierzchni analizowanych upraw w gospodarstwach rolnych na obszarach wiejskich.

Najwyższy odsetek powierzchni **upraw pastewnych roślin strączkowych** w powierzchni zasiewów gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich odnotowano w województwach: zachodniopomorskim (1,6%), świętokrzyskim, pomorskim i lubuskim (po 1,5%), najniższym zaś województwo opolskie (0,2%). Wśród podregionów, najwyższy omawiany udział wystąpiło w podregionie słupskim (2,6%). Natomiast największą powierzchnię upraw odmian pastewnych roślin strączkowych na ziarno odnotowano w gospodarstwach zlokalizowanych na terenach województw: mazowieckiego (13,8% powierzchni tych upraw), wielkopolskiego (10,7%), lubelskiego (10,6%) i zachodniopomorskiego (10,2%) – łącznie 41,8 tys. ha.

Uprawy roślin strączkowych jadalnych na ziarno w 2010 r. prowadziło 27,0 tys. gospodarstw (2,0% gospodarstw posiadających zasiewy), a pastewnych 37,2 tys. (2,8%). Najwyższym odsetkiem gospodarstw posiadających zasiewy roślin strączkowych jadalnych na ziarno charakteryzowało się województwo lubelskie (5,0%), a pastewnych województwo pomorskie (5,1%).

Areał upraw **warzyw gruntowych** (bez powierzchni ich uprawy w ogrodach przydomowych) w gospodarstwach rolnych położonych na obszarach wiejskich wyniósł 128,8 tys. ha, co stanowiło 1,3% powierzchni zasiewów. Najwyższym takim udziałem wśród województw wyróżniło się województwo małopolskie (5,3%) z podregionem krakowskim (10,4%), a najniższym województwa opolskie i podlaskie (po 0,2%) oraz podregiony: słupski, suwalski, nyski, ełcki, olsztyński i koszaliński (po 0,1%).

Największą powierzchnią (łącznie 54,6 tys. ha) upraw warzyw gruntowych w gospodarstwach rolnych wyróżniły się województwa: kujawsko-pomorskie, wielkopolskie i mazowieckie. Areał upraw warzyw gruntowych w tych województwach stanowił 42,4% wszystkich upraw warzyw gruntowych w gospodarstwach rolnych na obszarach wiejskich.

Według wyników spisu, uprawę warzyw gruntowych prowadziło 99,7 tys. gospodarstw rolnych, tj. 7,4% gospodarstw posiadających zasiewy. W układzie województw odsetek gospodarstw, które posiadały omawiane uprawy w ogólnej liczbie gospodarstw z zasiewami oscylował w granicach od 1,7% w województwie opolskim do 15,2% w świętokrzyskim.

Mapa 9. Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich według wybranych grup ziemiopłodów rolnych i województw w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI
Map 9. Agricultural holdings in rural areas by selected crops groups and voivodships in 2010
As of 30 VI

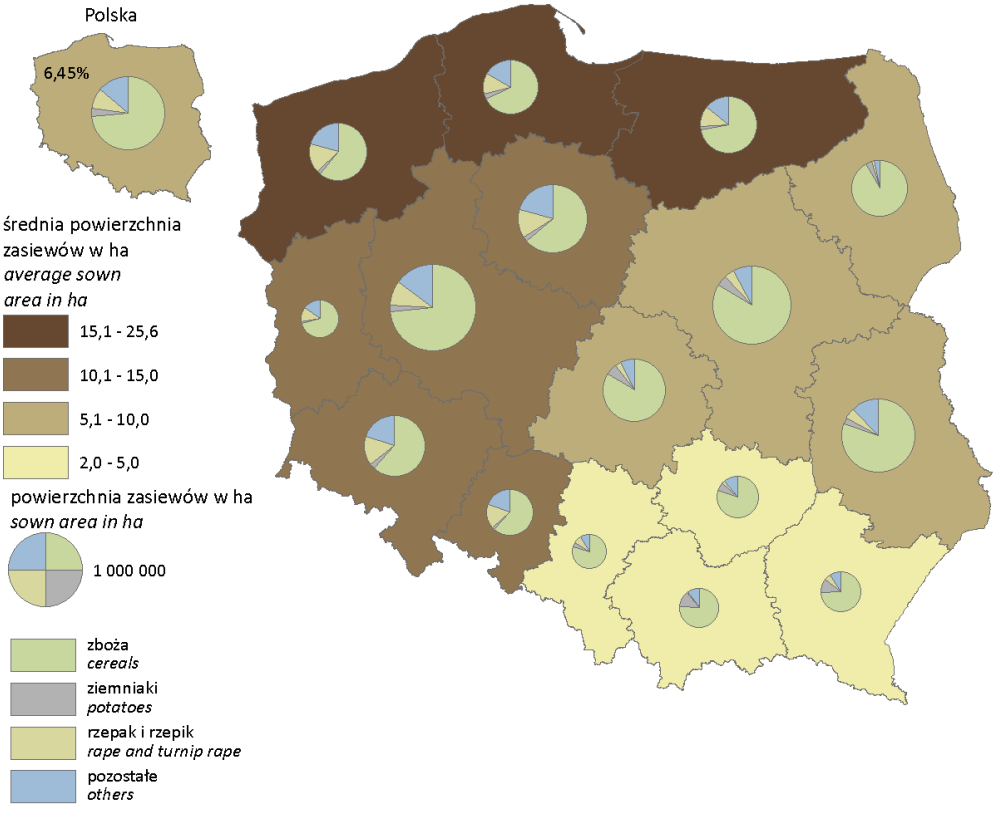

Zwierzęta gospodarskie

Według wyników PSR 2010 1,0 mln gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich utrzymywało zwierzęta gospodarskie, co stanowiło 58,8% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na terenach wiejskich. Biorąc pod uwagę podział terytorialny, najwyższym odsetkiem gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich charakteryzowały się województwa: podlaskie (65,7%), wielkopolskie (64,8%) i kujawsko pomorskie (64,0%), a najniższym województwo dolnośląskie (42,4%). W układzie podregionów, najwyższy odsetek omawianych gospodarstw (ponad 70%) odnotowano w podregionach leszczyńskim i suwalskim, a najniższy (28,3%) w podregionie warszawskim zachodnim.

Ponad 510 tys. gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich utrzymywało **bydło**, łącznie znajdowało się w nich 5,6 mln szt. Prawie 40% gospodarstw posiadających bydło na obszarach wiejskich skupionych było w 3 województwach: mazowieckim, lubelskim i małopolskim. Najmniej analizowanych gospodarstw było w województwie lubuskim (0,7%).

Mapa 10. Udział gospodarstw rolnych utrzymujących zwierzęta gospodarskie w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych[a] na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI
Map 10. Share of agricultural holdings maintaining livestock in total number of agricultural holdings[a] in rural areas by subregions in 2010
As of 30 VI

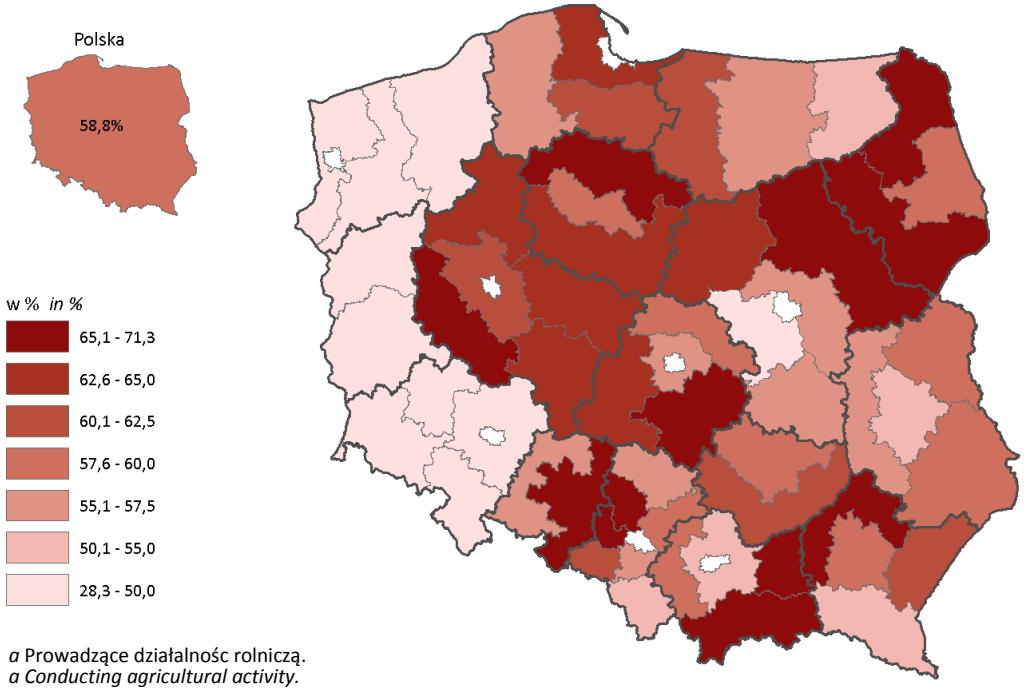

a Prowadzące działalnośc rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

Udział gospodarstw utrzymujących bydło w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich wynosił 30,0%, a w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta – 51,0%. Ich odsetek w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich wahał się od 12,2% w województwie śląskim do 51,3% w województwie podlaskim, z kolei w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta od 28,3% w województwie lubuskim do 78,0% w województwie podlaskim.

Prawie połowa pogłowia bydła (2,7 mln szt.) była utrzymywana w gospodarstwach z terenów województw: mazowieckiego, podlaskiego i wielkopolskiego, w których odnotowano jednocześnie najwyższą obsadę tych zwierząt, odpowiednio: 59,4 szt. na 100 ha użytków rolnych, 87,8 szt.

Wykres 29. Udział gospodarstw rolnych utrzymujących zwierzęta gospodarskie w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych[a] na obszarach wiejskich w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI
Chart 29. Share of agricultural holdings maintaining livestock in total number of agricultural holdings[a] in rural areas in 2010
As of 30 VI

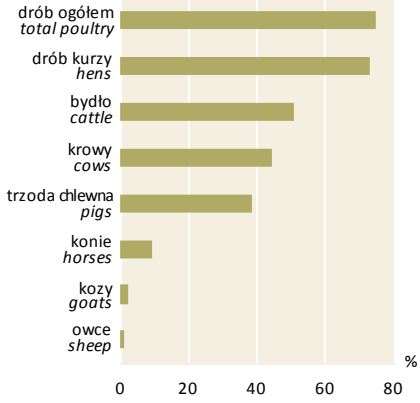

a Prowadzące działalność rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

i 50,7 szt. Najwyższą obsadą bydła w ujęciu podregionów charakteryzował się podregion łomżyński (99,4 szt. na 100 ha użytków rolnych), a najniższą podregion wrocławski (10,2 szt.).

Na 1 gospodarstwo rolne utrzymujące bydło na danym terenie najwięcej sztuk bydła przypadało w województwach warmińsko-mazurskim (23,4 szt.) i podlaskim (20,1 szt.) oraz w podregionach: poznańskim (25,4 szt.), leszczyńskim i szczecińskim (po 25,3 szt.), ełckim (25,1 szt.) oraz olsztyńskim (24,7 szt.). Z kolei najmniejsze stada bydła odnotowano w gospodarstwach rolnych województwa podkarpackiego (2,8 szt.) oraz położnych na jego terenie podregionów tarnobrzeskiego (2,2 szt.) i rzeszowskiego (2,7 szt.).

Mapa 11. Udział gospodarstw rolnych utrzymujących bydło w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych[a] na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI

Map 11. Share of agricultural holdings maintaining cattle in total number of agricultural holdings[a] in rural areas by subregions in 2010
As of 30 VI

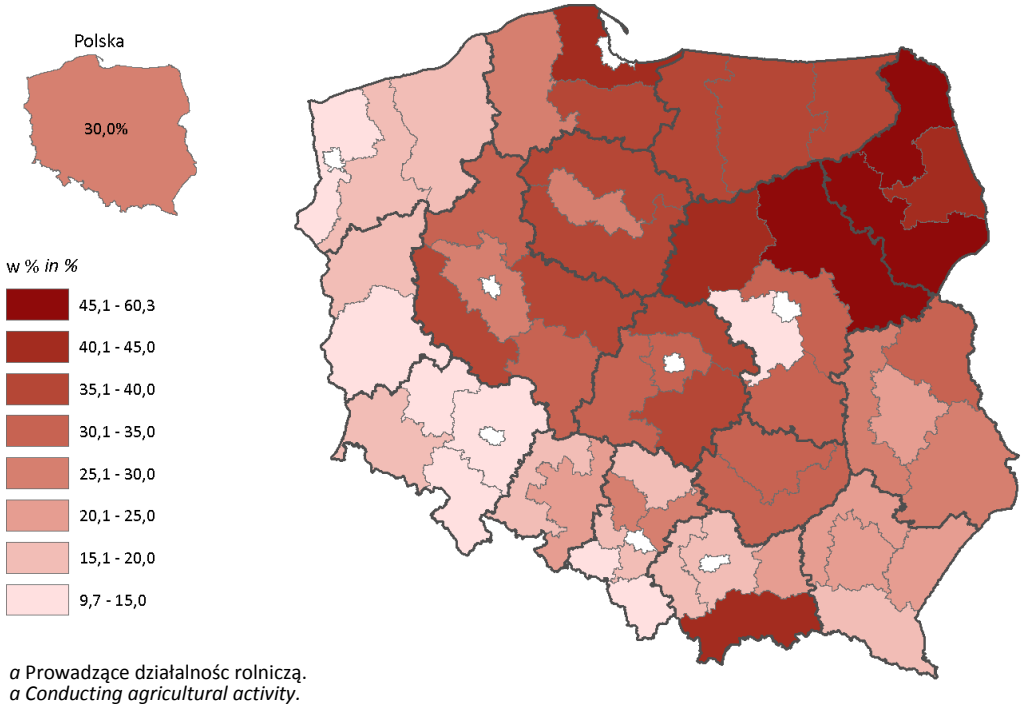

a Prowadzące działalnośc rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

Gospodarstwa rolne na obszarach wiejskich utrzymywały łącznie 2,6 mln **krów**. Zwierzęta te odnotowano w 86,6% gospodarstw hodujących bydło. W ujęciu województw, najwyższym takim odsetkiem (ponad 90%) odznaczyły się gospodarstwa z terenów województw wschodniej Polski: podkarpackiego, podlaskiego, warmińsko-mazurskiego i lubelskiego, a najniższym z województwa śląskiego (74,2%). Wśród podregionów, najwyższą wartość zanotowano w podregionie przemyskim (95,6%), a najniższą w podregionie rybnickim (58,4%). Obsada krów na 100 ha użytków rolnych wahała się od 5,3 szt. w gospodarstwach województwa zachodniopomorskiego do 45,8 szt. w województwie podlaskim. W ujęciu podregionów wskaźnik ten najniższą wartość przyjął w podregionie wrocławskim (4,1 szt.), najwyższą w podregionie łomżyńskim (54,0 szt.). Z kolei na 1 gospodarstwo rolne, analogicznie jak w przypadku bydła, najwięcej krów przypadało w województwach warmińsko-mazurskim (12,3 szt.) i podlaskim (11,5 szt.), a najmniej w województwie podkarpackim (1,9 szt.). Natomiast wśród

podregionów wskaźnik ten najwyższe wartości przyjął w podregionach: olsztyńskim (13,4 szt.), szczecińskim i ełckim (po 13,2 szt.), łomżyńskim (12,8 szt.), a najniższe w podregionach tarnobrzeskim (1,7 szt.) i rzeszowskim (1,6 szt.).

Produkcją **trzody chlewnej** zajmowało się 38,5% gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie na obszarach wiejskich. Najwięcej gospodarstw zajmujących się chowem i hodowlą tego gatunku wystąpiło na terenach województw: lubelskiego, wielkopolskiego i mazowieckiego (łącznie 40,9%, tj. 157,5 tys. gospodarstw). Pod względem terytorialnym, najwyższym odsetkiem gospodarstw zajmujących się hodowlą trzody chlewnej w ogólnej liczbie gospodarstw utrzymujących zwierzęta na danym terenie charakteryzowało się województwo wielkopolskie (63,9%) z podregionem leszczyńskim (71,2%), najniższym natomiast województwo śląskie (22,9%) i podregion sosnowiecki (13,9%) tego województwa.

Pogłowie trzody chlewnej w gospodarstwach zlokalizowanych na obszarach wiejskich wyniosło w 2010 r. 14,8 mln szt. Największa populacja tych zwierząt utrzymywana była w gospodarstwach położonych w województwach wielkopolskim (3,8 mln szt.) i kujawsko-pomorskim (1,8 mln szt.), w których łącznie było 37,5% ogólnej liczby trzody chlewnej. Również w tych województwach odnotowano najwyższą obsadę trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych (odpowiednio 233,2 szt. i 171,8 szt.), najniższą zaś w dolnośląskim (41,5 szt.). Podregionami, które wyróżniły się najwyższą obsadą trzody chlewnej były leszczyński (323,3 szt.) oraz koszaliński (309,3 szt.), najniższą zaś podregiony na południu Polski: krośnieński (11,8 szt.), wałbrzyski (17,3 szt.) i nowosądecki (18,1 szt.).

Przeciętna wielkość stada trzody chlewnej przypadającej na 1 gospodarstwo posiadające ten gatunek wynosiła 38,4 szt. i wahała się od 8,9 szt. w województwie podkarpackim do 220,1 szt. w województwie zachodniopomorskim. W przypadku podregionów pod względem wysokości tego wskaźnika wyróżniały się podregiony: koszaliński (418,0 szt.), poznański (125,5 szt.), słupski (115,2 szt.) oraz gliwicki (100,6 szt.).

Według wyników spisu, chów i hodowlę **koni** na obszarach wiejskich w 2010 r. prowadziło 94,6 tys. gospodarstw, tj. prawie co dziesiąte gospodarstwo utrzymujące zwierzęta gospodarskie. Na uwagę zasługuje fakt, że ponad połowa wszystkich gospodarstw posiadających konie zlokalizowana była na terenach 4 województw środkowowschodniej i południowej części Polski: mazowieckiego, lubelskiego, małopolskiego i podkarpackiego. Najwyższym odsetkiem gospodarstw posiadających konie w ogólnej liczbie gospodarstw utrzymujących zwierzęta na danym terenie odznaczały się województwa: pomorskie i mazowieckie (po 14,4%) oraz warmińsko-mazurskie (14,1%). Tymczasem w województwie opolskim konie wykazano tylko w 4,6% gospodarstw zajmujących się produkcją zwierzęcą w tym województwie. W ujęciu podregionów odsetek omawianych gospodarstw wahał się od 3,3% w podregionie sosnowieckim do 25,8% w podregionie warszawskim wschodnim.

Pogłowie koni w 2010 r. wyniosło 241,9 tys. szt., a najwięcej z nich zanotowano w gospodarstwach województw mazowieckiego (18,5%) i lubelskiego (11,7%). Najwyższą obsadą koni na 100 ha użytków rolnych charakteryzowały się gospodarstwa województwa małopolskiego (3,5 szt.), a wśród podregionów – warszawski wschodni (5,9 szt.). Najniższą obsadę odnotowano w województwie opolskim (0,8 szt.) i w podregionie nyskim tego województwa (0,4 szt.).

Jedno gospodarstwo utrzymujące konie posiadało przeciętnie 2,6 szt. tych zwierząt. Najwięcej koni na gospodarstwo rolne przypadało w województwach zachodniopomorskim (5,5 szt.) i warmińsko-mazurskim (4,0 szt.) oraz w położonych na terenie województwa zachodniopomorskiego podregionach: szczecińskim (6,7 szt.), stargardzkim (5,3 szt.) i koszalińskim (5,0 szt.). Najmniej liczne stada tych zwierząt

odnotowano w województwach małopolskim i podkarpackim (po 1,7 szt.) oraz zlokalizowanych na ich obszarach podregionach: nowosądeckim i rzeszowskim (1,4 szt.), tarnobrzeskim (1,5 szt.) i kieleckim (1,6 szt.).

Prawie 75% gospodarstw rolnych (746,4 tys.) zajmujących się produkcją zwierzęcą na obszarach wiejskich posiadało **drób ogółem**, w tym 97,9% tych gospodarstw miało **kury**. Ponad połowa gospodarstw posiadających drób zlokalizowana była na terenach województw: podkarpackiego, małopolskiego, lubelskiego i mazowieckiego. Z kolei odsetek gospodarstw utrzymujących drób w ogólnej liczbie gospodarstw zajmujących się produkcją zwierzęcą na danym terenie oscylował w granicach od 54,6% w województwie podlaskim do 88,5% w podkarpackim, a wśród podregionów od 46,8% w podregionie ostrołęcko-siedleckim do 90,7% w tarnobrzeskim.

Pogłowie drobiu ogółem w 2010 r. wynosiło 153,0 mln szt. W układzie województw, najwyższe pogłowie tych zwierząt odnotowano w województwach wielkopolskim i mazowieckim, w których znajdowało się w sumie 34,3% omawianych zwierząt (52,5 mln szt.). Drób kurzy stanowił 87,5% pogłowia drobiu ogółem. Rozpatrując gospodarstwa rolne w ujęciu terytorialnym, zaobserwowano znaczne zróżnicowanie udziału, który oscylował w granicach od 47,3% w województwie warmińsko-mazurskim do 96,5% w zachodniopomorskim.

Obsada drobiu na 100 ha użytków rolnych w gospodarstwach na obszarach wiejskich wyniosła w omawianym roku 1122,7 szt., a najwyższą jej wartość odnotowano w województwie śląskim (2378,2 szt.), natomiast wśród podregionów wyróżnił się podregion rybnicki tego województwa z obsadą 6010,9 szt. Najniższą wartość omawianego wskaźnika zanotowano w województwie lubelskim (642,8 szt.) i podregionie gliwickim (282,1 szt.) województwa śląskiego. Natomiast obsada drobiu kurzego na 100 ha użytków rolnych wynosiła 982,7 szt. W ujęciu województw wskaźnik ten zamykał się w granicach od 304,7 szt. na 100 ha użytków rolnych w gospodarstwach województwa warmińsko-mazurskiego do 2230,9 szt. w województwie śląskim. Wśród podregionów najniższą obsadę zaobserwowano w podregionie olsztyńskim (161,8 szt.), a najwyższą w podregionie rybnickim (5730,2 szt.).

Na 1 gospodarstwo posiadające drób ogółem przypadało przeciętnie 204,9 szt. zwierząt tego gatunku, a na 1 gospodarstwo posiadające drób kurzy 183,3 szt. Wartość obu wskaźników była znacznie zróżnicowana regionalnie. Najwyższe wartości w obu przypadkach przyjęła w województwie zachodniopomorskim (odpowiednio 892,7 i 887,8 szt.), a najniższą w województwie podkarpackim (62,3 i 56,5 szt.). W układzie podregionów najwyższą wartość wskaźnik ten przyjął w podregionach: stargardzkim (1635,1 i 1650,8 szt.), poznańskim (1561,2 i 1470,4 szt.), szczecińskim (1413,1 i 1398,1 szt.) i leszczyńskim (1057,8 i 1031,7 szt.), najniższą zaś w podregionach krośnieńskim (32,9 i 29,9 szt.) i nowosądeckim (37,5 i 34,9 szt.).

Wyniki spisu rolnego 2010 r. wykazały, że 1,1% (11,3 tys.) gospodarstw zajmujących się produkcją zwierzęcą na obszarach wiejskich posiadało **owce**. Znaczna cześć gospodarstw posiadających owce usytuowana była na obszarach wiejskich województwa małopolskiego (38,0%, tj. 4,3 tys. gospodarstw). Najwyższy odsetek gospodarstw utrzymujących te zwierzęta na danym terenie zanotowano w województwie małopolskim (3,5%) i w jego podregionie – nowosądeckim (7,8%), a najniższy w województwach mazowieckim i świętokrzyskim (po 0,3%) i w podregionie ciechanowsko-płockim (0,1%) województwa mazowieckiego.

Pogłowie omawianych zwierząt w 2010 r. wynosiło 242,6 tys. szt. Analogicznie najwięcej owiec utrzymywały gospodarstwa województwa małopolskiego, w którym odnotowano 61,3 tys. szt., czyli

25,3% pogłowia owiec ogółem. W omawianym województwie zaobserwowano również najwyższą obsadę (11,0 szt.) tych zwierząt na 100 ha użytków rolnych, jak i w podregionie nowosądeckim tego województwa 29,0 szt. Wskaźnik ten dla kraju wynosił 1,8 szt. owiec. Najniższą obsadą charakteryzowało się województwo opolskie (0,4 szt.) i podregion bytomski (0,2 szt.).

Przeciętnie jedno gospodarstwo rolne na obszarach wiejskich utrzymywało 21,4 szt. owiec. Największe stada owiec w gospodarstwach rolnych odnotowano w województwach wielkopolskim (60,5 szt.) i kujawsko-pomorskim (58,8 szt.) oraz zlokalizowanych na ich terenach podregionach leszczyńskim (120,8 szt.) i włocławskim (75,3 szt.). Najmniejsze stada były charakterystyczne dla województwa śląskiego (9,8 szt.) oraz podregionów: bytomskiego (4,8 szt.), tarnowskiego (4,9 szt.), oświęcimskiego i gliwickiego (po 5,5 szt.).

W ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą na terenach wiejskich, 2,5% stanowiły gospodarstwa utrzymujące **kozy**. Najwięcej gospodarstw utrzymujących kozy (łącznie 42,7%, tj. 10,8 tys. gospodarstw) położonych było na obszarach wiejskich województw: małopolskiego, podkarpackiego i lubelskiego. Pod względem terytorialnym, odsetek gospodarstw posiadających kozy w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta na danym terenie przyjął najwyższą wartość w województwie śląskim (3,9%), a najniższą w podlaskim (1,3%). W ujęciu podregionów najwyższym, ponad 5% odsetkiem odznaczały się gospodarstwa położone na terenach wiejskich podregionów: wałbrzyskiego, rybnickiego i bielskiego, najniższym zaś zlokalizowane w podregionie skierniewickim (1,1%).

Z całego pogłowia 107,4 tys. szt. kóz, ponad połowę odnotowano w gospodarstwach zlokalizowanych na obszarach 4 województw: wielkopolskiego, małopolskiego, podkarpackiego i lubelskiego. Na 100 ha użytków rolnych przypadało 0,8 szt. tego gatunku. Najwyższą obsadę owiec zaobserwowano w gospodarstwach zlokalizowanych na obszarach wiejskich województwa małopolskiego (2,9 szt.), najniższą zaś kujawsko-pomorskiego, mazowieckiego, podlaskiego i zachodniopomorskiego (po 0,3 szt.). Wśród podregionów najwyższą obsadą kóz wyróżnił się podregion bielski (5,0 szt.), a najniższą stargardzki (0,1 szt.).

Przeciętna wielkość stada kóz przypadających na 1 gospodarstwo posiadające ten gatunek wynosiła 4,2 szt. i wahała się od 2,7 szt. w województwie świętokrzyskim do 9,2 szt. w województwie wielkopolskim. W przypadku podregionów pod względem wartości tego wskaźnika wyróżniały się podregiony pilski (15,7 szt.) oraz sosnowiecki (10,0 szt.).

Wykres 30. Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych oraz wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych[a] na obszarach wiejskich według województw w roku gospodarczym 2009/10

Chart 30. Consumption of mineral or chemical and lime fertilizers in terms of pure ingredient per 1 ha of agricultural land in agricultural holdings[a] in rural areas by voivodships in the farming year 2009/10

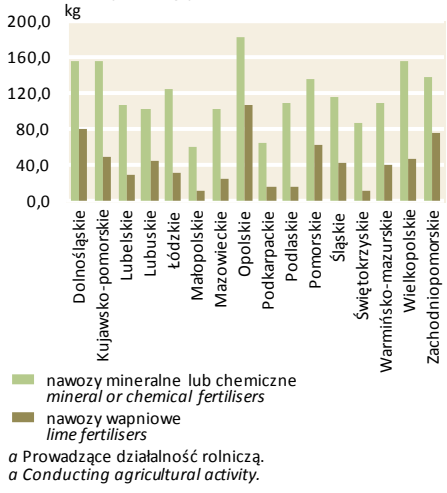

a Prowadzące działalność rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

Nawozy

Według danych PSR 2010 w roku gospodarczym 2009/10 w gospodarstwach rolnych na obszarach wiejskich zużycie **nawozów mineralnych lub chemicznych** (**NPK**) w przeliczeniu na czysty składnik na 1 ha użytków rolnych wyniosło 120,6 kg. Najwięcej zastosowano nawozów azotowych – 69,9 kg/ha użytków rolnych, następnie potasowych – 26,9 kg i fosforowych – 23,9 kg.

W gospodarstwach indywidualnych zużycie nawozów NPK wyniosło średnio 101,7 kg/ha. Analogicznie jak w przypadku gospodarstw ogółem, najwięcej na 1 ha użytków rolnych zużyto nawozów azotowych (59,1 kg), następnie potasowych (22,2 kg) i fosforowych (20,4 kg).

Wśród gospodarstw indywidualnych, największym zużyciem nawozów charakteryzowały się gospodarstwa położone w województwie kujawsko-pomorskim (136,5 kg/ha użytków rolnych), a najmniejszym w małopolskim (55,6 kg/ha).

Przeciętnie w gospodarstwach rolnych na 1 ha użytków rolnych zastosowano 39,8 kg **nawozów wapniowych**. Również w tym przypadku zaobserwowano duże regionalne zróżnicowanie zużycia nawozów. Na 1 ha użytków rolnych najwięcej nawozów wapniowych, zarówno w przypadku gospodarstw ogółem jak i indywidualnych, zużyto w województwie opolskim (odpowiednio 105,5 i 60,4 kg/ha), a najmniej w województwie świętokrzyskim (10,1 i 9,5 kg/ha).

Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze

Według wyników PSR 2010, 961,1 tys. gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich było wyposażonych w **ciągniki** (56,4%). W analizowanych gospodarstwach spisano 1,4 mln szt. ciągników, z czego 98,5% należało do gospodarstw indywidualnych. Największym, bo ponad 70% odsetkiem gospodarstw posiadających ciągniki odznaczały się podregiony: suwalski, skierniewicki i łomżyński. Z kolei w podregionie bielskim ciągniki odnotowano w co piątym gospodarstwie prowadzącym działalność rolniczą na obszarach wiejskich.

Mapa 12. Ciągniki rolnicze na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI
Map 12. Tractors in rural areas by subregions in 2010
As of 30 VI

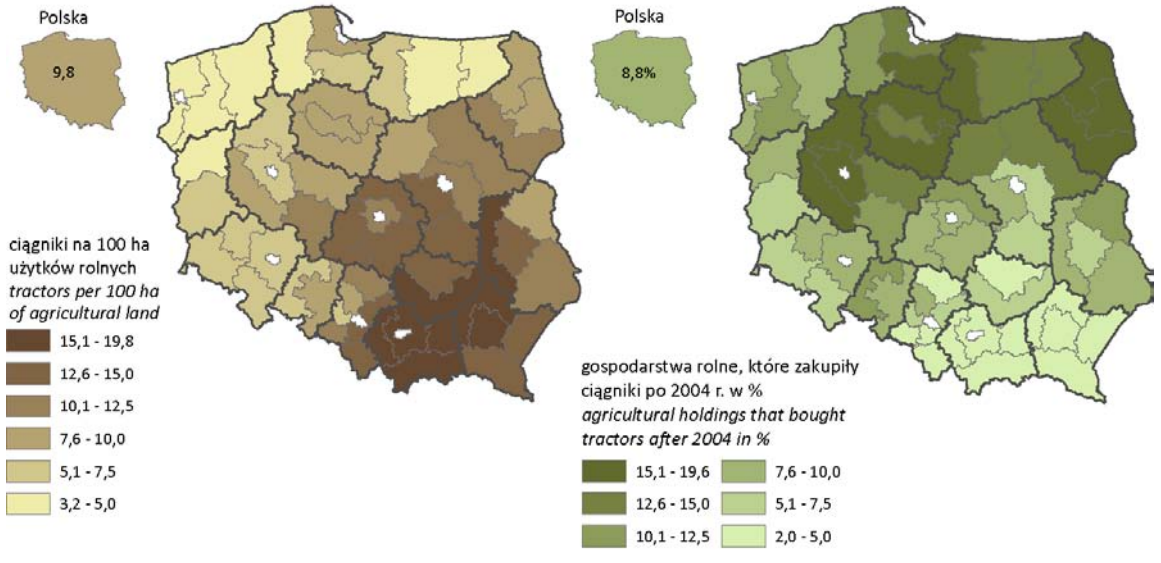

Średnio w kraju na 1 gospodarstwo prowadzące działalność rolniczą na obszarach wiejskich i posiadające ciągniki przypadało 1,4 ciągnika. Najwyższym takim wskaźnikiem charakteryzowały się gospodarstwa zlokalizowane w województwach: kujawsko-pomorskim, opolskim i warmińsko-mazurskim (po 1,8 szt.) oraz podregionie poznańskim (2,1 szt.), a więc w regionach, gdzie duży odsetek gospodarstw rolnych utrzymywał się głównie z działalności rolniczej. Z kolei na 100 ha użytków rolnych przypadało przeciętnie 9,8 ciągników. Wskaźnik ten był dość zróżnicowany terytorialnie i wahał się

od 3,2 ciągnika na 100 ha użytków rolnych w gospodarstwach podregionu szczecińskiego do 19,8 szt. w podregionie krakowskim. Duża liczba ciągników przypadających na 100 ha użytków rolnych była więc charakterystyczna dla regionów o znacznym rozdrobnieniu struktury obszarowej użytków rolnych.

Po 2004 r. 150,4 tys. (8,8%) gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich (w tym 99,1% to gospodarstwa indywidualne) zakupiło łącznie 176,8 tys. ciągników, z czego prawie 1/3 stanowiły nowe pojazdy.

Z całkowitej liczby gospodarstw, które zakupiły ciągniki, ponad połowa zlokalizowana była na terenach 4 województw: mazowieckiego, wielkopolskiego, lubelskiego i podlaskiego. W gospodarstwach tych zakupiono łącznie 88,8 tys. ciągników. Największym udziałem gospodarstw, które zakupiły ciągniki po 2004 r. w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich, charakteryzowało się województwo podlaskie (18,4%), najmniejszym zaś podkarpackie (3,0%).

W 2010 r. 141,3 tys. (8,3%) gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich miało na wyposażeniu **kombajn zbożowy**, łącznie posiadały one 145,9 tys. sztuk. Z ogólnej liczby kombajnów zbożowych spisanych w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich, 37,3% znajdowało się w gospodarstwach położonych na terenach 3 województw: lubelskiego, wielkopolskiego i mazowieckiego, które charakteryzowały się jednocześnie największą powierzchnią zasiewów (35,4% ogólnej powierzchni zasiewów). Udział gospodarstw posiadających kombajny zbożowe w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na danym terenie wahał się od 1,3% w podregionie krośnieńskim do 20,1% w podregionie starogardzkim.

Wykres 31. Udział gospodarstw rolnych posiadających wybrane maszyny rolnicze w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych[a] na obszarach wiejskich w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI

Chart 31. Share of agricultural holdings with selected agricultural machinery in total number of agricultural holdings[a] in rural areas in 2010
As of 30 VI

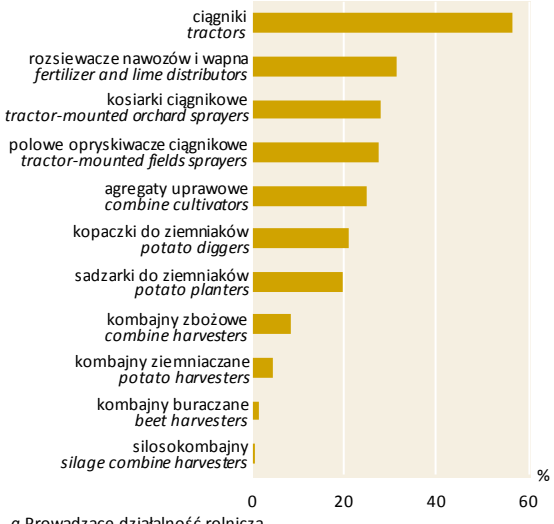

a Prowadzące działalność rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

Według PSR 2010 w **kombajny ziemniaczane** było wyposażonych 4,5% (76,1 tys.) gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich. W gospodarstwach tych łącznie spisano 77,0 tys. kombajnów ziemniaczanych, a najwięcej z nich odnotowano w gospodarstwach położonych na terenach województw łódzkiego i mazowieckiego (razem 33,5%). Znacznie więcej, bo co piąte gospodarstwo na obszarach wiejskich było wyposażone w **kopaczki do ziemniaków**, których było 357,4 tys. szt. Najwięcej z nich (14%) odnotowano w gospodarstwach województwa mazowieckiego odznaczającego się również największą powierzchnią upraw ziemniaków. Prawie 20% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich posiadało **sadzarki do ziemniaków**, łącznie 339,7 tys. sztuk. Podobnie jak w przypadku kopaczek, najwięcej tych urządzeń znajdowało się w gospodarstwach województwa mazowieckiego (15,9%).

Kombajny buraczane posiadało 26,5 tys. gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich. Łącznie spisano 27,0 tys. tych maszyn, z których 60% odnotowano w gospodarstwach województw o największych powierzchniach upraw buraków cukrowych, tj.: lubelskiego, kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego.

Zaledwie 0,6% (10,7 tys.) gospodarstw na obszarach wiejskich w 2010 r. miało na stanie **silosokombajny**, łącznie posiadały one 11,4 tys. szt. Najwięcej silosokombajnów wykazano w gospodarstwach województw: podlaskiego, wielkopolskiego i mazowieckiego (łącznie 41,4%). Udział gospodarstw posiadających te maszyny rolnicze w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na danym terenie wahał się od 0,1% w województwie podkarpackim do 1,9% w województwie podlaskim.

Około 467 tys. gospodarstw (27,4% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na terenach wiejskich) posiadało **polowe opryskiwacze ciągnikowe**, łącznie znajdowało się w nich 475,8 tys. szt. tych urządzeń. Spisem objęto ogólną liczbę opryskiwaczy, a więc nie tylko maszyny stosowane w ochronie roślin (opryskiwacze w użyciu), ale również stosowane i używane do nawożenia, nawadniania i innych celów gospodarczych. Ponad 31% tych maszyn było w posiadaniu gospodarstw położonych w województwach lubelskim i mazowieckim.

Co czwarte gospodarstwo prowadzące działalność rolniczą na obszarach wiejskich było wyposażone w **agregat uprawowy**. Z ich łącznej liczby 734,1 tys. szt., najwięcej (16,6%) znajdowało się w gospodarstwach województwa mazowieckiego.

Ponad 27% (475,8 tys.) gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich wyposażonych było w **kosiarki ciągnikowe**, 31,2% (530,9 tys.) w **rozsiewacze nawozów i wapna**, a 27,0% (459,3 tys.) w **rozrzutniki obornika**. Najwięcej tych maszyn posiadały gospodarstwa położone na terenie województwa mazowieckiego – odpowiednio 17,9% (88,3 tys.) kosiarek, 16,0% (88,3 tys.) rozsiewaczy nawozów i wapna oraz 18,2% (85,7 tys.) rozrzutników obornika.

Kierujący gospodarstwem rolnym

Według danych PSR 2010, funkcję kierującego gospodarstwem rolnym w większości pełnili użytkownicy gospodarstw indywidualnych (95,4%, czyli 1,6 mln osób) prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich. W porównaniu do 2002 r. nastąpił spadek ich liczby (o 16,2%). W 2010 r. współmałżonkowie użytkowników, którzy kierowali gospodarstwem indywidualnym, stanowili 2,8%. Należy jednak podkreślić, że w odniesieniu do 2002 r. nastąpił ponad dwukrotny wzrost ich liczby, z 22,1 tys. w 2002 r. do 47,3 tys. w 2010 r. Osoby niespokrewnione z użytkownikiem i zatrudnione jako pracownicy najemni w 2010 r. stanowili 0,2% kierowników gospodarstw indywidualnych. Od 2002 r. zaobserwowano ponad czterokrotny wzrost ich liczby z 1,0 tys. do 4,1 tys. w 2010 r.

W ujęciu województw, najwyższym odsetkiem użytkowników gospodarstw indywidualnych, będących jednocześnie kierującym gospodarstwem rolnym, charakteryzowały się województwa kujawsko-pomorskie (97,2%) i podlaskie (97,1%), najniższym zaś podkarpackie (93,1%). Największy udział współmałżonków kierujących gospodarstwem rolnym odnotowano w województwach śląskim (3,8%) i podkarpackim (3,7%). Z kolei najwięcej gospodarstw kierowanych przez osoby spoza rodziny wystąpiło w województwach pomorskim (0,9%) i śląskim (0,6%).

Prawie 70% (1,2 mln) osób kierujących gospodarstwem rolnym na obszarach wiejskich posiadało ponad 10-letnie doświadczenie w prowadzeniu gospodarstwa, w tym około 52% stanowiły osoby prowadzące gospodarstwo ponad 21 lat. W układzie regionalnym najwyższy odsetek kierujących z ponad 10-letnim stażem w prowadzeniu gospodarstwa rolnego odnotowano w województwie opolskim (71,5%), a najniższy w zachodniopomorskim (62,6%). Kolejne 17,1% stanowiły osoby kierujące

gospodarstwem rolnym 6-10 lat, których najwyższy udział odnotowano w gospodarstwach z terenu województwa zachodniopomorskiego (20,1%), najniższy – w województwie kujawsko-pomorskim (15,2%). Osoby prowadzące gospodarstwo rolne 2-5 lat miały 11,6% udział wśród kierujących, a ich największy odsetek wykazano w gospodarstwach województwa zachodniopomorskiego (15,2%), najniższy zaś w województwie opolskim (10,8%). Prawie 35 tys. (2,0%) kierowników gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich posiadało staż do 1 roku. W układzie terytorialnym, najwyższym ich udziałem charakteryzowało się województwo lubuskie (2,7%), a najniższym: lubelskie, mazowieckie, podlaskie i pomorskie (po 1,7%).

Spośród 1,7 mln osób kierujących gospodarstwem rolnym na obszarach wiejskich, 39,7% miało wykształcenie zasadnicze zawodowe, następnie 24,6% średnie policealne i zawodowe, a 18,2% gimnazjalne lub podstawowe. Wyższym wykształceniem legitymowało się 9,5% kierujących gospodarstwem rolnym, natomiast 2,2% kierujących nie posiadało wykształcenia lub miało wykształcenie niepełne podstawowe. Podobna struktura osób kierujących wystąpiła w odniesieniu do prowadzących gospodarstwa indywidualne.

Mapa 13. Udział gospodarstw rolnych, w których osoba kierująca ma wykształcenie rolnicze w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych[a] i struktura gospodarstw rolnych według poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej i województw w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI

Map 13. Share of agricultural holdings in which farm manager having agricultural education in total number of agricultural holdings[a] and structure of agricultural holdings by agricultural education level of farm manager and voivodships in 2010
As of 30 VI

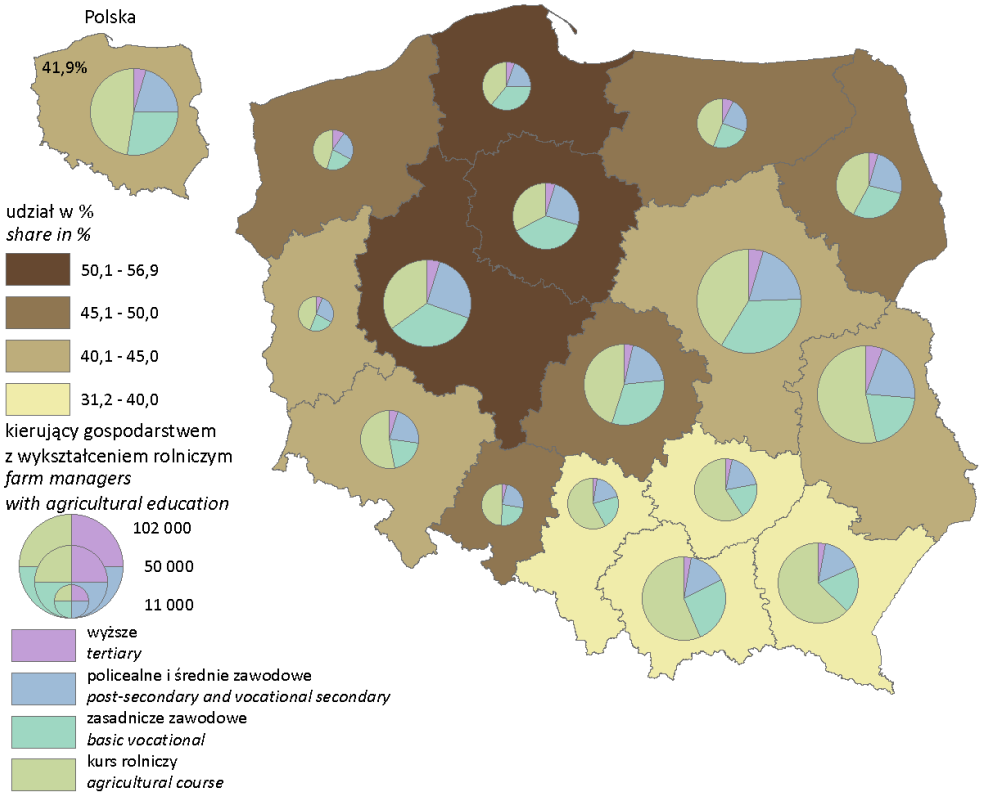

a Prowadzące działalność rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

W ujęciu regionalnym, ponad 50% odsetkiem kierujących o wykształceniu zasadniczym zawodowym odznaczały się podregiony: rybnicki, leszczyński, opolski, gliwicki i tyski, najniższym zaś olsztyński (29,9%). Największym odsetkiem kierujących o wykształceniu wyższym charakteryzowały się województwa zachodniopomorskie (14,2%) i warmińsko-mazurskie (12,7%) i zlokalizowane na ich terenach podregiony: szczeciński (15,8%), olsztyński (14,7%) i stargardzki (14,5%).

W 2010 r. 41,9% (712,8 tys.) gospodarstw prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich była kierowana przez osoby, które posiadały wykształcenie rolnicze lub miały ukończony kurs rolniczy. Największy odsetek gospodarstw prowadzonych przez osoby posiadające wykształcenie rolnicze wystąpił w województwach: kujawsko-pomorskim (56,9%), wielkopolskim (54,6%) i pomorskim (51,4%), a najmniejszy w województwie podkarpackim (31,2%). Wykształcenie rolnicze zasadnicze zawodowe posiadało 11,5% kierujących. W 8 podregionach (grudziądzkim, leszczyńskim, poznańskim, gdańskim, włocławskim, ciechanowsko-płockim, kaliskim i bydgosko-toruńskim) co piąty kierujący miał takie wykształcenie. Zaledwie 1,8% (31,2 tys.) kierujących gospodarstwami rolnymi posiadało wykształcenie wyższe rolnicze, a największym ich odsetkiem wyróżniły się podregiony: poznański (5,1%), szczeciński (5,0%), stargardzki (4,7%) i olsztyński (4,1%). Ukończeniem kursu rolniczego, jako najwyższym poziomem wykształcenia rolniczego, legitymowało się 19,9% osób kierujących gospodarstwem rolnym na obszarach wiejskich. Najwyższym takim odsetkiem osób wyróżniły się podregiony gliwicki (27,0%) i legnicko-głogowski (25,0%).

Pracujący

Nakłady pracy, wyrażone w umownych jednostkach pracy AWU, poniesione w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich wyniosły 2,0 mln AWU, co stanowiło 93,3% ogółu nakładów poniesionych na działalność rolniczą w kraju. Zdecydowana ich większość została poniesiona w gospodarstwach indywidualnych (97,9%), co w dużej mierze odzwierciedla strukturę własnościową polskiego rolnictwa. Pracochłonność działalności rolniczej na obszarach wiejskich była nieco większa niż przeciętnie w Polsce – na 1 gospodarstwo prowadzące działalność rolniczą na obszarach wiejskich przypadało 1,2 pełnozatrudnionych (w AWU), natomiast w kraju 1,1.

W strukturze pracujących według rocznego wkładu pracy wyrażonego w umownych rocznych jednostkach pracy AWU gospodarstw indywidualnych według danych PSR 2010:

Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku

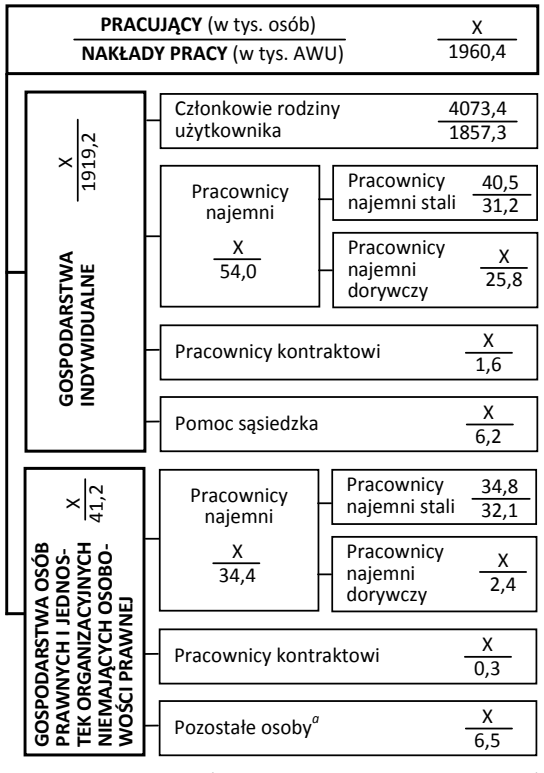

X – brak danych w osobach (jako pełnego odpowiednika danych w AWU).
a – patrz: Uwagi metodyczne.

Prezentowane w publikacji dane o pracujących dotyczą osób pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu 12 miesięcy poprzedzających PSR 2010 (tj. według aktywności stałej) w podziale na gospodarstwa indywidualne oraz gospodarstwa rolne osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej. W **gospodarstwach indywidualnych** poddano badaniu wkład pracy użytkownika gospodarstwa rolnego oraz dorosłych członków jego rodziny (tj. w wieku 15 lat i więcej), niezależnie od tego czy stanowili jedno gospodarstwo domowe czy nie, wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych, a także pracę wykonywaną w ramach pomocy sąsiedzkiej. W **gospodarstwach osób prawnych** oraz **jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej** badany był wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych i pozostałych pracujących, w tym m.in. bez wynagrodzenia (członków spółdzielni, zakonów, uczniów szkół itd.).

Dane o pracujących w rolnictwie według aktywności stałej dotyczą nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględniają cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym (pod warunkiem, że 30 VI 2010 r. w gospodarstwie była prowadzona działalność rolnicza). W celu określenia wielkości nakładów pracy w gospodarstwach rolnych uwzględniono nawet minimalny wkład pracy każdej z osób pracujących w gospodarstwie w każdym z 12 miesięcy poprzedzających dzień 30 VI 2012 r. Specyfiką pracy w gospodarstwach rolnych jest bowiem duży udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu, co zniekształca dokładne określenie pracochłonności poszczególnych typów gospodarstw. Ponadto m.in. w przypadku pracowników dorywczych, kontraktowych, pomocy sąsiedzkiej – bardziej istotny jest łączny wkład pracy mierzony w godzinach, niż sama liczba osób pracujących (tym bardziej, że najczęściej jest to praca zadaniowa, poszczególne osoby wymieniają się w ciągu roku, a wkład pracy każdej z tych osób może być różny). Wymiar czasu pracy poszczególnych osób, zarówno rodzinnej siły roboczej, jak i pozostałych pracowników, określono zatem w godzinach. W związku z tym **nakłady pracy w rolnictwie wyrażono w umownych rocznych jednostkach pracy (ang. *Annual Work Unit* – AWU)**, będących odpowiednikiem rocznego wkładu pracy osoby zatrudnionej w pełnym wymiarze czasu pracy (tj. po przeliczeniu pracujących w niepełnym wymiarze na pełne etaty).

Danych o pracujących pochodzących z PSR 2010 nie można wprost porównać z danymi z PSR 2002. W 2010 r. przyjęto nieco inny sposób wyodrębniania zbiorowości pracujących w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym. Do kategorii pracujących zaliczono bowiem również osoby pracujące w gospodarstwach rolnych produkujących na własne potrzeby, o ile spełniały odpowiednie kryteria zaliczenia ich do kategorii pracujących wyłącznie lub głównie w swoim gospodarstwie rolnym. Ponadto w 2002 r. populację pracujących wyodrębniano na podstawie informacji z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego, które były prowadzone jednocześnie. W 2002 r. ludność z użytkownikiem gospodarstwa rolnego stanowiły osoby tworzące wraz z użytkownikiem wspólne gospodarstwo domowe, natomiast w Powszechnym Spisie Rolnym 2010 – osoby zamieszkałe z użytkownikiem. Nie ma więc możliwości wyodrębnienia zbiorowości z obu spisów z zachowaniem pełnej porównywalności danych.

- 96,8% stanowiła rodzinna siła robocza,
- 1,6% pracownicy najemni stali,
- 1,2% pracownicy dorywczy,
- 0,1% pracownicy kontraktowi,
- 0,3% pomoc sąsiedzka.

Z kolei w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej w strukturze pracujących według rocznego wkładu pracy wyrażonego w umownych rocznych jednostkach pracy AWU:

- 77,8% stanowili pracownicy najemni stali,
- 5,8% pracownicy dorywczy,
- 0,7% pracownicy kontraktowi,
- 15,7% pozostałe osoby.

Zarówno w przypadku liczby pracujących, jak i liczby rocznych jednostek pracy struktura taka była charakterystyczna dla wszystkich województw i podregionów.

Wykres 32. Członkowie rodziny użytkownika gospodarstwa indywidualnego[a] pracujący w gospodarstwie według wymiaru rocznego czasu pracy i województw w roku gospodarczym 2009/10
Chart 32. Members of holder's family working in natural person's holding[a] by annual work time and voivodships in the farming year 2009/10

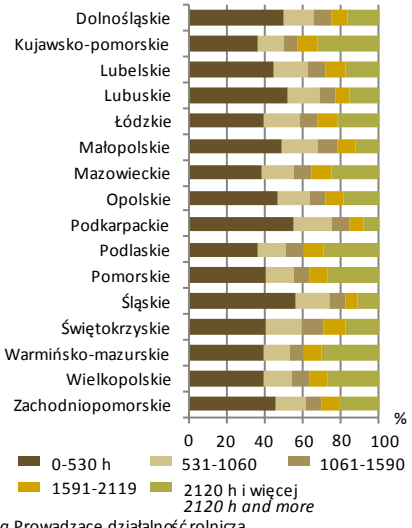

a Prowadzące działalność rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

Największe nakłady pracy, wyrażone w AWU, na prowadzenie działalności rolniczej w przypadku gospodarstw indywidualnych zostały poniesione w województwach: mazowieckim (14,6% ogółu AWU na obszarach wiejskich), lubelskim (12,7%) i małopolskim (10,9%) oraz podregionach: ostrołęcko-siedleckim (4,7%), sandomiersko-jędrzejowskim (4,6%) i chełmsko-zamojskim (4,4%). Niskie nakłady pracy zanotowano w województwach: lubuskim (1,3%), zachodniopomorskim (1,7%) i opolskim (1,8%) oraz w podregionach: bytomskim i gliwickim

(po 0,2%) oraz rybnickim i tyskim (po 0,3%). W gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej największe nakłady pracy poniesione zostały w województwach wielkopolskim (25,1%) i zachodniopomorskim (10,8%), a najmniejsze w województwach podlaskim i świętokrzyskim (po 1,4%). Z kolei w układzie podregionów największe nakłady dotyczyły podregionów poznańskiego i leszczyńskiego, a najmniejsze podregionów: częstochowskiego, sosnowieckiego i tyskiego.

Analiza wymiaru rocznego czasu pracy rodzinnej siły roboczej wskazuje, że największy odsetek (44,4%, tj. 1,8 mln osób) stanowiły osoby wykonujące pracę na mniej niż ¼ etatu (0-530 godzin w ciągu badanego roku), a następnie osoby pracujące na pełen etat i więcej (19,4%, tj. 790,8 tys. osób). W 7 województwach i 20 podregionach struktura ta kształtowała się nieco inaczej, bowiem drugie miejsce stanowił udział osób pracujących w gospodarstwach rolnych na ¼-½ etatu. Rozpatrując udział osób zatrudnionych na pełen etat i więcej w układzie regionalnym, można zauważyć, że wahał się on od 8,5% w województwie podkarpackim do 32,8% w województwie kujawsko-pomorskim, w przypadku podregionów od 6,5% w podregionie krośnieńskim do 34,1% w podregionie suwalskim i włocławskim.

Wykres 33. Członkowie rodziny użytkownika gospodarstwa indywidualnego[a] pracujący w gospodarstwie według wymiaru rocznego czasu pracy w roku gospodarczym 2009/10 (w %)

Chart 33. Members of holder's family working in natural person's holding[a] by annual work time in the farming year 2009/10 (in %)

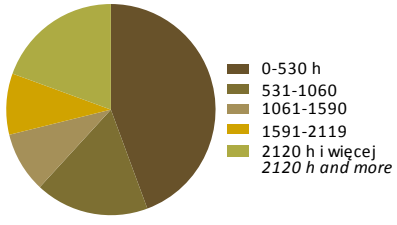

a Prowadzące działalność rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

Dochody gospodarstw rolnych

Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego prowadzącego działalność rolniczą na obszarach wiejskich, obok dochodów z działalności rolniczej, uzyskiwały dochody z następujących źródeł: pracy najemnej, emerytur i rent, działalności pozarolniczej oraz innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą. Spośród nich największy odsetek stanowiły gospodarstwa, w których wystąpiły dochody z pracy najemnej – 47,5% (807,6 tys.). Kolejne 32,5% (552,4 tys.) gospodarstw domowych uzyskiwało dochody z emerytur i rent, 19,1% (323,7 tys.) z działalności pozarolniczej, a 6,9% (117,5 tys.) z innych niezarobkowych źródeł. Analizując strukturę w układzie terytorialnym należy zwrócić uwagę na podregion bydgosko-toruński, w którym jako jedynym, udział dochodów z działalności pozarolniczej przewyższał udział dochodów z tytułu emerytur i rent.

Prawie we wszystkich województwach, oprócz: podlaskiego, kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego, gospodarstwa domowe, w których wystąpiły dochody z pracy najemnej stanowiły ponad 40% ogólnej liczby gospodarstw domowych na danym terenie.

Udział gospodarstw domowych, które posiadały

Wykres 34. Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego[a] na obszarach wiejskich według głównego źródła dochodu i województw w roku gospodarczym 2009/10
Stan w dniu 30 VI

Chart 34. Structure of households with a holder of agricultural holdings[a] in rural areas by mine source of income and voivodships in the farming year 2009/10
As of 30 VI

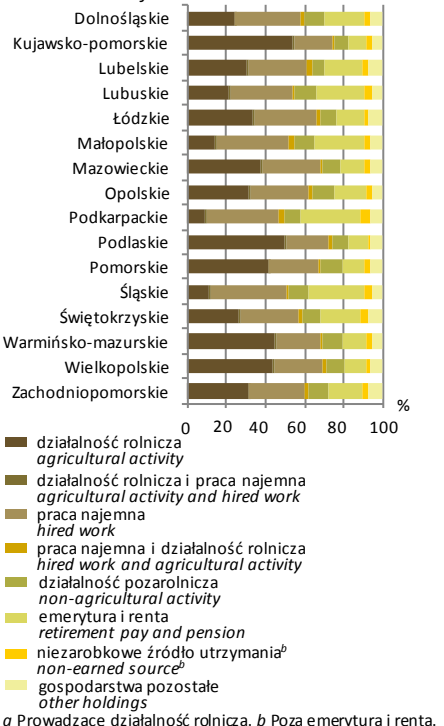

a Prowadzące działalność rolniczą. *b* Poza emeryturą i rentą.
a Conducting agricultural activity. b Excluding retirement pay and pensions.

dochody z emerytur i rent wahał się od 19,8% w województwie kujawsko-pomorskim do 49,0% w województwie podkarpackim, a w układzie podregionów od 18,5% w podregionie ciechanowsko-płockim do 51,7% w podregionie krośnieńskim.

Wykres 35. Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego[a] na obszarach wiejskich według głównego źródła dochodu w roku gospodarczym 2009/10 (w %)

Chart 35. Structure of households with a holder of natural person's holding[a] in rural areas by mine source of income in the farming year 2009/10 (in %)

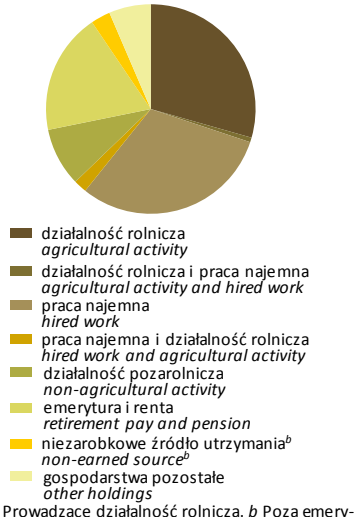

a Prowadzące działalność rolniczą. *b* Poza emeryturą i rentą.
a Conducting agricultural activity. b Excluding retirement pay and pensions.

Gospodarstwa domowe, w których wystąpiły dochody z działalności pozarolniczej największy odsetek stanowiły w województwach opolskim (23,6%) i śląskim (23,2%) oraz w podregionach: rybnickim (32,6%), szczecińskim (26,9%), częstochowskim i gorzowskim (po 25,9%).

Analizując strukturę gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według **głównego źródła utrzymania** można zauważyć, że największy odsetek stanowiły gospodarstwa domowe dla których najważniejszym źródłem utrzymania były dochody z pracy najemnej (30,6%). Sytuacja taka miała miejsce w 6 województwach, tj.: śląskim, małopolskim, podkarpackim, dolnośląskim, lubuskim i świętokrzyskim. W pozostałych województwach głównym źródłem dochodu były dochody z działalności rolniczej. W 2 województwach, tj. kujawsko-pomorskim i podlaskim co drugie gospodarstwo domowe deklarowało, że dochody z działalności rolniczej stanowią ponad 50% ich dochodu. Należy zauważyć, że w województwie podkarpackim jedynie 9,1% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego jako główne źródło utrzymania wskazało ten rodzaj dochodu.

Mapa 14. Udział gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, w których ponad 50% dochodów stanowią dochody z działalności rolniczej w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów w roku gospodarczym 2009/10

Map 14. Share of households with a holder of natural person's holdings in which more than 50% of income from agricultural activity in total number of agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions in the farming year 2009/10

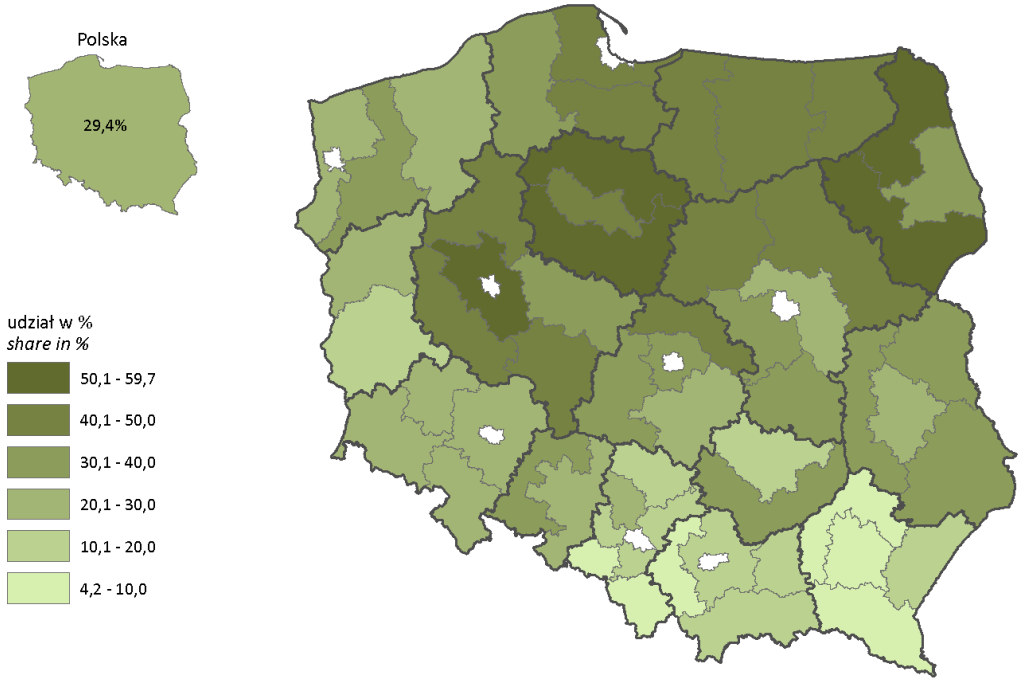

Odsetek gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich dla których głównym źródłem dochodu była emerytura i renta stanowił 18,7%. Ich udział w układzie regionalnym kształtował się od 9,2% w województwie kujawsko-pomorskim do 31,2% w województwie podkarpackim.

Gospodarstwa domowe, dla których głównym źródłem dochodów były dochody z działalności pozarolniczej stanowiły 9,0%. Największy ich odsetek wystąpił w województwach lubuskim (11,5%) i opolskim (11,3%), a najniższy w województwie lubelskim (7,0%).

Dochody z niezarobkowych źródeł stanowiły główne źródło utrzymania dla 3,0% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich. Najwięcej takich gospodarstw domowych wystąpiło w województwach lubuskim i podkarpackim (po 4,8%), najmniej w województwie wielkopolskim (1,6%).

Dla około 2% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego na obszarach wiejskich głównym źródłem utrzymania były dochody z pracy najemnej i działalności rolniczej. Biorąc pod uwagę ich zróżnicowanie terytorialne można zauważyć, że ich udział wahał się od 0,9% w województwie warmińsko-mazurskim do 3,3% w województwie podkarpackim.

Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego na obszarach wiejskich dla których głównym źródłem utrzymania były dochody z działalności rolniczej i pracy najemnej stanowiły 0,7%. Ich udział jedynie w województwie wielkopolskim ukształtował się na poziomie 1,0%.

Gospodarstwa rolne według klas wielkości ekonomicznej (ESU) i typów rolniczych[10]

Typ rolniczy i wielkość ekonomiczna zostały obliczone dla gospodarstw rolnych, które w dniu 30 VI 2010 r. prowadziły działalność rolniczą. Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego obliczona została w następujący sposób:

- na podstawie wyników PSR 2010 ustalono rodzaje upraw oraz gatunki i grupy produkcyjno-użytkowe zwierząt występujące w danym gospodarstwie rolnym;
- następnie przemnożono liczbę hektarów i/lub liczbę sztuk zwierząt przez odpowiedni współczynnik standardowej produkcji wyrażony w euro;
- otrzymane wielkości zsumowano uzyskując całkowitą standardową produkcję gospodarstwa rolnego, czyli wielkość ekonomiczną gospodarstwa wyrażoną w euro.

Wykres 36. Struktura gospodarstw rolnych[a] na obszarach wiejskich według klas wielkości ekonomicznej w 2010 r. (w %)
Stan w dniu 30 VI
Chart 36. Structure of agricultural holdings[a] in rural areas by economic size classes in 2010 (in %)
As of 30 VI

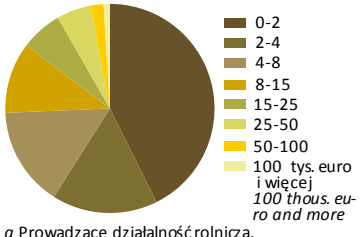

a Prowadzące działalność rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

Wśród ogółu gospodarstw rolnych, które 30 VI 2010 r. prowadziły działalność rolniczą na obszarach wiejskich ponad 40% należało do najniższej **klasy wielkości ekonomicznej** tj. 0-2 tys. euro. Znaczny odsetek stanowiły również gospodarstwa zaliczone do klasy wielkości ekonomicznej 2-4 tys. euro (16,3%), 4-8 tys. euro (15,3%) oraz 8-15 tys. euro (11,0%). Udział gospodarstw o wielkości ekonomicznej

[10] Przedstawiona w publikacji typologia gospodarstw rolnych została opracowana z wykorzystaniem wyników PSR 2010 oraz zestawów współczynników standardowej produkcji przygotowanych przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.

Wykres 37. Struktura gospodarstw rolnych[a] na obszarach wiejskich według klas wielkości ekonomicznej i województw w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI
Chart 37. Structure of agricultural holdings[a] in rural areas by economic size classes and voivodships in 2010
As of 30 VI

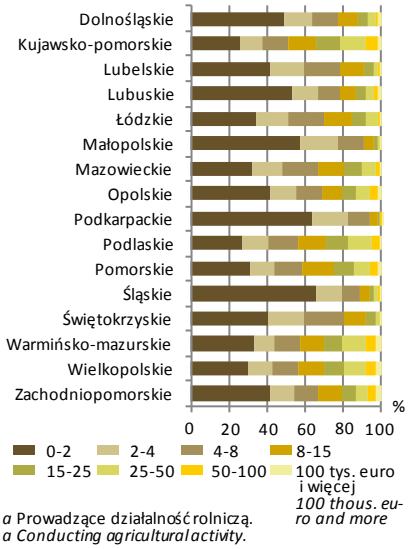

a Prowadzące działalność rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

powyżej 15 tys. euro stanowił 14,7%, z tego zaledwie 3,0% ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą należało do klasy powyżej 50 tys. euro. Struktura taka była charakterystyczna dla większości województw i podregionów. Na tym tle wyróżniały się województwa kujawsko-pomorskie i warmińsko-mazurskie, gdzie ponad 20% gospodarstw osiągnęło wielkość ekonomiczną powyżej 25 tys. euro. Także w podregionach: leszczyńskim, poznańskim, pilskim, grudziądzkim, elbląskim, suwalskim i włocławskim odsetek gospodarstw zaliczanych do tych klas wielkości ekonomicznej przekroczył 20%. Gospodarstwa najmocniejsze ekonomicznie, tj. o wielkości ekonomicznej przekraczającej 100 tys. euro, najwyższy odsetek stanowiły w województwie zachodniopomorskim (3,1%) i podregionach: poznańskim (4,1%), elbląskim i szczecińskim (po 3,5%), pilskim i leszczyńskim (po 3,4%).

Mapa 15. Udział gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej powyżej 25 tys. euro w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI
Map 15. Share of agricultural holdings of economic size above 25 thous. euro in total number of agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions in 2010
As of 30 VI

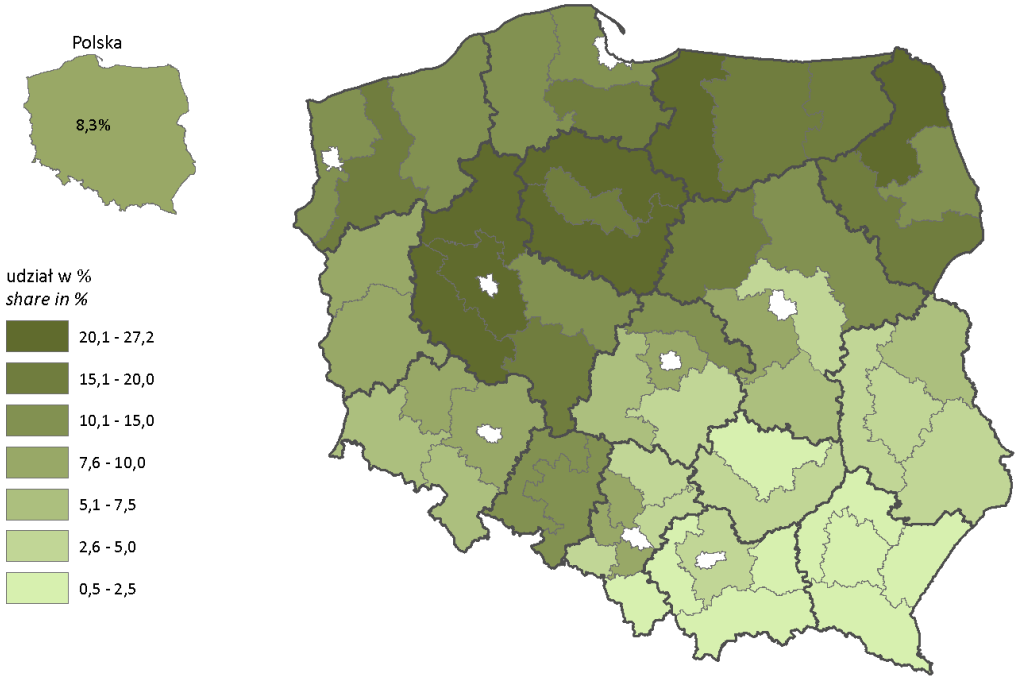

W strukturze gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według **typów rolniczych** przeważały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (39,1%).

Kolejne miejsce zajmowały gospodarstwa mieszane posiadające różne uprawy i zwierzęta (21,7%) oraz specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi (10,3%). Te 3 typy gospodarstw przeważały w większości województw i podregionów. Wyjątek stanowiły tu województwa: śląskie, opolskie, wielkopolskie, lubuskie, podkarpackie i dolnośląskie, gdzie na trzecim miejscu znalazły się gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi. Najmniej gospodarstw specjalizowało się w uprawach ogrodniczych (2,2%). Taka sytuacja miała miejsce w większości województw za wyjątkiem: wielkopolskiego, kujawsko-pomorskiego, śląskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i opolskiego.

W ujęciu regionalnym największy odsetek gospodarstw rolnych należących do typu:

- specjalizujące się w uprawach polowych odnotowano w województwach dolnośląskim (58,4%) i zachodniopomorskim (51,3%) oraz podregionach: wałbrzyskim (59,8%), jeleniogórskim i wrocławskim (58,6%);
- specjalizujące się w uprawach ogrodniczych – w województwach wielkopolskim (3,3%) i mazowieckim (3,2%) oraz podregionach radomskim (6,7%) i leszczyńskim (5,9%);
- specjalizujące się w uprawach trwałych – w województwach: lubelskim (7,9%), mazowieckim (7,3%) i świętokrzyskim (7,1%) oraz podregionie warszawskim zachodnim (32,7%);
- specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi – w województwach podlaskim (33,3%) i warmińsko-mazurskim (25,9%) oraz podregionach: suwalskim (39,4%), łomżyńskim (35,3%) i ełckim (32,0%);
- specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi – w województwach: śląskim (10,0%), opolskim (9,9%) i wielkopolskim (9,2%) oraz podregionach: rybnickim (16,1%), gliwickim (14,5%) i leszczyńskim (14,1%);

Wykres 38. Struktura gospodarstw rolnych[a] na obszarach wiejskich według typów rolniczych i województw w 2010 r.
Stan w dniu 30 VI

Chart 38. Structure of agricultural holdings[a] in rural areas by farm types and voivodships in 2010
As of 30 VI

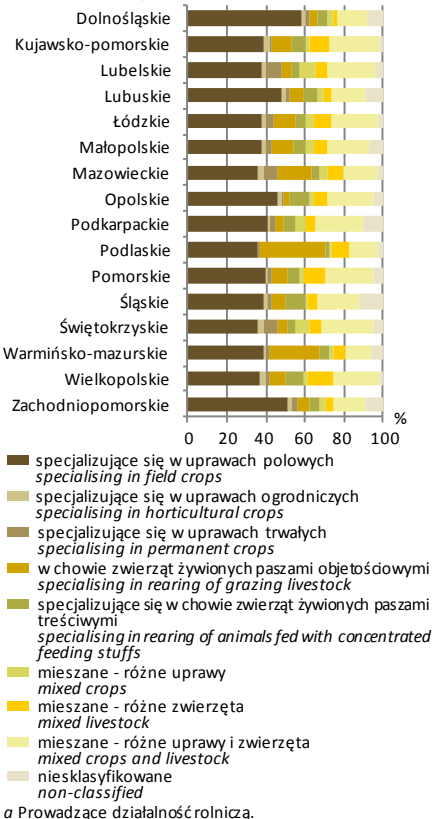

a Prowadzące działalność rolniczą.
a Conducting agricultural activity.

- mieszane – różne uprawy – w województwach lubelskim (7,8%) i świętokrzyskim (7,2%) oraz podregionie puławskim (12,7%);
- mieszane – różne zwierzęta – w województwach wielkopolskim (13,6%) i pomorskim (11,4%) oraz podregionach leszczyńskim (19,7%) i gdańskim (15,0%);
- mieszane – różne uprawy i zwierzęta – w województwach świętokrzyskim (27,1%) i kujawsko-pomorskim (25,6%) oraz podregionie gliwickim (28,5%).

3. Finansowanie obszarów wiejskich
Rural areas financing

Dochody i wydatki gmin[11]

W 2011 r. dochody gmin wiejskich[12] wyniosły 33,2 mld zł, co stanowiło 43,8% ogółu dochodów gmin w kraju. W porównaniu do 2007 r. wysokość dochodów gmin wiejskich wzrosła o blisko 35% (gmin ogółem o 33,0%). Sytuacja finansowa gmin wiejskich była znacznie zróżnicowana przestrzennie. Największymi łącznymi dochodami odznaczały się gminy wiejskie podregionów: nowosądeckiego (1,5 mld zł), ostrołęcko-siedleckiego (1,3 mld zł) i chełmsko-zamojskiego (1,0 mld zł), natomiast najniższymi – gliwickiego (117,2 mln zł) i sosnowieckiego (128,0 mln zł). W relacji do 2007 r. najwyższy wzrost dochodów gmin wiejskich odnotowano w podregionach: szczecińskim (o 49,7 %), sandomiersko-jędrzejowskim (o 48,3%), bialskim i suwalskim (po 47,2%). Najmniej wzrosły dochody gmin w podregionach: koszalińskim (o 18,5%), wrocławskim (o 19,6%) i białostockim (o 20,0%).

Mapa 16. Dochody gmin wiejskich według podregionów w 2011 r.
Map 16. Revenue of rural gminas by subregions in 2011

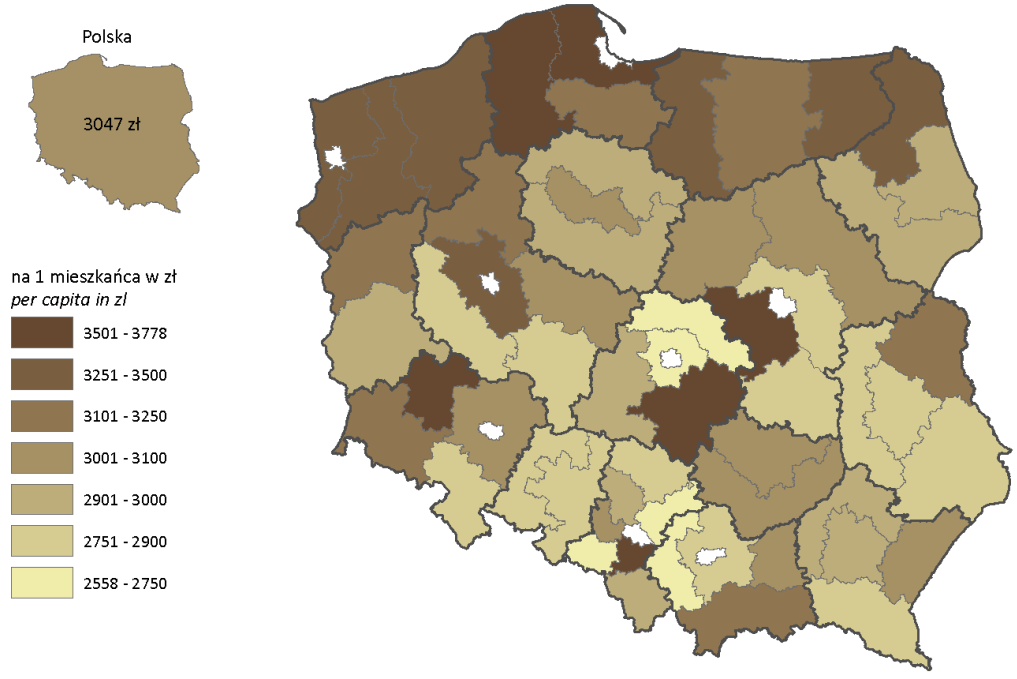

Na 1 mieszkańca gminy wiejskiej w 2011 r. przypadało przeciętnie 3047 zł dochodu gminy (o 755 zł więcej niż w 2007 r.). Kwota ta była wyższa o 121 zł od dochodu na 1 mieszkańca gmin ogółem. Najwyższe przeciętne dochody gmin wiejskich na osobę odnotowano w podregionach: tyskim (3778 zł), piotrkowskim (3764 zł), słupskim (3694 zł) i gdańskim (3607 zł), najniższe z kolei w sosnowieckim (2558 zł).

[11] W odróżnieniu od pozostałych rozdziałów, analiza została przeprowadzona według statusu prawnego gminy, w podziale na gminy wiejskie, miejsko-wiejskie i miejskie (bez miast na prawach powiatów).

[12] W 2011 r., w porównaniu do 2007 r., liczba gmin wzrosła o jedną z 2478 do 2479. W niewielkim stopniu zmieniła się struktura zbiorowości gmin. Liczba gmin wiejskich obniżyła się o 16 jednostek (1587 w 2007 r.), gmin miejskich o 1 jednostkę (307 w 2007 r.), co skutkowało wzrostem liczby gmin miejsko-wiejskich o 18 jednostek (584 w 2007 r.). Odpowiednio, przy wzroście liczebności populacji o ponad 544 tys. osób, nie uległa zmianom struktura rozmieszczenia ludności. Mieszkańcy gmin wiejskich (blisko 11 mln osób) stanowili łącznie 42,1% ogółu ludności gmin (z wyłączeniem miast na prawach powiatów). Występowały duże rozpiętości w układzie podregionów. Najwyższym udziałem ludności gmin wiejskich w ludności gmin ogółem (bez miast na prawach powiatów) charakteryzowały się podregiony: bialski, chełmsko-zamojski i bydgosko-toruński (ponad 70%), a najmniejszym – wałbrzyski, nyski i sosnowiecki (poniżej 19%).

Na przestrzeni analizowanych lat, wzrostowi dochodów towarzyszył wzrost wydatków gmin wiejskich (o 44,0%). Należy podkreślić, że wzrost wydatków był o ponad 9 p.proc. wyższy niż wzrost dochodów. Kwota wydatków gmin wiejskich w 2011 r. była więc o 5,2% większa niż kwota dochodów gmin i wyniosła 35,0 mld zł. Najwyższymi wartościami łącznych wydatków, podobnie jak w przypadku rozkładu łącznych dochodów gmin wiejskich, odznaczały się podregiony: nowosądecki (1,5 mld zł), ostrołęcko-siedlecki (1,3 mld zł) i chełmsko-zamojski (1,1 mld zł), najniższymi zaś gliwicki (112,6 mln zł) i sosnowiecki (129,7 mln zł).

Mapa 17. Wydatki gmin wiejskich według podregionów w 2011 r.
Map 17. Expenditure of rural gminas by subregions in 2011

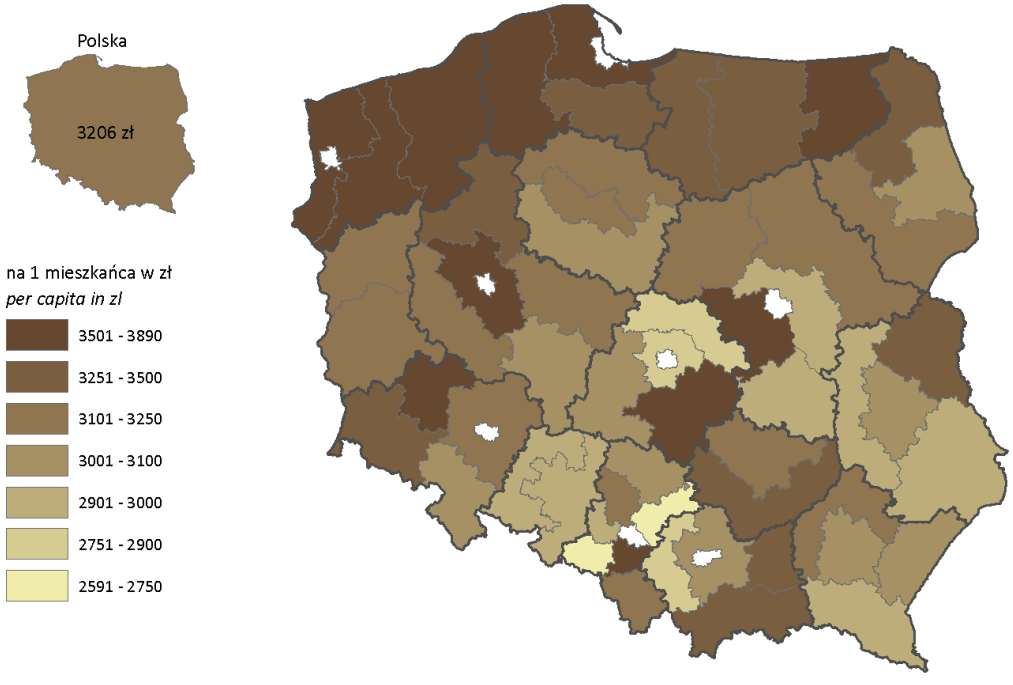

Kwota wydatków gmin wiejskich w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2011 r. była wyższa o 132 zł od wydatków przypadających na mieszkańca gmin ogółem i wyniosła 3206 zł. W układzie terytorialnym wysokość wydatków na 1 mieszkańca gminy wiejskiej wahała się od 2591 zł w podregionie sosnowieckim do 3890 zł w słupskim.

Wykres 39. Gminy[a] według relacji wyniku budżetowego do dochodów oraz według typów gmin w 2007 i 2011 r.
Chart 39. Gminas[a] by relation budget result to revenue and by types of gminas in 2007 and 2011

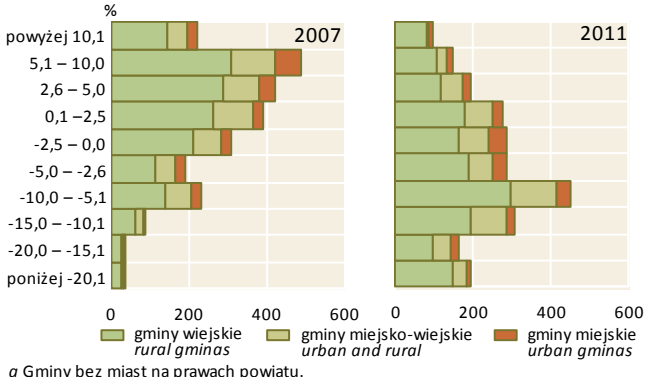

a Gminy bez miast na prawach powiatu.
a Gminas excluding cities with powiat status.

Nadwyżka wydatków nad dochodami w 2011 r. spowodowała, iż wynik budżetów gmin wiejskich zamknął się deficytem w wysokości 1,7 mld zł, co znalazło odzwierciedlenie prawie we wszystkich podregionach. Jedynie w 3 z nich, zlokalizowanych na terenie województwa śląskiego (podregiony: tyski, gliwicki i rybnicki), wynik budżetów gmin wiejskich był dodatni. Najwyższym deficytem odznaczały się podregiony: nowosądecki (minus 72,4 mln zł), krakowski (minus 65,2 mln zł), chełmsko-zamojski

(minus 61,8 mln zł) i poznański (minus 61,7 mln zł). Na uwagę zasługuje fakt, że 4 lata wcześniej, wśród 58 podregionów obejmujących gminy wiejskie, ujemny wynik budżetów gmin wystąpił jedynie w 12. W 2007 r. relacja wyniku budżetowego do dochodu była dodatnia dla ok. 60% gmin wiejskich, w 2011 r. tylko dla ok. 30% gmin.

Struktura dochodów gmin

Wykres 40. Struktura dochodów gmin[a] w 2011 r.
Chart 40. Structure of revenue of gminas[a] in 2011

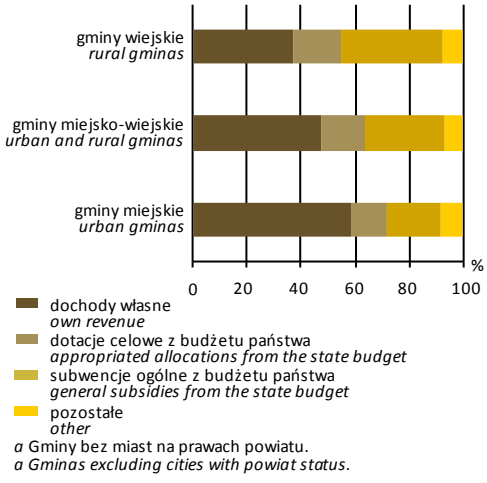

a Gminy bez miast na prawach powiatu.
a Gminas excluding cities with powiat status.

W strukturze dochodów gmin wiejskich w 2011 r. największy udział posiadały subwencje ogólne z budżetu państwa (37,4%). Dochody własne[13] stanowiły 37,1%, a dotacje celowe z budżetu państwa 17,8%. W gminach miejskich struktura ta kształtowała się odmiennie. Najważniejszą pozycję w ich budżecie zajmowały dochody własne (58,6%), kolejną pozycję stanowiły subwencje ogólne z budżetu państwa (19,8%) i wreszcie dotacje celowe z budżetu państwa (13,4%). Struktura dochodów gmin miejskich była korzystniejsza od struktury dochodów gmin wiejskich, na co wpływ miał przede wszystkim wyższy (o 21,5 p.proc.) udział dochodów własnych traktowany jako wskaźnik określający samodzielność finansową samorządów lokalnych. Należy podkreślić, że struktura dochodów gmin wiejskich w porównaniu z 2007 r. nie uległa większym zmianom i nadal w dużej mierze zależała od wpływów z budżetu państwa.

Mapa 18. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin wiejskich według podregionów w 2011 r.
Map 18. Share of own revenue in total revenue of rural gminas by subregions in 2011

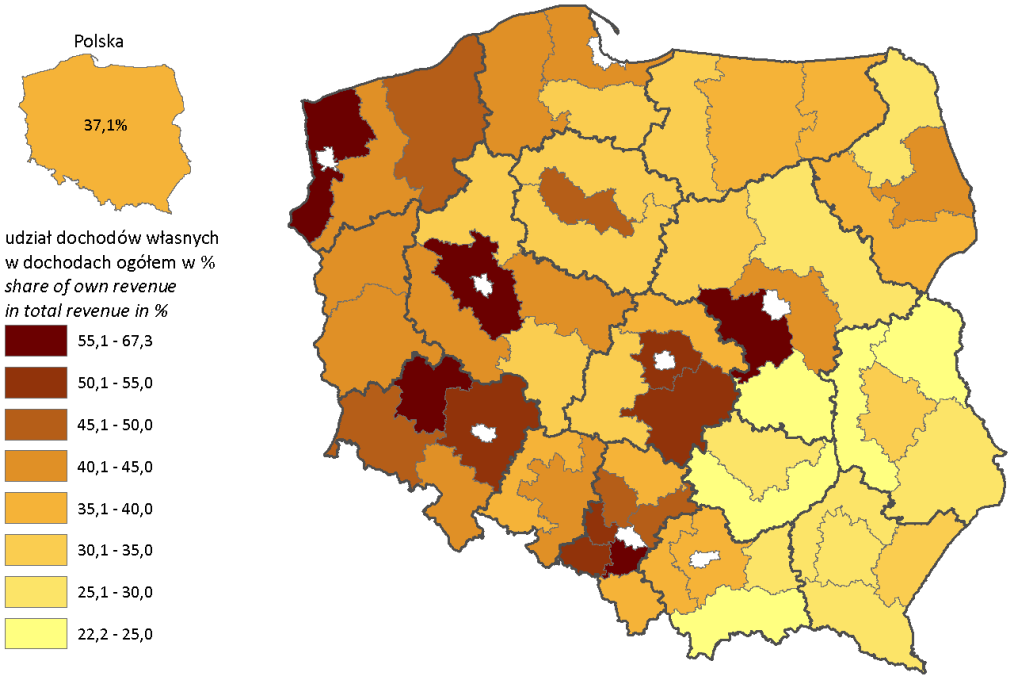

[13] Dochód własny gmin tworzą: dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych stanowiących dochód budżetu państwa; wpływy z podatków oraz opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, w tym m.in. podatek od nieruchomości, podatek rolny, podatek od czynności cywilnoprawnych itp.; dochody z majątku, np. dochody z najmu i dzierżawy oraz środki na dofinansowanie zadań własnych z innych źródeł.

Największym udziałem subwencji ogólnych w dochodach ogółem gmin wiejskich w 2011 r. charakteryzowały się podregiony: radomski (48,0%), nowosądecki (47,9%) i puławski (47,5%), a najmniejszym podregiony legnicko-głogowski (21,2%) i poznański (21,7%). Wysoki udział subwencji ogólnych podregionów: puławskiego, radomskiego i nowosądeckiego przełożył się na niski udział dochodów własnych w budżetach gmin wiejskich położonych na ich terenie. Z kolei w przypadku podregionu poznańskiego, w którym udział subwencji ogólnych był jednym z najniższych, odnotowano największy spośród wszystkich gmin wiejskich udział dochodów własnych. Duży udział dochodów własnych wystąpił również w podregionach tyskim (62,1%) i warszawskim zachodnim (61,4%).

Największy odsetek w dochodach własnych gmin wiejskich w 2011 r. stanowiły dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych stanowiących dochód budżetu państwa (32,0%, tj. 4,0 mld zł), w tym przeważały wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych. Drugim pod względem wielkości udziału był podatek od nieruchomości, który stanowił 27,4% (3,4 mld zł) dochodów własnych gmin wiejskich. W relacji do 2007 r. zmalały udziały obu składowych dochodów własnych gmin wiejskich, odpowiednio o 1,1 p.proc. i o 1,7 p.proc. Kolejną pozycję dochodów własnych stanowiły dochody z tytułu podatku rolnego wynoszące w 2011 r. 5,5%, tj. 678,2 mln zł (w 2007 r. – 6,6%).

Wykres 41. Struktura dochodów własnych gmin[a] w 2011 r.
Chart 41. Structure of own revenue of gminas[a] in 2011

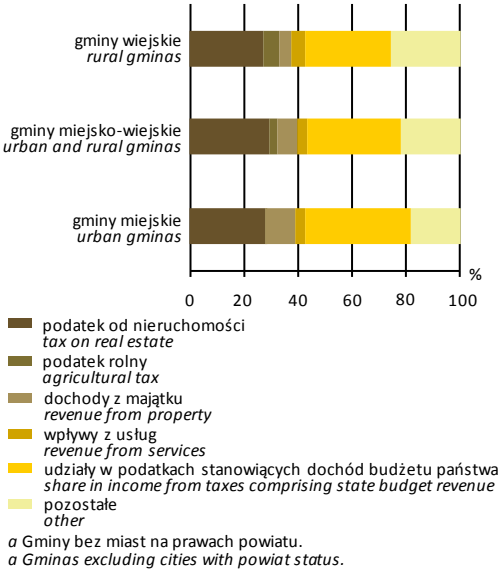

a Gminy bez miast na prawach powiatu.
a Gminas excluding cities with powiat status.

Odsetek dochodów z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych w dochodach własnych gmin wiejskich oscylował w granicach od 19,4% w podregionie stargardzkim do 52,1% w sosnowieckim. We wszystkich podregionach w budżetach gmin wiejskich, wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych przewyższały wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych. Udział podatku dochodowego od osób prawnych w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa był największy w gminach wiejskich w 2 podregionach, tj. tyskim (21,8%) i piotrkowskim (21,6%).

W ujęciu regionalnym, najwyższy udział dochodów z tytułu podatku od nieruchomości w dochodach własnych gmin wiejskich odnotowano w podregionach: nyskim (38,6%), legnicko-głogowskim i piotrkowskim (po 38,3%) oraz opolskim (38,1%). Najniższym takim udziałem odznaczały się podregiony krakowski (16,3%) i puławski (16,6%). Z kolei podatek rolny miał największy udział w podregionie chełmsko-zamojskim (17,1%), a najmniejszy w tyskim (0,9%) i bielskim (1,0%).

W analizowanym roku dochody z majątku w dochodach własnych gmin wiejskich wyniosły 602,0 mln zł i stanowiły 4,9%. Należy podkreślić, że było to prawie o 20% mniej środków finansowych w relacji do 2007 r., co więcej, spadek zaobserwowano jedynie w tej grupie dochodów gmin wiejskich. Najwyższym ich udziałem w 2011 r. odznaczał się podregion stargardzki (18,4%), najniższym zaś radomski (2,7%).

Wpływy z usług miały taki sam udział w dochodach własnych budżetów gmin wiejskich jak dochody z majątku. Największą wartość tego udziału zanotowano w podregionach: rzeszowskim (13,1%), radomskim (11,1%) i sieradzkim (10,1%), a najmniejszą w podregionie gliwickim (0,1%).

Struktura wydatków gmin

W 2011 r. wydatki gmin wiejskich wyniosły 35,0 mld zł i było to 43,9% ogółu wydatków gmin w kraju (bez miast na prawach powiatu). W strukturze wydatków gmin wiejskich w 2011 r. 76,0% (26,6 mld zł) stanowiły wydatki bieżące (w kraju – 77,1%), zaś pozostałe 24,0% (8,4 mld zł) wydatki majątkowe. W ujęciu regionalnym w 2011 r. udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem wykazywał znaczne zróżnicowanie. Największy taki udział odnotowano w podregionie szczecińskim (35,8%), a najniższy w nyskim (16,5%).

Wskaźnik udziału wydatków bieżących w dochodach ogółem gmin wiejskich w 2011 r. wyniósł 80% i w ujęciu podregionów oscylował od 68% w podregionie szczecińskim do 87% w nyskim.

W strukturze wydatków gmin wiejskich według działów klasyfikacji budżetowej w 2011 r., podobnie jak w gminach ogółem, największy udział miały wydatki na oświatę i wychowanie – 36,0% (spadek o 2,6 p.proc. wobec 2007 r.), pomoc społeczną – 15,8% (spadek o 3,2 p.proc.), administrację publiczną – 10,1% (spadek o 1,1 p.proc.) oraz transport i łączność – 9,3% (wzrost o 0,8 p.proc.). Na działy te przeznaczono łącznie 24,9 mld zł, tj. 71,2% wydatków gmin wiejskich. Najwyższy, bo ponad 40% udział wydatków na oświatę i wychowanie w wydatkach ogółem gmin wiejskich, zarejestrowano w 5 podregionach: rybnickim, gliwickim, oświęcimskim, krakowskim i nyskim. Najmniejszym natomiast udziałem wyróżnił się podregion stargardzki (29,2%). Udział wydatków na pomoc społeczną oscylował od 7,7% w podregionie tyskim do 25,1% w elbląskim. Wskaźnik ten w przypadku wydatków na administrację publiczną przyjął najwyższą wartość w podregionach gliwickim i łódzkim (po 13,3%), a najniższą w podregionach: nowosądeckim, tarnobrzeskim i tarnowskim (po 7,8%). W ujęciu podregionów najwyższy udział wydatków na transport i łączność wystąpił w gminach wiejskich podregionów: sosnowieckiego (16,0%), poznańskiego (15,6%) i tarnowskiego (14,7%), najniższy zaś podregionu stargardzkiego (4,6%).

Wykres 42. Struktura wydatków gmin wiejskich w 2011 r.
Chart 42. Structure of expenditure of rural gminas in 2011

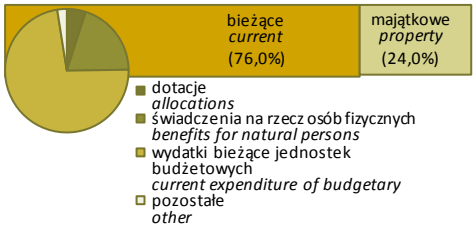

Wykres 43. Struktura wydatków gmin[a] według działów w 2011 r.
Chart 43. Structure of expenditure of gminas[a] by division in 2011

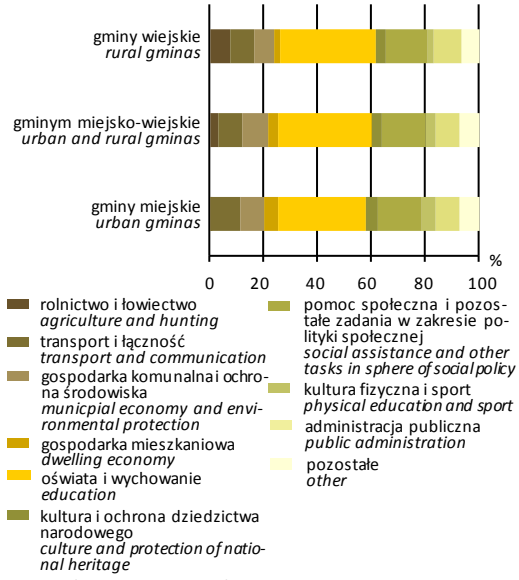

a Gminy bez miast na prawach powiatu.
a Gminas excluding cities with powiat status.

Wydatki w dziale „Rolnictwo i łowiectwo" stanowiły 7,6% wydatków gmin wiejskich i w porównaniu do 2007 r. kwota przeznaczona na ten cel wzrosła ponad dwukrotnie. Prawie we wszystkich podregionach w 2011 r. budżety gmin wydały więcej środków na ten dział niż 4 lata wcześniej. Odwrotną sytuację zanotowano jedynie w 5 podregionach: oświęcimskim, sieradzkim, rzeszowskim, rybnickim i sosnowieckim.

Pomimo tego, że w 2011 r. wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wzrosły ponad 1,5-krotnie w odniesieniu do 2007 r., to nadal ich udział był nieznaczny i wynosił 3,1% (wzrost o 0,5 p.proc.). Najwyższym takim wskaźnikiem charakteryzował się podregion legnicko-głogowski (6,8%),

najniższym natomiast radomski (1,6%). W porównaniu do sytuacji sprzed 4 lat, o 1,1 p.proc. wzrósł także udział wydatków na kulturę fizyczną i sport w wydatkach ogółem gmin wiejskich i przyjął wartość 2,6%, ale był mniejszy o 0,8 p.proc. od przeciętnego takiego wskaźnika dla kraju. W większości podregionów wydatki na ten cel były wyższe w 2011 r. niż w 2007 r., jedynie w 4 odnotowano ich spadek, tj. w podregionach: rybnickim, gorzowskim, poznańskim i tyskim.

Mapa 19. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem gmin wiejskich według podregionów w 2011 r.

Map 19. Share of property expenditure in total expenditure of rural gminas by subregions in 2011

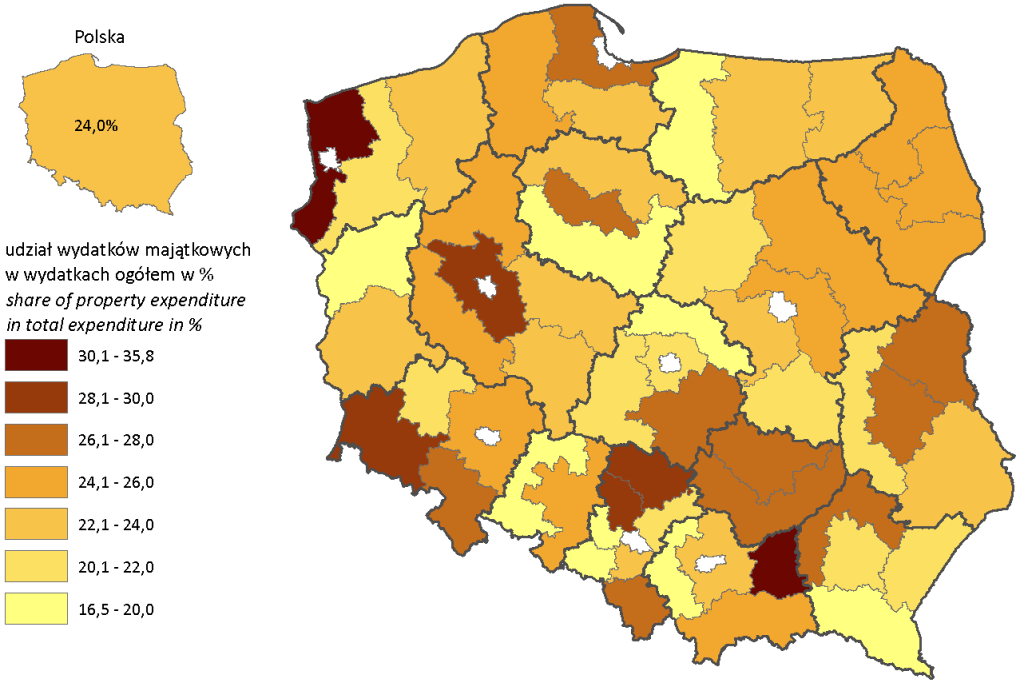

Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych

W 2011 r. w budżetach gmin wiejskich środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych wyniosły 2,9 mld zł. Kwota ta stanowiła 45,6% ogólnej wartości środków w całym kraju.

Udział środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w dochodach gmin wiejskich wahał się od 5,6% w województwie zachodniopomorskim do 13,3% w województwie świętokrzyskim. Znaczny odsetek, powyżej 10%, stanowiły one również w województwach: podlaskim, lubelskim, śląskim i warmińsko-mazurskim. Także w większości podregionów położonych na terenach tych województw, środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych stanowiły powyżej 10% dochodów gminy.

Na 1 mieszkańca gminy wiejskiej w 2011 r. przypadało przeciętnie 270 zł środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych. Na tym tle wyróżniały się województwa świętokrzyskie i podlaskie, gdzie na mieszkańca przypadało odpowiednio 404 i 391 zł. Z kolei najmniej środków na osobę odnotowano w województwach kujawsko-pomorskim (187 zł) i zachodniopomorskim (191 zł). W ujęciu podregionów wartość tego wskaźnika wahała się od 101 zł w podregionie poznańskim do 537 zł w podregionie suwalskim.

Programy wsparcia wsi i rolnictwa

Od momentu uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej polska wieś korzysta ze wsparcia w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, Europejskiej Polityki Spójności oraz Wspólnej Polityki Rybołówstwa. Działania dotyczące wspólnej polityki rolnej finansowane są z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (programy rozwoju obszarów wiejskich) i Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (interwencje w zakresie regulacji rynków rolnych, refundacje w przypadku wywozu produktów rolnych do państw trzecich i płatności bezpośrednie) oraz ze środków krajowych. W ramach Europejskiej Polityki Spójności mieszkańcy obszarów wiejskich mogą korzystać z pomocy Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności.

Mapa 20. Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w gminach wiejskich według podregionów w 2011 r.
Map 20. Revenue for the financing and co-financing of EU programs and projects in rural gminas by subregions in 2011

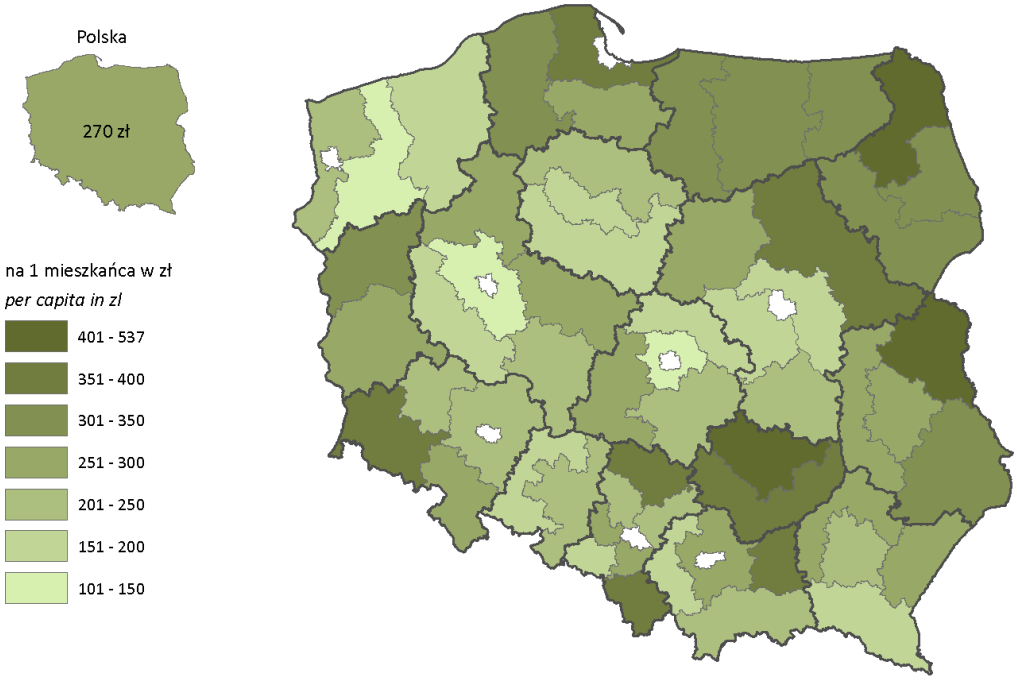

Płatności bezpośrednie

W ramach stosowanych w Polsce systemów wsparcia bezpośredniego w 2011 r. realizowane były: jednolita płatność obszarowa i krajowe uzupełniające płatności obszarowe, obejmujące: płatność do chmielu, płatność do innych roślin, płatności zwierzęce, przejściową płatność z tytułu owoców miękkich, specjalną płatność do upraw roślin strączkowych i motylkowatych drobnonasiennych, specjalną płatność do krów, specjalną płatność do owiec, oddzielną płatność z tytułu owoców i warzyw – płatność do pomidorów oraz oddzielną płatność z tytułu cukru.

W Kampanii 2011 złożono 1,4 mln wniosków o jednolitą płatność obszarową przy zadeklarowaniu 14,1 mln ha gruntów. Agencja Restrukturyzacja i Modernizacji Rolnictwa wypłaciła producentom rolnym 9,9 mld zł, co stanowiło 69,8% ogółu płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego Kampanii 2011 i 29,2% ogółu jednolitych płatności obszarowych Kampanii 2007-2011.

Liczba złożonych wniosków o dofinansowanie i kwota zrealizowanych płatności w poszczególnych województwach i podregionach były ściśle związane z wielkością powierzchni użytków rolnych na danym terenie. Najwięcej wniosków o dofinansowanie oraz najwyższe kwoty wsparcia pozyskali bowiem rolnicy z województw: mazowieckiego, wielkopolskiego i lubelskiego, a więc województw o największych areałach użytków rolnych. Łącznie w tych 3 województwach w ramach Kampanii 2011 złożono 37,1% ogółu wniosków o jednolitą płatność obszarową (504,3 tys.) i pozyskano 35,1% ogółu środków wypłaconych na ten cel. Z kolei najmniejsze wsparcie otrzymali rolnicy z województw o najmniejszych powierzchniach użytków rolnych, tj. śląskiego i lubuskiego (5,3% ogólnej kwoty jednolitej płatności obszarowej w kraju).

W ramach krajowych uzupełniających płatności obszarowych Kampanii 2011 złożono 2,1 mln wniosków, a najwięcej z nich dotyczyło płatności do innych roślin (56,2%) oraz płatności zwierzęcych (25,2%). W Kampanii 2011 łącznie złożono wnioski o dopłaty do 12,0 mln ha gruntów, 372,5 tys. szt. zwierząt oraz 12,4 mln t buraków. Podczas Kampanii 2011 Agencja zrealizowała wypłaty na łączną kwotę 4,3 mld zł, z tego 22,2% środków pochodziło z dofinansowania z Unii Europejskiej. Środki wypłacone w Kampanii 2011 stanowiły 19,4% płatności uzupełniających wypłaconych w ramach Kampanii 2007-2011. Najwięcej środków przeznaczonych zostało na płatności do innych roślin (60,5%), płatności z tytułu cukru (16,3%) oraz płatności zwierzęce (16,1%). Także w strukturze płatności zrealizowanych w większości województw i podregionów największy odsetek stanowiły te trzy rodzaje dofinansowania. Wyjątek stanowiły tu województwa: małopolskie, podkarpackie i śląskie, gdzie obok płatności do innych roślin oraz płatności zwierzęcych znaczny odsetek stanowiły płatności do krów. Sytuacja taka miała również miejsce w większości podregionów położonych na terenie tych województw (za wyjątkiem przemyskiego i rybnickiego), jak również w podregionie kieleckim. Z kolei w podregionach: koszalińskim, puławskim, radomskim i warszawskim wschodnim duży udział posiadały płatności z tytułu owoców miękkich, a w podregionach: gorzowskim, piotrkowskim, słupskim, starogardzkim i suwalskim specjalne płatności do upraw roślin strączkowych i motylkowatych drobnonasiennych.

Wykres 44. Struktura płatności uzupełniających w ramach systemów wsparcia bezpośredniego w Kampanii 2011
Stan w dniu 30 VI 2012 r.
Chart 44. Structure of complementary payments in the scope of direct payment schemes in Campaign 2011
As of 30 VI 2012

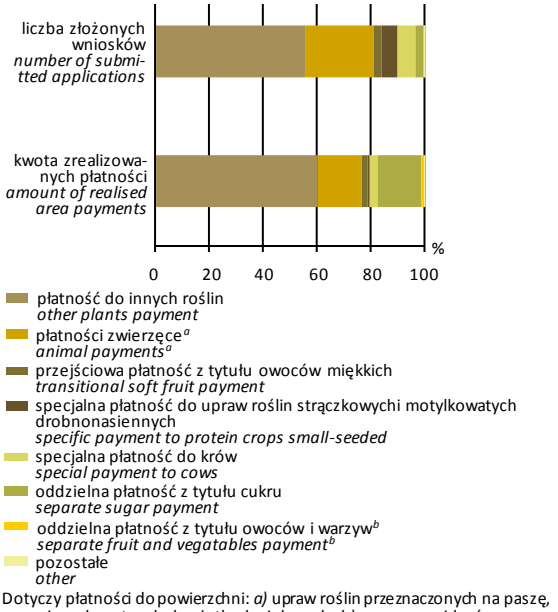

Dotyczy płatności do powierzchni: *a)* upraw roślin przeznaczonych na paszę, uprawianych na trwałych użytkach zielonych; *b)* upraw pomidorów.
It concerns the payment to surface of: a) the plants' tillages designed on fodder, grown on durable green uses; b) tomatoes' tillages.

Podobnie, jak w przypadku jednolitej płatności obszarowej, tak i w przypadku płatności uzupełniających, najwięcej wniosków złożyli rolnicy z województw lubelskiego (16,1%) oraz mazowieckiego (14,2%), a najwyższe kwoty wsparcia uzyskali rolnicy z województw: wielkopolskiego (13,4% ogółu środków), mazowieckiego (12,0%) oraz lubelskiego (11,5%). Najmniej wniosków złożono

w województwach: lubuskim (1,1%), zachodniopomorskim (1,5%) i opolskim (1,8%), a najmniej środków zostało skierowanych na wsparcie rolników w województwach śląskim (2,2%) i lubuskim (2,4%).

Mapa 21. Kwota zrealizowanych płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego według podregionów w Kampanii 2011
Stan w dniu 30 VI 2012 r.
Map 21. Amount of realised area payments in the scope of direct payment schemes by subregions in Campaign 2011
As of 30 VI 2012

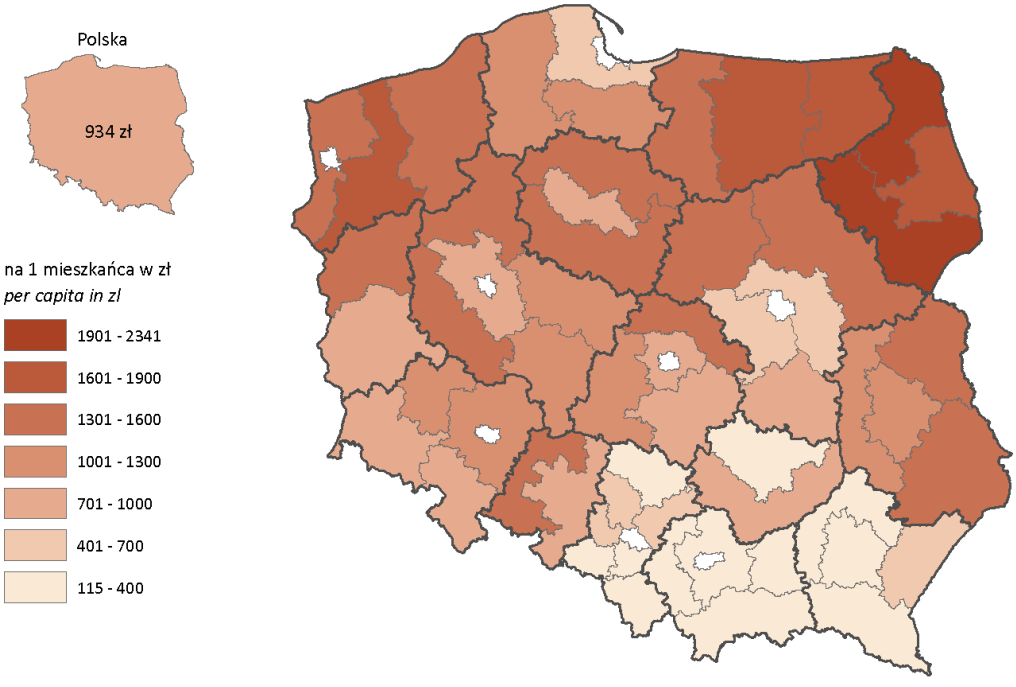

W ramach systemów wsparcia bezpośredniego na 1 mieszkańca obszarów wiejskich przypadało 934 zł zrealizowanych płatności. W ujęciu regionalnym wartość tego wskaźnika wahała się od 115 zł w podregionie bielskim województwa śląskiego do 2341 zł w podregionie suwalskim województwa podlaskiego. Wysoką wartość osiągnął on również w położonym na terenie województwa podlaskiego podregionie łomżyńskim (2154 zł). W pozostałych podregionach jego wartość nie przekroczyła 2 tys. zł.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013)

Od uruchomienia PROW 2007-2013, z Programu skorzystało 1,1 mln beneficjentów, do których przekazano płatności w kwocie 35,8 mld zł, w tym środki z EFRROW stanowiły 75,9%. Przeciętna kwota dofinansowania dla 1 beneficjenta wynosiła 34,0 tys. zł. W strukturze realizacji działań w ramach PROW 2007-2013, największa wartość środków od momentu uruchomienia Programu wypłacona została na działanie *Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)*

Wykres 45. Struktura zrealizowanych płatności[a] w ramach PROW 2007-2013 według działań
Stan w dniu 30 VI 2012 r.
Chart 45. Structure of realised payments[a] of RPD 2007-2013 by measures
As of 30 VI 2012

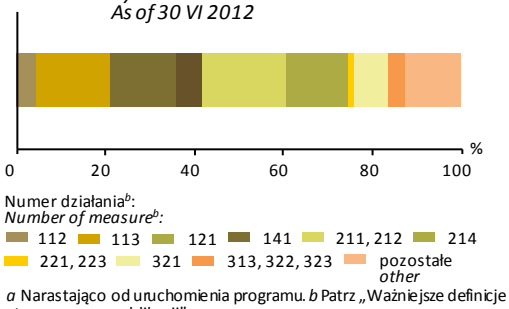

a Narastająco od uruchomienia programu. *b* Patrz „Ważniejsze definicje stosowane w publikacji".
a Increasing since using the programme. b See "Major definitions used in publication".

oraz na działanie *Renty strukturalne.* Łącznie wydatki na te dwa cele stanowiły ponad 35% środków wypłaconych do końca 2011 r. Znaczny odsetek stanowiły również wydatki na działania: *Modernizacja gospodarstw rolnych* (14,5%), *Program rolnośrodowiskowy* (13,8%) oraz *Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej* (7,7%). Struktura wydatkowania środków z PROW 2007-2013 w poszczególnych województwach była zbliżona do ogólnokrajowej.

Instrumenty krajowe wspierające rozwój rolnictwa i przetwórstwa produktów rolnych

Instrumentami krajowymi wspierającymi sektor rolny są również dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych udzielane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W 2011 r. banki współpracujące z ARiMR udzieliły łącznie 14,7 tys. kredytów inwestycyjnych na ogólną kwotę 3,1 mld zł. W porównaniu do 2007 r. było to o ponad 35% mniej kredytów. Jednak łączna suma wypłaconych środków była mniejsza jedynie o 4,1%. W wyniku czego w 2011 r. średnio na 1 kredyt przypadło o ponad 50% więcej środków niż w 2007 r.

Wykres 46. Struktura kredytów inwestycyjnych z dopłatami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w 2007 i 2011 r.

Chart 46. Structure of investment credits with subsidies from Agency of Restructuring and Modernisation of Agriculture in 2007 and 2011

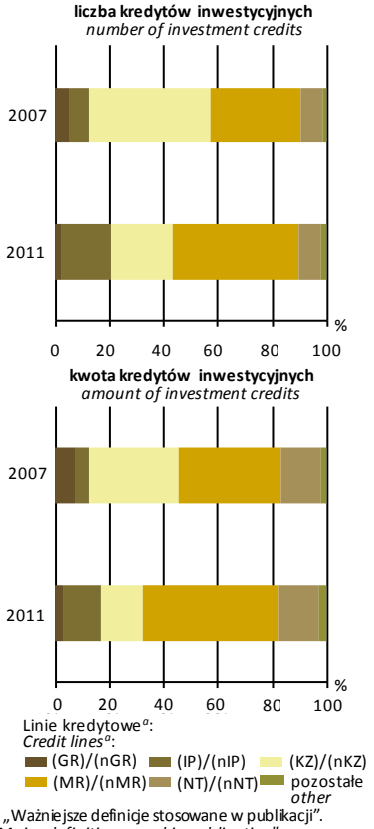

a Patrz „Ważniejsze definicje stosowane w publikacji".
a See "Major definitions used in publication".

W strukturze preferencyjnych kredytów inwestycyjnych w 2007 r. przeważały kredyty zaciągnięte na utworzenie lub urządzenie gospodarstw rolnych przez osoby, które nie przekroczyły 40 roku życia[14] (46,4% ogółu udzielonych kredytów), a w 2011 r. kredyty na zakup gruntów rolnych (44,6%). Kredyty na utworzenie lub urządzenie gospodarstw rolnych przez osoby, które nie przekroczyły 40 roku życia były drugie pod względem zainteresowania kredytobiorców w 2011 r. Łącznie tylko na te dwa cele w 2011 r. wypłacono ponad 70% ogółu środków, przy czym więcej na kredyty dla osób, które nie przekroczyły 40 roku życia. Około 15% środków wypłacono na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie nowych technologii produkcji w rolnictwie, w tym wytwarzania surowców do produkcji bioetanolu i biokomponentów, zapewniających wysoką jakość produktu lub w zakresie dostosowania produkcji zwierzęcej do wymogów sanitarnych, ochrony środowiska i utrzymywania zwierząt. Wartość kredytów w ramach pozostałych linii kredytowych nie przekroczyła 8% dopłat udzielonych przez ARiMR w 2011 r.

[14] Pożyczki te pozwoliły młodym rolnikom m.in. na: budowę budynków inwentarskich, zakup maszyn, urządzeń i ciągników rolniczych, kombajnów oraz zwierząt stada podstawowego.

Projekty realizowane w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013[15]

Łączna wartość podpisanych umów o dofinansowanie w ramach NSRO 2007-2013 na projekty realizowane w gminach wiejskich[16] do końca 2011 r. wyniosła 69,3 mld zł (w gminach miejskich – 147,6 mld zł, a w miejsko-wiejskich – 55,8 mld zł), z czego 80,0% stanowiły wydatki kwalifikowane. Na 1 mieszkańca gmin wiejskich przypadało – 6356 zł, gmin miejsko-wiejskich – 6340 zł, a gmin miejskich – 7842 zł. Największą wartość wskaźnik ten osiągnął w gminach wiejskich województw położonych w zachodniej części kraju, tj. lubuskim (14574 zł) i zachodniopomorskim (12074 zł) oraz podregionie gliwickim województwa śląskiego (29826 zł) i podregionie lubuskim (22069 zł). Najmniej na 1 mieszkańca przypadało w województwach lubelskim (4291 zł) i kujawsko-pomorskim (4450 zł) oraz podregionach sieradzkim województwa łódzkiego (2459 zł) i rybnickim województwa śląskiego (2600 zł). Analiza terytorialna wskaźnika pokazuje, że w większości województw w gminach wiejskich w podregionach zlokalizowanych wokół miast wojewódzkich wartość realizowanych projektów przypadająca na 1 mieszkańca jest większa niż w podregionach położonych peryferyjnie.

Udział środków z Unii Europejskiej w całkowitej wartości podpisanych umów o dofinansowanie dla projektów realizowanych w gminach wiejskich wyniósł 65,5%. Środki prywatne stanowiły 18,4% ogólnej wartości, środki z budżetu jednostek samorządu terytorialnego – 7,8%, z innych krajowych środków publicznych – 4,6%, a z budżetu państwa – 3,7%.

Najwięcej środków na projekty realizowane w gminach wiejskich zostało przeznaczonych na dofinansowanie umów w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Regionalnych Programów Operacyjnych – odpowiednio 33,3 mld zł (w gminach miejskich – 64,9 mld zł, a w miejsko-wiejskich – 25,5 mld zł) i 24,1 mld zł (46,8 mld zł, 19,4 mld zł), co łącznie stanowiło 82,7% wartości całkowitej podpisanych umów o dofinansowanie na projekty realizowane w gminach wiejskich. Najmniejszy udział środków miał Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej dedykowany 5 województwom: lubelskiemu, podkarpackiemu, podlaskiemu, świętokrzyskiemu i warmińsko-mazurskiemu (1,8%). Należy zauważyć, że w strukturze wartości projektów według programów operacyjnych, dla projektów realizowanych w gminach wiejskich odnotowano większy udział środków dla Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz Regionalnych Programów Operacyjnych niż dla gmin miejskich. Mniejszy udział niż w gminach miejskich stanowiły środki przeznaczone na projekty realizowane w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka i Rozwój Polski Wschodniej.

W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na projekty realizowane w gminach wiejskich najwięcej środków zostało przeznaczonych w województwie małopolskim (5077,2 mln zł) i położonym na jego terenie podregionie tarnowskim (3417,7 mln zł) oraz województwie śląskim (3134,5 mln zł) i podregionie gdańskim województwa pomorskiego (1916,5 mln zł), zaś najmniej w województwach opolskim (394,7 mln zł) i lubelskim (757,5 mln zł). W podregionie przemyskim i leszczyńskim w gminach wiejskich nie realizowano żadnych projektów. Na 1 mieszkańca najwięcej środków przypadało w gminach wiejskich położonych w zachodniej części kraju, tj. w województwach lubuskim (10879 zł) i zachodniopomorskim (8362 zł) oraz podregionie gliwickim województwa śląskiego

[15] Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 (NSRO) to dokument strategiczny określający priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007–13. Źródłem danych dot. funduszy unijnych jest system informatyczny KSI SIMIK 07-13. Prezentowane dane należy traktować jako przybliżone, wyliczane w następujący sposób: Województwa mają udziały proporcjonalnie w ramach projektu: udział województwa = kwota projektu dzielona przez liczbę województw (na obszarze których realizowany jest ten projekt); Powiaty mają udziały proporcjonalnie, ale w ramach swojego województwa: udział powiatu = kwota udziału województwa dzielona przez liczbę powiatów (na obszarze których realizowany jest ten projekt) w ramach danego województwa; Gminy mają udziały proporcjonalnie, ale w ramach swojego powiatu: udział gminy = kwota udziału powiatu dzielona przez liczbę gmin (na obszarze których realizowany jest ten projekt) w ramach danego powiatu.

[16] Miejsce realizacji projektu zgodnie z umową o dofinansowanie.

(26020 zł) i podregionie gorzowskim województwa lubuskiego (19785 zł), a najmniej w województwach lubelskim (723 zł) i opolskim (1606 zł) oraz podregionie łódzkim (0,30 zł) i podregionie sandomiersko-jędrzejowskim województwa świętokrzyskiego (121 zł).

Mapa 22. Wartość całkowita projektów realizowanych w ramach NSRO 2007-2013 w gminach wiejskich według podregionów
Stan w dniu 31 XII 2011 r.
Map 22. Total value of projects implemented within the national strategic reference framework 2007-2013 in rural gminas by subregions
As of 31 XII 2011

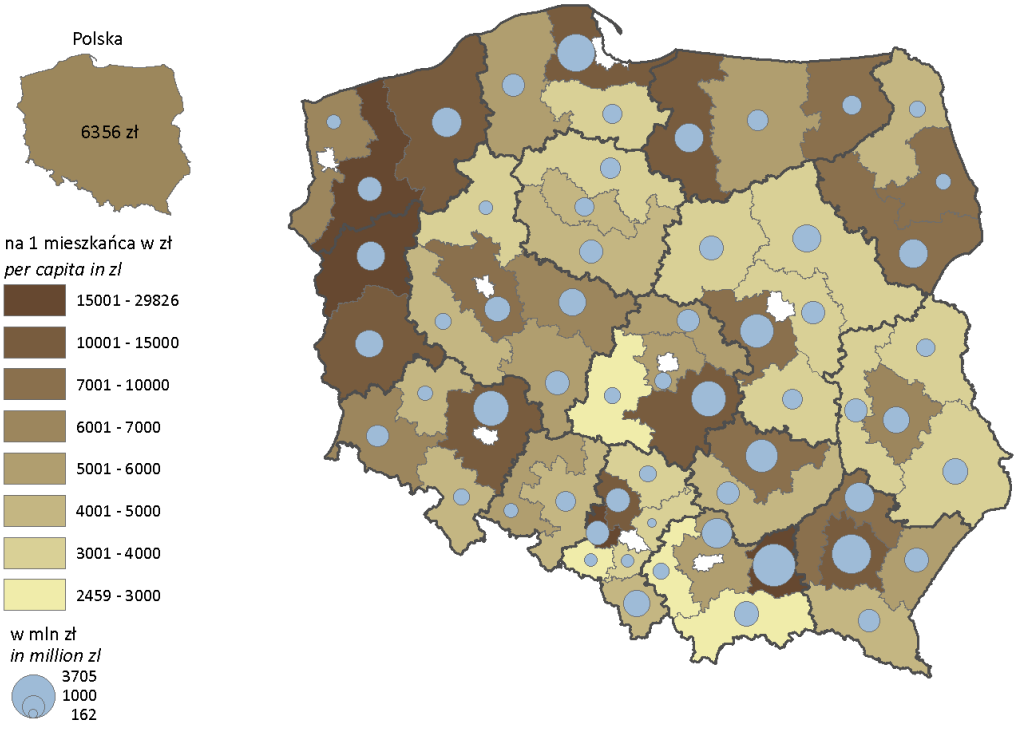

Z Regionalnych Programów Operacyjnych najwięcej środków przeznaczonych zostało na dofinansowanie projektów realizowanych w gminach wiejskich w województwie mazowieckim (2897,1 mln zł) i położonym na jego terenie podregionie ostrołęcko-siedleckim (969,4 mln zł) oraz województwie lubelskim (2557,1 mln zł) i podregionie lubelskim (920,2 mln zł), zaś najmniej w województwach opolskim (556,4 mln zł) i zachodniopomorskim (575,1 mln zł) oraz podregionach gliwickim i tyskim województwa śląskiego (odpowiednio 61,6 mln zł i 135,2 mln zł). Najwięcej środków na 1 mieszkańca otrzymało województwo warmińsko-mazurskie – 3797 zł i położony na jego terenie podregion ełcki – 4753 zł oraz województwo lubuskie – 3279 zł i podregion

Wykres 47. Struktura wartości projektów według programów operacyjnych
Stan w dniu 31 XII 2011 r.
Chart 47. Structure of value of projects by operational programmes
As of 31 XII 2011

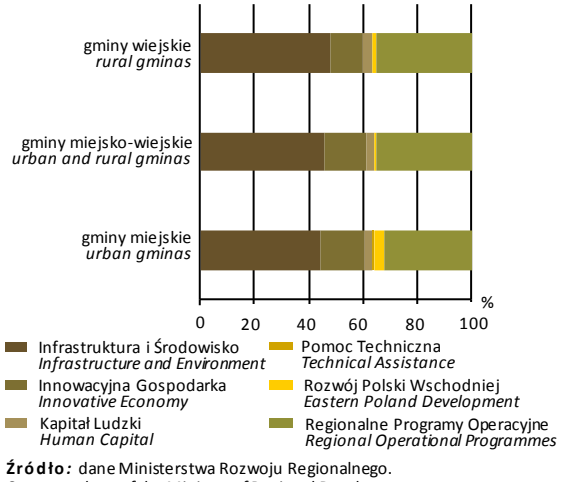

Źródło: dane Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.
Source: *data of the Ministry of Regional Development.*

lubelski – 3975 zł. Natomiast najmniejsze dofinansowanie na 1 mieszkańca przypadało w województwach południowej część kraju, tj. małopolskim – 1339 zł i śląskim – 1631 zł. Wśród podregionów na 1 mieszkańca najmniej środków skierowanych zostało do podregionu warszawskiego zachodniego województwa mazowieckiego (1143 zł) oraz podregionów oświęcimskiego i krakowskiego województwa małopolskiego (po ok. 1250 zł).

Największą wartość środków na projekty realizowane w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w gminach wiejskich odnotowano w województwach mazowieckim (286,4 mln zł) i małopolskim (263,8 mln zł) oraz podregionie nowosądeckim województwa małopolskiego (115,4 mln zł) i podregionie kieleckim województwa świętokrzyskiego (94,6 mln zł), a najmniej w województwach opolskim (41,4 mln zł) i lubuskim (45,2 mln zł) oraz podregionie gliwickim województwa śląskiego (10,0 mln zł) i podregionie białostockim województwa podlaskiego (10,2 mln zł). Na 1 mieszkańca gmin wiejskich najwięcej środków przypadało na projekty realizowane w gminach wiejskich województw położonych w północnej części kraju tj. zachodniopomorskiego (491 zł) i warmińsko-mazurskiego (413 zł) oraz podregionów szczecińskiego (661 zł) i stargardzkiego (648 zł) województwa zachodniopomorskiego. Najmniej środków na 1 mieszkańca przypadło w województwach wielkopolskim (159 zł) i podkarpackim (162 zł) oraz podregionach leszczyńskim (112 zł) i kaliskim (126 zł) województwa wielkopolskiego.

Z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka największa wartość projektów realizowanych w gminach wiejskich dotyczyła województw mazowieckiego (1075,4 mln zł) i łódzkiego (906,4 mln zł) oraz podregionu piotrkowskiego województwa łódzkiego (697,7 mln zł) i podregionu łomżyńskiego województwa podlaskiego (685,7 mln zł). Najmniej funduszy otrzymały województwa lubuskie (45,6 mln zł) i kujawsko-pomorskie (152,8 mln zł) oraz podregiony sosnowiecki (0,2 mln zł) i rybnicki (3,5 mln zł) województwa śląskiego – sytuacja taka miała miejsce również w przypadku wartości na 1 mieszkańca. Najwięcej na 1 mieszkańca przypadało w województwie podlaskim (2335 zł) i położonym na jego terenie podregionie łomżyńskim (3600 zł) oraz województwie łódzkim (1235 zł) i podregionie stargardzkim (3251 zł) województwa zachodniopomorskiego.

Wśród województw, do których jest skierowany Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej, najwięcej środków przekazano na projekty realizowane w gminach wiejskich województw podkarpackiego (540,7 mln zł) i lubelskiego (258,1 mln zł) oraz podregionu przemyskiego województwa podkarpackiego (464,4 mln zł) i podregionu chełmsko-zamojskiego województwa lubelskiego (208,9 mln zł), a najmniej – województwa podlaskiego (82,2 mln zł) i podregionu krośnieńskiego województwa podkarpackiego (3,9 mln zł). Z kolei na 1 mieszkańca najwięcej środków przypadało w gminach wiejskich województw warmińsko-mazurskiego (604 zł) i podkarpackiego (592 zł) oraz położonych na ich terenach podregionach ełckim (1875 zł) i przemyskim (2236 zł), zaś najmniej w województwach podlaskim (228 zł) i świętokrzyskim (232 zł) oraz podregionach krośnieńskim (17 zł) i rzeszowskim województwa podkarpackiego (121 zł).

Analizując wartość projektów realizowanych w gminach wiejskich według podregionów i programów operacyjnych warto zwrócić uwagę na podregiony, w których łączna wartość realizowanych projektów jest niska, jednak dla wybranych programów operacyjnych charakteryzują się one jednymi z najwyższych wartości w kraju. Sytuacja taka miała miejsce w gminach wiejskich

Wykres 48. Wartość całkowita projektów realizowanych w ramach NSRO 2007-2013 na 1 mieszkańca w gminach wiejskich według programów operacyjnych i podregionów
Stan w dniu 31 XII 2011 r.
Chart 48. Total value of projects implemented within the National Strategic Reference Framework 2007--2013 per capita in rural gminas by operational programs and subregions
As of 31 XII 2011

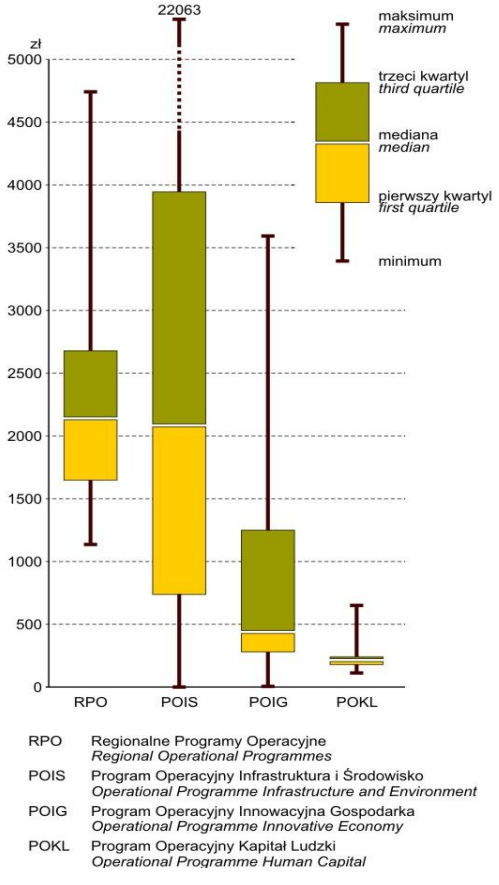

RPO Regionalne Programy Operacyjne
Regional Operational Programmes
POIS Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
Operational Programme Infrastructure and Environment
POIG Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka
Operational Programme Innovative Economy
POKL Program Operacyjny Kapitał Ludzki
Operational Programme Human Capital

podregionu słupskiego i sieradzkiego, które pomimo niskiej ogólnej wartości realizowanych projektów wyróżniały się wśród innych podregionów wysoką wartością projektów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, zaś podregiony nyski, leszczyński, stargardzki i łomżyński – w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka.

Analiza rozkładu wartości projektów przypadającej na 1 mieszkańca gmin wiejskich, według podregionów i programów operacyjnych, wskazuje, że najmniejszą rozpiętością charakteryzuje się ogólna wartość projektów realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Z kolei wartości tego wskaźnika dla projektów realizowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych przyjmują rozkład najbardziej zbliżony do normalnego. Co więcej, najwyższymi wartościami projektów w ramach RPO, w porównaniu do innych programów, charakteryzują się podregiony, na terenie których realizowane są projekty o najniższej wartości. W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko występuje największa rozpiętość wartości wskaźnika oraz największa liczba podregionów, na terenie których łączna wartość projektów na 1 mieszkańca przekroczyła 5000 zł.

4. Środowisko naturalne
Environment

Użytkowanie ziemi

Według danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii w 2010 r. obszary wiejskie zajmowały 29,1 mln ha, co stanowiło 93,1% powierzchni kraju. W porównaniu do 2002 r. ich powierzchnia zmniejszyła się o prawie 31 tys. ha, na co wpływ miało nadanie statusu miasta 20 miejscowościom wiejskim oraz korekta granic administracyjnych miast. Największy w tym udział miało województwo podkarpackie. Powierzchnia obszarów wiejskich w tym województwie zmalała w wyniku prowadzonego od 2006 r. sukcesywnego przyłączania terenów wiejskich do miasta Rzeszowa oraz nadania, w latach 2008-2010, statusu miasta 4 miejscowościom wiejskim. Duży przyrost terenów wiejskich dotyczył jedynie województwa małopolskiego, co było wynikiem zmiany w 2008 r. charakteru gminy Szczawnica z miejskiego na miejsko-wiejski.

Wykres 49. Powierzchnia[a] obszarów wiejskich w latach 2002-2010
Stan w dniu 31 XII
Chart 49. Area[a] of rural areas in 2002-2010
As of 31 XII

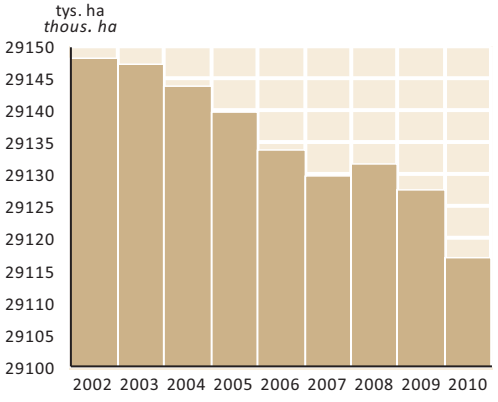

a Według ewidencji geodezyjnej; obszar lądowy (łącznie z wodami śródlądowymi) oraz część morskich wód wewnętrznych.
a According to geodetic register; land area (including inland waters) and part of internal waters.

Mapa 23. Powierzchnia obszarów wiejskich według kierunków wykorzystania i województw w 2010 r.
Stan w dniu 1 I
Map 23. Rural areas by directions of land use and voivodships in 2010
As of 1 I

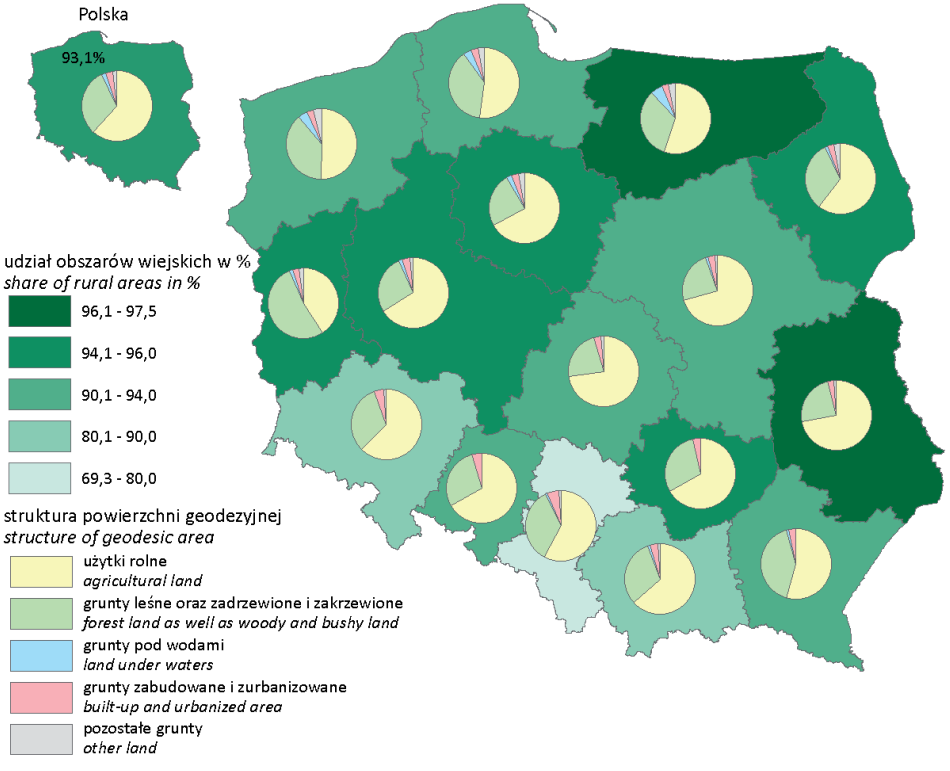

Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.
Source: *data of the Head Office of Geodesy and Cartography.*

Udział obszarów wiejskich w powierzchni poszczególnych województw jest zróżnicowany, co w znacznym stopniu wynika z uwarunkowań historycznych. Najwyższą wartością tego wskaźnika odznaczały się województwa warmińsko-mazurskie (97,5%) i lubelskie (96,1%), a najniższą śląskie (69,3%). Spadek udziału terenów wiejskich wystąpił w 11 województwach, w 4 utrzymał się na identycznym poziomie, a jedynie w województwie małopolskim zanotowano minimalny jego wzrost.

W 2010 r. 60,5% powierzchni kraju stanowiły użytki rolne (18,9 mln ha). Od lat jest to najbardziej powszechny kierunek wykorzystania gruntów, jednak w porównaniu do 2002 r. ich powierzchnia zmniejszyła się o 230,9 tys. ha głównie w wyniku przeznaczania gruntów na cele produkcji leśnej, zbiorniki wodne, przejmowania terenów pod budownictwo mieszkaniowe i usługowe miast, tworzenia zakładów przemysłowych, rozbudowywania krajowej i lokalnej sieci komunikacyjnej itp.

Wykres 50. Struktura powierzchni geodezyjnej według kierunków wykorzystania w 2010 r.
Stan w dniu 1 I
Chart 50. Structure of geodesic area by directions of land use in 2010
As of 1 I

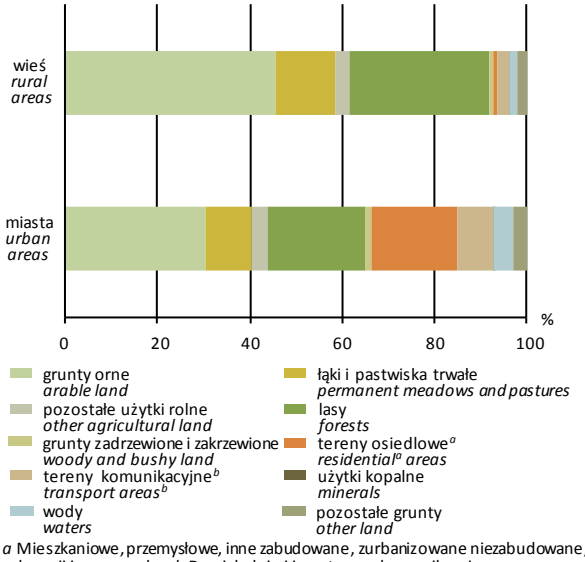

a Mieszkaniowe, przemysłowe, inne zabudowane, zurbanizowane niezabudowane, rekreacji i wypoczynku. *b* Drogi, koleje i inne tereny komunikacyjne.
a Residential, industrial, other built-up, urbanized non-built-up, recreation and leisure. b Roads, railway and other transport areas.

Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.
Source: *data of the Head Office of Geodesy and Cartography.*

W powierzchni obszarów wiejskich w 2010 r. użytki rolne zajmowały 18,0 mln ha (61,8%). Prawie we wszystkich województwach grunty te obejmowały ponad połowę ich terenu. Największym ich udziałem wyróżniły się województwa: łódzkie (72,5%), lubelskie (71,4%) i mazowieckie (70,6%), najmniejszym zaś województwo lubuskie (41,0%).

W strukturze użytków rolnych obszarów wiejskich dominują grunty orne, które w 2010 r. zajmowały 13,3 mln ha, tj. 74,0% powierzchni. W województwach: kujawsko-pomorskim, opolskim oraz wielkopolskim udział gruntów ornych przekroczył 80%.

Powierzchnia łąk trwałych w 2010 r. wynosiła 2,2 mln ha i zajmowała drugie miejsce pod względem wielkości udziału w użytkach rolnych obszarów wiejskich (12,0%). W analizowanym roku największy udział łąk trwałych w użytkach rolnych odnotowano w województwie lubuskim (17,9%) i podlaskim (17,0%), a najniższy w kujawsko-pomorskim (7,1%).

W strukturze użytków rolnych terenów wiejskich, sady zajmowały 1,5% powierzchni (270,3 tys. ha). Najwyższy udział tej formy użytkowania ziemi w powierzchni użytków rolnych odnotowano w województwach: świętokrzyskim (3,8%), mazowieckim (3,4%) i małopolskim (3,3%). Województwo warmińsko-mazurskie odznaczało się najniższą wartością omawianego wskaźnika (0,2%).

Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione w 2010 r. stanowiły 31,1% powierzchni obszarów wiejskich (9,0 mln ha). Od 2003 r. teren ten zwiększył się o 308,9 tys. ha. Wzrost powierzchni gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych wystąpił w każdym z województw. Do gruntów leśnych zalicza się nie tylko lasy, które zajmują 29,8% powierzchni obszarów wiejskich, ale także grunty związane z gospodarką leśną. Największą lesistością charakteryzowało się województwo lubuskie (50,2%), najmniejszą zaś łódzkie (21,8%). Z kolei w ujęciu podregionów, najwyższym udziałem lasów

w powierzchni ogółem obszarów wiejskich odznaczały się podregiony położone w południowej i zachodniej części Polski: krośnieński (51,2%), gorzowski (50,7%) i zielonogórski (49,8%), najmniejszym skierniewicki (10,7%) i lubelski (14,5%).

W 2010 r. zalesiono 5,8 tys. ha użytków rolnych i nieużytków zlokalizowanych na obszarach wiejskich, czyli ponad 3 razy mniejszą powierzchnię niż w 2002 r. Najintensywniej prace prowadzono w podregionie elbląskim, w którym zalesiono 630,0 ha, ostrołęcko-siedleckim – 356,9 ha i olsztyńskim – 351,4 ha.

Mapa 24. Lesistość i zalesienia obszarów wiejskich według podregionów w 2010 r.
Stan w dniu 31 XII
Map 24. Forest cover and afforestations by subregions in 2010
As of 31 XII

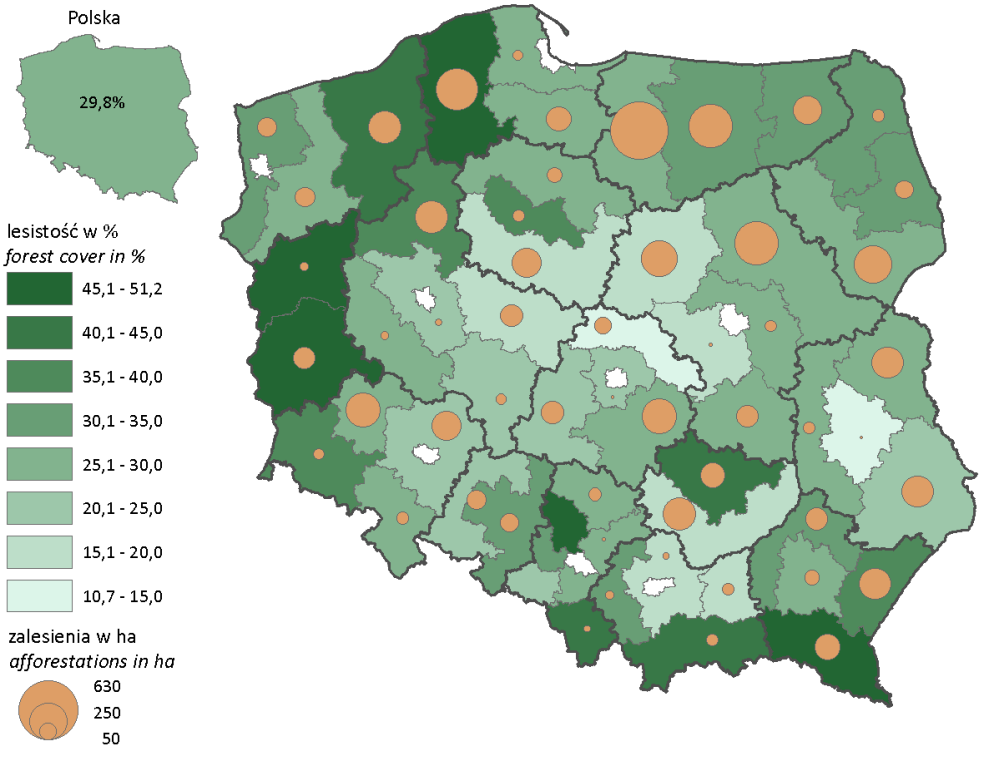

Grunty zabudowane i zurbanizowane w 2010 r. zajmowały 1,6 mln ha, z tego 974,5 tys. ha (62,9%) zlokalizowanych było na terenach wiejskich. Udział omawianych gruntów na obszarach wiejskich w 2010 r. wynosił 3,3% (w miastach – 26,8%). W strukturze gruntów zabudowanych i zurbanizowanych obszarów wiejskich, tereny mieszkaniowe zajmowały 10,7% (w miastach – 30,2%), a przemysłowe – 3,2% (w miastach – 14,0%). Najwyższy udział w omawianych gruntach na obszarach wiejskich miały drogi – 66,8% (w miastach – 21,7%).

Analizując udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w ogólnej powierzchni obszarów wiejskich w układzie województw można zauważyć, że w 2010 r. najbardziej zurbanizowanym województwem było województwo śląskie, gdzie udział ten wyniósł 5,3%. Najniższy wskaźnik odnotowano w województwie lubelskim (2,7%).

Ochrona przyrody

W 2010 r. różnymi formami ochrony przyrody było objętych 10,1 mln ha, czyli 32,4% powierzchni kraju. Dane te obejmują również tę cześć obszarów Natura 2000, która mieści się w granicach innych terenów prawnie chronionych. Powierzchnia objęta ochroną przyrody na przestrzeni ostatnich lat nie ulegała większym zmianom. W jej strukturze w 2010 r. ponad 95% stanowiły obszary chronionego krajobrazu i parki krajobrazowe. Na terenie Polski znajdują się 23 parki narodowe, które zajmują powierzchnię 314,5 tys. ha, czyli 1,0% powierzchni kraju.

Wykres 51. Struktura powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej[a] w 2010 r.
Stan w dniu 31 XII
Chart 51. Structure of legally protected areas possessing unique environmental value[a] in 2010
As of 31 XII

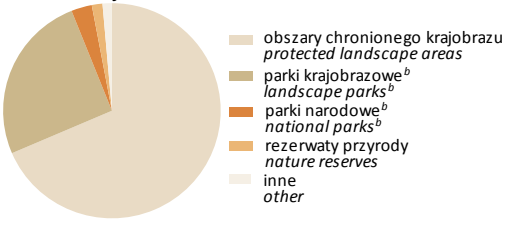

a W 2010 r. łącznie z tą częścią obszarów Natura 2000, która mieści się w granicach obszarów prawnie chronionych. *b* Bez otuliny.
a In 2010 including this part of Natura 2000 sites, which is located within the legally protected areas. b Excluding buffor zones.

W układzie województw, największym udziałem powierzchni chronionej w powierzchni ogółem wyróżniały się województwa świętokrzyskie (64,5%) i małopolskie (52,0%), najniższym zaś dolnośląskie (18,5%) i łódzkie (19,7%).

Rekultywacja

Według stanu na koniec 2010 r., 61,2 tys. ha gruntów wymagało rekultywacji. W porównaniu do 2002 r. ich powierzchnia zmniejszyła się o 9,7 tys. ha. Najwięcej omawianych gruntów znajdowało się w województwach wielkopolskim (9,6 tys. ha) i dolnośląskim (6,0 tys. ha), a najmniej w lubuskim (1,5 tys. ha), małopolskim i podkarpackim (po 1,8 tys. ha). W 2010 r. w 11 województwach odnotowano mniejszą powierzchnię gruntów wymagających rekultywacji niż w 2002 r., a w województwie podkarpackim areał ten zmalał o połowę. W pozostałych województwach, tj.: lubuskim, pomorskim, świętokrzyskim, łódzkim i podlaskim powierzchnia opisywanych gruntów była nieco większa niż 8 lat wcześniej.

Zieleń ogólnodostępna

W relacji do 2004 r. znacząco zwiększył się obszar zorganizowanych terenów zieleni na obszarach wiejskich, tj. z 5,1 tys. ha do 9,4 tys. ha w 2010 r. Liczba parków spacerowo-wypoczynkowych zwiększyła się w tym okresie z 550 do 857 (o 56%), a zieleńców z 1916 do 3712 (o 94%).

Ponad 40% parków na obszarach wiejskich położonych było w województwach wielkopolskim (250 parków) i zachodniopomorskim (113 parków). Należy zaznaczyć, że w 2010 r. istniały parki na terenach wiejskich województw podlaskiego i małopolskiego, gdzie 6 lat wcześniej tej formy zagospodarowania terenu nie odnotowano.

Na obszarach wiejskich w 2010 r. funkcjonowało 3,7 tys. zieleńców, które zajmowały ponad 2,5 tys. ha. Najwięcej było ich w 4 województwach: wielkopolskim, pomorskim, dolnośląskim i zachodniopomorskim, łącznie 2,2 tys., tj. ponad 60% takich obiektów na obszarach wiejskich w kraju. Najmniej zieleńców znajdowało się w województwach świętokrzyskim i podlaskim.

W ostatnich latach, na obszarach wiejskich, wystąpiły znaczne wahania w liczbie nasadzeń i ubytków drzew i krzewów. W 2010 r. zasadzono 68,3 tys. drzew i 103,9 tys. krzewów, zaś ubyło 64,6 tys. drzew i 90,8 tys. krzewów, co oznacza wzrost liczby drzew na obszarach wiejskich o 3,7 tys.,

a krzewów o 13,2 tys. W przypadku drzew w połowie województw liczba ubytków przerosła liczbę nasadzeń, a w przypadku krzewów w 3 województwach. Należy podkreślić, że w 2010 r. zasadzono nieco ponad 50% więcej drzew i krzewów niż w 2004 r., odnotowując jednocześnie ponad trzykrotnie wyższy ubytek w drzewostanie i dwudziestokrotny ubytek krzewów.

Melioracje

Według stanu na dzień 31 XII 2010 r. długość rzek w Polsce wynosiła ponad 74,2 tys. km, w tym ponad połowa ich długości (40,5 tys. km) poddana była regulacji. Najwyższy udział (nieco ponad 70%) uregulowanych odcinków rzek cechował województwa: opolskie, podlaskie i lubelskie, a najmniejszy pomorskie (35,7%).

Wały ochronne na koniec 2010 r. miały długość 8,4 tys. km, zabezpieczając przed powodzią obszar o powierzchni 1,1 mln ha. W porównaniu do 2002 r. długość wałów zmniejszyła się o 31 km. Najdłuższym systemem wałów charakteryzowały się województwa dolnośląskie (1,3 tys. km) i małopolskie (1,0 tys. km), zaś najkrótszym podlaskie (31 km). Największym obszarem chronionym przez wały przeciwpowodziowe wyróżniły się województwa dolnośląskie (155,0 tys. ha) i pomorskie (141,0 tys. ha).

W 2010 r. w każdym województwie, oprócz pomorskiego, znajdowały się zbiorniki wodne służące nawadnianiu użytków rolnych, których łączna pojemność wynosiła 2,7 mln m^3. Największą łączną pojemność miały zbiorniki znajdujące się na terenach województw: lubelskiego (664,3 tys. m^3), podlaskiego (595,1 tys. m^3) i wielkopolskiego (577,8 tys. m^3).

W Polsce w omawianym roku znajdowały się 583 stacje pomp odwadniających, które obsługiwały łącznie 600,6 tys. ha użytków rolnych. Najwięcej tych urządzeń było w województwie zachodniopomorskim (134), a największy areał przez nie chroniony odnotowano w województwie pomorskim (111,6 tys. ha).

Gospodarka ściekowa

Według stanu na dzień 31 XII 2010 r. na terenach wiejskich funkcjonowało 2819 oczyszczalni ścieków. Od 2002 r. ich liczba wzrosła o 18,3%, tymczasem o ponad 44% zwiększyła się ilość ścieków wymagających oczyszczenia. Najwięcej oczyszczalni było w województwach: mazowieckim (288), wielkopolskim (287) i lubelskim (263), najmniej zaś w opolskim (62) i lubuskim (77). W porównaniu do 2002 r. w 14 województwach zwiększyła się liczba oczyszczalni ścieków, najbardziej (o ponad 60%) w województwie świętokrzyskim. W województwie zachodniopomorskim liczba omawianych obiektów zmniejszyła się prawie o 10%, a w pomorskim pozostała bez zmian.

Na obszarach wiejskich w 2010 r. oczyszczono 91,8% (414,6 tys. dam^3) ścieków wymagających oczyszczenia, czyli podobny odsetek jak w 2002 r. Na podkreślenie zasługuje fakt, że w 2010 r. w większości województw oczyszczono prawie 100% ścieków. Najniższym takim odsetkiem odznaczały się województwa śląskie (51,5%) i świętokrzyskie (58,5%).

Szacunkowo z oczyszczalni ścieków w 2010 r. korzystało 28,5% ludności mieszkającej na obszarach wiejskich i był to ponad dwukrotnie wyższy odsetek niż w 2002 r. Najwyższy udział mieszkańców wsi, którzy mieli dostęp do oczyszczalni ścieków zaobserwowano w województwach: pomorskim (47,9%), zachodniopomorskim (45,0%) i podkarpackim (42,6%), a najniższy w łódzkim (16,1%).

W analizowanym roku z oczyszczalni biologicznych korzystało 16,1% ludności wiejskiej, natomiast z najnowocześniejszych oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów – 12,3%. Jedynie 0,2% mieszkańców obszarów wiejskich miało dostęp do oczyszczalni mechanicznych.

Mapa 25. Ludność obszarów wiejskich korzystająca z oczyszczalni ścieków według rodzaju oczyszczalni i województw w 2010 r.
Map 25. Rural population using wastewater treatment plants by kind of wastewater treatment plants and voivodships in 2010

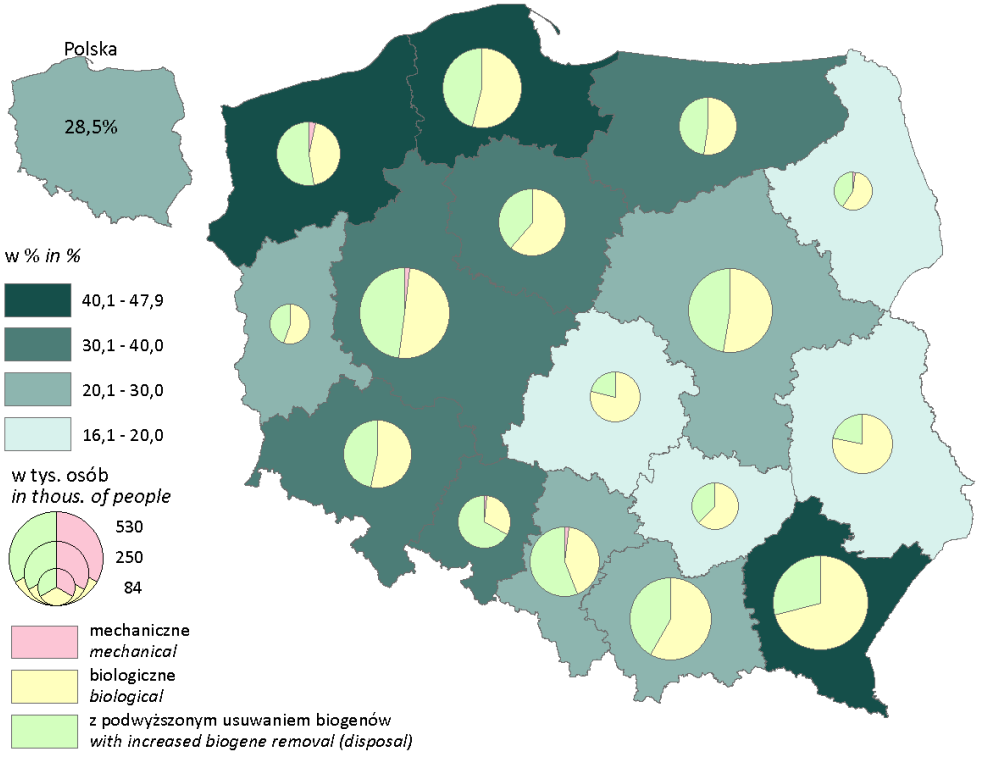

Odpady

W 2010 r. na terenach wiejskich wytworzono 23,3 mln t odpadów (z wyłączeniem komunalnych), co oznacza wzrost o 23,4% w porównaniu do 2002 r. Znacznie ponad połowę odpadów wytworzono w 3 województwach: lubelskim, łódzkim i śląskim (łącznie 14,4 mln t), zaś najmniej w województwie opolskim (0,1 mln t).

Z łącznej ilości odpadów przemysłowych wytworzonych na obszarach wiejskich w 2010 r. przetworzeniu poddano 15,7 mln t (67,3%). Wśród województw, wysokim wskaźnikiem przetworzenia, ponad 90%, wyróżniły się województwa: świętokrzyskie, dolnośląskie, śląskie i podlaskie, a najniższym łódzkie (3,3%).

W 2010 r. na składowiska trafiło 6,8 mln t (29,0%) wytworzonych na obszarach wiejskich odpadów niekomunalnych, czyli prawie o połowę więcej niż w 2002 r. Ponad 5 mln t tych odpadów (74,0%) składowanych było w jednym województwie – łódzkim.

Ludność wiejska w 2010 r. wytworzyła 1,8 mln t odpadów komunalnych, co w przeliczeniu na 1 osobę dało

Wykres 52. Odpady komunalne[a] na 1 mieszkańca na obszarach wiejskich według województw w 2010 r.
Chart 52. Municipal waste[a] per capita in rural areas by voivodships in 2010

a Bez wyselekcjonowanych; dane szacunkowe.
a Without selected; estimated data.

116,7 kg. Najwięcej odpadów przypadających na 1 mieszkańca wsi odnotowano w województwach: lubuskim (179,3 kg) i dolnośląskim (177,5 kg), zaś najmniej w lubelskim (51,4 kg).

Na obszarach wiejskich w 2010 r. znajdowało się 497 czynnych kontrolowanych składowisk odpadów komunalnych i 140 o zakończonej eksploatacji. Zajmowały one łącznie 2,0 tys. ha. Najwięcej składowisk na obszarach wiejskich znajdowało się w województwie lubelskim (59 czynnych i 23 zamknięte), zaś najmniej w województwie śląskim (7 czynnych i 1 zamknięte). Największą powierzchnię składowiska zajmowały w województwie wielkopolskim (269,0 ha), najmniejszą w śląskim i świętokrzyskim (40,4 i 42,0 ha).

Emisja zanieczyszczeń powietrza

W 2010 r. emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych wyniosła 62,5 tys. t, z tego 14,9% powstało w zakładach zlokalizowanych na obszarach wiejskich. Porównując dane do sytuacji sprzed 8 lat, zauważono znaczne obniżenie emisji tych zanieczyszczeń na terenach wiejskich prawie wszystkich województw, łącznie o 55,4%. Wzrost tego wskaźnika wystąpił jedynie w województwie świętokrzyskim (o 33,3%), a w województwie lubuskim utrzymał się na tym samym poziomie. Najwięcej zanieczyszczeń pyłowych wyemitowanych przez zakłady szczególnie uciążliwe położone na obszarach wiejskich w 2010 r. odnotowano w województwie łódzkim (21,5%), natomiast w województwach podlaskim i warmińsko-mazurskim emisji takich zanieczyszczeń nie zarejestrowano.

W 2010 r. zakłady szczególnie uciążliwe wyemitowały do atmosfery 216,2 mln t zanieczyszczeń gazowych, w tym 33,6% z zakładów usytuowanych na obszarach wiejskich. W odniesieniu do 2002 r. emisja zanieczyszczeń gazowych na obszarach wiejskich w 2010 r. była wyższa o 5,0% (w Polsce o 3,4%). Największy udział w emisji zanieczyszczeń gazowych na obszarach wiejskich miało województwo łódzkie (43,5%), z kolei najmniejszy – warmińsko-mazurskie, podlaskie, pomorskie i podkarpackie. W porównaniu do 2002 r. w 6 województwach zanotowano spadek emisji zanieczyszczeń gazowych na terenach wiejskich (warmińsko-mazurskim, łódzkim, dolnośląskim, małopolskim, lubelskim i śląskim). Wśród województw, w których zanotowano wzrost emisji zanieczyszczeń gazowych wyróżniało się województwo świętokrzyskie, gdzie wyemitowano ponad czterokrotnie więcej zanieczyszczeń niż w 2002 r.

W 2010 r. w wyniku działalności rolniczej wyemitowano do atmosfery około 0,3 tys. t niemetanowych lotnych związków organicznych, z czego większość emisji przypadało na wypalanie ściernisk i spalanie słomy. W tym samym roku do atmosfery trafiło 265,5 tys. t amoniaku, który pochodził z gospodarki odchodami (189,9 tys. t) i upraw z zastosowaniem nawozów (75,6 tys. t). Działalność rolnicza przyczyniła się także do emisji 21,9 tys. t pyłów, głównie z gospodarki odchodami. W omawianym roku wskutek działań rolniczych wyemitowano 584 tys. t metanu (75% pochodziło z fermentacji jelitowej) oraz 72 tys. t podtlenku azotu, którego głównym źródłem były gleby rolne (76%) i odchody zwierzęce (24%).

Nakłady na środki trwałe

W 2010 r. nakłady na wodociągi zbiorowe na wsi wyniosły 1,2 mld zł i były wyższe o 50% niż w 2002 r. Z samorządów gmin pochodziło 41% środków finansowych, a 40% z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Najwięcej środków przeznaczono na wodociągi zbiorowe w województwach zachodniopomorskim (15,3% ogółu środków) i podlaskim (11,2%). W tych województwach zainwestowano łącznie prawie 47% środków Unii Europejskiej z puli środków na wodociągi zbiorowe

na terenach wiejskich. Najmniej pieniędzy na omawiane inwestycje wydano w województwie opolskim (1,0%). Na 1 mieszkańca wsi w zachodniopomorskim przypadało 356 zł przeznaczonych na opisywane cele, a w opolskim 27 zł.

Do sieci wodociągowej, na obszarach wiejskich w 2010 r. przyłączono 69,8 tys. budynków i było to o 3,7 tys. mniej niż 8 lat wcześniej. Najwięcej budynków podłączono do sieci wodociągowej w województwie mazowieckim (15,4%), zaś najmniej w województwie opolskim (1,5%). W 2010 r., podobnie jak w 2002 r. na obszarach wiejskich oddano do użytku 6,1 tys. km sieci wodociągowej. Najdłuższe odcinki sieci powstały w województwie mazowieckim (709,8 km), najkrótsze w województwie opolskim (56,1 km).

Na inwestycje związane ze stacjami uzdatniania wody na obszarach wiejskich w 2010 r. przeznaczono 387,7 mln zł, tj. pięciokrotnie więcej niż w 2002 r. Najwięcej środków z tej sumy (łącznie 39,1%) wykorzystano na inwestycje w województwach wielkopolskim i zachodniopomorskim, a najmniej w opolskim (0,4%). W 2010 r. do użytku oddano 79 nowych stacji uzdatniania wody, czyli prawie tyle samo co w 2002 r. W analizowanym roku zmodernizowano 383 stacje uzdatniania wody, tj. ponad dwukrotnie więcej niż 8 lat wcześniej. Najwięcej stacji uzdatniania wody w 2010 r. zmodernizowano w województwie zachodniopomorskim (66), najwięcej zaś nowych powstało w pomorskim (14).

Nakłady na kanalizacje zbiorcze na obszarach wiejskich wyniosły w 2010 r. 2,7 mld zł i były ponad trzykrotnie wyższe niż w 2002 r. W strukturze źródeł finansowania w analizowanym roku dominowały środki z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej (44,3%) i samorządów gmin (33,2%). Najwięcej pieniędzy z ogółu nakładów na kanalizacje zbiorcze na wsi rozdysponowano w województwach zachodniopomorskim (11,6%) podkarpackim (10,1%), i tu także zainwestowano około 30% wszystkich funduszy przeznaczonych na ten cel a pochodzących z Unii Europejskiej. Kwota związana z inwestycjami w zakresie kanalizacji zbiorczych przypadająca na 1 mieszkańca obszarów wiejski wahała się od 98 zł w województwie małopolskim do 579 zł w zachodniopomorskim.

Wykres 53. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej na obszarach wiejskich według źródeł finansowania w 2010 r.
Chart 53. Outlays on fixed assets for environmental protection and water management in rural areas by sources of financing in 2010

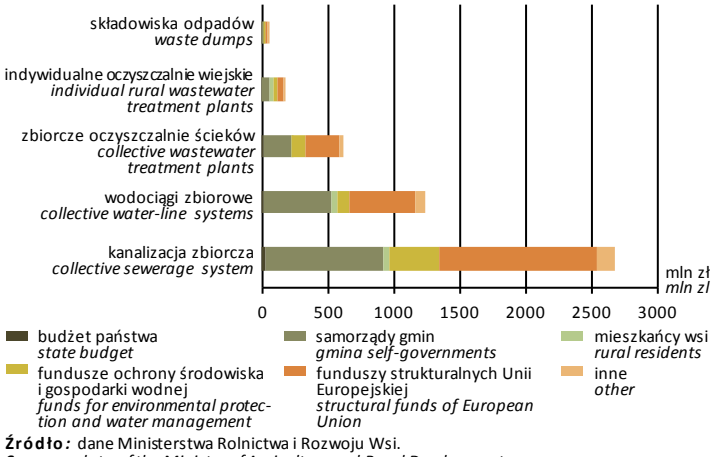

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Source: *data of the Ministry of Agriculture and Rural Development.*

W 2010 r., na obszarach wiejskich, powstało 7,7 tys. km zbiorczych sieci kanalizacyjnych i w porównaniu do 2002 r. zbudowane instalacje były dłuższe o 3,4 tys. km. Najdłuższe sieci kanalizacyjne zostały wybudowane w województwach pomorskim (1,3 tys. km) i podkarpackim (1,2 tys. km), najkrótsze w województwie podlaskim (166 km). W omawianym roku do sieci zostało przyłączonych 84,6 tys. budynków, czyli o prawie 40% więcej niż przed 8 laty. Największy udział przyłączonych do kanalizacji obiektów zanotowano w województwie podkarpackim (17,0%), z kolei najniższy w lubuskim (2,1%) i podlaskim (2,3%).

W porównaniu do 2002 r., nakłady na modernizację i budowę nowych zbiorczych oczyszczalni ścieków na obszarach wiejskich w 2010 r. były dwukrotnie wyższe i wyniosły 620,8 mln zł. Z tej kwoty prawie połowę przeznaczono na modernizację już istniejących urządzeń. Najwięcej środków na omawiane inwestycje przeznaczono w województwie podkarpackim (18,1% ogółu nakładów), a najmniej w opolskim (0,6%). Podobnie, jak we wcześniej analizowanych inwestycjach, także i tu głównymi źródłami finansowania były fundusze strukturalne Unii Europejskiej (40,5%) i samorządy gmin (34,8%). Najwięcej środków z Unii Europejskiej na zbiorcze oczyszczalnie ścieków na wsi wykorzystano w województwie podkarpackim (22,8% ogółu środków z tego źródła).

W 2010 r. na terenach wiejskich wybudowano lub zmodernizowano 238 zbiorczych oczyszczalni ścieków, czyli prawie 2 razy więcej niż w 2002 r. Najwięcej inwestycji zrealizowano w województwie mazowieckim (36), zaś najmniej w podlaskim (4).

Nakłady na indywidualne wiejskie oczyszczalnie ścieków w 2010 r. wyniosły 161,3 mln zł, czyli ośmiokrotnie więcej niż w 2002 r. Głównymi źródłami finansowania były gminy i środki z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej (łącznie około 66%), a 17,5% pochodziło od mieszkańców wsi. Wraz ze zwiększeniem nakładów na omawiane inwestycje zaobserwowano, że na przestrzeni 8 lat znacząco wzrosła liczba nowych indywidualnych wiejskich oczyszczalni ścieków. W 2010 r. zbudowano ich 15,7 tys., czyli ponad dziesięciokrotnie więcej niż w 2002 r. Najwięcej takich systemów oczyszczania powstało w 2010 r. w województwach lubelskim (3,4 tys.) i mazowieckim (3,3 tys.), łącznie pochłonęły one 43,0% wszystkich środków wydanych na takie inwestycje na obszarach wiejskich w kraju. Zdecydowanie najmniej indywidualnych wiejskich oczyszczalni ścieków powstało w województwie podkarpackim (14).

W 2010 r. nakłady finansowe na składowiska odpadów na wsi wyniosły 50,2 mln zł. W stosunku do 2002 r. nastąpił wzrost wartości inwestycji o 20,9%. Przedsięwzięcia te były wspomagane głównie środkami z gmin (33,1%). Najwięcej środków zainwestowano w województwie opolskim (27,6% ogółu), natomiast w lubuskim w 2010 r. nie było takich inwestycji. Na obszarach wiejskich w analizowanym roku powstało 1 składowisko odpadów o powierzchni 15,4 ha i zlokalizowane było na terenie województwa wielkopolskiego.

PODSUMOWANIE

Statystyka publiczna wyodrębnia obszary wiejskie w oparciu o podział terytorialny według Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT). Za tereny wiejskie uznaje się obszary położone poza granicami administracyjnymi miast, tj. gminy wiejskie i część wiejską gmin miejsko-wiejskich. **Obszary wiejskie zajmują ponad 93% powierzchni kraju i zamieszkuje je ponad 39% ludności**. W strukturze użytkowania powierzchni obszarów wiejskich przeważają użytki rolne, które w 2010 r. stanowiły 62% (w tym grunty orne 46%) oraz grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione – 31% powierzchni ogółem.

Sytuacja demograficzna i materialna ludności wiejskiej jest w znacznym stopniu zdeterminowana odległością miejsca zamieszkania od dużego ośrodka miejskiego oraz siły jego oddziaływania. **Tereny wiejskie położone blisko dużych miast charakteryzują się większą gęstością zaludnienia, wysokim dodatnim saldem migracji, niższym udziałem osób bezrobotnych** w porównaniu do terenów wiejskich od nich oddalonych, a zwłaszcza terenów wiejskich położonych peryferyjnie. Najkorzystniej prezentują się podregiony stanowiące bezpośrednie zaplecze ośrodków metropolitalnych, funkcjonalnie z nimi powiązane.

W 2010 r., w porównaniu z 2002 r., na obszarach wiejskich przybyło ok. 450 tys. mieszkańców (przy spadku liczby ludności w miastach o ponad 140 tys. osób). Wpływ na to miały dwa czynniki: dodatnie saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych oraz dodatni przyrost naturalny. **Mieszkańcy wsi, w porównaniu do mieszkańców miast, byli młodsi** (mediana wieku wyniosła 36,2 wobec 39,3). Należy jednocześnie podkreślić, że różnica w medianie wieku ludności na obszarach wiejskich i w miastach zmniejszyła się w ostatnich latach.

Niekorzystną sytuacją demograficzną w 2010 r. (wysoką medianą wieku, niskim przyrostem rzeczywistym, niskim współczynnikiem feminizacji, dużym udziałem osób starszych w strukturze wiekowej) **charakteryzowały się województwa wschodniej i środkowo-wschodniej Polski** (podlaskie, lubelskie, warmińsko-mazurskie, mazowieckie oraz łódzkie). Natomiast korzystną sytuacją cechowały się województwa pomorskie i wielkopolskie.

Analiza sytuacji społeczno-demograficznej wskazuje, że **model życia na obszarach wiejskich coraz bardziej zbliża się do obserwowanego w miastach**. Świadczy o tym m.in. wzrost liczby rozwodów, późniejszy wiek kobiet decydujących się na urodzenie dziecka oraz wzrost poziomu wykształcenia ludności.

W latach 2006-2010 odnotowano znaczny wzrost dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych na wsi (o 45%), jednakże nadal pozostawał on niższy niż w gospodarstwach domowych w miastach (953 zł wobec 1342 zł). Także wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych na obszarach wiejskich w 2010 r. były niższe niż w miastach (806 zł wobec 1107 zł). Spośród grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych największymi nierównościami dochodowymi charakteryzowały się gospodarstwa rolników. Ponadto, w latach 2003-2008 w przypadku tej grupy odnotowano znaczny wzrost współczynnika Giniego (wyższa wartość współczynnika oznacza większą skalę nierówności dochodowych), podczas gdy jego wartość dla pozostałych grup gospodarstw domowych w całym tym okresie utrzymywała się na zbliżonym poziomie. Większy odsetek gospodarstw domowych na obszarach wiejskich niż w miastach jest zagrożony ubóstwem (w 2010 r. poniżej relatywnej granicy ubóstwa było 25% gospodarstw domowych; w miastach – 12%).

Wartość wskaźnika zatrudnienia dla obszarów wiejskich w 2010 r. była trzykrotnie niższa niż w miastach (100 wobec 303). **Przeciętny bezrobotny na wsi w 2010 r.**, identycznie jak w 2002 r., **miał 34 lata, wykształcenie zasadnicze zawodowe lub gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe oraz posiadał staż pracy do 5 lat.** W porównaniu do 2002 r., w 2010 r. udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych na obszarach wiejskich zmalał prawie o połowę.

Za zmianami społeczno-gospodarczymi następują zmiany dotyczące korzystania z zasobów środowiska naturalnego. W ostatnich latach **na obszarach wiejskich widoczny jest znaczny wzrost liczby obiektów i powierzchni zieleni ogólnodostępnej** (w tym parków i zieleńców), typowych dla terenów miejskich. Zmieniła się struktura zanieczyszczenia powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych (nastąpił spadek emisji zanieczyszczeń pyłowych przy niewielkim wzroście emisji zanieczyszczeń gazowych). Od 2002 r. zanotowano 36% wzrost ilości odpadów komunalnych z gospodarstw domowych przypadających na 1 mieszkańca (w tym samym okresie w miastach nastąpił ich spadek o 18%).

W latach 2002-2010 odnotowano znaczny wzrost nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na obszarach wiejskich. W 2010 r. 75% ludności wiejskiej korzystało z wodociągu, a 25% z kanalizacji. Z gazu z sieci korzystało 21% gospodarstw domowych na obszarach wiejskich. Od 2002 r. wzrósł odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę (o 2,4 p.proc.), ustęp spłukiwany (o 2,5 p.proc.) oraz centralne ogrzewanie (o 2,8 p.proc.).

Wzrost nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną był możliwy m.in. dzięki wykorzystaniu środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. W latach 2007-2011 wzrosły także (o 35%) dochody budżetów gmin wiejskich. Należy również zauważyć, że **wzrost dochodów budżetów gmin wiejskich był mniejszy niż wzrost ich wydatków, który wyniósł 44%. Wzrosła również liczba gmin wiejskich, które odnotowały ujemny wynik budżetu.**

Od momentu uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej, polska wieś, oprócz wsparcia w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, korzysta również z pomocy Europejskiej Polityki Spójności oraz Wspólnej Polityki Rybołówstwa. W ramach stosowanych w Polsce systemów wsparcia bezpośredniego, w Kampanii 2011 Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wypłaciła producentom rolnym 14,1 mld zł. Od uruchomienia PROW 2007-2013 do końca 2011 r. ze wsparcia w ramach Programu skorzystało 1,1 mln beneficjentów, do których przekazano płatności w kwocie 35,8 mld zł, z czego 76% stanowiły środki z EFRROW. Z kolei wartość całkowita umów o dofinansowanie podpisanych do końca 2011 r. w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013 na projekty realizowane na terenie gmin wiejskich wyniosła 69,3 mld zł.

Objęcie polskiego rolnictwa od 2004 r. mechanizmami przyjętymi w Unii Europejskiej miało istotny wpływ na zmiany w rolnictwie jakie nastąpiły w latach 2002-2010. Wiele gospodarstw rolnych dostosowując się do standardów Unii Europejskiej przeszło proces specjalizacji i modernizacji. Jednocześnie duża liczba gospodarstw najmniejszych i najsłabszych ekonomicznie musiała zakończyć swoją działalność lub ją zmienić na działalność pozarolniczą. **W 2010 r. w porównaniu do 2002 r. ogólna liczba gospodarstw rolnych zmniejszyła się o ponad 20%** (z 2,6 mln do 2,0 mln), przy jednoczesnym wzroście średniej powierzchni gospodarstwa, w tym użytków rolnych. Zachodzące zmiany w liczbie gospodarstw rolnych wpłynęły na **spadek liczby pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu roku**, zarówno pod względem liczby osób, jak nakładów pracy liczonych w rocznych jednostkach pracy (AWU).

Struktura obszarowa gospodarstw rolnych w 2010 r. była bardzo podobna jak w 2002 r. Nadal **największą grupę stanowiły gospodarstwa najmniejsze o powierzchni użytków rolnych do 5 ha** (67%),

chociaż ich udział zmniejszył się (o 2,9 p.proc.). **Wzrósł udział gospodarstw o powierzchni użytków rolnych powyżej 15 ha (o 2,7 p.proc.).** W dalszym ciągu utrzymywało się znaczne zróżnicowanie regionalne struktury obszarowej gospodarstw rolnych. Gospodarstwa najmniejsze obszarowo charakterystyczne były dla województw południowo-wschodnich (małopolskiego, podkarpackiego i śląskiego), a największe dla województw północno-zachodnich (zachodniopomorskiego, warmińsko-mazurskiego, pomorskiego i kujawsko-pomorskiego).

Nadal znaczny odsetek użytkowników gospodarstw rolnych nie posiadał wykształcenia rolniczego (58% w 2010 r.). Należy jednak zaznaczyć, że **wśród osób kierujących gospodarstwem rolnym wzrósł udział osób posiadających wykształcenie rolnicze policealne, średnie i zasadnicze zawodowe**, przy jednoczesnym spadku odsetka osób, które ukończyły jedynie kurs rolniczy. Pomimo dwukrotnego wzrostu udziału osób z wyższym wykształceniem rolniczym kierujących gospodarstwem rolnym nadal ich odsetek był niewielki i w 2010 r. wyniósł 2%.

Około 30% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego na obszarach wiejskich utrzymywało się głównie z pracy najemnej. Podobny odsetek gospodarstw utrzymywał się głównie z działalności rolniczej. Z kolei dla blisko 20% gospodarstw głównym źródłem dochodu była emerytura i renta.

Gospodarstwa rolne zlokalizowane na obszarach wiejskich posiadały 14,2 mln ha użytków rolnych, z czego 96% było utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej. **Największa część użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej była przeznaczona pod zasiewy** (72%). W analizowanych latach zmniejszyła się liczba gospodarstw rolnych posiadających zasiewy. Wzrosła natomiast średnia powierzchnia zasiewów w gospodarstwach z 5,6 ha do 7,3 ha. W strukturze zasiewów nadal największy odsetek stanowiły zboża, jednak ich udział w porównaniu do 2002 r. spadł o 3,6 p.proc. Zmniejszeniu uległ również udział ziemniaków. Wzrósł natomiast udział roślin przemysłowych i pastewnych. Wpływ na to miało przede wszystkim wprowadzenie instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej, rozwój rynku biopaliw, a także zmiany sposobu żywienia zwierząt.

Prawie 20% użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej przeznaczonych było na łąki trwałe, które posiadało 54% gospodarstw. Pastwiska trwałe stanowiły 5% użytków i posiadało je 13% gospodarstw. W odniesieniu do 2002 r. zanotowano wzrost powierzchni łąk trwałych, a spadek powierzchni pastwisk trwałych, co wskazuje na zmiany w sposobie żywienia zwierząt. Blisko 3% powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej było przeznaczone na uprawy trwałe. Łączna powierzchnia upraw trwałych wynosiła 360 tys. ha, z czego 94% przypadało na sady.

Porównując dane z 2002 i 2010 r. można zauważyć pogłębiające się zróżnicowanie regionalne związane z coraz silniej zaznaczającą się specjalizacją danego regionu, np. gospodarstwa sadownicze skupione były w województwach lubelskim i mazowieckim, a w województwach północno-wschodniej Polski znaczne powierzchnie przeznaczone były na łąki i pastwiska trwałe, tak aby zabezpieczyć potrzeby rozwijającej się tam produkcji zwierzęcej.

W 2010 r. na obszarach wiejskich 1,0 mln gospodarstw rolnych utrzymywało zwierzęta gospodarskie. W analizowanych latach **zanotowano spadek liczby gospodarstw rolnych utrzymujących bydło, przy jednoczesnym wzroście pogłowia oraz obsady na 100 ha użytków rolnych**. Zmniejszyła się liczba gospodarstw rolnych zajmujących się chowem i hodowlą krów oraz liczba krów mlecznych, co wynikało z wprowadzenia kwotowania produkcji mleka, a także wysokich wymagań jakościowych dla mleka krowiego. Notowane w ostatnich latach duże wahania opłacalności chowu trzody chlewnej wpłynęły na spadek liczby gospodarstw rolnych utrzymujących ten gatunek, jak również na zmniejszenie

wielkości stada tego gatunku. Jednak **w relacji do 2002 r. zanotowano wzrost liczby świń przypadających na 1 gospodarstwo rolne, przy jednoczesnym spadku obsady na 100 ha użytków rolnych.** Wystąpił również spadek liczby gospodarstw utrzymujących drób, jak i spadek pogłowia drobiu. Nadal mały odsetek gospodarstw rolnych utrzymywał owce, co jest związane z niskim popytem na mięso baranie. Podobnie, jak w przypadku zasiewów, tak i w przypadku zwierząt gospodarskich odnotowano pogłębianie się regionalizacji chowu i hodowli poszczególnych gatunków zwierząt. W produkcji mleka i żywca wołowego dominujące znaczenie miały województwa: mazowieckie, podlaskie i wielkopolskie, w produkcji żywca wieprzowego województwa: wielkopolskie, kujawsko-pomorskie, mazowieckie i łódzkie, a w produkcji owiec województwo małopolskie.

W 2010 r. zauważalny był wzrost poziomu wyposażenia gospodarstw rolnych w ciągniki i niektóre maszyny rolnicze (m.in. kombajny zbożowe i agregaty uprawowe). W 2010 r. średnio na 1 ciągnik przypadło 9,8 ha użytków rolnych. Najwyższy udział gospodarstw z ciągnikami w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą odnotowano w województwach: podlaskim, kujawsko-pomorskim i łódzkim, a najniższy w województwach: śląskim, lubuskim, podkarpackim i małopolskim.

Wśród ogółu gospodarstw rolnych na obszarach wiejskich, które 30 VI 2010 r. prowadziły działalność rolniczą, **ponad 42% należało do klasy wielkości ekonomicznej 0-2 tys. euro**. Udział gospodarstw o wielkości ekonomicznej powyżej 15 tys. euro wynosił 15%. Zaledwie 3% stanowiły gospodarstwa najmocniejsze ekonomicznie, tj. o wielkości ekonomicznej powyżej 50 tys. euro. **Z kolei w strukturze gospodarstw rolnych według typów rolniczych odnotowano przewagę gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych** (39%). Kolejne miejsce zajmowały gospodarstwa mieszane posiadające różne uprawy i zwierzęta (22%) oraz specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi (10%). Najmniej gospodarstw specjalizowało się w uprawach ogrodniczych (2%).

W analizowanych latach odnotowano spadek udziału rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa w generowaniu wartości dodanej brutto. **Ma to związek z coraz większym znaczeniem działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich** wspieranej m.in. przez system wdrażania funduszy unijnych, który kładzie duży nacisk na dywersyfikację działalności i podnoszenie jakości życia na obszarach wiejskich.

SUMMARY

In public statistics rural areas are distinguished on the basis of territorial division according to the National Official Register of Territorial Division of the Country (TERYT). They are areas outside the administrative boundaries of the urban areas, i.e. rural gminas as well as rural part of the urban-rural gminas. ***Rural areas cover 93% country's area and are inhabited by 39% population.*** *The agricultural land dominated in the structure of land use and in 2010 it covered 62% of the rural areas (of which arable land – 46%); forest, woody and bushy land – 31%.*

The demographic and financial situation of rural population is largely determined by the distance between place of residence and a large urban center as well as the force of its impact. ***Rural areas located near large cities have higher population density, high positive net migration and lower share of the unemployed*** *in comparison to remote rural areas, especially located peripherally rural areas. Most preferably present the subregions forming direct backup of metropolitan centers, functionally related to them.*

Comparing to 2002, in 2010 the number of rural population increased by about 450 thous. (whereas the number of urban population decreased by nearly 140 thous.). This was a consequence of two factors: positive internal and international net migration and positive natural increase. ***Residents of rural areas, compared to urban inhabitants, were younger*** *(median age was 36.2 to 39.3). It should be noted that the difference in the median age of population in rural and urban areas decreased in recent years.*

Unfavorable demographic situation in 2010 *(high median age, low natural increase, low feminization rate, large share of the elderly in the age structure)* ***characterized voivodships of eastern and central Poland*** *(podlaskie, lubelskie, warmińsko-mazurskie, mazowieckie and łódzkie). Whereas favorable situation was observed in pomorskie and wielkopolskie voivodships.*

Analysis of socio-demographic situation shows that ***the model of life in the rural areas is getting closer to that seen in the cities****. This thesis is confirmed by an increase in the number of divorces, later age of women choosing to give birth and an increase of the educational level of the population.*

There was a significant increase in available income per capita in households in rural areas *(by 45%)* ***over the years 2006-2010****, but it was still lower than in households in urban areas (953 to 1342 zl). Also expenditure per capita in households in rural areas in 2010 were lower than in urban areas (806 to 1107 zl). Among the socio-economic groups of households the greatest inequality of income characterized farmers' household. Moreover, in the years 2003-2008 there was a significant increase in the Gini coefficient (higher value of coefficient means greater inequality of income) in this group, while the value for other groups of households remained at the same level over this period. A larger percentage of households in rural areas than in urban areas was at risk of poverty (in 2010 below the relative poverty line was 25% of households; in urban areas – 12%).*

The employment rate in rural areas in 2010 was three times lower than in urban areas (100 to 303). ***An average unemployed person in rural areas in 2010****, just as in 2002,* ***was 34 years old, had a basic vocational or lower secondary, primary and incomplete primary education as well as work seniority up to 5 years.*** *Compared to 2002, in 2010 the share of the unemployed persons without work for more than 12 months in total number of unemployed persons in the rural areas decreased by nearly half.*

The socio-economic changes are followed by changes regarding the use of natural resources. In recent years, ***a significant increase of generally accessible green space (including parks and lawns)****, typical for urban areas, has been observed in rural areas. The structure of air pollution from plants especially noxious has also changed (a decrease of emission of particulates pollutants with small increase in emission of gases pollutants). Since 2002, there has been observed an increase of 36% in municipal waste from households per inhabitant (with a decrease of 18% in cities in the same period).*

Over the years 2002-2010 there has been a significant increase in investment outlays on environmental protection and water management in rural areas. *In 2010, 75% of rural population were using water-line system, 25% – sewerage system. The share of households in rural area using gas-line system amounted of 21%. Since 2002, the percentage of dwellings equipped with private bathroom, lavatory and central heating has increased by accordingly 2.4, 2.5 and 2.8 p.p.*

The increase in investment outlays on environmental protection and water management was, among others, the result of the use of the European Union structural funds. There has been an increase (by 35% between 2007-2011) in budget's revenue of rural gminas as well. It should also be noted that ***an increase in the budget's revenue of rural gminas was less than the increase in theirs expenditure, which amounted to 44%. The number of rural gminas with a negative result of budget increased also.***

Since the accession to the European Union, rural areas in Poland, in addition to support within the Common Agricultural Policy, also benefits from the assistance of the European Cohesion Policy and the Common Fisheries Policy. *In the scope of direct payment schemes in Poland in Campaign 2011, Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture paid to agricultural producers 14.1 billion zl. Since the start of the RDP 2007-2013 by the end of 2011, with the support of the Programme profited 1.1 million beneficiaries, which was submitted payment in the amount of 35.8 billion zl, of which 76% were funds from the EAFRD. The total value of the grant agreements signed by the end of 2011 within the National Strategic Reference Framework 2007-2013 for projects in rural gminas amounted to 69.3 billion zl.*

Participation of Polish agriculture since 2004 in the mechanisms adopted in the European Union had a significant effect on the changes in agriculture that occurred in the years 2002-2010. Many agricultural holdings adjusting to the standards of the European Union underwent the process of specialization and modernization. At the same time a large number of the smallest and economically weakest agricultural holdings had to shut down its operations or change it to non-agricultural activities. ***In 2010, compared to 2002, the total number of agricultural holdings decreased by over 20%*** *(from 2.6 million to 2.0 million), while increased the average size of agricultural holdings, including agricultural land. The changes in the number of agricultural holdings affected* ***the decline in the number of employed persons in agricultural holdings during the year****, both in terms of the number of people and labour input in annual work unit (AWU).*

Area structure of agricultural holdings in 2010 was very similar to 2002, ***the largest group was still the smallest holdings with an area of agricultural land up to 5 hectares*** *(67%), although their share has decreased (by 2.9 p.p.).* ***The share of agricultural holdings with an area of agricultural land more than 15 hectares increased (by 2.7 p.p.)****. Still remained significant regional differences in area structure of agricultural holdings. Territorially the smallest agricultural holdings were typical for the south-eastern voivodships (małopolskie, podkarpackie and śląskie), and the largest for the north-western voivodships (zachodniopomorskie, warmińsko-mazurskie, pomorskie and kujawsko-pomorskie).*

Still a significant percentage of agricultural holders did not have agricultural education (58% in 2010). However, it should be noted that ***among farm managers share of people with post-secondary, secondary and basic vocational agricultural education increased****, at the same time a decline in the percentage of those who completed only the agricultural course was observed. Despite the twofold increase in the percentage of farm managers with higher agricultural education still their share was low and in 2010 amounted to 2%.*

For 30% households with a holder of natural person's holding the main source of income was hired work*. Similar share of households lived of agricultural activity. Retirement pay and pensions was the main source of income for 20% of households.*

The agricultural holdings located in rural areas have 14.2 million hectares of agricultural land*, of which 96% was maintained in good agrarian culture. The largest share of agricultural land in good agrarian culture accounted for sown area (72%). In the analyzed years the number of agricultural holdings with sown area reduced. At the same time increased the average sown area in the agricultural holdings from 5.6 ha to 7.3 ha. In the structure of sown area still the highest percentage accounted for cereals. However, their share decreased by 3.6 percentage points as compared to 2002. Also the share of potatoes reduced. Whereas the share of industrial crops and feed increased. It was influenced by instruments of the Common Agricultural Policy, the development of the biofuel market, as well as changes in animal diets.*

Nearly 20% of agricultural land in good agrarian culture accounted for permanent meadows*, which had 54% of agricultural holdings. Permanent pastures accounted for 5% and 13% of agricultural holdings had them. In relation to 2002, there was an increase of permanent meadows area and the decline of permanent pastures area, which indicates a change in the diet of animals. Almost 3% of the agricultural land in good agrarian culture was devoted to permanent crops. The total area of permanent crops amounted to 360 thous. ha, of which 94% was orchards.*

Comparing the data from 2002 and 2010 increasing regional diversity can be observed, it is associated with the specialization of the regions*, such as orchards agricultural holdings were concentrated in lubelskie and mazowieckie voivodships, and in the north-eastern Polish major share of agricultural land was devoted to permanent meadows and pastures, so to protect the needs of an animal production there.*

In 2010 in rural areas, 1.0 million of agricultural holdings maintained livestock. In the analyzed period, ***a decline in the number of agricultural holdings maintaining cattle was observed, at the same time increased the number of cattle and the number of cattle per 100 hectares of agricultural land.*** *The number of agricultural holdings having caws and the number of cows decreased which resulted from the introduction of the milk quota system, and the high quality requirements for cow's milk. Listed in recent years, large fluctuations in the profitability of pig farming contributed to the decline in the number of agricultural holdings maintaining this species, as well as to reduce the size of the stock of this species. However,* ***in relation to 2002, there was an increase in the number of pigs per agricultural holding, with a decrease – per 100 ha of agricultural land.*** *A decrease of the number of holdings maintaining poultry and the number of poultry decline was also observed. Still a small percentage of agricultural holdings kept sheep, which is associated with low demand for lamb. Similarly, as in the case of sown area, the deepening regionalization of livestock has been observed. In the production of milk and beef for slaughter dominant role had mazowieckie, podlaskie and wielkopolskie voivodships,*

in the production of pork for slaughter – voivodships: wielkopolskie, kujawsko-pomorskie, mazowieckie and łódzkie, in the production of sheep for slaughter – małopolskie voivodship.

In 2010, an increase of holdings equipment in tractors and some agricultural machinery *(such as combine harvesters and combine cultivators) was observed. In 2010, there was 9.8 ha of agricultural land per tractor. The highest share of agricultural holdings with tractors in the total number of agricultural holdings conducting agricultural activity was noted in the following voivodships: podlaskie, kujawsko-pomorskie and łódzkie, and the lowest – in śląskie, lubuskie, podkarpackie and małopolskie voivodships.*

Among the total number of agricultural holdings *conducting agricultural activity in rural areas on 30 June 2010,* ***more than 42% belonged to the class of economic size 0-2 thous. euro.*** *The share of holdings with the economic size of more than 15 thous. euro amounted to 15%. Only 3% of agricultural holdings were economically strongest, i.e. economic size over 50 thous. euro.* ***In the structure of agricultural holdings by farm types the largest share had agricultural holdings specializing in field crops*** *(39%). Next were the mixed agricultural holdings with different crops and livestock (22%) as well as specializing in rearing of grazing livestock (10%). The least agricultural holdings specialized in horticultural crops (2%).*

*In the analyzed period there was a decrease of share of agriculture, forestry and fishing in the generation of gross value added****. This is related to the increasing importance of non-agricultural activities in rural areas*** *supported among other by EU funds implementation system, which puts great emphasis on diversification of activities and improvement of life quality in rural areas.*

1. GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA W 2010 R.
POPULATION DENSITY IN 2010

Ludność na 1 km² według gmin (stan w dniu 31 XII)
Population per 1 km² by gminas (as of 31 XII)

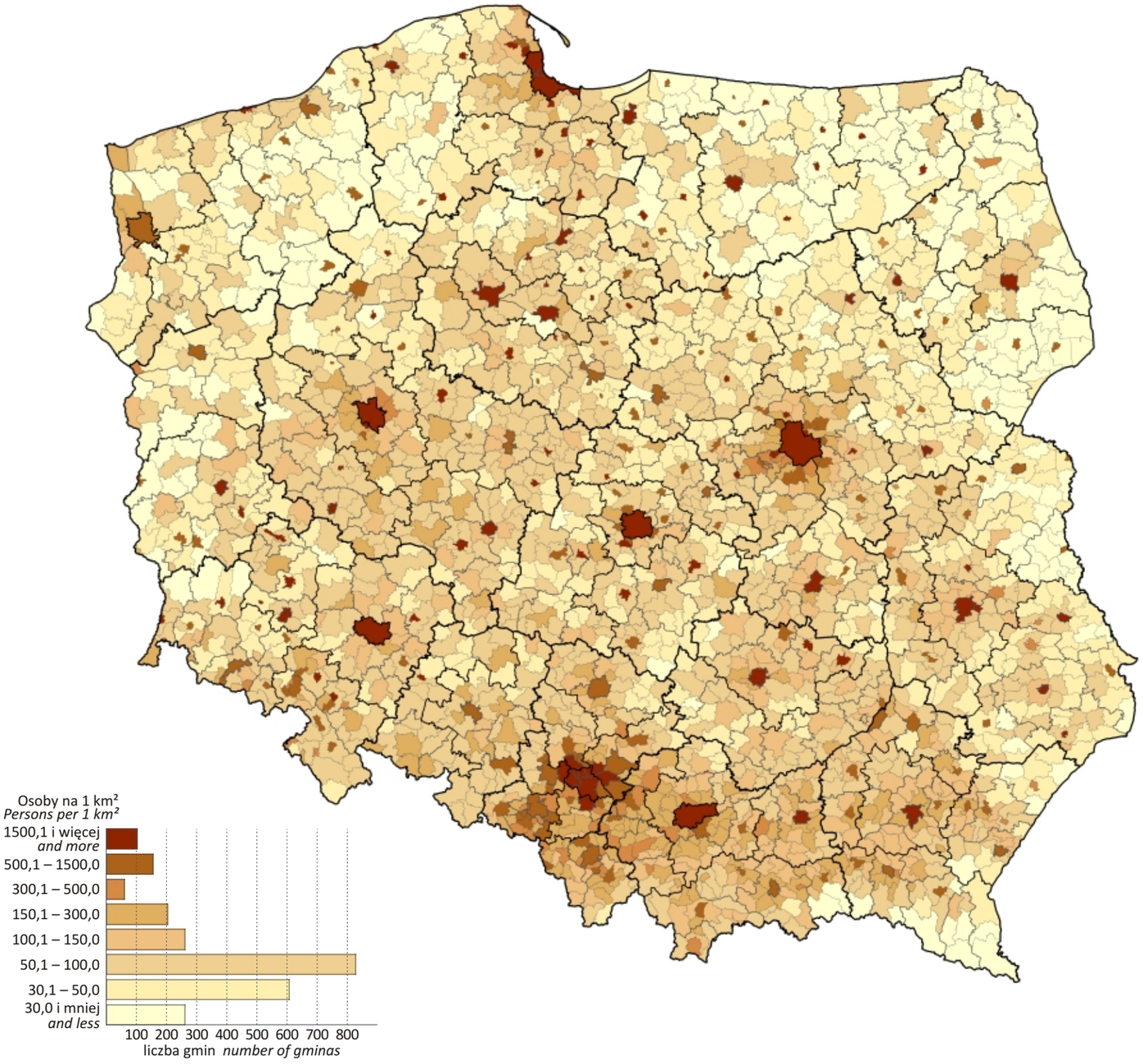

Ludność na 1 km² na obszarach wiejskich według podregionów
(stan w dniu 31 XII)
Population per 1 km² in rural areas by subregions (as of 31 XII)

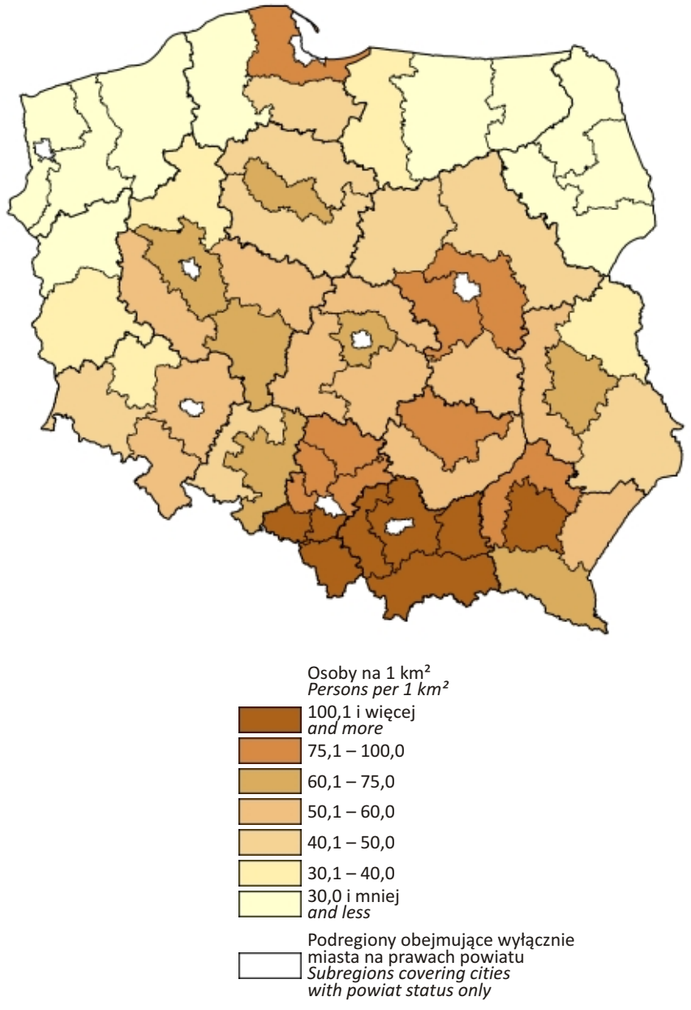

2. LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM
WORKING AGE POPULATION

Udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności według gmin w 2010 r.
(stan w dniu 31 XII)
Share of working age population in total number of population by gminas in 2010 (as of 31 XII)

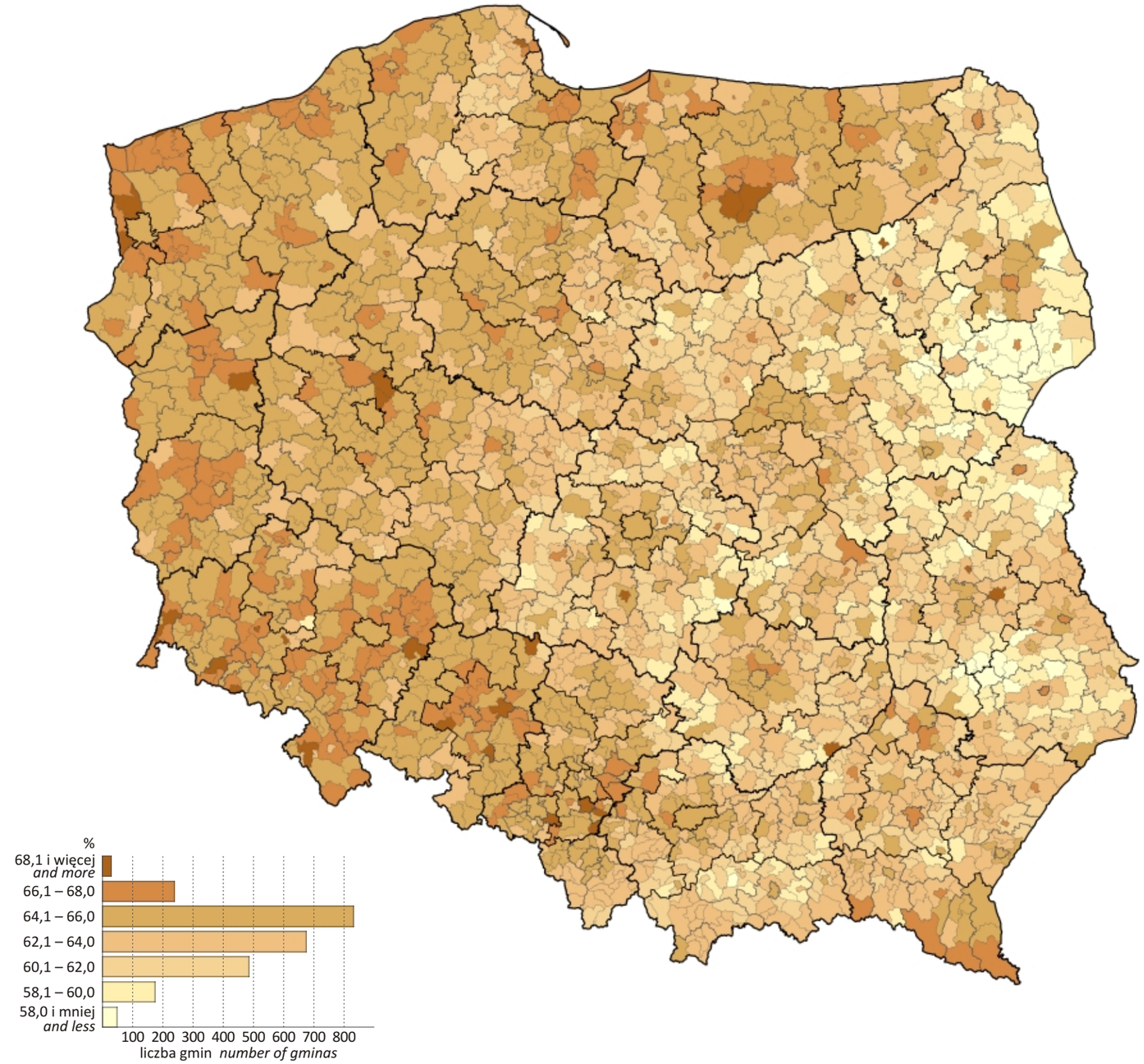

Prognozowany udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności na obszarach wiejskich według podregionów w 2035 r.
Projection of share of working age population in total number of population in rural areas by subregions in 2035

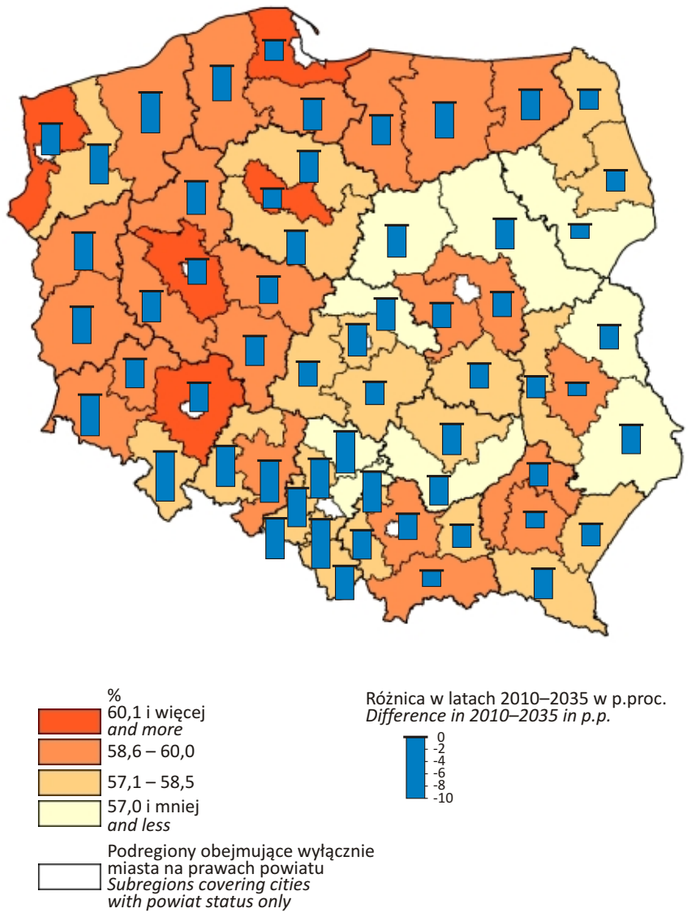

3. LUDNOŚĆ W WIEKU NIEPRODUKCYJNYM W 2010 R.
NON-WORKING AGE POPULATION IN 2010

Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym według gmin
(stan w dniu 31 XII)
Non-working age population per 100 of working age population by gminas (as of 31 XII)

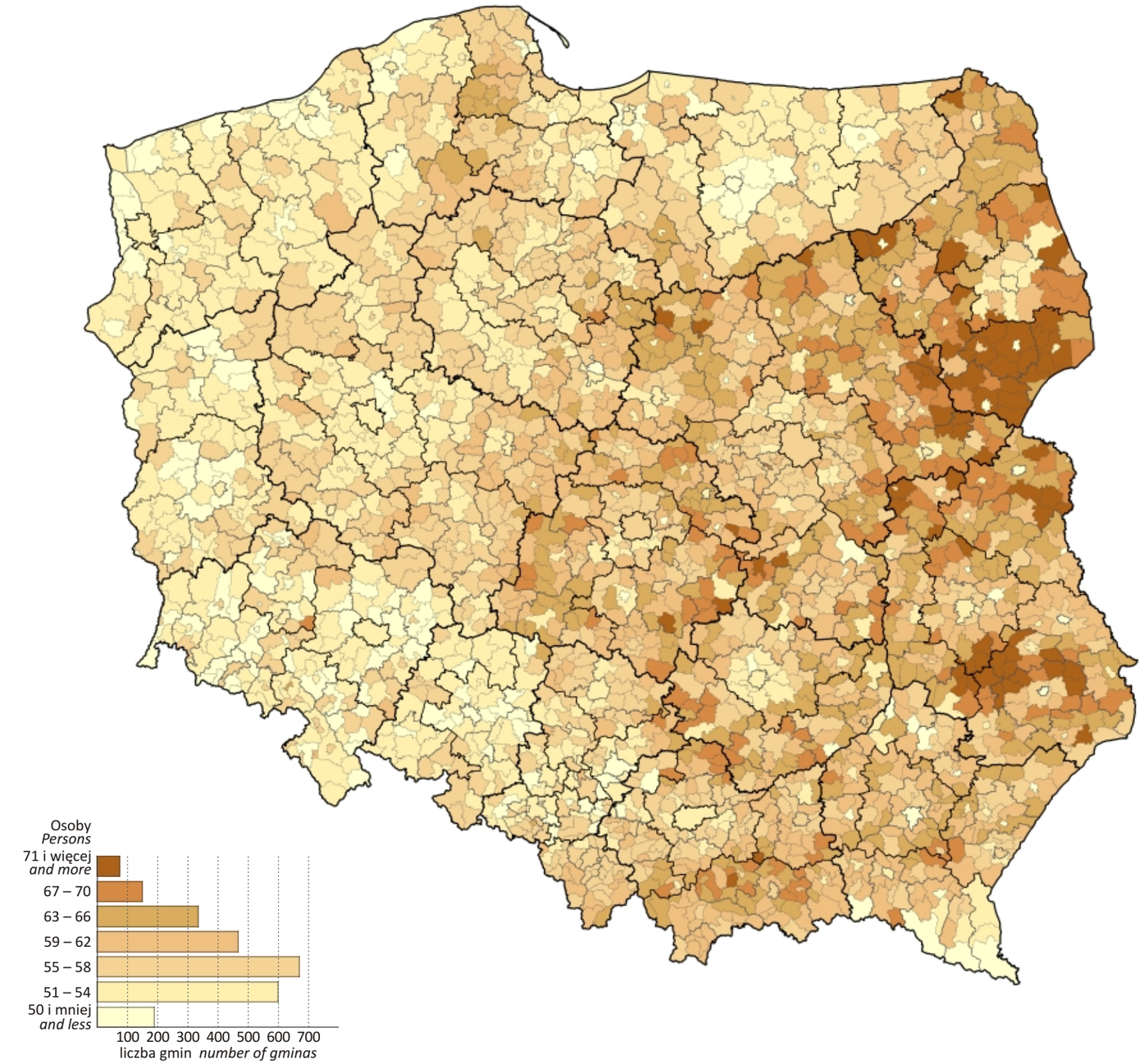

Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym na obszarach wiejskich według podregionów
(stan w dniu 31 XII)
Non-working age population per 100 of working age population in rural areas by subregions (as of 31 XII)

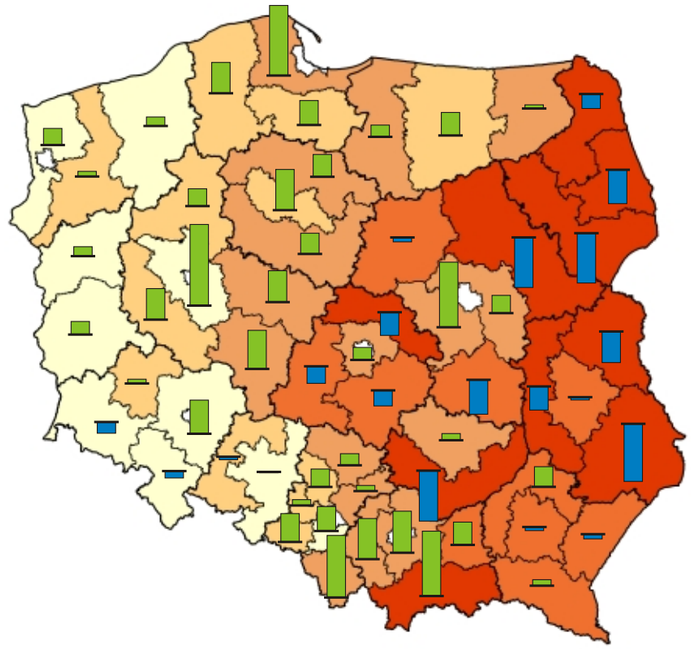

4. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI W 2010 R.
VITAL STATISTICS OF POPULATION IN 2010

Przyrost naturalny na 1000 ludności według gmin
Natural increase per 1000 population by gminas

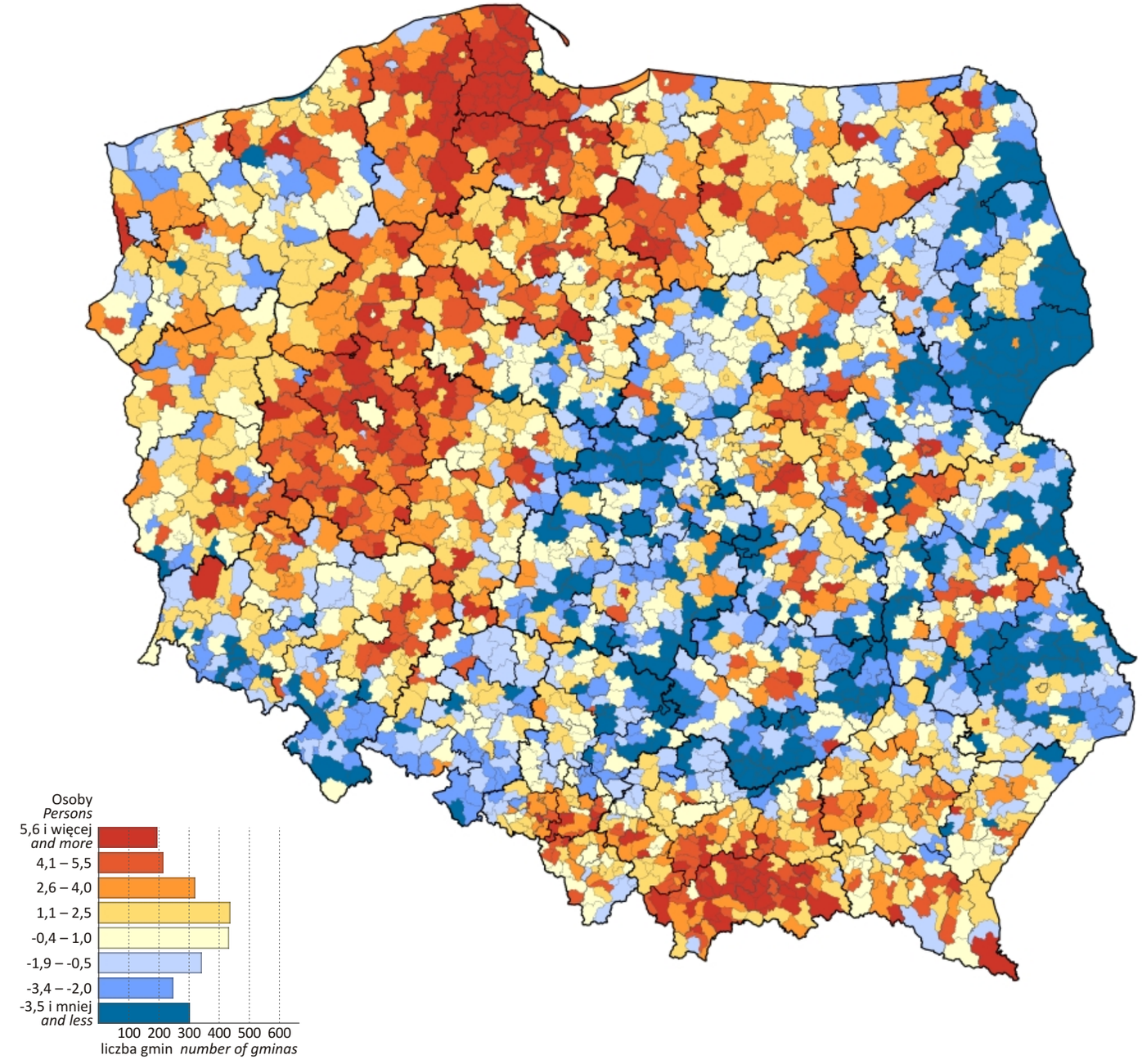

Ruch naturalny ludności na obszarach wiejskich według podregionów
Vital statistics of population in rural areas by subregions

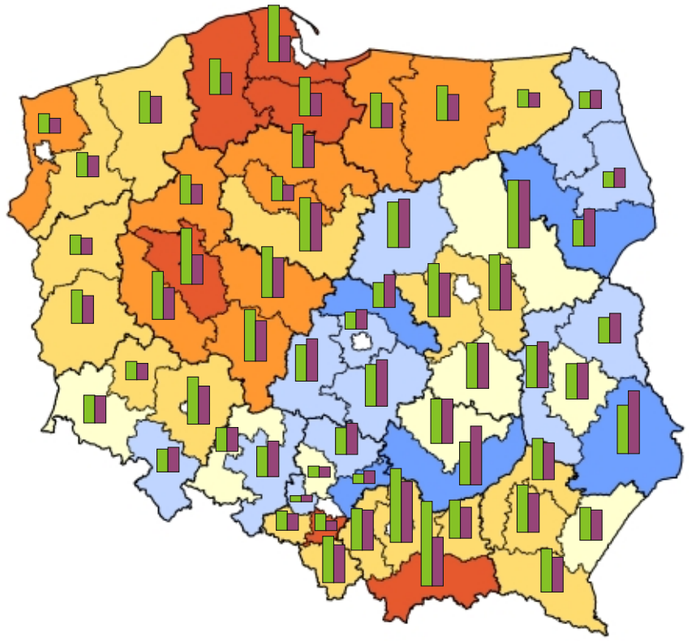

5. MIGRACJE LUDNOŚCI
MIGRATION OF POPULATION

Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności według gmin w 2010 r.
Internal and international net migration for permanent residence per 1000 population by gminas in 2010

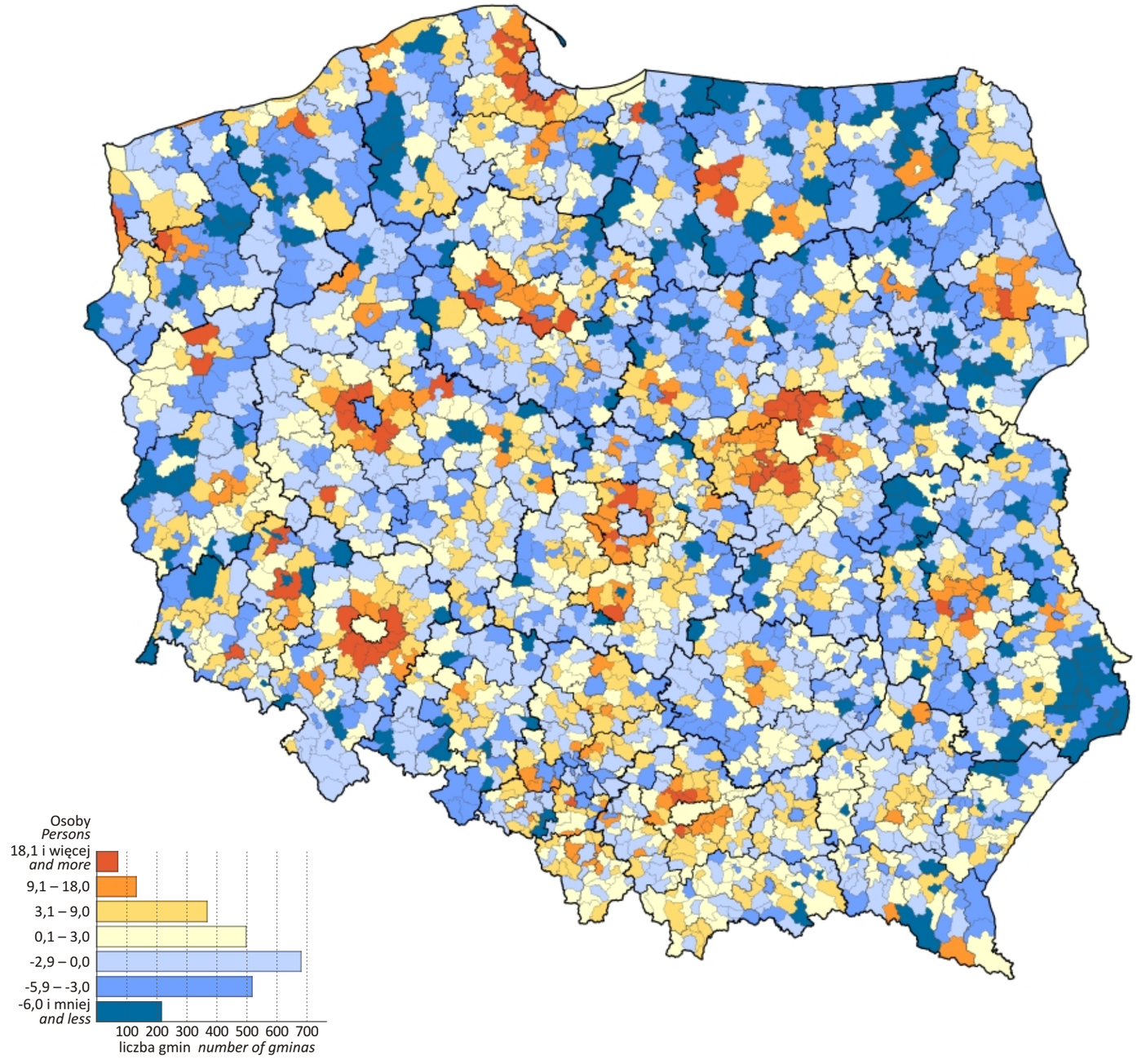

Napływ ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich według grup wieku i płci w 2002 i 2010 r.
Inflow of population for permanent residence in rural areas by age groups and sex in 2002 and 2010

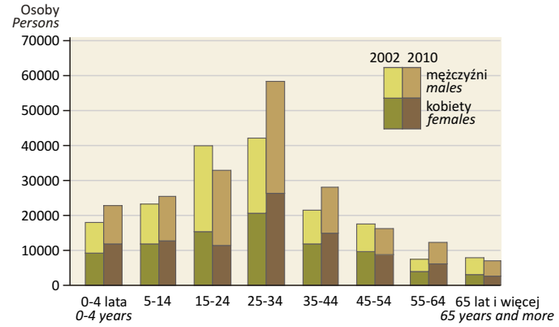

Odpływ ludności na pobyt stały na obszarach wiejskich według grup wieku i płci w 2002 i 2010 r.
Outflow of population for permanent residence in rural areas by age groups and sex in 2002 and 2010

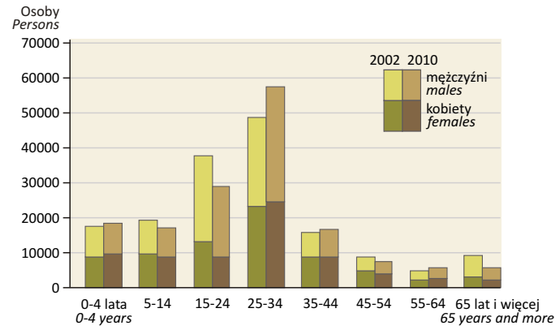

6. GOSPODARSTWA ROLNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZĄ W 2010 R.
AGRICULTURAL HOLDINGS CONDUCTING AGRICULTURAL ACTIVITY IN 2010

Udział gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych według gmin (stan w czerwcu)
Share of agricultural holdings conducting agricultural activity in total number of agricultural holdings by gminas (as of June)

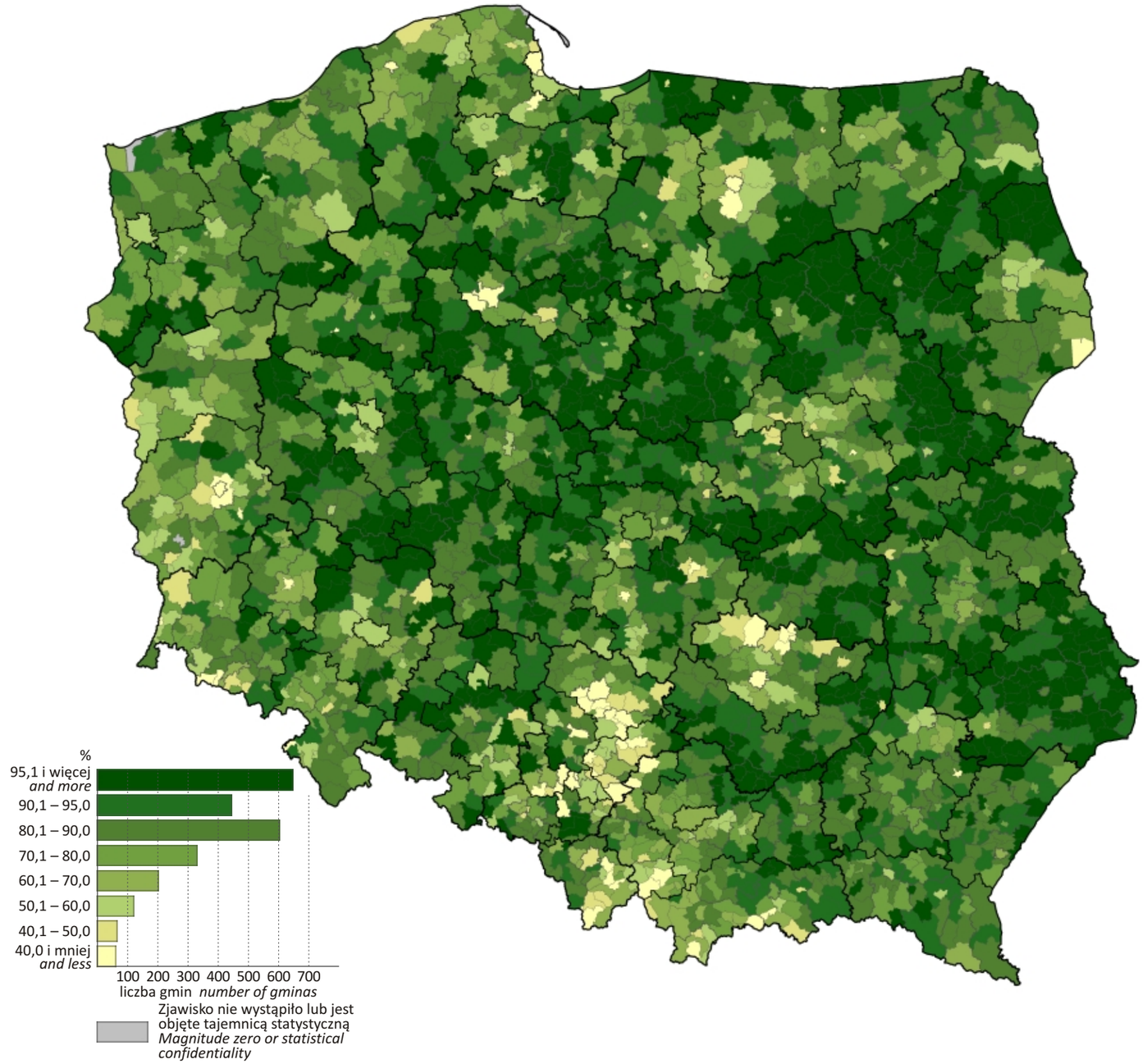

Wartość dodana brutto rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa według podregionów
Gross value added in agriculture, forestry, hunting and fishing by subregions

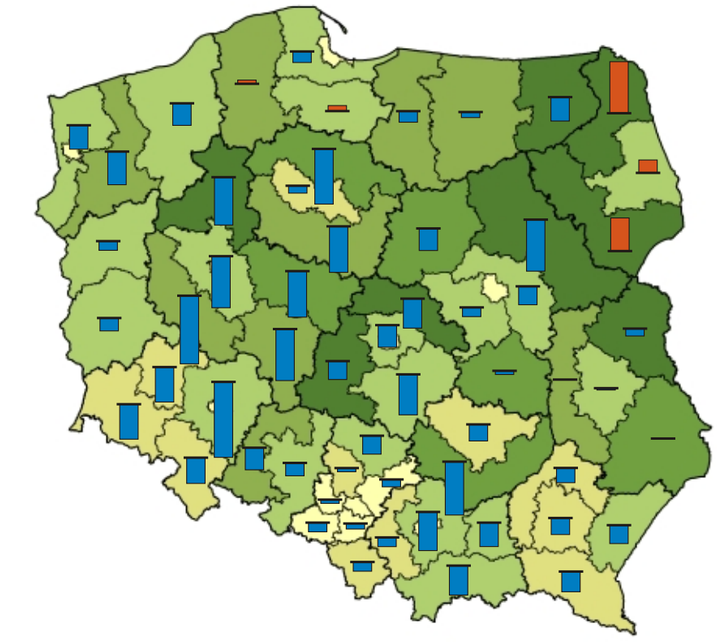

7. GOSPODARSTWA ROLNE O POWIERZCHNI UŻYTKÓW ROLNYCH DO 1 ha W 2010 R.
AGRICULTURAL HOLDINGS NOT EXCEEDING 1 ha AREA OF AGRICULTURAL LAND IN 2010

Udział gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych do 1 ha w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych według gmin (stan w czerwcu)
Share of agricultural holdings not exceeding 1 ha area of agricultural land in total number of agricultural holdings by gminas (as of June)

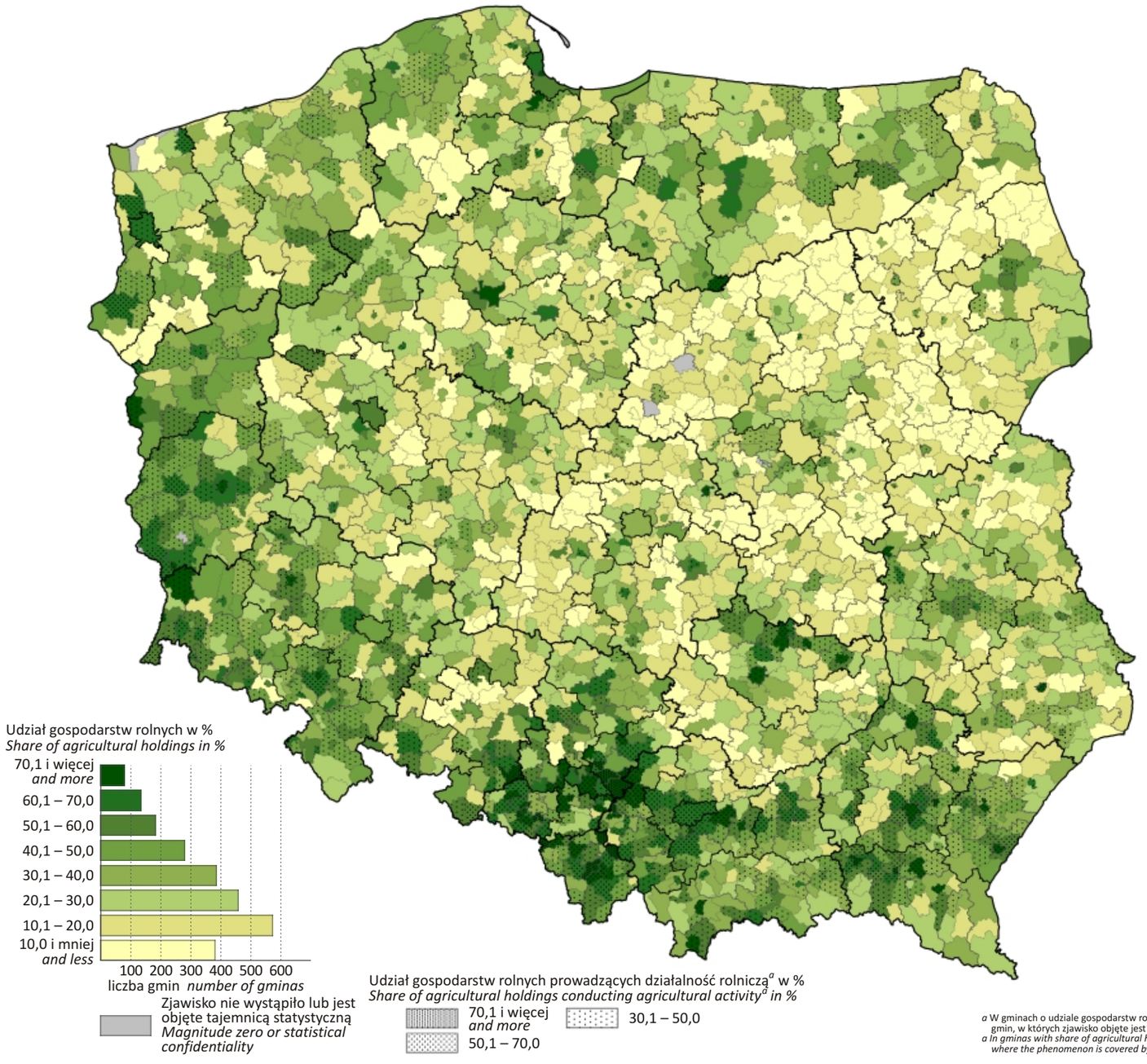

Gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych do 1 ha prowadzące działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów (stan w czerwcu)
Agricultural holdings not exceeding 1 ha area of agricultural land conducting agricultural activity in rural areas by subregions (as of June)

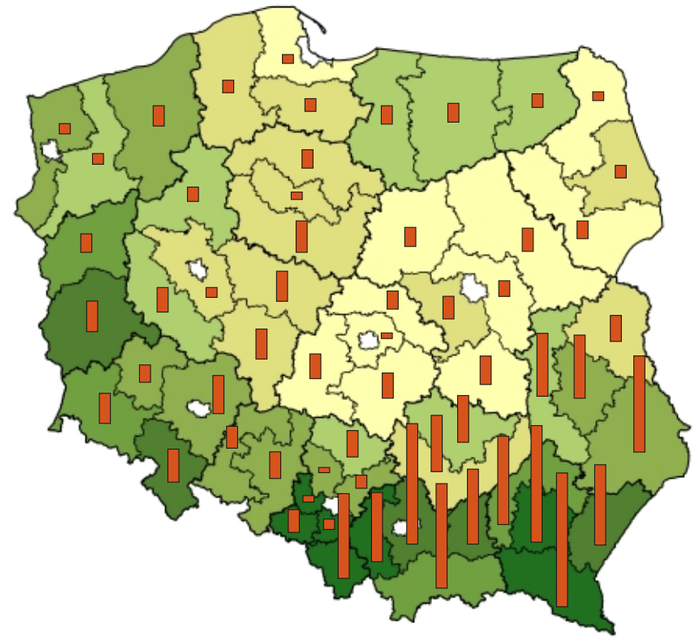

a W gminach o udziale gospodarstw rolnych powyżej 30%, z wyłączeniem gmin, w których zjawisko objęte jest tajemnicą statystyczną.
a In gminas with share of agricultural holdings over 30%, excluding gminas, where the phenomenon is covered by statistical confidentiality.

8. GOSPODARSTWA ROLNE O POWIERZCHNI UŻYTKÓW ROLNYCH POWYŻEJ 15 ha W 2010 R.
AGRICULTURAL HOLDINGS EXCEEDING 15 ha AREA OF AGRICULTURAL LAND IN 2010

Udział gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 15 ha w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych według gmin (stan w czerwcu)
Share of agricultural holdings exceeding 15 ha area of agricultural land in total number of agricultural holdings by gminas (as of June)

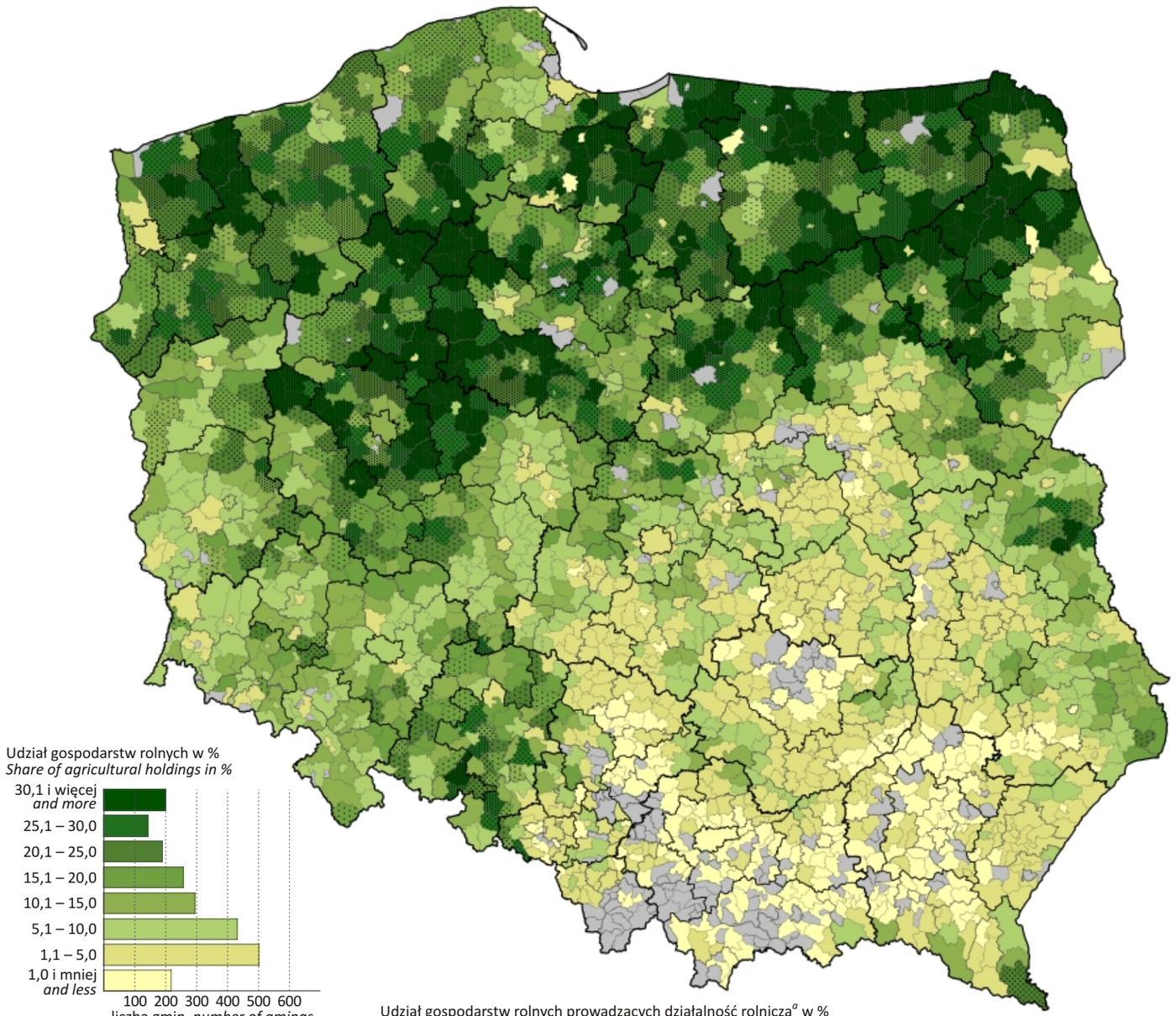

Gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych powyżej 15 ha prowadzące działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów (stan w czerwcu)
Agricultural holdings exceeding 15 ha area of agricultural land conducting agricultural activity in rural areas by subregions (as of June)

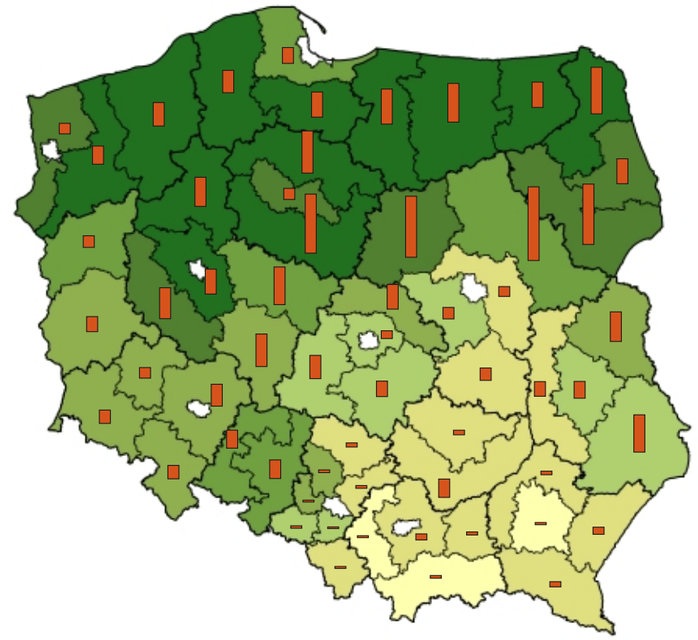

a W gminach o udziale gospodarstw rolnych powyżej 20%, z wyłączeniem gmin, w których zjawisko objęte jest tajemnicą statystyczną.
a In gminas with share of agricultural holdings over 20%, excluding gminas, where the phenomenon is covered by statistical confidentiality.

9. ŚREDNIA POWIERZCHNIA GOSPODARSTWA ROLNEGO
AVERAGE AREA OF AGRICULTURAL HOLDING

Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego prowadzącego działalność rolniczą według gmin w 2010 r. (stan w czerwcu)
Average area of agricultural holding conducting agricultural activity by gminas in 2010 (as of June)

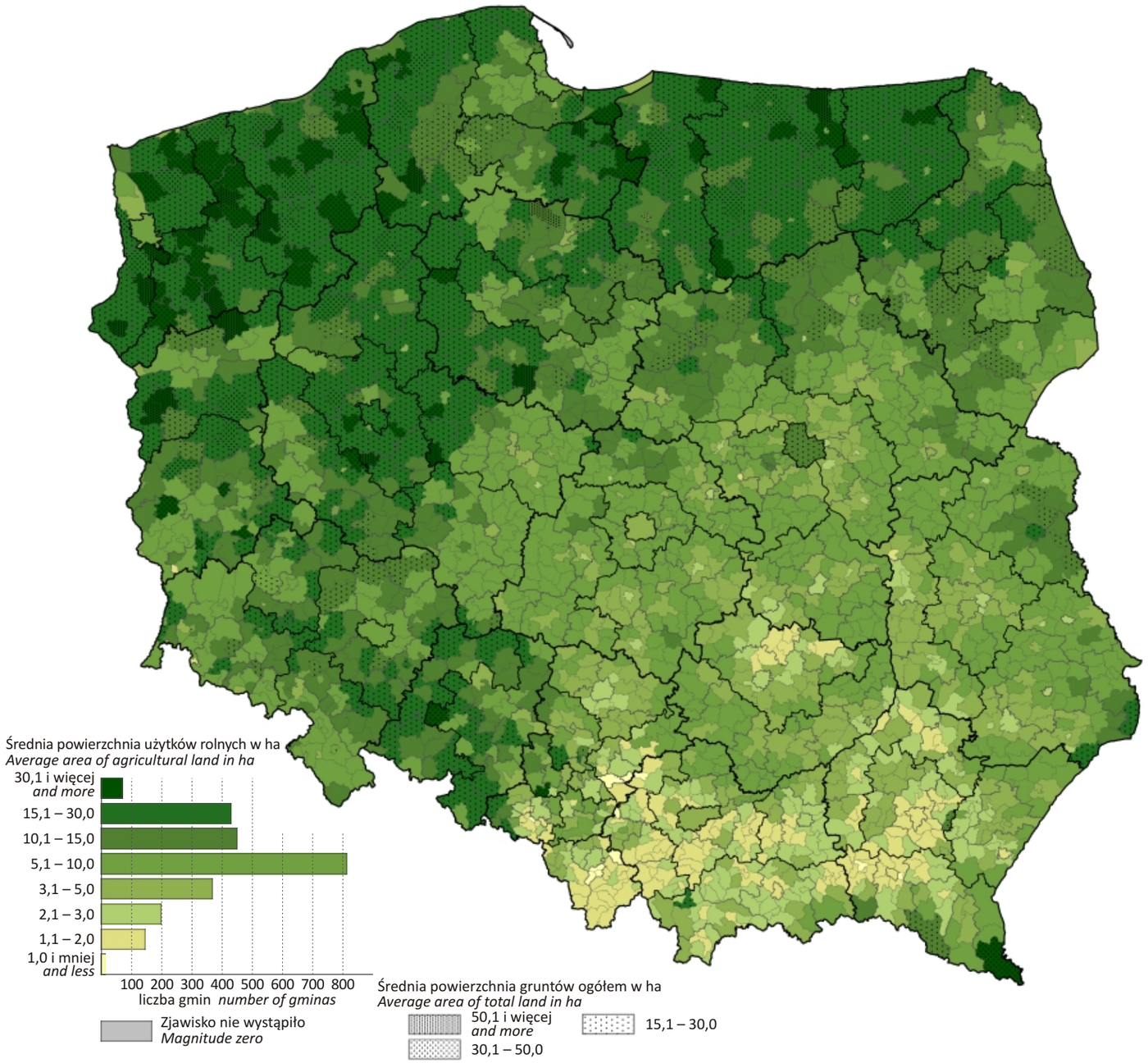

Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych w 2002 i 2010 r.
Agricultural holdings by area groups of agricultural land in 2002 and 2010

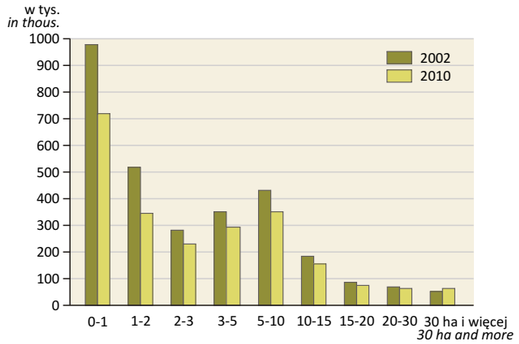

Średnia powierzchnia użytków rolnych w 2002 i 2010 r.
Average area of agricultural land in 2002 and 2010

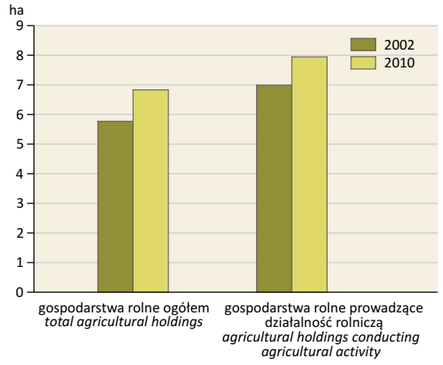

10. ZASIEWY I SADY W 2010 R.
SOWN AREA AND ORCHARDS IN 2010

Udział powierzchni zasiewów i sadów w ogólnej powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą według gmin (stan w czerwcu)
Share of sown area and orchards in total area of agricultural land in good agrarian culture in agricultural holdings conducting agricultural activity by gminas (as of June)

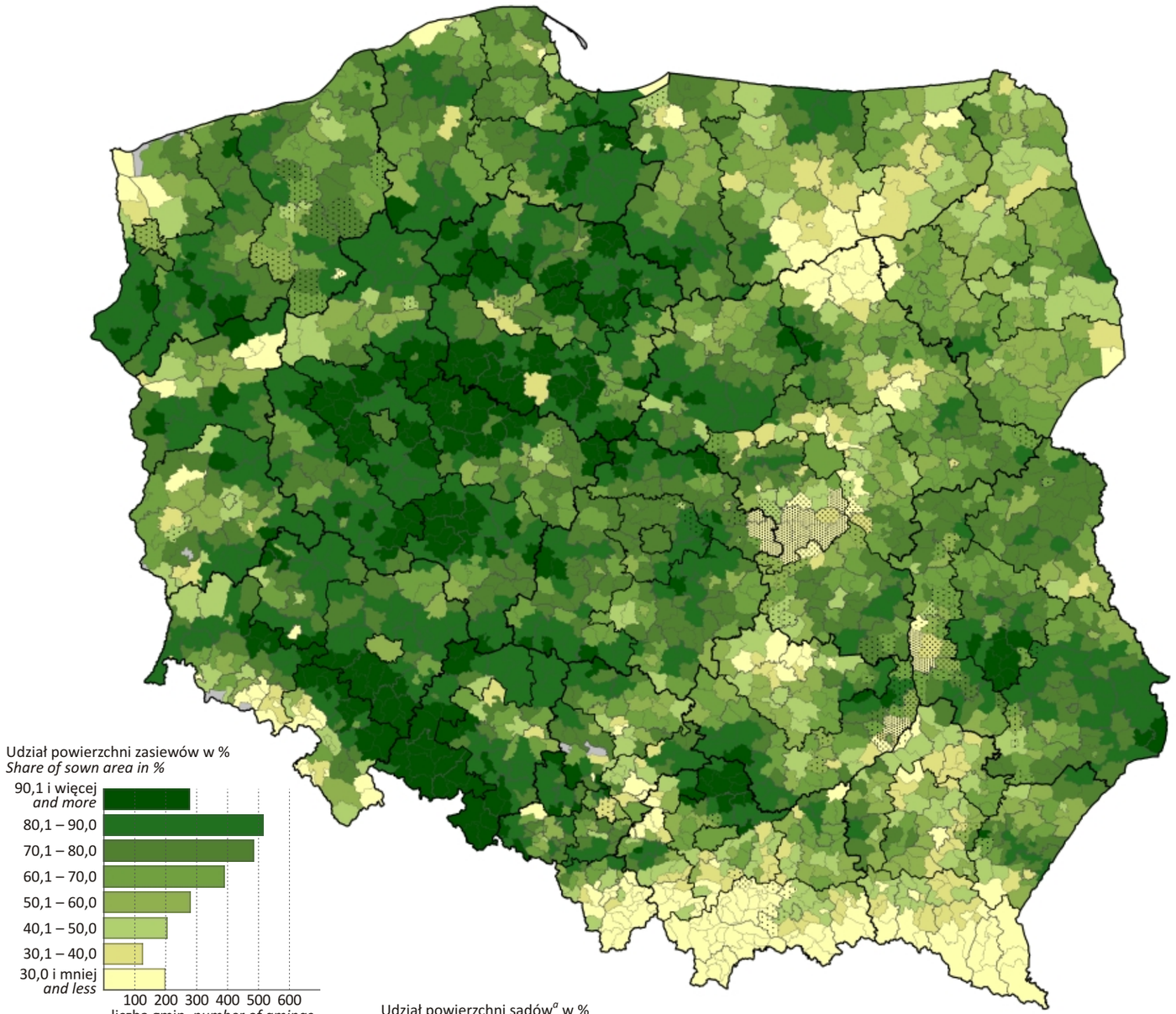

a W gminach o udziale sadów powyżej 10%, z wyłączeniem gmin, w których zjawisko objęte jest tajemnicą statystyczną.
a In gminas with share of orchards over 10%, excluding gminas, where the phenomenon is covered by statistical confidentiality.

Użytki rolne w dobrej kulturze rolnej w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów (stan w czerwcu)
Agricultural land in good agrarian culture in agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions (as of June)

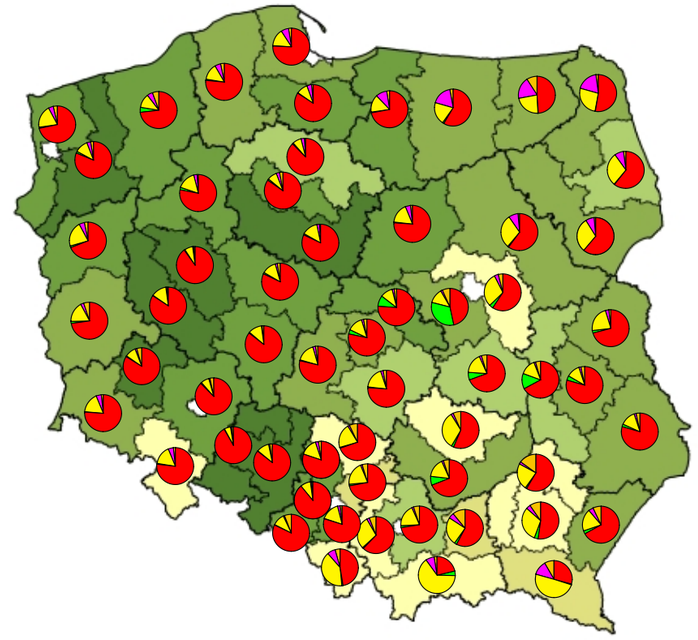

11. ŁĄKI I PASTWISKA TRWAŁE W 2010 R.
PERMANENT MEADOWS AND PASTURES IN 2010

Udział powierzchni łąk i pastwisk trwałych w ogólnej powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą według gmin (stan w czerwcu)
Share of permanent meadows and pastures in total area of agricultural land in good agrarian culture in agricultural holdings conducting agricultural activity by gminas (as of June)

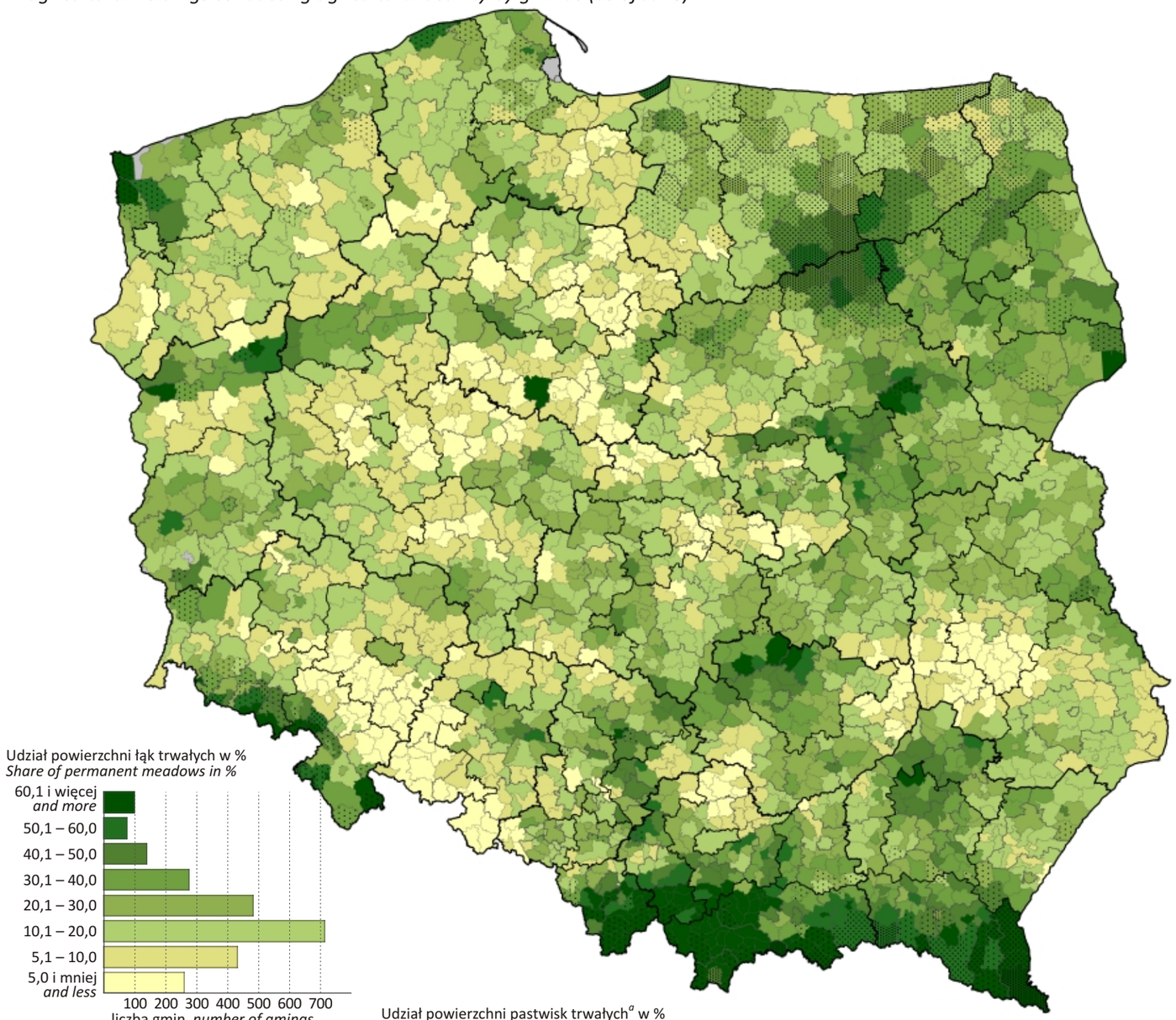

a W gminach o udziale pastwisk trwałych powyżej 10%, z wyłączeniem gmin, w których zjawisko objęte jest tajemnicą statystyczną.
a In gminas with share of permanent pastures over 10%, excluding gminas, where the phenomenon is covered by statistical confidentiality.

Łąki i pastwiska trwałe oraz pogłowie wybranych gatunków zwierząt gospodarskich na obszarach wiejskich według podregionów (stan w czerwcu)
Permanent meadows and pastures as well as selected species of livestock in rural areas by subregions (as of June)

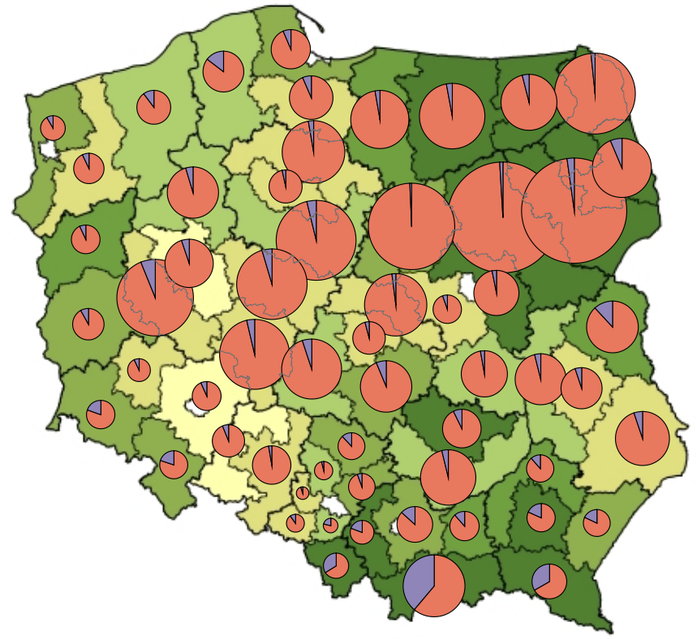

12. GOSPODARSTWA ROLNE Z ZASIEWAMI W 2010 R.
AGRICULTURAL HOLDINGS WITH SOWN IN 2010

Udział gospodarstw rolnych z zasiewami zbóż w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według gmin (stan w czerwcu)
Share of agricultural holdings with cereals in total agricultural holdings conducting agricultural activity by gminas (as of June)

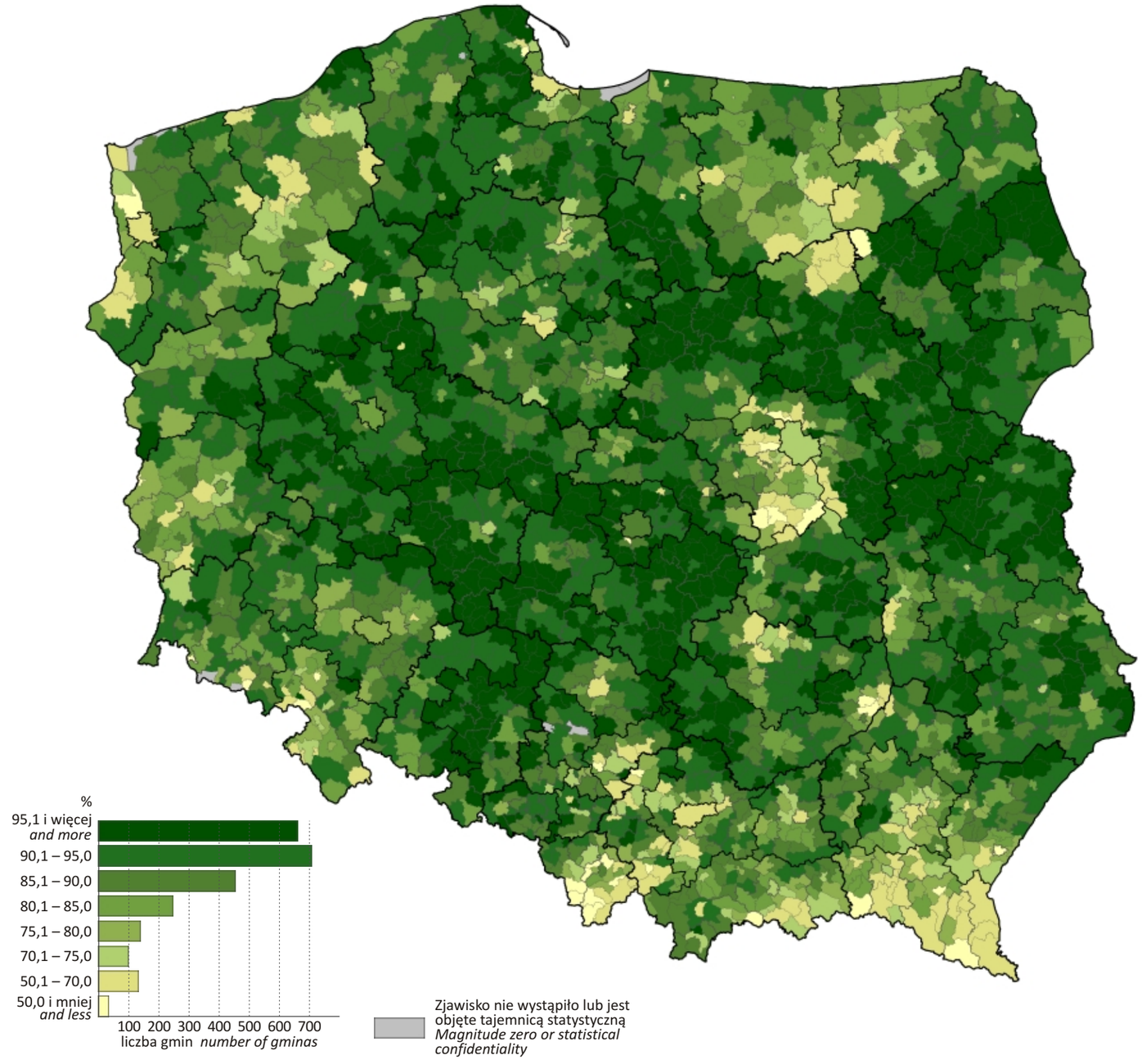

Udział gospodarstw rolnych z zasiewami w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów (stan w czerwcu)
Share of agricultural holdings with sown in total agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions (as of June)

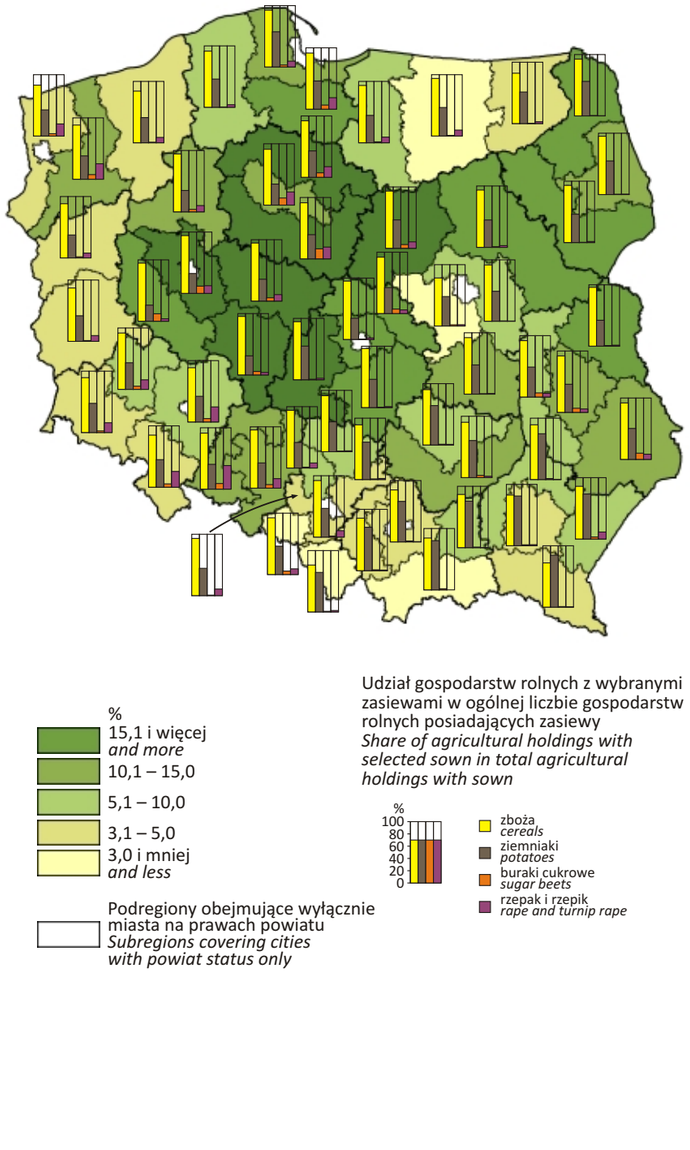

13. GOSPODARSTWA ROLNE Z UPRAWAMI WARZYW W 2010 R.
AGRICULTURAL HOLDINGS WITH VEGETABLES IN 2010

Udział gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według powiatów (stan w czerwcu)
Share of agricultural holdings with ground vegetables in total agricultural holdings conducting agricultural activity by powiats (as of June)

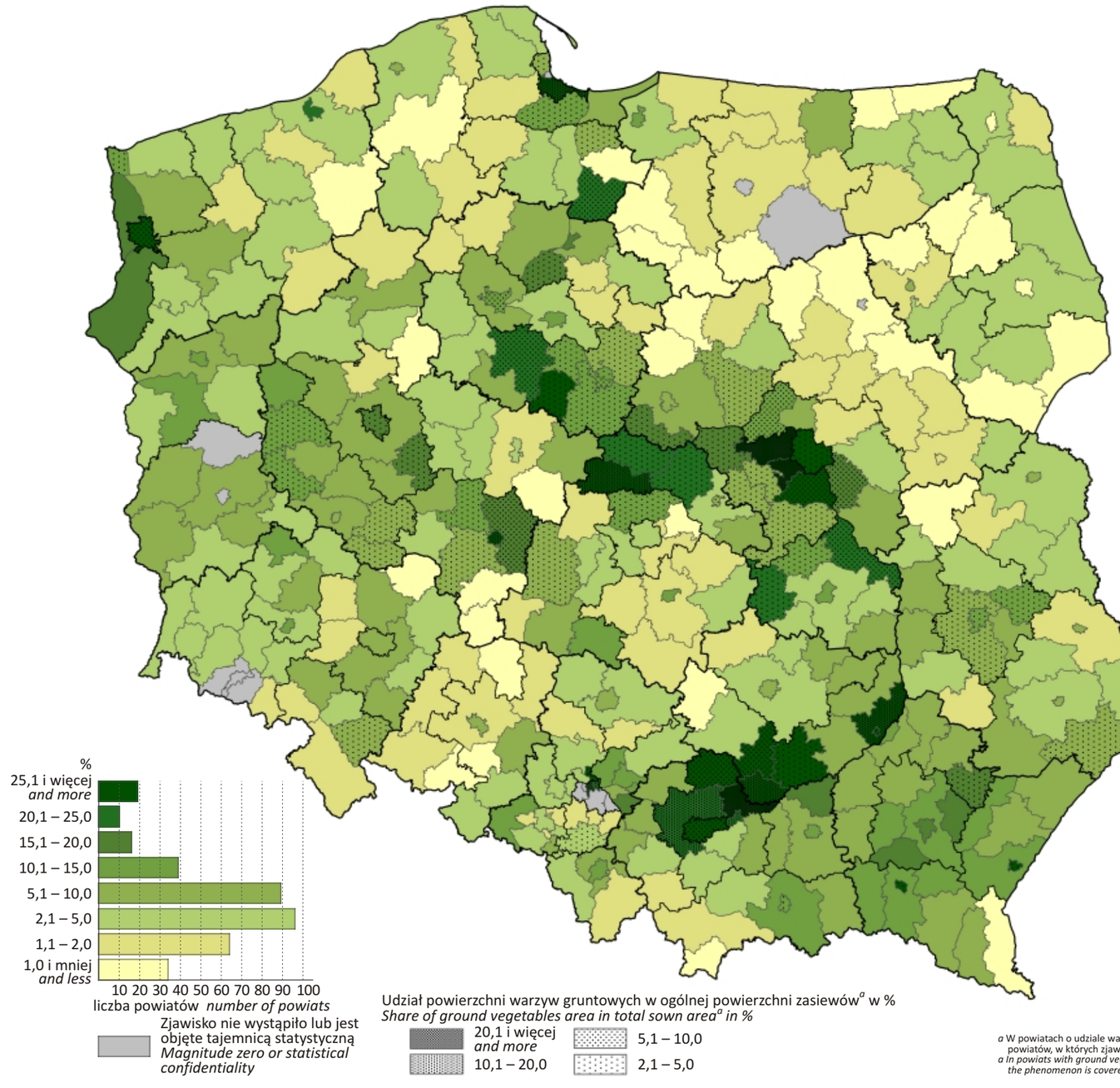

a W powiatach o udziale warzyw gruntowych powyżej 2%, z wyłączeniem powiatów, w których zjawisko objęte jest tajemnicą statystyczną.
a In powiats with ground vegetables over 2%, excluding powiats, where the phenomenon is covered by statistical confidentiality.

Udział gospodarstw rolnych uprawiających warzywa gruntowe w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów
(stan w czerwcu)
Share of agricultural holdings with ground vegetables in total agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions (as of June)

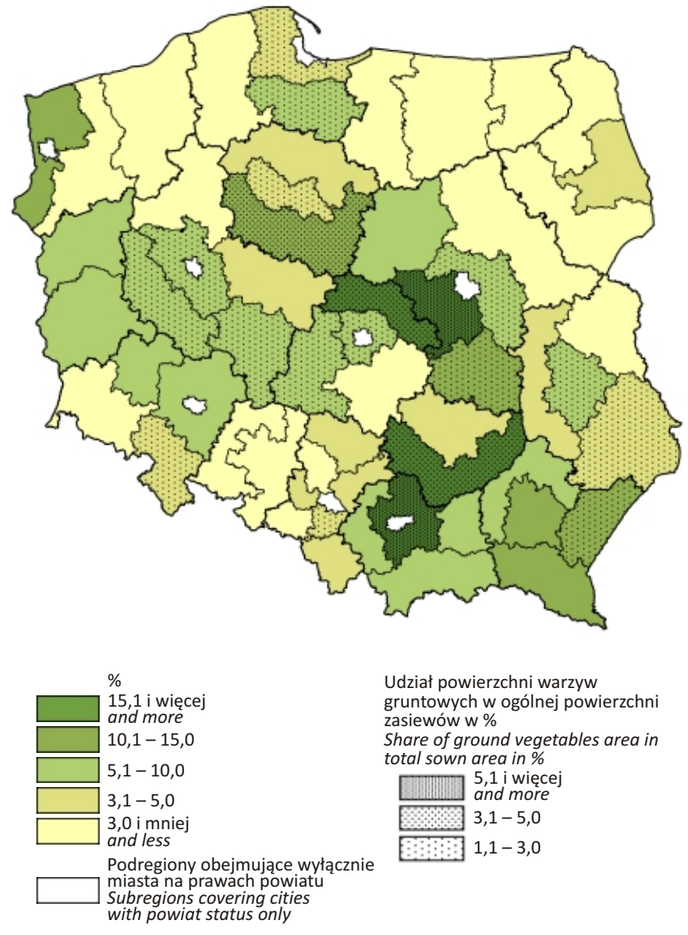

14. BYDŁO W 2010 R.
CATTLE IN 2010

Bydło przypadające na 1 gospodarstwo rolne prowadzące działalność rolniczą utrzymujące bydło według gmin (stan w czerwcu)
Cattle per agricultural holding conducting agricultural activity maintaining cattle by gminas (as of June)

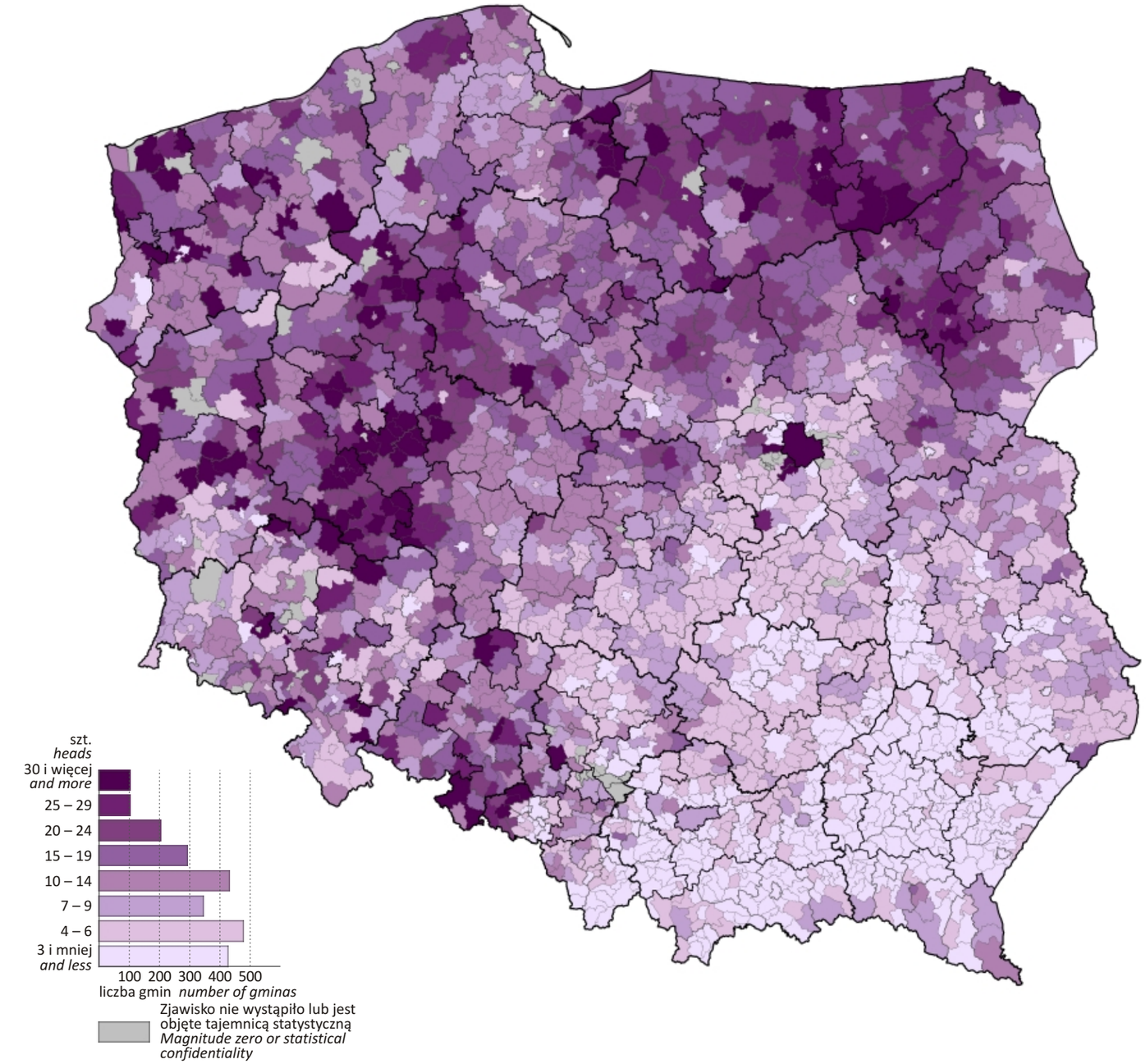

Bydło w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów (stan w czerwcu)
Cattle in agricultural holdings conducting agicultural activity in rural areas by subregions (as of June)

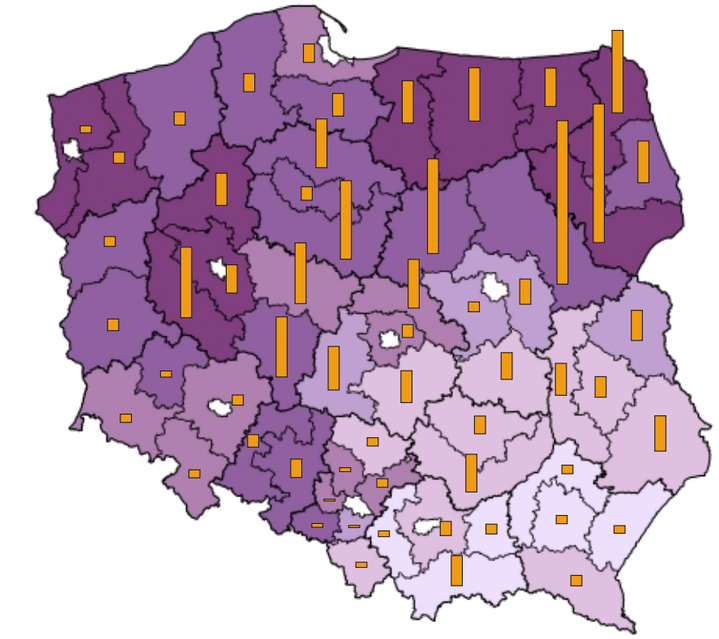

15. TRZODA CHLEWNA W 2010 R.
PIGS IN 2010

Trzoda chlewna przypadająca na 1 gospodarstwo rolne prowadzące działalność rolniczą utrzymujące trzodę chlewną według gmin (stan w czerwcu)
Pigs per agricultural holding conducting agricultural activity maintaining pigs by gminas (as of June)

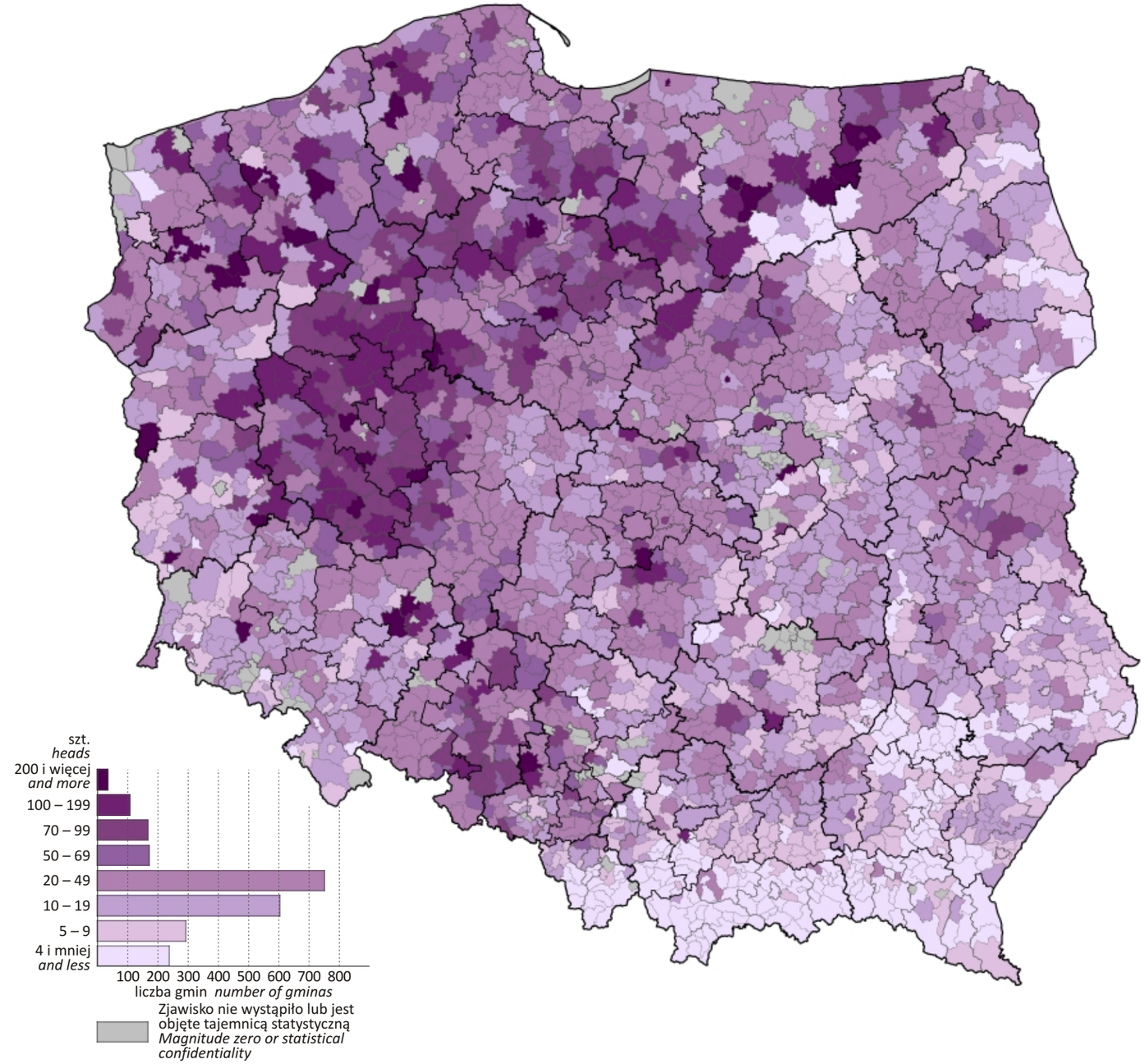

Trzoda chlewna w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów (stan w czerwcu)
Pigs in agricultural holdings conducting agicultural activity in rural areas by subregions (as of June)

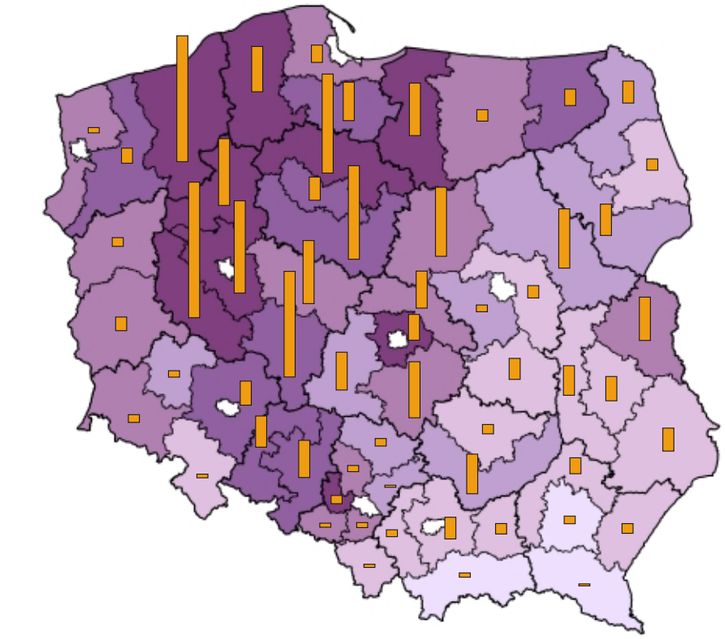

16. DRÓB OGÓŁEM W 2010 R.
POULTRY IN 2010

Drób ogółem przypadający na 1 gospodarstwo rolne prowadzące działalność rolniczą utrzymujące drób według gmin (stan w czerwcu)
Poultry per agricultural holding conducting agricultural activity maintaining poultry by gminas (as of June)

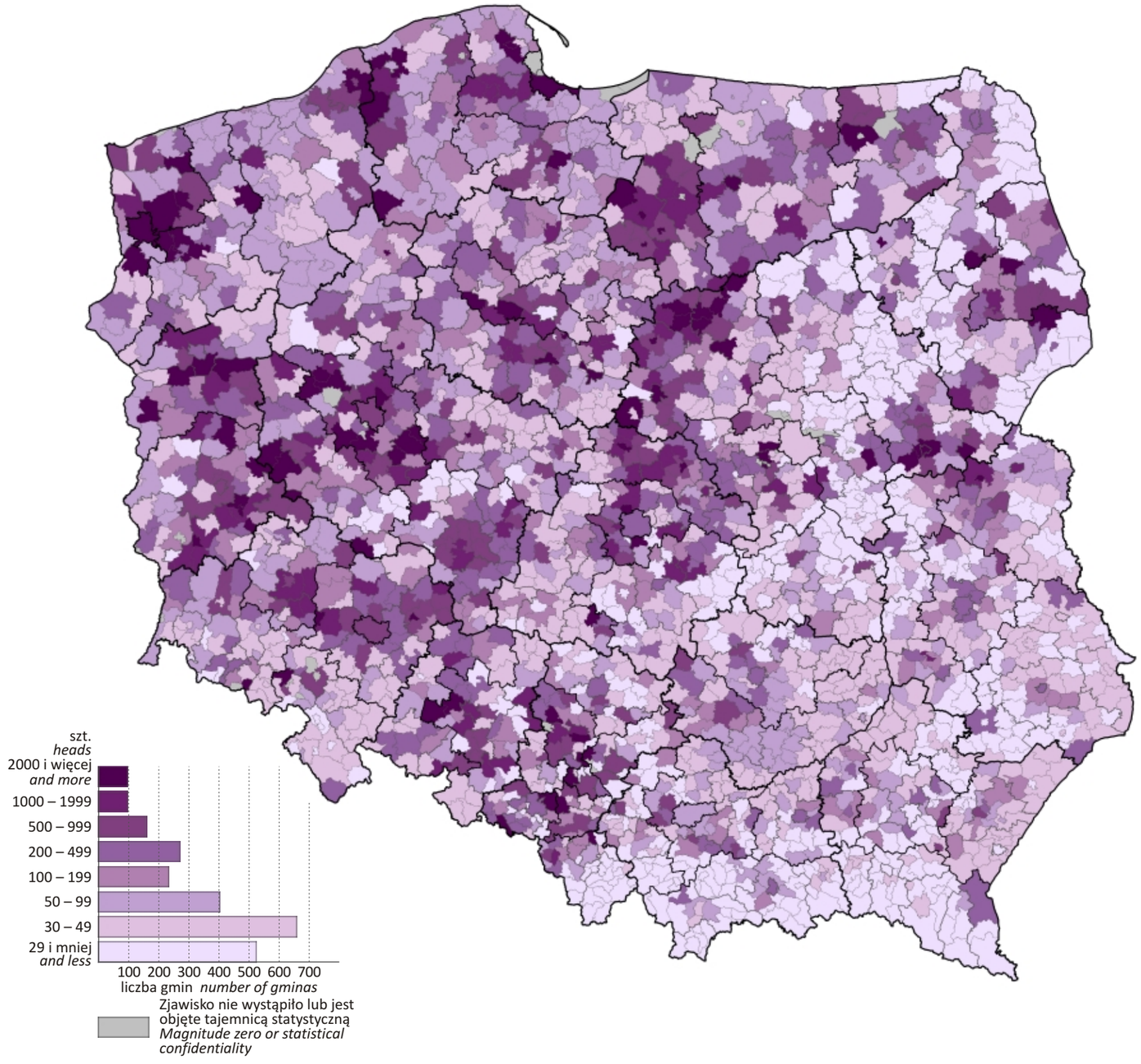

Drób ogółem w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów (stan w czerwcu)
Poultry in agricultural holdings conducting agicultural activity in rural areas by subregions (as of June)

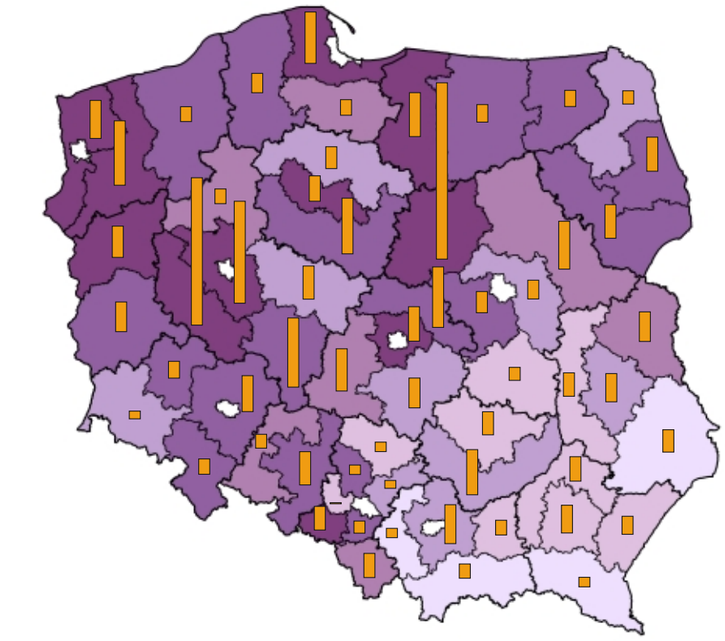

17. CIĄGNIKI ROLNICZE W 2010 R.
AGRICULTURAL TRACTORS IN 2010

Ciągniki rolnicze w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą według gmin
(stan w czerwcu)
Agricultural tractors in agricultural holdings conducting agricultural activity by gminas (as of June)

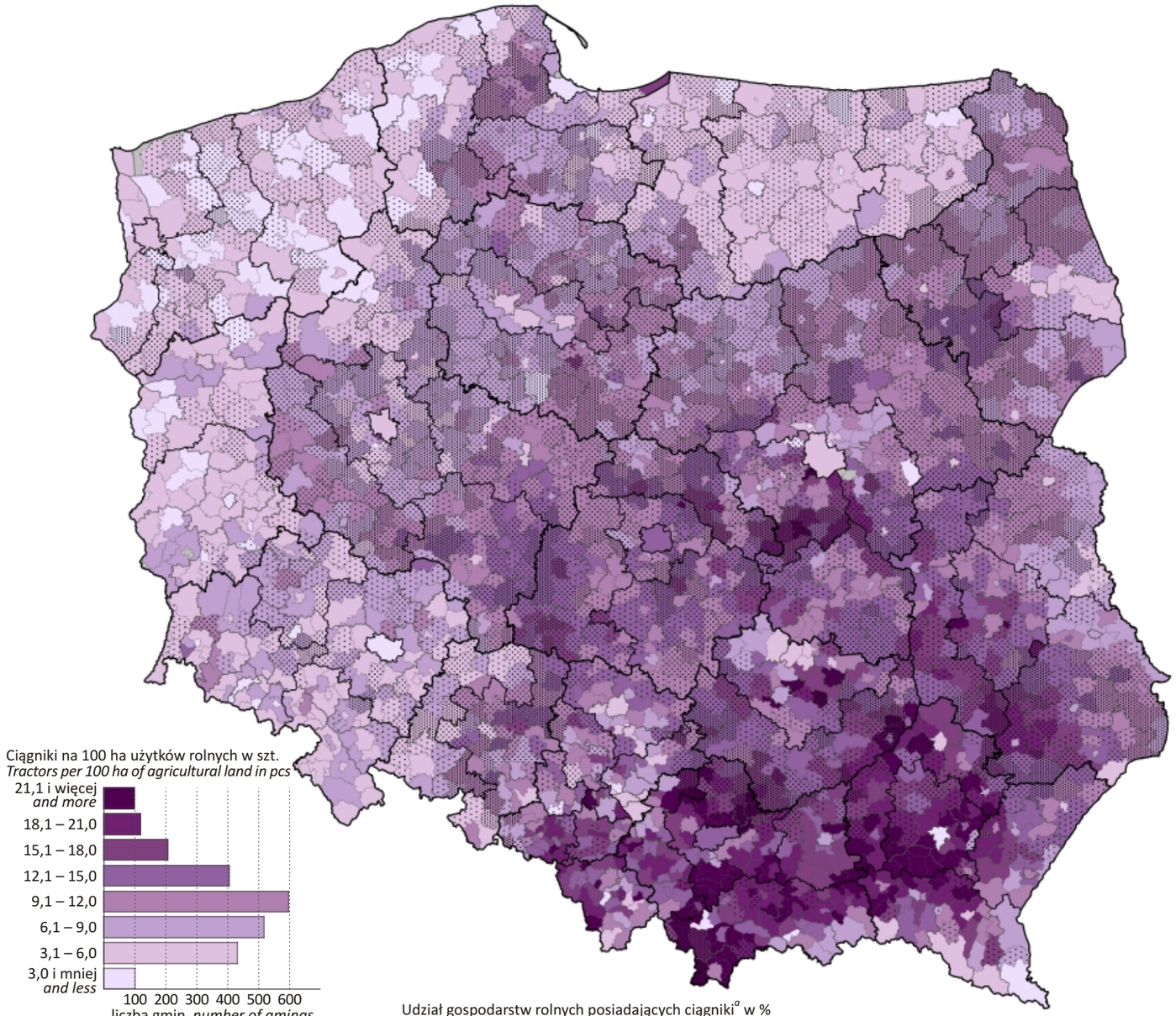

Ciągniki rolnicze w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów (stan w czerwcu)
Agricultural tractors in agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions (as of June)

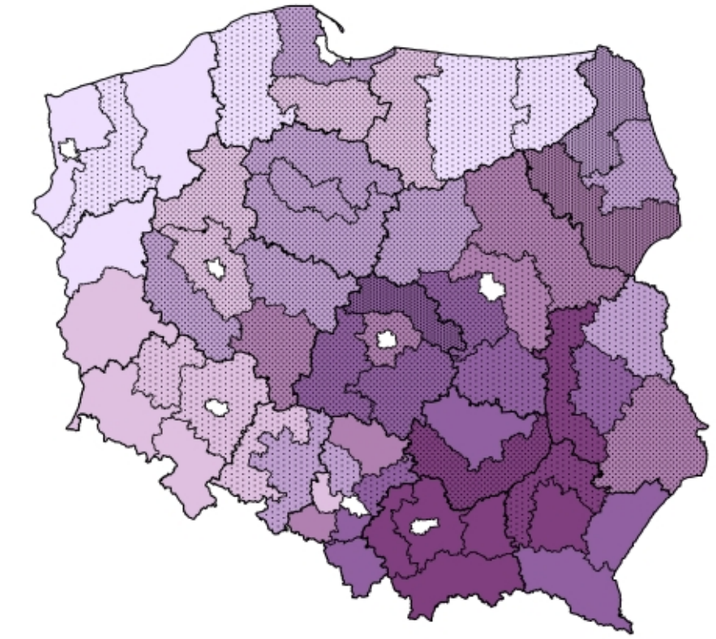

a W gminach o udziale gospodarstw powyżej 50%, z wyłączeniem gmin, w których zjawisko objęte jest tajemnicą statystyczną.
a In gminas with share of agricultural holdings over 50%, excluding gminas, where the phenomenon is covered by statistical confidentiality.

18. KOMBAJNY ZBOŻOWE W 2010 R.
COMBINE HARVESTERS IN 2010

Kombajny zbożowe w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą według powiatów (stan w czerwcu)
Combine harvesters in agricultural holdings conducting agricultural activity by powiats (as of June)

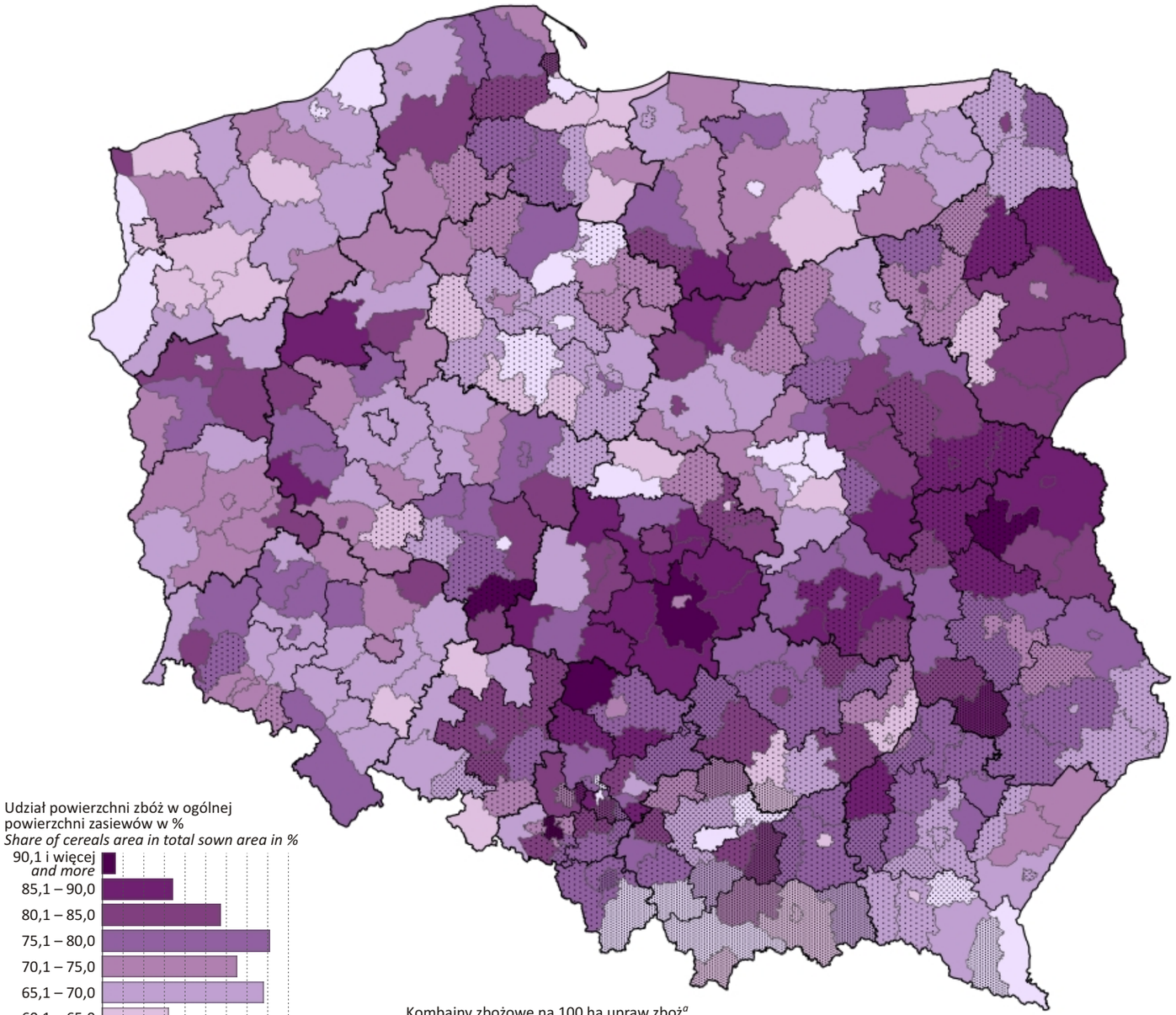

Kombajny zbożowe w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów (stan w czerwcu)
Combine harvesters in agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions (as of June)

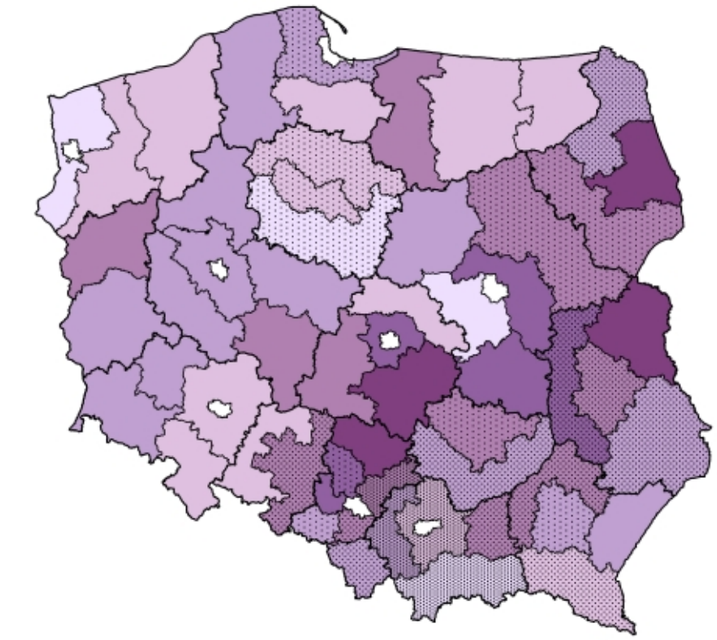

a W powiatach, w których odnotowano więcej niż 2 kombajny zbożowe na 100 ha upraw zbóż, z wyłączeniem powiatów, w których zjawisko objęte jest tajemnicą statystyczną.
a In powiats, where reported over 2 combine harvesters per 100 ha of cereal crops, excluding powiats, where the phenomenon is covered by statistical confidentiality.

19. KOMBAJNY BURACZANE W 2010 R.
BEET HARVESTERS IN 2010

Kombajny buraczane w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą według powiatów (stan w czerwcu)
Beet harvesters in agricultural holdings conducting agricultural activity by powiats (as of June)

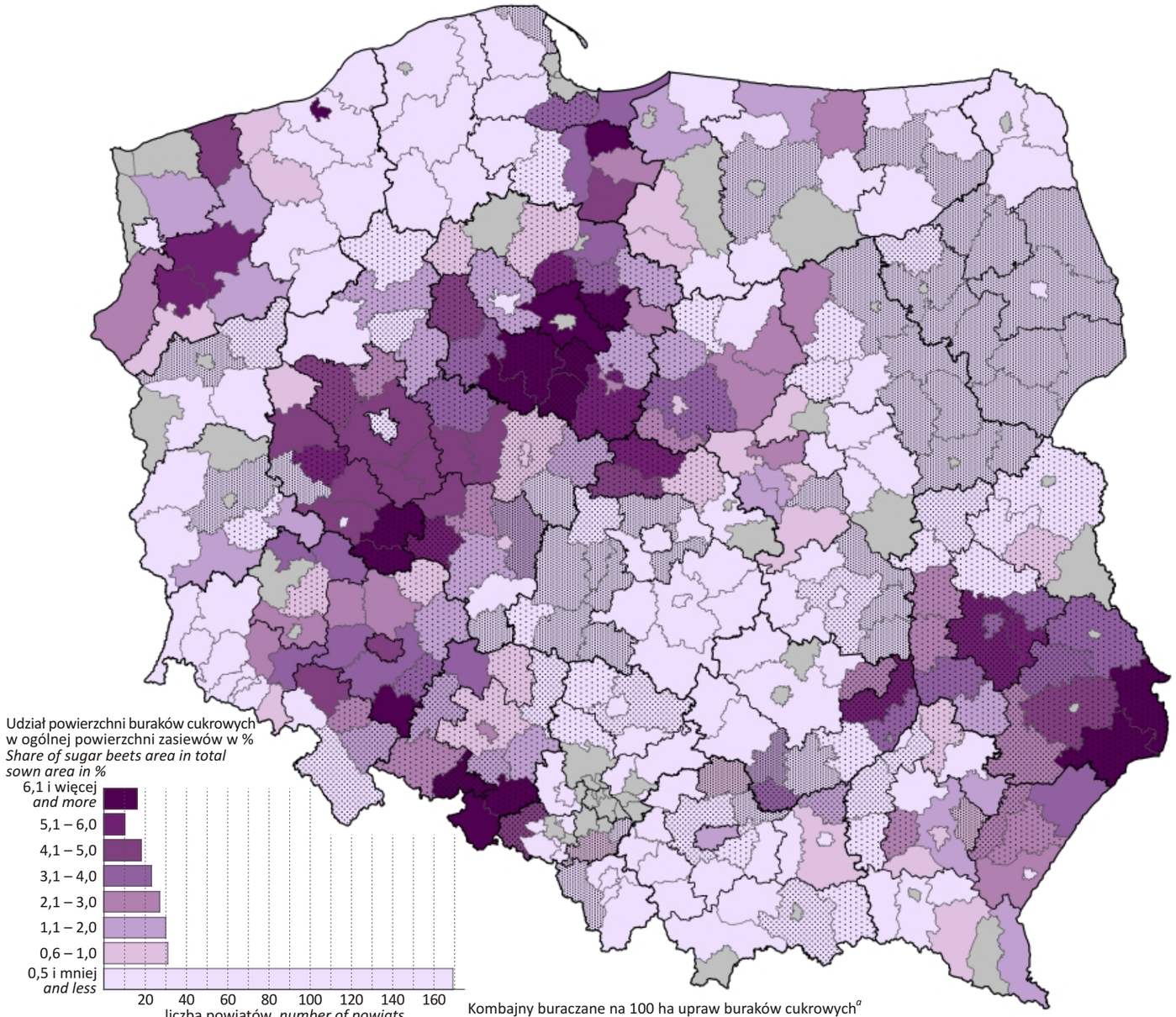

Kombajny buraczane w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów (stan w czerwcu)
Beet harvesters in agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions (as of June)

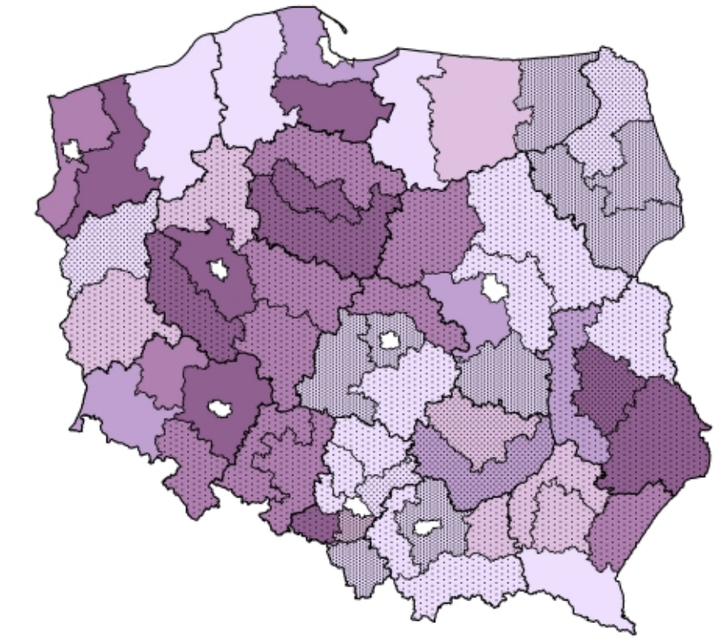

a W powiatach, w których odnotowano więcej niż 10 kombajnów buraczanych na 100 ha upraw buraków cukrowych, z wyłączeniem powiatów, w których zjawisko objęte jest tajemnicą statystyczną.
a In powiats, where reported over 10 beet harvesters per 100 ha of sugar beet crops, excluding powiats, where the phenomenon is covered by statistical confidentiality.

20. KOMBAJNY ZIEMNIACZANE W 2010 R.
POTATO HARVESTERS IN 2010

Kombajny ziemniaczane w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą według powiatów (stan w czerwcu)
Potato harvesters in agricultural holdings conducting agricultural activity by powiats (as of June)

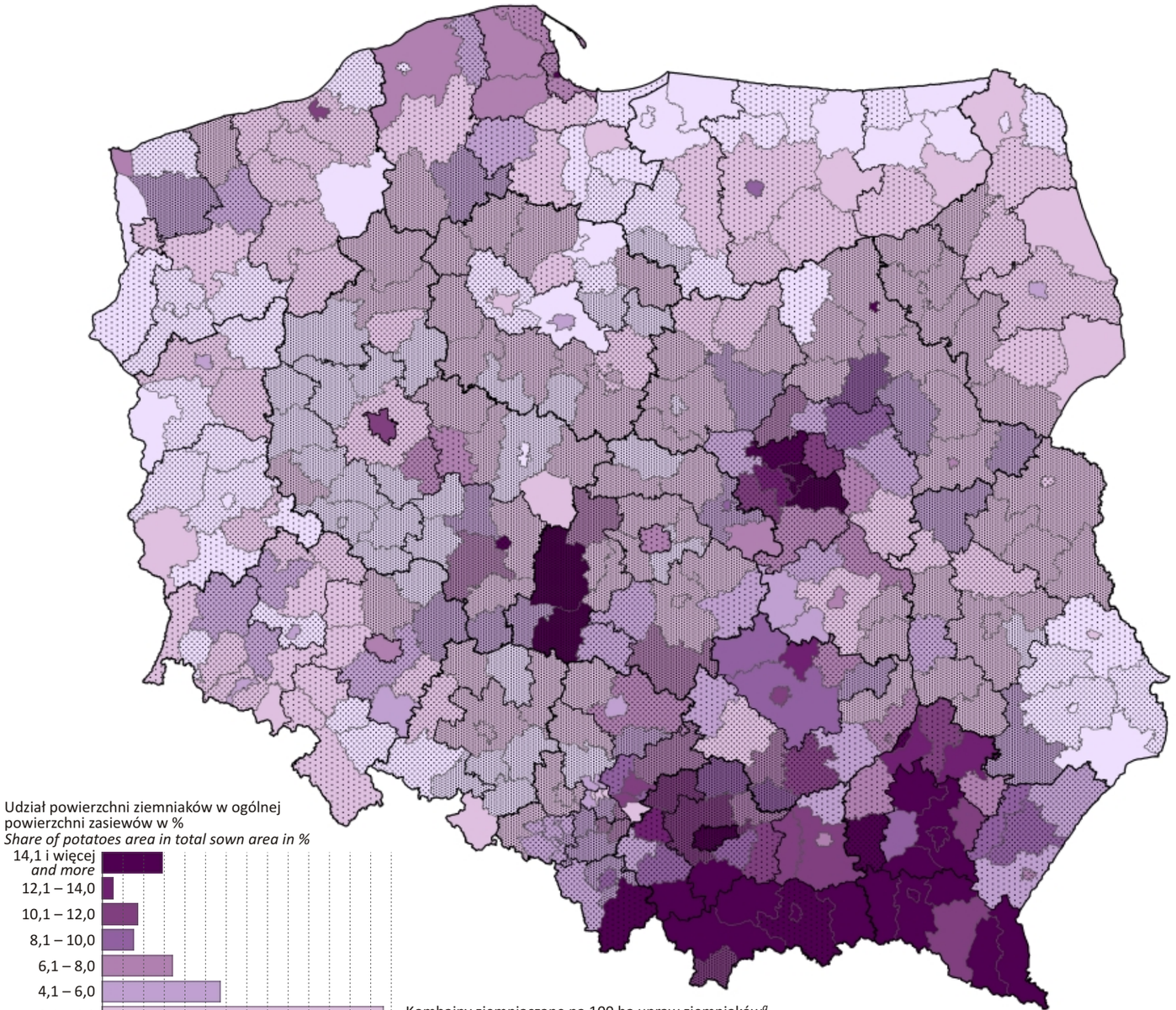

Kombajny ziemniaczane w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów (stan w czerwcu)
Potato harvesters in agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions (as of June)

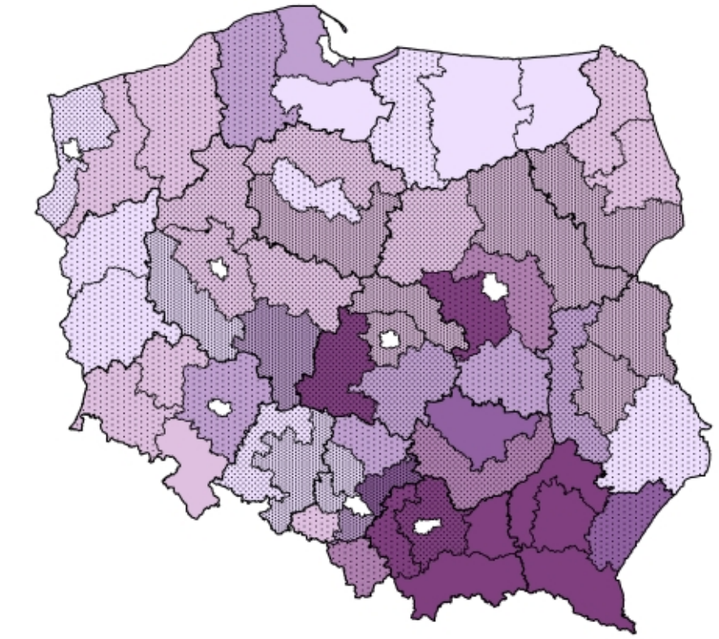

a W powiatach, w których odnotowano więcej niż 5 kombajnów ziemniaczanych na 100 ha upraw ziemniaków, z wyłączeniem powiatów, w których zjawisko objęte jest tajemnicą statystyczną.
a In powiats, where reported over 5 potato harvesters per 100 ha of potato crops, excluding powiats, where the phenomenon is covered by statistical confidentiality.

21. BUDŻETY GMIN W 2011 R. – DOCHODY
BUDGETS OF GMINAS IN 2011 – REVENUE

Dochody gmin na 1 mieszkańca
Revenue of gminas per capita

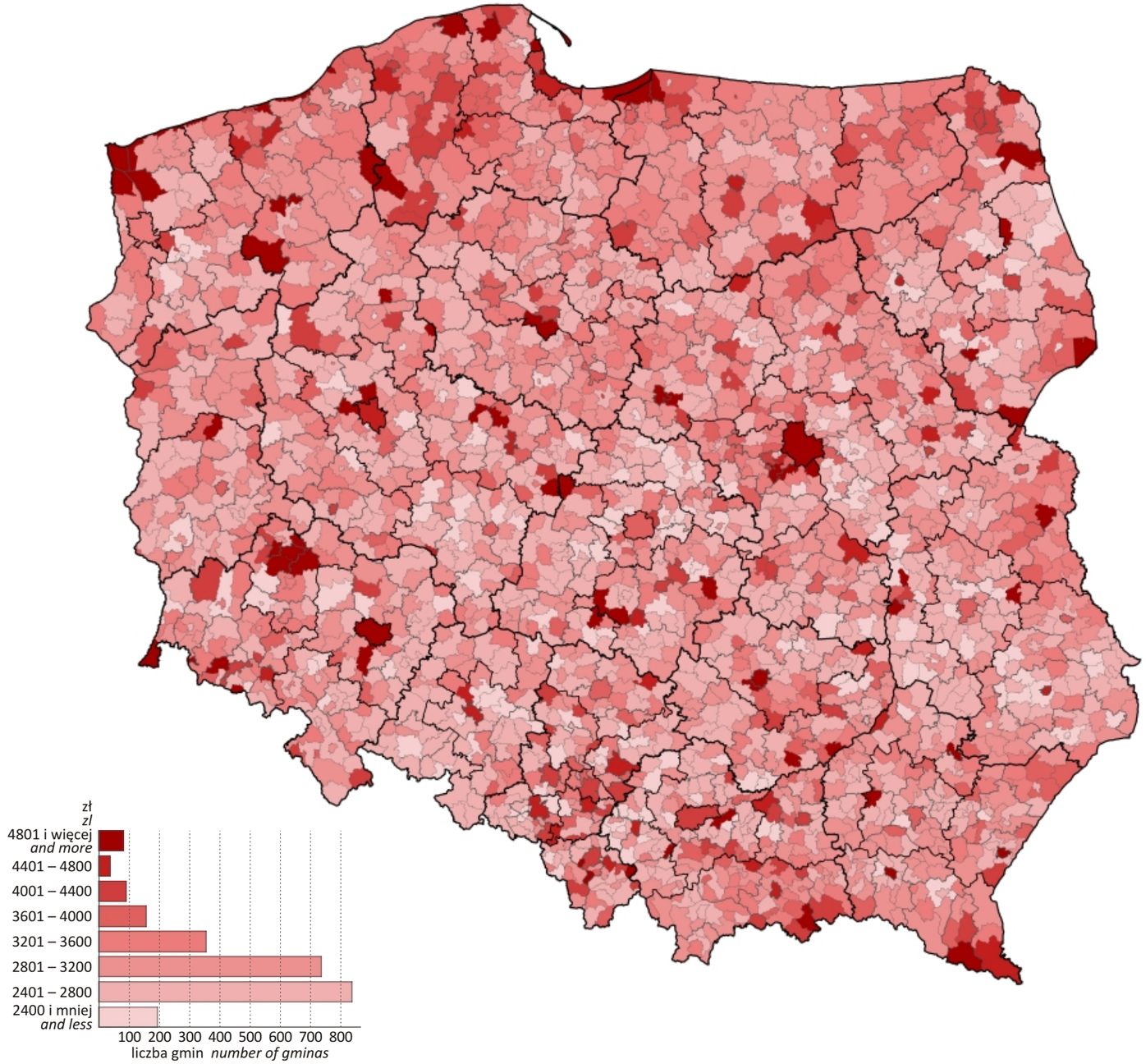

Relacja wyników budżetów gmin wiejskich do dochodów według podregionów
Relation budget results of rural gminas to revenue by subregions

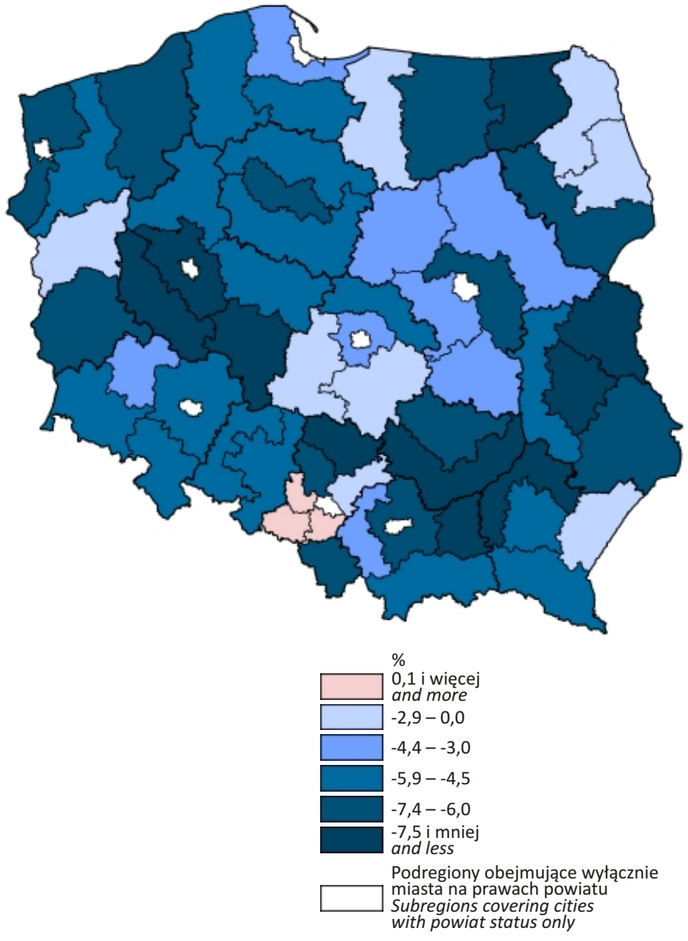

22. BUDŻETY GMIN W 2011 R. – WYDATKI
BUDGETS OF GMINAS IN 2011 – EXPENDITURE

Wydatki gmin na 1 mieszkańca
Expenditure of gminas per capita

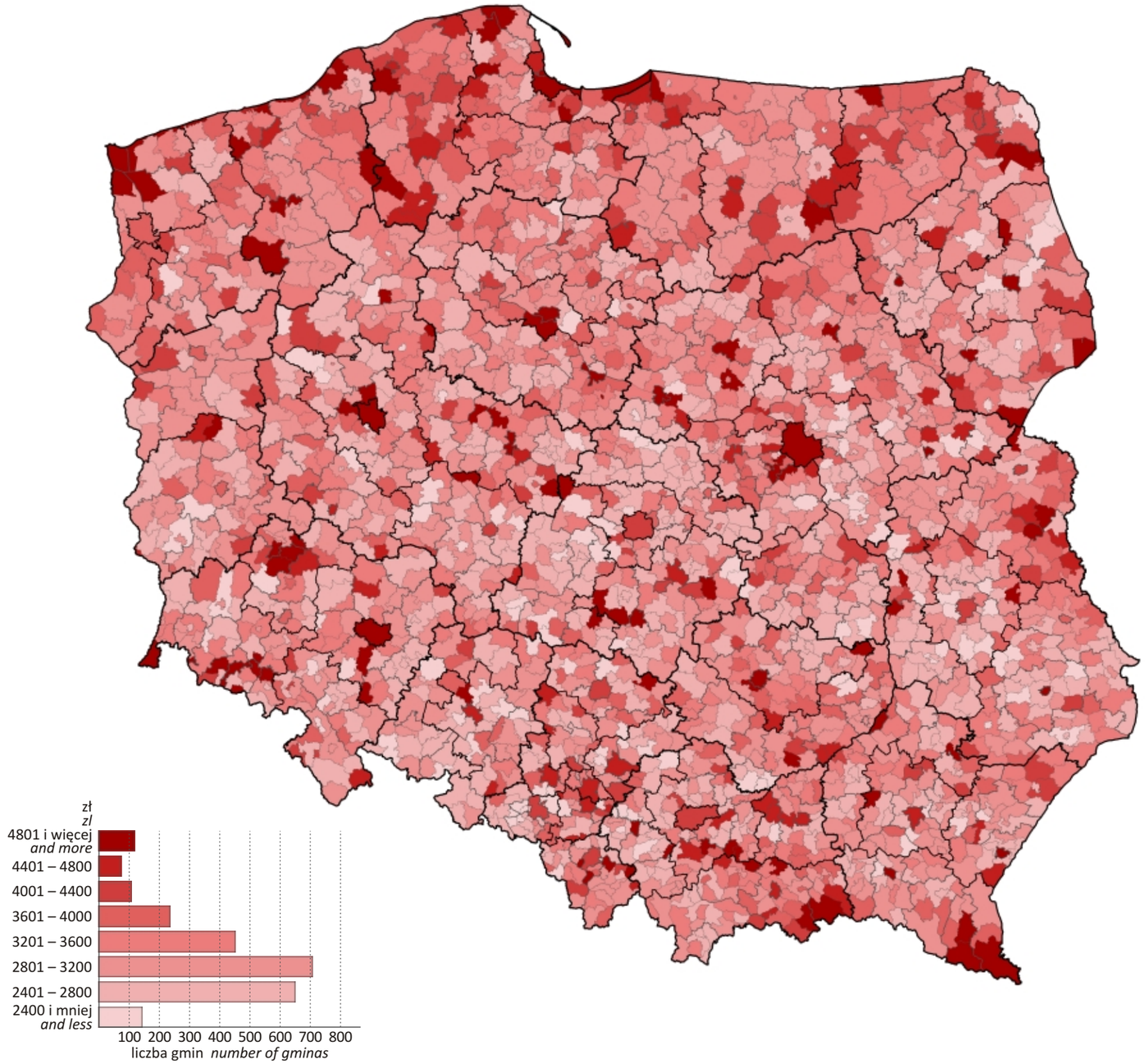

Relacja wydatków majątkowych gmin wiejskich do dochodów według podregionów
Relation property expenditure of rural gminas to revenue by subregions

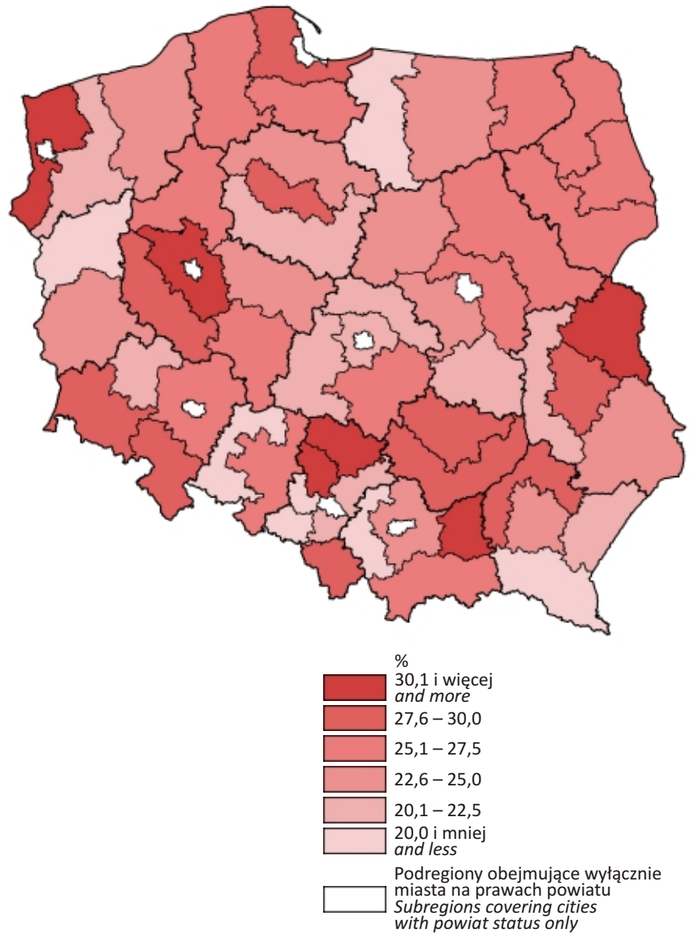

23. LESISTOŚĆ W 2010 R.
FOREST COVER IN 2010

Lesistość według gmin (stan w dniu 31 XII)
Forest cover by gminas (as of 31 XII)

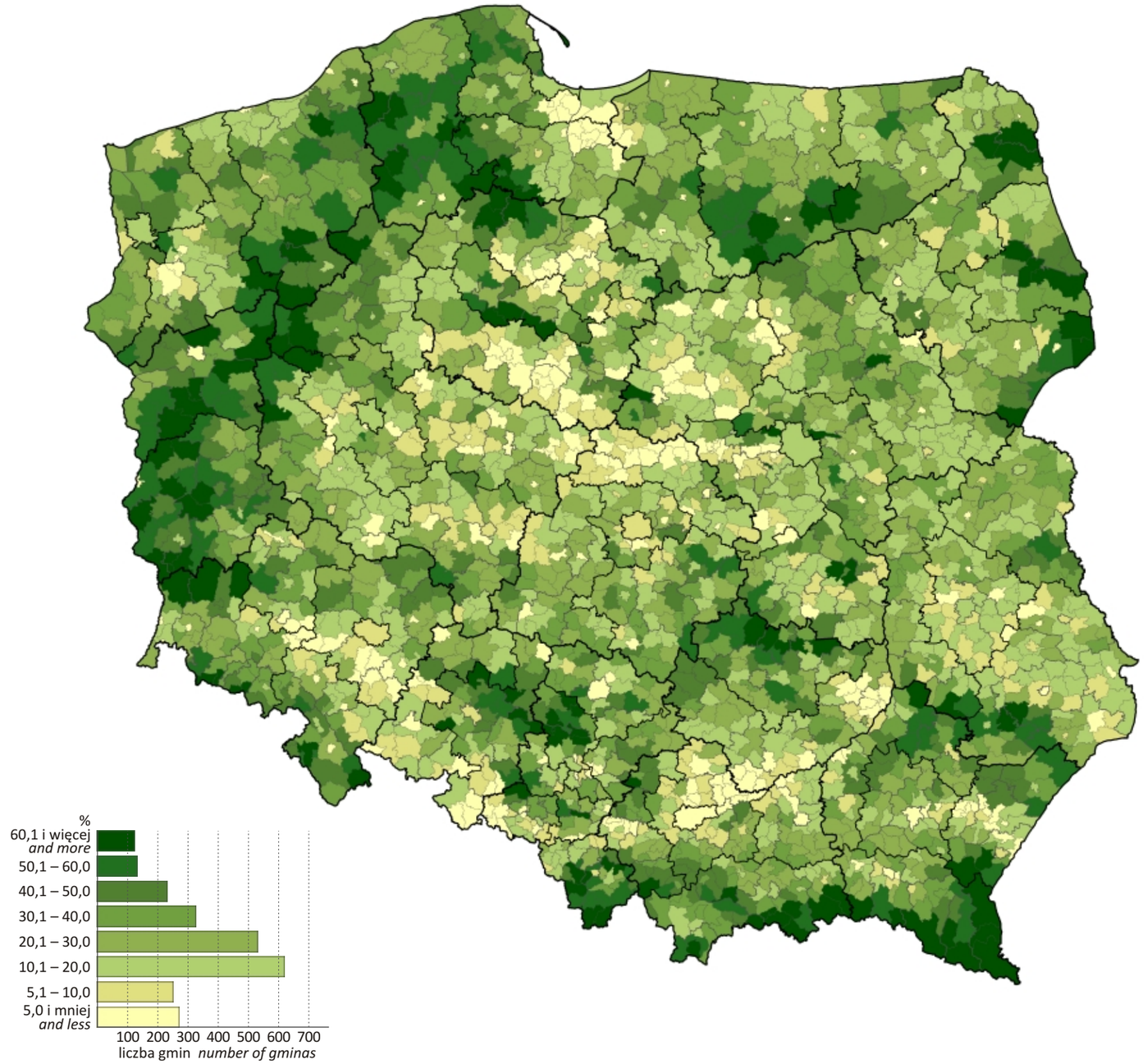

Lesistość na obszarach wiejskich według podregionów
(stan w dniu 31 XII)
Forest cover in rural areas by subregions (as of 31 XII)

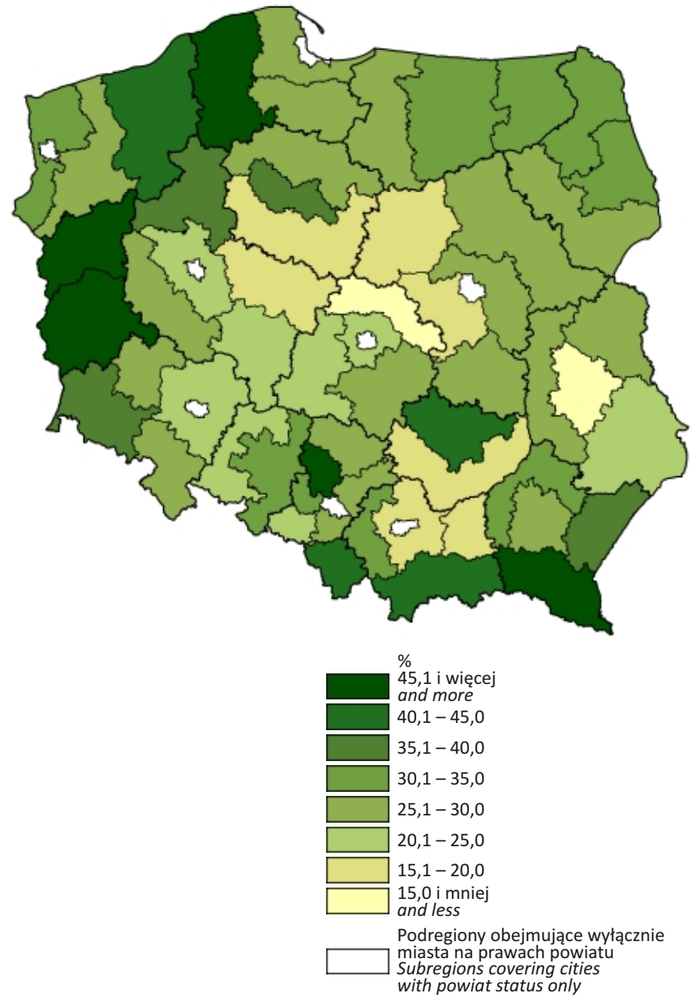

24. GOSPODARKA ŚCIEKOWA W 2010 R.
WASTEWATER MANAGEMENT IN 2010

Udział ludność korzystająca[a] z oczyszczalni ścieków w liczbie ludności ogółem w gminach
Share of population connected[a] to wastewater treatment plants in total population by gminas

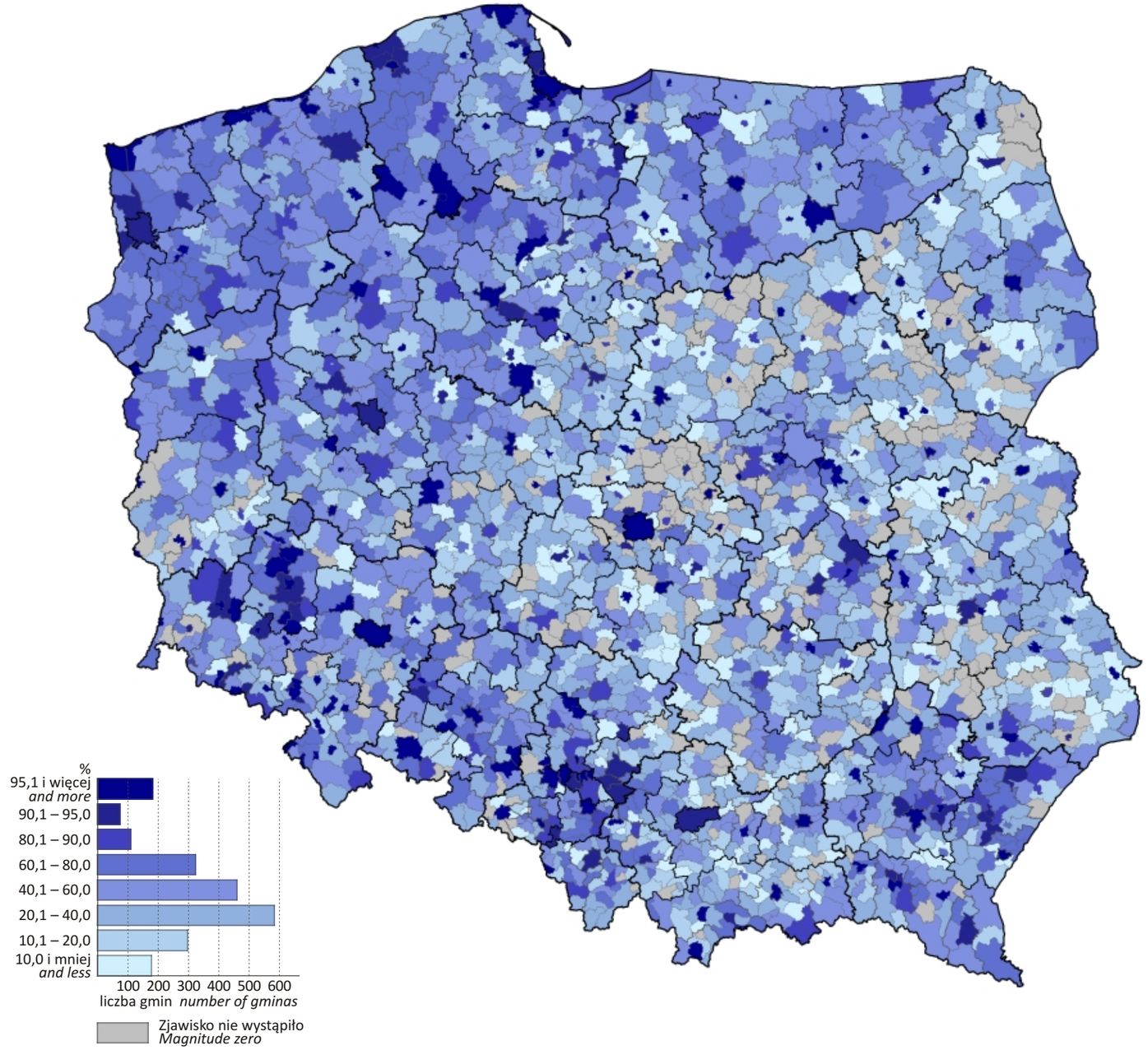

Gospodarka ściekowa na obszarach wiejskich według podregionów
Wastewater management in rural areas by subregions

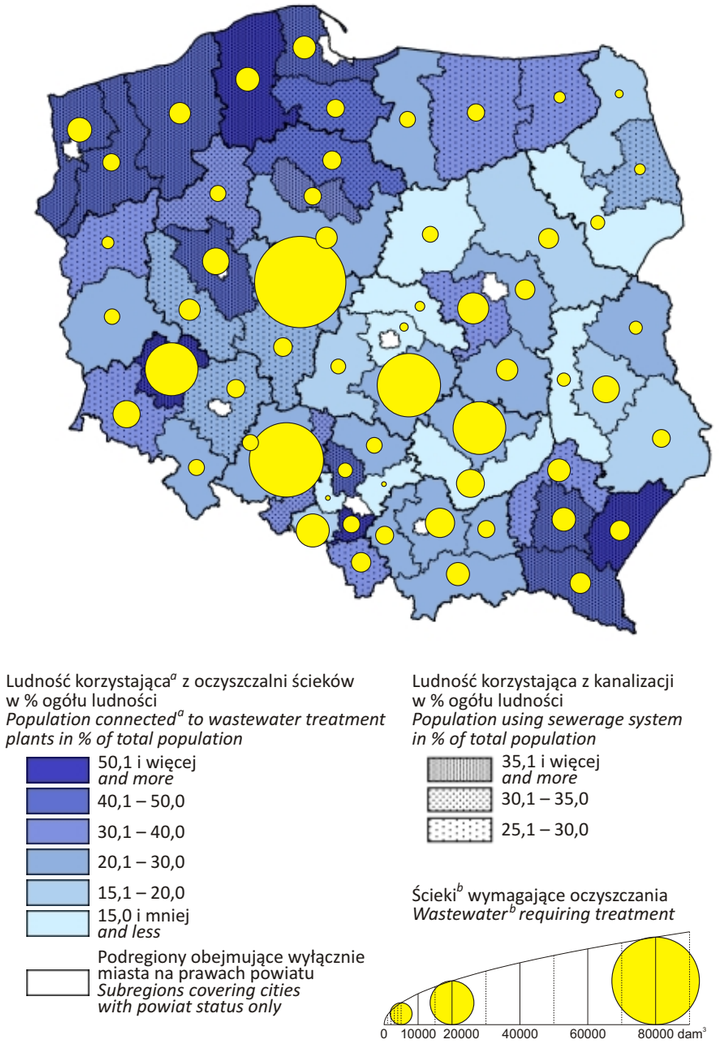

a Na podstawie szacunków. *b* Komunalne i przemysłowe.
a Based on estimated data. b Municipal and industrial.

Ważniejsze definicje stosowane w publikacji

Sytuacja społeczno-demograficzna

1. Tablice działu opracowano na podstawie:
   1) bilansów stanu i struktury **ludności faktycznie zamieszkałej** na terenie gminy. Bilanse ludności sporządzane są dla okresów międzyspisowych w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 oraz 2011 przy uwzględnieniu:
      a) zmian w danym okresie spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia, zgony) i migracjami ludności (zameldowania i wymeldowania na pobyt stały z innych gmin i z zagranicy), a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych,
      b) różnicy między liczbą osób zameldowanych na pobyt czasowy ponad 3 miesiące (do 2005 r. – ponad 2 miesiące) na terenie gminy a liczbą osób czasowo nieobecnych, uzyskiwanej z cyklicznie przeprowadzanych badań, która stanowi jednocześnie różnicę między liczbą osób zameldowanych na pobyt stały w gminie a liczbą osób faktycznie mieszkających na terenie gminy;
   2) rejestrów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji – o migracjach wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały (od 2006 r. źródłem tych danych jest rejestr PESEL – Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności);
   3) sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego – o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach;
   4) sprawozdawczości sądów – o prawomocnie orzeczonych rozwodach.
2. Dane **o stanie i strukturze ludności** w przekroju terytorialnym opracowano według faktycznego miejsca zamieszkania. Do ludności faktycznie zamieszkałej w danej jednostce podziału terytorialnego zaliczono ludność zameldowaną na pobyt stały i rzeczywiście tam zamieszkałą oraz ludność przebywającą tam czasowo (zameldowaną danej jednostce podziału terytorialnego na pobyt czasowy ponad 3 miesiące; do 2005 r. – ponad 2 miesiące).
3. **Bilans ludności** w poszczególnych jednostkach terytorialnych (gminach) dla wszystkich prezentowanych lat opracowano przy przyjęciu za bazę wyjściową wyniki NSP 2002 oraz 2011.
4. Dane o **ruchu naturalnym ludności** w podziale terytorialnym opracowano:
   1) małżeństwa – według miejsca zameldowania męża przed ślubem, a jeśli mąż mieszkał na stałe za granicą – według miejsca zameldowania żony w Polsce przed zawarciem związku małżeńskiego;
   2) rozwody – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo;
   3) urodzenia – według miejsca zameldowania na pobyt stały matki noworodka;
   4) zgony – według miejsca zameldowania na pobyt stały osoby zmarłej.
5. **Mediana wieku** (wiek środkowy) ludności jest parametrem wyznaczającym granicę wieku, którą połowa ludności już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.
6. Dane o **małżeństwach** uwzględniają związki małżeńskie zawarte w formie przewidzianej prawem w urzędach stanu cywilnego. Na mocy ustawy z dnia 24 VII 1998 r. (Dz. U. Nr 117, poz. 757) w urzędach stanu cywilnego rejestrowane są także małżeństwa podlegające prawu wewnętrznemu Kościoła lub Związku Wyznaniowego zawarte w obecności duchownego. Małżeństwo zawarte w tej formie podlega

Major definitions used in publication

Socio-demographic situation

1. *Chapter's tables were compiled on the basis of:*
   1) *the balances of the size and structure of the **population actually living** in a gmina. Population balances are compiled for periods between censuses on the basis of the results of the Population and Housing Census 2002 and 2011 taking into account:*
      a) *changes in a given period connected with vital statistics (births, deaths) and migration of the population (registering and cancelling registration for permanent residence from other gminas and from abroad) as well as address changes of the population due to changes in the administrative division,*
      b) *difference between the number of people registered for temporary stay above 3 months (until 2005 – above 2 months) in a gmina and the number of people temporary absent, those data have been collected on the basis of surveys conducted periodically, which simultaneously makes the difference between the number of people registered for permanent residence in a gmina and the number of people actually living in the gmina;*
   2) *the registers of the Ministry of Interior and Administration – on internal and international migration of population form permanent residence (since 2006 the source of this data is PESEL register – Common Electronic System of Population Register);*
   3) *documentation of Civil Status Offices – regarding registered marriages, births and deaths;*
   4) *documentation of courts – regarding legally valid decisions in actions for divorces.*
2. *The data on the **size and structure of population** by territorial distribution are compiled by actual place of residence – it presents de facto population. The population actually residing in a given administrative unit includes: persons registered there for permanent residence and staying there actually and persons staying there temporarily (registered in a given administrative unit for a temporary stay for above 3 months; until 2005 – above 2 months).*
3. *The **balance of population** in particular territorial units (gminas) was prepared on the basis of the results of the National Population and Housing Census 2002 and 2011 for the all presented years.*
4. *Data regarding the **vital statistics** according to territorial division were compiled as follows:*
   1) *marriages – according to the husband's place of permanent residence before contracting of a marriage or by the wife's place of residence in Poland if her husband stayed permanently abroad before contracting of a marriage;*
   2) *divorces – according to the plaintiff's place of residence;*
   3) *births – according to the mother's place of permanent residence;*
   4) *deaths – according to the place of permanent residence of the deceased.*
5. ***Median age** of population is a parameter determining border of age, which half of population already exceeded and second half did not reach yet.*
6. *The data on **marriages** refer to marriages contracted according to lawful rules at the civil status offices. On the basis of the Law dated 24 VII 1998 (Journal of Laws No. 117, item 757) in the local civil status offices in Poland are registered all marriages, including those based on the internal law of the Churches or the Religious Associations. Marriages contracted (on the basis of canonic laws*

prawu polskiemu i pociąga za sobą takie same skutki cywilnoprawne, jak małżeństwo zawarte przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego.

7. Instytucja **rozwodów** została wprowadzona na terenie całego kraju w dniu 1 I 1946 r. dekretem z dnia 25 IX 1945 r. – Prawo małżeńskie (Dz. U. Nr 48, poz. 270). Przepisy prawa rodzinnego były zmieniane ustawą z dnia 27 VI 1950 r. – Kodeks rodzinny (Dz. U. Nr 34, poz. 308) i ustawą z dnia 25 II 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59), ze zmianą z dnia 19 II 1975 r. (Dz. U. Nr 45, poz. 234). Informacje o rozwodzie gromadzone są na formularzu statystycznym „Karta statystyczna dotycząca prawomocnego orzeczenia rozwodu".
8. W sprawozdawczości statystycznej jako **urodzenia** pochodzące z roku sprawozdawczego przyjmuje się urodzenia zarejestrowane w danym roku, w tym urodzenia, jakie miały miejsce w latach wcześniejszych (po 20 V 2002 r., tj. po przeprowadzeniu NSP 2002), ale zarejestrowane w roku sprawozdawczym.
9. **Płodność kobiet** mierzy się współczynnikiem obliczonym jako iloraz liczby urodzeń żywych i liczby kobiet w wieku rozrodczym (15-49 lat). Urodzenia z matek w wieku poniżej 15 lat zalicza się do grupy 15-19 lat, urodzenia z matek w wieku 50 lat i więcej zalicza się do grupy 45-49 lat.
10. **Współczynniki reprodukcji ludności:**
    1) **współczynnik dzietności** oznacza liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15-49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmienne;
    2) **współczynnik reprodukcji brutto** przedstawia liczbę córek urodzonych przeciętnie przez kobietę, przy założeniu, że kobieta w wieku rozrodczym (15-49 lat) będzie rodzić z częstotliwością, jaką charakteryzują się wszystkie kobiety rodzące w roku, dla którego oblicza się współczynnik reprodukcji (cząstkowe współczynniki płodności pozostają niezmienne);
    3) **współczynnik dynamiki demograficznej** jest to stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów w danym okresie.
11. Informacje o urodzeniach i zgonach (w tym zgonach niemowląt) prezentowane są według kryteriów definicji urodzenia i zgonu noworodka rekomendowanej przez Światową Organizację Zdrowia.
12. **Zgonem** jest trwałe, czyli nieodwracalne ustanie czynności narządów niezbędnych dla życia, konsekwencją czego jest ustanie czynności całego ustroju. Za zgon niemowlęcia uważa się zgon dziecka w wieku poniżej 1 roku, za zgon noworodka – zgon dziecka w wieku poniżej 4 tygodni (poniżej 28 dni), przez – 0 dni określa się wiek żywo urodzonego noworodka, który nie przeżył 24 godzin. Źródłem danych o zgonie jest, wykorzystywany wtórnie przez statystykę publiczną, dokument podstawowy dla akt stanu cywilnego „Karta statystyczna do Karty Zgonu" (Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 XII 2001 r. w sprawie wzoru karty zgonu oraz sposobu jej wypełniania – Dz. U. Nr 153, poz. 1782, z późniejszymi zmianami).
13. Przy opracowywaniu danych o **zgonach według przyczyn** przyjmuje się wyjściową przyczynę zgonu. Za przyczynę wyjściową uważa się chorobę stanowiącą początek procesu chorobowego, który doprowadził do zgonu albo uraz czy zatrucie, w wyniku którego nastąpił zgon. Dane o zgonach według przyczyn podano zgodnie z „Międzynarodową Statystyczną Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych" (X Rewizja).
14. **Przeciętne dalsze trwanie życia** wyraża średnią liczbę lat, jaką ma do przeżycia noworodek urodzony w danym roku, przy założeniu stałego poziomu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia.

marriages) subordinate the civil Polish laws and induce due to the same civil and law consequences as marriages contracted in the local civil status offices.

7. ***Divorces** as a legal institution were introduced in Poland on 1 I 1946 on the basis of the Act dated 25 IX 1945 – Marriage Law (Journal of Law No. 48, item 270). The regulations of the family law were changed: by the Act dated 27 VI 1950 – Family Code (Journal of Law No. 34, item 308) and by the Act dated 25 II 1964 — Family and Tutelary Code (Journal of Law No. 9, item 59), with change dated 19 II 1975 (Journal of Law No. 45, item 234). The data on divorce is collected on the statistical form "Statistical certificate concerning legally valid decision on divorce".*
8. *All **births** registered in the current year are included in statistical reporting for this year. It regards also children born after 20 V 2002 (i.e. after the reference day of population census), but registered in the reporting year.*
9. ***Female fertility rate** is calculated as the ratio of the number of live births and the number of women in the reproductive age (15-49). Births from mothers in the age under 15 are counted to the group 15-19 and from the mothers in the age 50 and over – to the group 45-49.*
10. ***Reproduction rates**:*
    1) ***total fertility rate** refers to the average number of children that would be born to a woman during the course of her entire reproductive period (15-49 years old), assuming, that in particular phases of this period she would give birth with an intensity observed during a given year, i.e., assuming the age-specific fertility rates for this period to be constant;*
    2) ***gross reproduction rate** refers to the average number of daughters that would be born to a woman assuming that a women during her reproductive age (15-49 years old) will give birth with an intensity which is characteristic for all women giving births in the year for which the reproduction rate is calculated (partial fertility rates remain constant);*
    3) ***demographic dynamics rate** is the ratio of the number of live births to the number of deaths in a given period.*
11. *Information on births and deaths (including infant deaths) is presented according to criteria of the definition of infant births and deaths recommended by the World Health Organization (WHO).*
12. *The **death** means the permanent and irreversible cessation of functions of the essential for life organs and in consequence the cessation of functions the whole organism. The infant death means the death under 1 year of age, the new born infant death – under 4 weeks of age (up to 28 days of life), 0 day indicates the age of new live born infant, who did not survive 24 hours. The source of data on death is the basic document "Statistical certificate to notification of death", that is in the part secondarily utilized by national statistics (The decree of the Minister of Health, dated 7 XII 2001 on the certificate to notification death document (Journal of Laws No. 153, item 1782, with later amendments).*
13. *The **deaths by causes** are worked out on the basis of the initial cause of death. The initial cause is the disease, which was the beginning of the morbid process and which caused the death; it may be also the injury or the poisoning, which caused the death. Data regarding deaths by causes are in accordance with the International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD-10 Revision).*
14. ***Life expectancy** is expressed by the average number of years that a infant born in a given year shall survive assuming a fixed mortality level from the period for which life expectancy tables were compiled.*

15. Przez **niemowlęta** rozumie się dzieci w wieku poniżej 1 roku.
16. **Przyrost naturalny ludności** stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.
17. Dane o **migracjach ludności** pochodzą z dokumentacji prowadzonej przez gminy, dotyczącej ewidencji ludności o ruchu migracyjnym (Ustawa z dnia 10 IV 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych – Dz. U. 2006 Nr 139, poz. 993, z późniejszymi zmianami) – w oparciu o druki meldunkowe wypełniane przez osobę zmieniającą miejsce zamieszkania: zgłoszenie pobytu stałego (migracje wewnętrzne i imigracja na pobyt stały), zgłoszenie wymeldowania z pobytu stałego w związku z wyjazdem za granicę (emigracja na pobyt stały), zgłoszenie pobytu czasowego (migracje wewnętrzne i imigracja na pobyt czasowy) oraz zgłoszenie wyjazdu na pobyt czasowy za granicę (emigracja na pobyt czasowy).
18. Informacje o **migracjach wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały** podano na podstawie pełnej ewidencji osób migrujących. Do 2005 r. włącznie dane były opracowywane przez MSWiA na podstawie dokumentów przekazywanych przez komórki ewidencji gmin; zakres danych obejmował informacje o poprzednim i obecnym miejscu zameldowania na pobyt stały, płci, wieku, stanie cywilnym i poziomie wykształcenia migrantów. Od 2006 r. dane pobierane są ze zbioru PESEL (Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności); zakres danych nie obejmuje informacji o wykształceniu migrantów, ponieważ nie są one gromadzone w zbiorze PESEL.
19. **Migracje wewnętrzne ludności** są to zmiany miejsca stałego (lub czasowego) pobytu, polegające na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy w celu osiedlenia się na stałe (lub pobyt czasowy) oraz przemeldowanie z pobytu czasowego na pobyt stały w danej miejscowości, jeżeli poprzednie miejsce pobytu stałego znajdowało się w innej gminie. W przypadku gminy miejsko-wiejskiej migracją jest również zmiana miejsca zamieszkania między terenami miejskimi i wiejskimi gminy. Migracje wewnętrzne ludności nie uwzględniają zmian adresu w granicach tej samej jednostki, gdyż takie przemieszczenie nie powoduje zmiany w liczbie i strukturze ludności tej jednostki.

    Poprzez „**napływ"** rozumie się nowe zameldowania na pobyt stały, a poprzez „**odpływ"** – wymeldowania z pobytu stałego (tj. zameldowania w innej jednostce na pobyt stały).
20. **Migracje zagraniczne ludności** to przemieszczenia ludności związane ze zmianą kraju zamieszkania. Obowiązujące w Unii Europejskiej Rozporządzenie (WE) nr 862/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 VII 2007 r. zawiera definicję migracji uwzględniającą zamierzony okres zamieszkania w innym kraju wynoszący co najmniej 12 miesięcy. W rozumieniu tej definicji:
    - **imigracja** to przybycie do kraju osoby będącej uprzednio rezydentem innego kraju z zamiarem przebywania przez okres co najmniej 12 miesięcy;
    - **emigracja** to opuszczenie kraju przez jego rezydenta z zamiarem przebywania za granicą przez okres co najmniej 12 miesięcy.

    Rezydentem kraju jest osoba, która przebywa lub zamierza przebywać w danym kraju przez co najmniej 12 miesięcy.

    Tego typu migracje (związane ze zmianą kraju zamieszkania na okres co najmniej 12 miesięcy) określa się często mianem **zagranicznych migracji długookresowych**.

    W publikacji prezentowane są dane o **migracjach zagranicznych na pobyt stały**, które są częścią migracji długookresowych (w rozumieniu wyżej przytoczonej definicji). Dane te opracowano na podstawie informacji ewidencyjnych gmin o zameldowaniu osób przyjeżdżających do Polski na pobyt stały (**imigracja**

15. ***Infant*** *is a child under the age of 1.*
16. ***Natural increase of the population*** *means the difference between the number of live births and deaths in a given period.*
17. *Data regarding* ***migration of the population*** *are based on documentation conducted by the local registration offices (gminas) on population movement (the Act dated 10 IV 1974 on Registration of Population and Identity Cards – Journal of Laws 2006, No. 139, item 993, with later amendments), on the grounds of: notification of a permanent stay (internal migration and immigration for permanent stay), notification of departure for a permanent stay abroad (emigration for permanent stay), notification of a temporary stay (internal migration and immigration for temporary stay) and notification of departure for a temporary stay abroad (temporary emigration).*
18. *The data on* ***internal and international migration for permanent residence*** *have been compiled on the basis of complete registration of migrants. Until 2005 the data were compiled by the Ministry on the basis of documents supplied by registry units of gminas; the scope of data included information on previous and present place of permanent residence, sex, age, marital status and level of education of migrants. Since 2006 the data are taken from PESEL (the Common Electronic System of Population Register); the scope of data does not include level of education because these data are not collected in PESEL.*
19. ***Internal migration of the population*** *is a change of place of permanent (or temporary) residence connected with crossing an administrative border of gmina with a purpose to settle in other administrative unit. In case of urban-rural gmina a change of place of residence between urban and rural area of this gmina is also migration. Internal migration is also a change of kind of registration from temporary stay to permanent residence in the same administrative unit if a previous place of permanent residence was in other administrative unit. Changes of address within the same unit are excluded from data on internal migration, as they do not influence the size and structure of population of this unit.*

    The term ***"inflow"*** *is used in case of registration of arrival for permanent residence, the term* ***"outflow"*** *– in case of registration of departure from the place of permanent residence (i.e. registration of arrival for permanent residence in other administrative unit).*
20. ***International migration of the population*** *is understood as moves of the people related to change of country of residence. Regulation (EC) 862/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 VII 2007 contains the definition of migration taking into account intended period of residence in another country for at least 12 months. According to this definition:*
    - ***immigration*** *means arrival in the country of a person who previously was an usual resident of another country with intention to stay for a period of at least 12 months;*
    - ***emigration*** *means departure from the country by its usual resident with intention to stay abroad for a period of at least 12 months.*

    Usual resident of the country is a person who resides or intends to reside in a given country for a period of at least 12 months.

    This type of migration (related to change of country of residence for at least 12 months) is defined as ***long-term international migration****.*

    In publication are presented data on ***international migration for permanent residence****, which is part of long-term migration as per the definition mentioned above. This data were compiled on the basis of gmina documentation regarding the registration of people arriving in Poland for permanent residence (****immigration for permanent residence****) as well*

na pobyt stały) oraz o wymeldowaniach mieszkańców Polski wyjeżdżających na stałe za granicę (**emigracja na pobyt stały**), pochodzących z rejestru PESEL.

21. **Saldo migracji** dla obszarów wiejskich jest to różnica między napływem ludności na wieś z miast i zagranicy a odpływem ludności ze wsi do miast i za granicę.
22. Współczynniki dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności w podziale terytorialnym obliczono jako iloraz liczby faktów określonego rodzaju i liczby ludności zameldowanej na pobyt stały (według stanu w dniu 30 VI).
23. **Prognoza ludności Polski na lata 2015-2035** w przekroju podregionów została wykonana w 2011 r. na podstawie stanu wyjściowego ludności z 31 XII 2007 r. oraz założeń dotyczących przewidywanych tendencji w dzietności, umieralności oraz migracjach wewnętrznych i zagranicznych przygotowanych w oparciu o trendy obserwowane do 2007 r.
24. Przez ludność w wieku **produkcyjnym** rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18-64 lata, dla kobiet – 18-59 lat. Wśród ludności w wieku produkcyjnym wyróżnia się ludność w wieku **mobilnym**, tj. w wieku 18-44 lata i **niemobilnym**, tj. mężczyźni – 45-64 lata, kobiety– 45-59 lat. Przez ludność w wieku **nieprodukcyjnym** rozumie się ludność w wieku **przedprodukcyjnym**, tj. do 17 lat oraz w wieku **poprodukcyjnym**, tj. mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej.
25. Dane o pracujących zawarte w tabl. 1.22. i 1.23. nie obejmują podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, czyli z wyłączeniem osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej prowadzących działalność gospodarczą oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą o liczbie pracujących do 9 osób, pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie oraz duchownych, a także pracujących w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.
26. Dane o liczbie **bezrobotnych zarejestrowanych** obejmują osoby, które zgodnie z ustawą z dnia 20 IV 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obowiązującą od 1 VI 2004 r. (Dz. U. Nr 99, poz. 1001, z późniejszymi zmianami), określone są jako bezrobotne.

    Pod pojęciem **bezrobotnego** należy rozumieć osobę niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź, jeśli jest osobą niepełnosprawną – zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępującą do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli m.in.:
    1) ukończyła 18 lat;
    2) kobieta nie ukończyła 60 lat, a mężczyzna 65 lat;
    3) nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty rodzinnej, renty szkoleniowej, renty socjalnej, nie pobiera: świadczenia lub zasiłku przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego, macierzyńskiego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego;
    4) nie jest właścicielem lub posiadaczem (samoistnym lub zależnym) nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowych;
    5) nie podlega ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe;

*as deregistration of inhabitants of Poland leaving the country for permanent residence abroad (**emigration for permanent residence**) – the information is taken from the PESEL register.*

21. ***Net migration** for rural areas it is the difference between inflow of population from urban to rural areas and foreign countries as well as outflow of population from rural to urban areas and foreign countries.*
22. *Rates concerning vital statistics and migration of the population according to territorial division were calculated as the ratio of the number of defined events to the number of population registered for permanent residence (as of 30 VI).*
23. ***Population projection of Poland for years 2015-2035** by subregions has been calculated on the basis of population size and structure as of 31 XII 2007 and assumption concerning the most probable future development of fertility, mortality and migration based on trends observed up till 2007.*
24. *The **working age population** refers to males aged 18-64, and females aged 18-59. In this category the age groups of **mobility** (i.e. 18-44) and **non-mobility** (i.e. 45-64 for males and 45-59 for females) are distinguished. The **non-working age population** is defined as the **pre-working age population**, i.e., up to the age of 17 and the **post-working age population**, i.e., 65 and more for males and 60 and more for females.*
25. *Data on employment in tabl. 1.22. and 1.23. excluding entities employing 9 persons or less, that is legal persons and organizational entities without legal personality (status) conducting economic activity, as well as natural persons carrying out economic activity with the number of the employed 9 persons or less, persons employed on private farms in agriculture, clergy, and persons employed in the budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety.*
26. *Data regarding **registered unemployed persons** include persons who, in accordance with the Law dated 20 IV 2004 on Promoting Employment and Labour Market Institutions, in force since 1 VI 2004 (Journal of Laws No. 99, item 1001, with later amendments), are classified as unemployed.*

    *An **unemployed person** is understood as a person not employed and not performing any other kind of paid work who is capable of work and ready to take full-time employment obligatory for a given job or service (or in case he/she is a disabled person – capable and ready to take work comprising no less than a half of working time), not attending a school with the exception of schools for adults (or taking extra curriculum exam within the scope of this school programme exam) or tertiary schools in part-time programme, looking for employment or other kind of paid work and registered in a powiat labour office, appropriate for his/her permanent stay, if he/she fulfilled, among others, the following conditions:*
    1) is aged 18 or more;
    2) is aged less than 60 (for women) or less than 65 (for men);
    3) did not acquire the right to retirement pay or pension resulting from an inability to work, family pension, pension due to training, social pension, does not receive: a pre-retirement benefit or allowance, a rehabilitation benefit, a sick and maternity benefit or allowance, a rehabilitation benefit, a sick and maternity benefit or a benefit in the amount of a maternity benefit;
    4) is not the owner or holder (sole or dependent) of agricultural real estate with an area of arable land exceeding 2 convertible ha;
    5) is not subject to retirement and pension insurance from full-time work due to being a spouse or a member of an agricultural household with an area of arable land exceeding 2 convertible ha;

6) nie posiada wpisu do ewidencji działalności gospodarczej lub nie podlega – na podstawie odrębnych przepisów – obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników;
7) nie jest tymczasowo aresztowana lub nie odbywa kary pozbawienia wolności;
8) nie uzyskuje miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych;
9) nie pobiera, na podstawie przepisów o pomocy społecznej, zasiłku stałego;
10) nie pobiera, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego;
11) nie pobiera po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego.

27. **Bezrobotni do 25 roku życia** – to osoby bezrobotne, które do dnia zastosowania wobec nich usług lub instrumentów rynku pracy nie ukończyły 25 roku życia. Do X 2005 r. były to osoby, które w roku kalendarzowym nie ukończyły 25 lat.
28. **Długotrwale bezrobotni** – to osoby bezrobotne pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem (od XI 2005 r.) okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy.
29. **Bezrobotni powyżej 50 roku życia** – oznacza to bezrobotnych, którzy w dniu zastosowania wobec nich usług lub instrumentów rynku pracy ukończyli co najmniej 50 lat życia. Do X 2005 r. były to osoby, które w roku kalendarzowym ukończyły co najmniej 50 rok życia.
30. **Bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych** – oznacza to bezrobotnych nieposiadających kwalifikacji do wykonywania jakiegokolwiek zawodu poświadczonych dyplomem, świadectwem, zaświadczeniem instytucji szkoleniowej lub innym dokumentem uprawniającym do wykonywania zawodu. Od XI 2005 r. – łącznie z osobami z wykształceniem średnim ogólnokształcącym.
31. **Bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia** – oznacza bezrobotnych samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko w tym wieku, w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Do XII 2007 były to osoby samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 7 roku życia.
32. Podstawowym źródłem informacji o warunkach bytu ludności, tj. poziomie i strukturze dochodu rozporządzalnego, wydatków, spożycia, wyposażeniu gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania oraz zagrożeniu ubóstwem jest reprezentacyjne **badanie budżetów gospodarstw domowych**. Badaniem objęte są wszystkie gospodarstwa domowe, z wyjątkiem zamieszkujących obiekty zbiorowego zakwaterowania oraz gospodarstw członków korpusu dyplomatycznego państw obcych. Od 2004 r. gospodarstwa domowe obywateli obcego państwa zamieszkujących w Polsce stale lub przez dłuższy czas i posługujących się językiem polskim biorą udział w badaniu.

    Jednostką badania jest **gospodarstwo domowe** jedno- lub wieloosobowe. Gospodarstwo domowe **jednoosobowe** stanowi osoba utrzymująca się samodzielnie, tzn. niełącząca swoich dochodów z dochodami innych osób bez względu na to, czy mieszka sama czy z innymi osobami. Przez gospodarstwo domowe **wieloosobowe** rozumie się zespół osób zamieszkujących razem i wspólnie utrzymujących się.

    Wyniki badania oparte są na oświadczeniach osób biorących udział w badaniu budżetów gospodarstw domowych.

    W celu zachowania relacji między strukturą badanej zbiorowości a strukturą społeczno-demograficzną zbiorowości generalnej, wyniki z badania budżetów gospodarstw domowych za 2010 r. przeważone zostały danymi o strukturze gospodarstw domowych według liczby

6) is not entered in the register rolls of economic activity or is not subject, on the basis of separate regulations, to compulsory social security or retirement provision, excluding social insurance of farmers;
7) is not temporarily under arrest or not serving a prison sentence;
8) does not receive monthly income of the amount exceeding half of minimal remuneration for work, excluding income generated from interest or other income generated from money gathered on bank accounts;
9) does not receive, on the basis of the regulations concerning social welfare, a permanent social benefit;
10) does not receive, on the basis of regulations concerning family allowances, nursing allowance;
11) does not receive, training allowance after the termination of employment.

*27. **The unemployed aged up to 25 years** – are persons who were under 25 years of age till the day they became recipients of the labour market instruments. Until X 2005 they were persons, who were aged less than 25 in the calendar year.*
*28. **The long term unemployed** – are persons remaining in the register rolls of the powiat labour office for the overall period of over 12 months during the last two years, excluding (since XI 2005) the periods of traineeship and occupational preparation at the work place.*
*29. **The unemployed over 50 years old** – comprise unemployed persons who on the day in which they were subject to the services or the labour market instruments completed at least 50th year of age. Until X 2005 they were persons, who were aged at least 50 years in the calendar year.*
*30. **The unemployed without occupational qualifications** – are persons who do not have qualifications for performing any occupation confirmed by a diploma, certificate, certificate issued by a training institution or any other document entitling them to perform an occupation. Since XI 2005 it also concerns persons with general secondary education.*
*31. **The unemployed bringing up single-handedly at least one child up to 18 years of age** – comprise unemployed single parents with at least one child in accordance with the regulations concerning income taxes from natural persons. Until XII 2007 they were persons, bringing up single--handedly at least on child up to 7 years of age.*
*32. The basic source of information regarding the living conditions of the population, i.e., the level and structure of available income, expenditures, consumption, the furnishing of households with durable goods as well as risk of poverty, is a sample **survey of household budgets**. Include in the survey there are all the households, with the exception of those living in institutional households as well as households of members of the diplomatic corps of foreign countries. Since 2004 the households of foreign citizens with permanent or long-lasting residence in Poland and using Polish language participate in the survey.*

    *The survey unit is a one- or a multi-person **households**. A **one-person** household is understood as an individual independently maintaining himself/herself, i.e., income is not combined with the income of others, regardless of whether the individual lives alone or with other persons. A **multi-person** household is understood as a group of people living together and maintaining themselves jointly.*

    Survey results are based on declarations made by persons participating in the survey of household budgets.

    In order to maintain the relation between the structure of the surveyed population and the socio-demographic structure of the total population, results obtained from the household budget survey for 2010 were weighted with the structure of households by number of persons and class

osób i miejsca zamieszkania pochodzącymi z Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2002.

33. Badaniem objęto gospodarstwa domowe reprezentujące podstawowe grupy społeczno-ekonomiczne ludności ustalone na podstawie kryterium **wyłącznego** lub **głównego** (przeważającego) **źródła utrzymania**, a mianowicie:
    1) dochód z pracy najemnej – **gospodarstwa pracowników**;
    2) dochód z użytkowanego przez siebie gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie – **gospodarstwa rolników**;
    3) dochód z pracy na własny rachunek, tj. z prowadzenia działalności gospodarczej poza gospodarstwem rolnym, z wykonywania wolnego zawodu (np. twórcy, adwokaci) – **gospodarstwa pracujących na własny rachunek**;
    4) emerytura – **gospodarstwa emerytów**;
    5) renta – **gospodarstwa rencistów**;
    6) źródło niezarobkowe inne niż emerytura lub renta – **gospodarstwa utrzymujących się z niezarobkowych źródeł**.
34. Grupowania przychodów i rozchodów gospodarstw domowych dokonano w dostosowaniu do zasad systemu rachunków narodowych, w tym wydatki na towary i usługi konsumpcyjne zagregowano zgodnie z Klasyfikacją Spożycia Indywidualnego według Celu do Badania Budżetów Gospodarstw Domowych (COICOP/HBS).
35. **Dochód rozporządzalny** obejmuje bieżące dochody pieniężne i niepieniężne (w tym wartość spożycia naturalnego, tj. wartość towarów i usług konsumpcyjnych pobranych na potrzeby gospodarstwa domowego z działalności gospodarczej na własny rachunek – rolniczej i pozarolniczej oraz wartość towarów i usług otrzymanych bezpłatnie), bez zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych płaconych z tytułu dochodów (z pracy najemnej, ze świadczeń społecznych – z ubezpieczeń społecznych, pozostałych świadczeń społecznych), bez składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne płacone przez ubezpieczonego pracownika oraz bez podatków płaconych przez osoby pracujące na własny rachunek. Dochód rozporządzalny przeznaczony jest na wydatki oraz przyrost oszczędności.

    W skład dochodu rozporządzalnego wchodzą:
    1) dochód z pracy najemnej – uzyskany we wszystkich miejscach pracy danego członka gospodarstwa domowego, niezależnie od długości trwania okresu pracy i rodzaju umowy o pracę – który obejmuje wszystkie dochody uzyskiwane z tytułu pracy najemnej, w tym wynagrodzenia, wypłaty niezaliczone do wynagrodzeń (np. dodatek za rozłąkę, ekwiwalent pieniężny za używanie własnej odzieży zamiast roboczej, kwoty uzyskane z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych), zasiłki chorobowe (pobrane w czasie trwania stosunku pracy), wyrównawcze, opiekuńcze, dochody w formie niepieniężnej (opłacone przez pracodawcę);
    2) dochód z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie, który stanowi różnicę między wartością produkcji rolniczej (łącznie ze spożyciem naturalnym) a poniesionymi na nią bieżącymi nakładami (tj. zakup produktów i usług, wynagrodzenia i składki na obowiązkowe ubezpieczenie społeczne pracowników najemnych). Dochód ten jest pomniejszony o podatki związane z prowadzeniem gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie oraz od 2004 r. powiększony o dopłaty dla rolnictwa;
    3) dochód z pracy na własny rachunek, który stanowi część dochodu uzyskanego z prowadzonej działalności gospodarczej na własny rachunek (poza gospodarstwem indywidualnym w rolnictwie) oraz dochód z wykonywania wolnego zawodu, jaki został przeznaczony na pozyskanie towarów i usług konsumpcyjnych na potrzeby gospodarstwa domowego oraz na inwestycje o charakterze mieszkaniowym (zakup, budowa, remont lub modernizacja mieszkania lub domu mieszkalnego);
    4) dochód z własności (odsetki, udziały w zyskach przedsiębiorstw, w tym dywidendy) oraz dochody

of locality coming from the Population and Housing Census 2002.

*33. The survey covered households representing the basic socio-economic groups of the population established on the basis of the **exclusive** or **main** (predominante) **source of maintenance**, i.e.:*
    *1) income from hired work – **households of employees**;*
    *2) income from the use of a private farm in agriculture – **households of farmers**;*
    *3) income from self-employment. i.e., from conducting economic activity, other than farming, from practising a learned profession (e.g., artists, lawyers) – **households of the self-employed**;*
    *4) retirement pay – **households of retirees**;*
    *5) pensions – **households of pensioners**;*
    *6) non-earned sources other than retirement pay and pensions – **households maintained from non-earned sources**.*
34. Household revenues and expenses are classified in accordance with national accounts, of which expenditures on consumer goods and services are aggregated in accordance with the Classification of Individual Consumption by Purpose for the Household Budget Survey (COICOP/HBS).
*35. **Available income** includes current monetary and non-monetary income (including the value of own consumption, i.e., consumer goods and services acquired for household needs from self-employed agricultural or non-agricultural economic activity as well as the value of goods and services received free of charge), excluding prepayments on personal income tax paid from income (from hired labour, social benefits – from social security benefits, other social benefits), excluding contributions to obligatory social security paid by the insured employee as well as excluding taxes paid by self-employed persons. Available income is designated for expenditures as well as for an increase in savings.*

    Available income comprises:
    1) income from hired work – obtained in all workplaces by the given household member, regardless of the length of time worked or the type of labour agreement – which includes all income obtained from hired work, including wages and salaries, payments not included in wages and salaries (e.g., severance pay, the monetary equivalent for the use of personal rather than company clothing, sums received from a company social benefit fund), sick benefits (taken during the period of employment), compensatory and care benefits, income in a non-monetary form (paid by the employer);
    2) income from a private farm in agriculture, which accounts for the difference in the value of agricultural production (including own consumption) and current expenditures borne on it (i.e., the purchase of products and services, wages and salaries as well as contributions to compulsory social security of hired employees). This income is reduced by taxes connected with tending a private farm in agriculture and since 2004 increased by subsidies for agriculture;
    3) income from self-employment, which accounts for a portion of income obtained from conducting self-employed economic activity (excluding a private farm in agriculture) and income from practising a learned profession, that was spent on consumer goods and services for household needs as well as for investments with a residential character (purchasing, building, renovating or modernizing a dwelling or house);
    4) income from property (interest, shares in company profits, including dividends) and income from

z wynajmu nieruchomości (dochód netto, czyli przychody minus nakłady i ewentualnie podatki, pochodzący z wynajmu lokali mieszkalnych, garaży i innych budynków niezwiązanych z prowadzoną działalnością gospodarczą oraz ziemi);
5) dochód ze świadczeń społecznych, który obejmuje m.in. emerytury i renty, zasiłki z ubezpieczeń społecznych i pozostałych świadczeń społecznych;
6) pozostały dochód, który obejmuje m.in. dary od osób prywatnych (w tym alimenty), odszkodowania z tytułu ubezpieczeń w instytucjach ubezpieczeniowych, wygrane w grach hazardowych i loteryjnych.

36. **Dochód do dyspozycji** jest to dochód rozporządzalny pomniejszony o pozostałe wydatki. Dochód do dyspozycji przeznaczony jest na wydatki na towary i usługi konsumpcyjne oraz przyrost oszczędności.

37. **Wydatki** obejmują wydatki na towary i usługi konsumpcyjne oraz pozostałe wydatki.

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne przeznaczone są na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego. Obejmują wydatki na towary i usługi zakupione za gotówkę, również przy użyciu karty płatniczej lub kredytowej i na kredyt, wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego. Towary konsumpcyjne obejmują dobra nietrwałego użytkowania (np. żywność, napoje, artykuły farmaceutyczne), półtrwałego użytkowania (np. odzież, książki, zabawki) i trwałego użytkowania (np. samochody, pralki, lodówki, telewizory). Do wydatków nie zalicza się funduszu remontowego (do 2004 r. fundusz remontowy uwzględniano w opłatach za najem mieszkania w pozycji „użytkowanie mieszkania i nośniki energii").

Pozostałe wydatki obejmują m.in. kwoty przekazane innym gospodarstwom domowym i instytucjom niekomercyjnym, w tym dary; koszty zakwaterowania młodzieży i studentów uczących się poza domem; alimenty dla osób prywatnych; niektóre podatki, np.: od nieruchomości, od spadków i darowizn, od dochodów z własności, z wynajmu i sprzedaży nieruchomości; straty pieniężne.

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne w 2010 r. zagregowano zgodnie z obowiązującą na lata 2009-2012 nomenklaturą Klasyfikacji Spożycia Indywidualnego według Celu do Badania Budżetów Gospodarstw Domowych (COICOP/HBS).

38. **Zagrożenie ubóstwem** – gospodarstwo domowe (a tym samym wszystkie osoby wchodzące w jego skład) zostało uznane za ubogie, jeżeli poziom jego wydatków (obejmujących także wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od wartości przyjętej za granicę ubóstwa. Dla wyeliminowania wpływu, jaki na koszty utrzymania gospodarstw domowych wywiera ich skład społeczno-demograficzny, zarówno przy obliczaniu poziomu wydatków w gospodarstwach domowych jak i ustalaniu granic ubóstwa (relatywnego oraz minimum egzystencji), zastosowano tak zwaną **oryginalną skalę ekwiwalentności OECD**. Według tej skali wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie w gospodarstwie domowym w wieku 14 lat i więcej, wagę 0,7 – każdej następnej osobie w tym wieku oraz wagę 0,5 – każdemu dziecku w wieku poniżej 14 lat. Oznacza to np., że granica ubóstwa relatywnego dla gospodarstwa 4-osobowego złożonego z dwóch osób dorosłych i dwójki dzieci jest 2,7 razy wyższa niż dla gospodarstwa 1-osobowego.

39. **Relatywna granica ubóstwa** to 50% średnich miesięcznych wydatków ustalonych na poziomie wszystkich gospodarstw domowych z uwzględnieniem tzw. oryginalnej skali ekwiwalentności OECD. Granice ubóstwa szacowane są dla poszczególnych kwartałów; w IV kwartale 2009 r. relatywna granica ubóstwa wynosiła dla gospodarstw 1-osobowych 633 zł, 4-osobowych (2 osoby dorosłe + 2 dzieci poniżej 14 lat) – 1709 zł, natomiast w IV kwartale 2010 r. odpowiednio 665 zł oraz 1795 zł.

rental of real-estate (net income i.e. revenues minus investment and taxes, from rental of dwellings, garages and other buildings not connected with conducting economic activity and from land leasing);
5) income from social benefits, which includes, i.a.: retirement pay and pensions, social security benefits and other social benefits;
6) other income, which includes, i.a.: gifts from private persons (of which alimony), insurance indemnities, winnings from games of chance and lotteries.

*36. **Disposable income** is understood as available income reduced by other expenditures. Disposable income is designated for consumer goods and services as well as for an increase in savings.*

*37. **Expenditures** include expenditures on consumer goods and services as well as other expenditures.*

***Expenditures on consumer goods and services** are designated for meeting household needs. They include expenditures on goods and services purchased for cash, with the use of cash or a credit card and on credit, the value of articles received free of charge as well as the value of own consumption. Consumer goods include non-durable goods (e.g., food, beverages, pharmaceutical products), semi-durable goods (e.g., clothing, books, toys) and durable goods (e.g., cars, washing machines, refrigerators, television sets). Expenditures do not include renovation fund (payment for rentals for housing include renovation fund up to 2004 in item "housing, water, electricity, gas and other fuels").*

***Other expenditures** include, i.a.: amounts transferred to other households and non-commercial institutions, including gifts; boarding costs of youth and students studying away from home; private alimony; some taxes, e.g.: on real estate, inheritance and donations, income from property as well as renting and selling real estate and monetary losses.*

Expenditures on consumer goods and services were aggregated in 2010 in accordance with the nomenclature adopted for the years 2009-2012 on the basis of the Classification of Individual Consumption by Purpose for the Household Budget Survey (COICOP/HBS).

*38. **Risk of poverty** – a household and thus all its members have been recognized as poor if the expenditure level (including the value of products received free of charge as well as the value of own consumption) is below the adopted poverty line. In order to eliminate the effect of the socio-demographic composition of household on the maintenance costs, the so called **original OECD equivalence scale** has been used for the calculation of the households' expenditure level and determination of poverty lines (relative and subsistence minimum). According to this scale weight 1 is attributed to the first person in the household at the age of 14 and over, weight 0.7 – to any other person at that age and weight 0.5 – to every child under 14. And thus, for instance, the relative poverty line for a 4-person household consisting of two adult persons and two children is 2.7 times as high as that for a 1-person household.*

*39. **Relative poverty line** is 50% of the mean monthly expenditure determined at the level of all households estimated with the use of the original OECD equivalence scale. The poverty lines are estimated quarterly; in the fourth quarter of 2009 the relative poverty line was 633 zl for 1-person households and 1709 zl for 4-person households (2 adults + 2 children under 14), while in the fourth quarter of 2010: 665 zl and 1795 zl respectively.*

40. **„Ustawowa" granica ubóstwa** to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728, z późniejszymi zmianami) uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej. Zarówno w 2009 r., jak i w 2010 r. obowiązywały takie same kwoty progowe – 477 zł dla gospodarstw 1-osobowych oraz 351 zł na 1 osobę dla gospodarstw wieloosobowych.
41. **Minimum egzystencji**, uznane za granicę ubóstwa skrajnego, wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. Przy ustalaniu granic ubóstwa skrajnego przyjmuje się poziom minimum egzystencji obliczany przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych dla 1-osobowego gospodarstwa pracowniczego. Granice ubóstwa szacowane są dla poszczególnych kwartałów; w IV kwartale 2009 r. granica ubóstwa skrajnego wyniosła dla gospodarstw 1-osobowych 443 zł, 4-osobowych (2 osoby dorosłe + 2 dzieci poniżej 14 lat) – 1196 zł, natomiast w IV kwartale 2010 r. odpowiednio: 466 zł oraz 1257 zł.

40. ***"Legal" poverty line*** *is the amount, which according to the Law on Social Assistance (uniform text Journal of Laws 2008 No. 115, item 728, with later amendments), provides eligibility for a monetary benefit from social assistance. Both in 2009 and 2010 the line remained at the same level of 477 zl for 1-person households and 351 zl per 1-person for multiperson households.*
41. ***The subsistence minimum,*** *regarded as the extreme poverty threshold, sets the level of the satisfaction of needs below which there is a biological threat to life or psychophysical human development. The starting point adopted for determination of the extreme poverty line is subsistence minimum estimated by the Institute of Labour and Social Studies for the 1-person employees' household. Poverty lines are estimated quarterly; in the fourth quarter of 2009 the extreme poverty line was 443 zl for 1-person households and 1196 zl for 4-person households (2 adults + 2 children under 14), while in the fourth quarter of 2010: 466 zl and 1257 zl respectively.*

Rolnictwo

1. Powszechny Spis Rolny 2010 (PSR 2010) przeprowadzony został **od 1 IX do 31 X 2010 r.** według stanu na **30 VI 2010 r**.
   Podstawę prawną PSR 2010 stanowiły:
   1) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 XI 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 XII 2008 r.);
   2) Ustawa z dnia 17 VII 2009 r. o powszechnym spisie rolnym w 2010 r. (Dz. U. 2009 Nr 126, poz. 1040);
   3) Ustawa z dnia 29 VI 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. 1995 Nr 88, poz. 439, z 1996 r. z późniejszymi zmianami);
   4) Program Badań Statystycznych Statystyki Publicznej.

   W powyższych aktach prawnych określono termin i zakres tematyczny spisu, zasady organizacji i realizacji prac spisowych, zobowiązanie respondentów do udzielania informacji oraz sposób zebrania i ochrony danych.

   PSR 2010 był pierwszym spisem zrealizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Z członkostwa państwa polskiego w Unii Europejskiej wynika szereg zobowiązań, m.in. konieczność dostarczenia informacji z dziedziny rolnictwa w zakresie i terminach określonych przez ustawodawstwo Wspólnoty.

   Potrzeba przeprowadzenia PSR 2010 r. wynikała ponadto z konieczności:
   - zapewnienia bazy informacyjnej o gospodarstwach rolnych, koniecznej dla realizacji krajowej, regionalnej oraz lokalnej polityki rolnej i społecznej na wsi;
   - dokonania analizy zmian, jakie zaszły w rolnictwie na przestrzeni lat 2002-2010;
   - wykonania zobowiązań Polski w zakresie dostarczenia informacji dla potrzeb innych niż EUROSTAT organizacji międzynarodowych (FAO, OECD i inne);
   - budowy operatu do różnotematycznych badań reprezentacyjnych z zakresu rolnictwa realizowanych w latach następnych.
2. PSR 2010 został przeprowadzony jako:
   I. badanie pełne w gospodarstwach rolnych:
      1) osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych wynoszącej:
         a) co najmniej 1 ha,
         b) poniżej 1 ha spełniających następujące progi fizyczne: 0,5 ha dla plantacji drzew owocowych, 0,5 ha dla plantacji krzewów owocowych, 0,5 ha dla warzyw i truskawek gruntowych, 0,5 ha dla chmielu, 0,3 ha dla szkółek sadowniczych i ozdobnych, 0,1 ha

Agriculture

1. *The National Agricultural Census (AC 2010) was conducted in the period from **1 IX to 31 X 2010** as of **30 VI 2010.***
   The legal basis for the AC 2010 was provided by:
   1) The Regulation of the European Parliament and the European Council (EC) No. 1166/2008 of 19 XI 2008 on farm structure surveys and the survey on agricultural production methods and repealing Council Regulation (EEC) No. 571/88 (EU Official Journal No. L 321 of 1 XII 2008);
   2) The Law of 17 VII 2009 on the National Agricultural Census in 2010 (Journal of Laws of 10 August 2009, No. 126 item 1040);
   3) The Law of 29 VI 1995 on official statistics (Journal of Laws of 1995, No. 88, item 439, of 1996 with further amendments);
   4) The Official Statistics Survey Programme.

   The time and scope of the census, the organisation rules and implementation of the census work, respondents' obligation to provide information, and the method of collecting and protecting the data, were specified in the above mentioned acts.

   The AC 2010 was the first census conducted since Poland's accession to the European Union. The membership of Poland in the EU is connected with many obligations, including the need to provide information in the field of agriculture in the scope and within time limits defined by Community Law.

   The need for the AC 2010 stemmed also from the necessity to:
   - *provide an information base on agricultural holdings, required for the implementation of national, regional and local agricultural and social policies in rural areas;*
   - *analyse the changes which took place in agriculture in the years 2002-2010;*
   - *fulfil the obligations of Poland in the area of providing information for the needs of international organisations other than EUROSTAT (FAO, OECD and other);*
   - *create a sampling frame for sample surveys on various topics in the field of agriculture implemented in the subsequent years.*
2. *The agricultural census was conducted as:*
   I. a full-scope survey in agricultural holdings of:
      1) natural persons with agricultural land of:
         a) at least 1 ha,
         b) less than 1 ha, meeting the following physical thresholds: 0.5 ha for fruit-bearing tree plantations, 0.5 ha for fruit-bearing shrub plantations, 0.5 ha in total for ground vegetables and strawberries, 0.5 ha for hops, 0.3 ha for orchard and ornamental

dla truskawek gruntowych, 0,1 ha dla warzyw i truskawek pod osłonami, 0,1 ha dla tytoniu, 0,1 ha dla kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami, 10 sztuk dla bydła ogółem, 5 sztuk dla krów ogółem, 50 sztuk dla trzody chlewnej ogółem, 10 sztuk dla loch, 20 sztuk dla owiec ogółem, 20 sztuk dla kóz ogółem, 100 sztuk dla drobiu ogółem oraz 5 sztuk dla koni ogółem;

2) osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej;

II. badanie reprezentacyjne w gospodarstwach rolnych osób fizycznych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych (innych niż określone w pkt. I.1.b).

3. **Wykaz gospodarstw rolnych** do spisu powstał na bazie danych administracyjnych, które przed spisem zostały zweryfikowane przez urzędy gmin oraz rachmistrzów spisowych, w trakcie obchodu przedspisowego.

   Do budowy wykazu wykorzystano dane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), dane z gmin (Ewidencja Podatkowa Nieruchomości – EPN – płatnicy podatku rolnego) i starostw powiatowych (Ewidencja Gruntów i Budynków – EGiB), Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (GIJHAR-S – dane o gospodarstwach ekologicznych) oraz Ministerstwa Finansów (PIT6 – płatnicy podatku od działów specjalnych produkcji rolniczej).

4. Dane z PSR 2010 prezentowane w niniejszej publikacji dotyczą:
   – **gospodarstw prowadzących 30 VI 2010 r. działalność rolniczą**,
   – wszystkich gospodarstw rolnych (prowadzących i nieprowadzących działalności rolniczej) tylko w zakresie liczby gospodarstw, użytkowania gruntów i średniej wielkości gospodarstwa.

   Dane prezentowane w publikacji zostały naliczone **według siedziby gospodarstwa rolnego.**

5. **Gospodarstwo rolne** oznacza grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

6. **Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne)** to gospodarstwo o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha, będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej oraz gospodarstwo rolne osoby posiadającej użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha lub nieposiadającej użytków rolnych, która ma co najmniej: 1 sztukę bydła lub (i) 5 sztuk trzody chlewnej albo 1 lochę lub (i) 3 sztuki owiec lub (i) 3 sztuki kóz lub (i) 1 konia lub (i) 30 sztuk drobiu lub (i) 1 strusia lub (i) 5 sztuk samic królików lub (i) 5 sztuk samic pozostałych zwierząt futerkowych lub (i) 3 sztuki pozostałych zwierząt utrzymywanych na rzeź lub (i) 1 pień pszczeli.

7. **Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej** to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności do sekcji A, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie, 01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt, 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych przekracza 1 ha lub jednostka prowadzi chów zwierząt gospodarskich.

8. **Za użytkownika gospodarstwa rolnego** uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą

plants nurseries, 0.1 ha for ground strawberries, 0.1 ha for vegetables and strawberries under covers, 0.1 ha for tobacco, 0.1 ha for flowers and ornamental plants under covers, 10 head of cattle in total, 5 head of cows in total, 50 head of pigs in total, 10 head of sows, 20 head of sheep in total, 20 head of goats in total, 100 head of poultry in total and 5 head of horses in total;

2) legal persons and organisational units without legal personality;

II. a sample survey in natural persons' holdings with an area below 1 ha of agricultural land (other than those referred in point I.1.b).

*3. **The list of agricultural holdings** to be covered by the census was based on administrative data, which before the census were verified by gmina offices and census enumerators, during a pre-census interview.*

To prepare the list one used the data from the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARMA), data obtained from gminas (Property Tax Register – EPN – agricultural tax payers) and powiat starosties (Land and Buildings Register – EGiB), the Agricultural and Food Quality Inspection (GIJHAR-S – data on organic farms) and the Ministry of Finance (PIT6 – payers of tax on special branches of agricultural production).

4. Data from AC 2010 presented in this publication concerns:
   *– **agricultural holdings conducting agricultural activity as of 30 VI 2010**,*
   – all agricultural holdings (both conducting and not conducting agricultural activity), only as regards the number of agricultural holdings, land use and medium-sized agricultural holdings.

*Data presented in the publication was calculated according **to the headquarter of the agricultural holdings.***

*5. An **agricultural holding** is understood as agricultural area, including forest land, buildings or their parts, equipment and livestock, if they constitute or may constitute an organized economic unit, as well as rights related to running an agricultural holding.*

*6. A **natural person's agricultural holding** is understood as an agricultural holding from 0.1 ha of agricultural land, either owned or used by a natural person, as well as an agricultural holding of a person having no agricultural land, or with agricultural land less than 0.1 ha, who possesses at least: 1 head of cattle, or (and) 5 head of pigs, or 1 sow, or (and) 3 head of sheep or (and) 3 head of goats, or (and) 1 horse, or (and) 30 head of poultry, or (and) 1 ostrich, or (and) 5 head of female rabbits, or (and) 5 head of other fur-bearing female animals, or (and) 3 head of other animals kept for slaughter, or (and) 1 beehive.*

*7. A **legal person's, or organisational unit without legal personality agricultural holding** is understood as an agricultural farm run by a legal person or by an organisational unit without legal personality, the principal activity of which is classified, according to the Polish Classification of Activities, to Section A, Division 01, Groups 01.1 – growing of non-perennial crops, 01.2 – growing of perennial crops, 01.3 – plant propagation, 01.4 – livestock production and breeding, 01.5 – agricultural crops mixed with livestock production (mixed farming), 01.6, class 01.61 – support activities for plant production (maintaining good agricultural condition following environmental protection standards), as well as any activity, irrespective of the principal activity classification, where the area of agricultural land cultivated by the unit exceeds 1 ha, or the unit runs livestock production.*

*8. A **holder** is understood as a natural person, a legal person or an organisational unit without*

osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

9. Za **osobę kierującą gospodarstwem rolnym** uważa się osobę fizyczną upoważnioną przez właściciela/użytkownika gospodarstwa rolnego do podejmowania decyzji bezpośrednio związanych z procesami produkcyjnymi, nadzorowania ich lub wykonywania. Kierujący jest na ogół tą samą osobą co użytkownik.

10. Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin oraz chowem i hodowlą zwierząt, która obejmuje:
   - wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów);
   - warzywnictwo i ogrodnictwo;
   - szkółkarstwo;
   - hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych;
   - chów i hodowlę zwierząt w gospodarstwie (bydła, owiec, kóz, koni, trzody chlewnej, drobiu, królików, pozostałych zwierząt futerkowych, zwierząt łownych utrzymywanych na rzeź);
   - chów i hodowlę pszczół;
   - działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

11. **Grunty ogółem** to łączną powierzchnia użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz pozostałych gruntów niezależnie od tytułu władania – własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel, itp.), wspólnych w części przypadających użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

12. Powierzchnię **użytków rolnych ogółem** stanowią:
   1) użytki rolne w dobrej kulturze rolnej (użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami, spełniające wymogi Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie minimalnych norm z dnia 12 III 2007 r. z późniejszymi zmianami (Dz. U. 2010 Nr 39, poz. 211), na którą składają się:
      a) łąki trwałe,
      b) pastwiska trwałe,
      c) uprawy trwałe, w tym sady (plantacje drzew i krzewów owocowych oraz ich szkółki),
      d) ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
      e) zasiewy,
      f) grunty ugorowane;
   2) użytki rolne pozostałe (użytki rolne nie użytkowane i nie utrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 30 VI 2010 r.).

13. **Łąki trwałe** to grunty pokryte trwale trawami (5 lub więcej lat), z zasady koszone, a w rejonach górskich również powierzchnia koszonych hal i połonin. Łąki powinny być utrzymywane w dobrej kulturze rolnej i przynajmniej raz w roku koszone, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane do celów produkcyjnych.

14. **Pastwiska trwałe** to grunty pokryte trwale trawami (5 lat lub więcej), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane, a w rejonach górskich również powierzchnia wypasanych hal i połonin utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz z ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenie pagórkowatym lub na znacznej wysokości, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.).

15. **Uprawy trwałe** to łączna powierzchnia plantacji drzew owocowych, krzewów owocowych, szkółek drzew i krzewów owocowych, szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, innych upraw

legal personality, actually using the land, regardless of whether as owners or leaseholders, or using the land in any other respect, regardless of whether this land is situated in one or in several gminas.

9. *A **manager of an agricultural holding** is a natural person authorised by the owner/holder of the farm to make decisions directly associated with production processes, to oversee or execute them. The manager is usually the same person as the holder.*

10. ***Agricultural activity** includes activity associated with crop and livestock production, including:*
   - *all agricultural crops (including mushroom production);*
   - *vegetable production and horticulture;*
   - *arboriculture;*
   - *agricultural and horticultural crop and seed production;*
   - *livestock production in a holding (cattle, sheep, goats, horses, pigs, poultry, rabbits, other fur-bearing animals, game kept for slaughter);*
   - *production bees;*
   - *activity consisting of maintaining unused agricultural land for production purposes according to the rules of a good agricultural practice in accordance with environmental protection requirements.*

11. ***Total land area** stands for the total area of agricultural land, forests, forest land and other land, regardless of whether it is owned, leased (with or without contract), used in respect of occupying a certain position (e.g. forester, priest, teacher, etc.), common land, a part of which accrues to the holder, as well as land belonging to deserted agricultural holdings, used by the surveyed holding.*

12. ***Total agricultural land** consist of:*
   1) agricultural land maintained in a good agricultural condition (i.e. in compliance with the common standards and in conformity with the requirements stipulated in the Regulation of the Minister of Agriculture and Rural Development on Minimum Standards of 12 III 2007 with subsequent amendments (Journal of Laws of 2010, No. 39, item 211), which comprises:
      a) permanent meadows,
      b) permanent pastures,
      c) permanent crops, including orchards (plantations of fruit-bearing trees and shrubs, and nurseries),
      d) kitchen gardens (without the area intended for recreation),
      e) sown land,
      f) fallow land;
   2) other agricultural land (agricultural land not cultivated and not maintained in a good agricultural condition as of 30 VI 2010).

13. ***Permanent meadows** is the land permanently overgrown with grass (for 5 years or more), which in principle is mown. In mountainous regions it also includes the area of mown mountain pastures. Meadows should be maintained in a good agricultural condition and mown at least once a year, but the crops do not have to be used for production purposes.*

14. ***Permanent pastures** is the land permanently overgrown with grass (for 5 years or more), which in principle is not mown but left for grazing. In mountainous regions it also includes the area of mountain pastures left for grazing and maintained in a good agricultural condition (including permanent pastures not used for production purposes and pastures for extensive grazing, located on mountainous land or at high attitudes with low-class soil, where no fertilisation, sub-sowing, melioration, etc. is used).*

15. ***Permanent crops** is the total plantation area of fruit-bearing trees and shrubs, nurseries of fruit-bearing trees and shrubs, nurseries of ornamental trees and shrubs, and nurseries of forest trees for commercial purposes, as well as other*

trwałych, w tym wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, a także upraw trwałych pod osłonami.

16. **Sady** to plantacje drzew, krzewów owocowych i upraw jagodowych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych, jeżeli ich łączna powierzchnia nie jest mniejsza niż 0,10 ha. Do sadów nie zalicza się powierzchni uprawy truskawek i poziomek.
17. **Ogrody przydomowe** to powierzchnia zlokalizowana najczęściej wokół siedziby gospodarstwa, często oddzielona od reszty gospodarstwa. Obejmuje powierzchnię upraw przeznaczonych przede wszystkim na samozaopatrzenie w gospodarstwie domowym użytkownika gospodarstwa rolnego. Sporadycznie nadwyżki zbiorów mogą być sprzedawane. Ogród przydomowy może obejmować zarówno uprawy rolne i ogrodnicze jednoroczne, jak i uprawy wieloletnie. Do ogrodów przydomowych nie należy zaliczać powierzchni trawników i ogrodów ozdobnych oraz przeznaczonej na rekreację.
18. **Grunty ugorowane** to grunty orne niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zaliczamy tu grunty zarówno uprawnione, jak i nieuprawnione (np. gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha) do płatności obszarowych. Do gruntów ugorowanych należy zaliczyć także grunty przygotowane pod tegoroczne zasiewy (np. warzyw), ale do 30 VI 2010 r. nieobsiane lub nieobsadzone, a także powierzchnię upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny (nawozy zielone).
19. **Lasy i grunty leśne** to powierzchnia pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (nie zalesiona) oraz grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkółek drzew leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe), a także powierzchnię drzew i krzewów szybkorosnących prowadzonych na użytkach rolnych.
20. **Pozostałe grunty** to grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierżawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośnięta wikliną w stanie naturalnym, terenów bagiennych, innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych) oraz powierzchnia przeznaczona dla rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pola golfowe, itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nie użytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.
21. W związku z wprowadzeniem pojęcia dobrej kultury rolnej (Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 7 IV 2004 r. – Dz. U. 2004 Nr 65, poz. 600), poszczególne rodzaje użytków rolnych, np. łąki, pastwiska, grunty ugorowane, sady, a także pozostałe grunty, **nie są w pełni porównywalne z wynikami PSR 2002**. W PSR 2010 zaprezentowano nowe lub zmienione kategorie użytków rolnych dostosowane definicyjnie do wymogów zawartych w ustawodawstwie Unii Europejskiej – np. grunty ugorowane, uprawy trwałe. Obecna nomenklatura będzie obowiązywała we wszystkich badaniach prowadzonych przez GUS oraz przy publikowaniu ich wyników.
22. **Powierzchnia zasiewów** to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym. Do powierzchni pod zasiewami nie zaliczamy powierzchni szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, uprawy wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, a także innych upraw trwałych oraz powierzchni upraw trwałych pod osłonami itp. Nie zalicza się tu powierzchni plantacji drzew i krzewów szybkorosnących

permanent crops, e.g. wicker, fruit-bearing trees and shrubs grown outside plantations, and other permanent crops cultivated under covers.

16. ***Orchards** include land planted with fruit trees and shrubs as well as berry plantations maintained in a good agricultural condition (including hazel, raspberry and vine plantations) growing in thick plantations, as well as nurseries of fruit-bearing trees and shrubs, if their total area is at least 0.10 ha. Strawberry and wild strawberry plantations are not included in orchards.*
17. ***Kitchen gardens** is the land located usually around the household residence, often separated from the remaining household area. It covers the area of crops which mainly serve as self-supplies for the household of the farm holder. Infrequently the crop surplus may be sold. A kitchen garden may cover both agricultural and orchard crops, perennial and non-perennial. The area of lawns and ornamental gardens, as well as recreation area, should not be treated as part of the kitchen garden.*
18. ***Fallow land** includes arable land which is not used for production purposes but maintained in a good agricultural condition, in compliance with the environmental protection requirements. This includes both land qualifying and non-qualifying for area payments (e.g. holdings with an area below 1 ha). Fallow land also includes land prepared for sowing (vegetables) in the current year, but not sown or planted until 30 VI 2010, and the area of crops intended for ploughing, cultivated as the main crops (green fertilisers).*
19. ***Forests and forest land** include area covered with forest stands (afforested), area temporarily devoid of forest stands (not afforested), and land related to forestry. This includes the area of tree nurseries established in forest areas and used for own purposes of the agricultural holding (non-commercial), and the area of fast-growing trees and shrubs cultivated on agricultural land.*
20. ***Other land** includes land under buildings, courtyards, yards and ornamental gardens, parks, the surface of inland waters (own and leased), drainage ditches, area planted with willow which grows in wild, area of other land (peat land, gravel mines), set-aside land (including area covered with trees and shrubs), area designated for recreation (e.g. located around the house, golf pitches, etc.). Other land also includes agricultural land currently not cultivated and not meant for cultivation in the future, e.g. agricultural land for the construction of a road, a supermarket.*
21. *With regard to the introduction of the notion of a good agricultural condition (Regulation of the Minister of Agriculture and Rural Development of 7 IV 2004 – Journal of Laws of 2004 No. 65, item 600), particular types of agricultural land, e.g. meadows, pastures, fallow land, orchards, and other land, **are not fully comparable with the results of the National Agricultural Census 2002**. In the National Agricultural Census 2010 new or amended categories of agricultural land are presented in accordance to the requirements of European Union law – e.g. fallow land, permanent crops. The present nomenclature will apply to all the surveys conducted by the CSO and to the publication of their results.*
22. ***Sown area** is the land that is sown or planted with crops. Sown area does not include the area of nurseries of ornamental trees and shrubs, nurseries of forest trees for commercial purposes, wicker plantations, and fruit-bearing trees and shrubs outside plantations, as well as any other permanent crops and the area of permanent crops cultivated under covers. This category does not include the area of fast-growing*

prowadzonych na użytkach rolnych, które kwalifikowane są do lasów oraz powierzchni upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny, ponieważ tę powierzchnię zakwalifikowano do gruntów ugorowanych. Do tej powierzchni nie kwalifikuje się również ogrodów przydomowych.

Dane o powierzchni zasiewów ujmowane w spisie dotyczą powierzchni upraw poszczególnych ziemiopłodów **uprawianych w plonie głównym**.

23. Do grupy **„zbóż ogółem"** zalicza się powierzchnię uprawy zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi łącznie z kukurydzą na ziarno i pozostałymi uprawami zbożowymi (gryka, proso itp.).
24. Do grupy **„zbóż podstawowych"** zalicza się powierzchnię uprawy poszczególnych zbóż (pszenicy, żyta, jęczmienia, owsa, pszenżyta) z uwzględnieniem podziału na formy jare i ozime – przeznaczone do zbioru ziarna.
25. Do grupy **„zbóż podstawowych z mieszankami"** zalicza się powierzchnię uprawy zbóż podstawowych oraz powierzchnię zasiewów mieszanek zbożowych ozimych i jarych.
26. Do grupy **„przemysłowych"** zaliczono powierzchnię buraków cukrowych, rzepaku i rzepiku, lnu i konopi oraz tytoniu. Nie zalicza się tu maku, słonecznika, chmielu, ziół leczniczych, wikliny i innych przemysłowych. Uprawy te w niniejszej publikacji zaliczono do grupy „pozostałe uprawy".
27. Do grupy **„strączkowych jadalnych"** zalicza się groch, fasolę, bób oraz inne strączkowe jadalne uprawiane na ziarno (np. ciecierzyca). Powierzchnię zasianą grochem, fasolą, bobem itp. przewidzianą do zbioru w stanie niedojrzałym zaliczono do warzyw gruntowych.
28. Do **warzyw** zaliczono: kapustę głowiastą (wczesną i późną, białą, czerwoną i włoską), cebulę, marchew jadalną, buraki ćwikłowe, ogórki, pomidory, kalafiory (wczesne i późne), warzywa pozostałe (pietruszkę, selery, pory, brukselkę, szczaw, szpinak, sałatę, rzodkiewkę, chrzan, rabarbar, skorzonerę, kalarepę, czosnek, dynię, szparagi, brokuły, kapustę pekińską, cykorię liściastą itp.). Do grupy tej należy również zaliczyć powierzchnię zasianą grochem i bobem, z której przewiduje się dokonanie zbioru w stanie niedojrzałym (zielonym), powierzchnię zasianą fasolą szparagową, z której przewiduje się zbiór niedojrzałych strąków oraz powierzchnię uprawy kukurydzy z przeznaczeniem na zbiór kolb w stanie niedojrzałym, a także powierzchnię uprawy rozsad warzyw gruntowych na potrzeby gospodarstwa.

    Powierzchnia uprawy **„warzyw gruntowych"** to łączna powierzchnia warzyw uprawianych w gruncie lub z zastosowaniem przykrycia upraw niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie) okresowo bądź na stałe w danym sezonie wegetacji.
29. W związku z pełnym dostosowaniem definicji cech do wymogów Eurostatu dane o powierzchni zasiewów z PSR 2010 prezentowane są według zmienionej metodologii. Z uwagi na to, **<u>niektóre uprawy lub grupy upraw przedstawione w niniejszej publikacji nie są w pełni porównywalne</u>** (np. ogólna powierzchnia zasiewów) **<u>z danymi z PSR 2002</u>.**

    Do powierzchni zasiewów nie zalicza się powierzchni upraw na przyoranie (nawozy zielone), która klasyfikowana jest do gruntów ugorowanych, a także powierzchnia szkółek drzew i krzewów ozdobnych oraz szkółek leśnych uprawianych do celów handlowych, powierzchni uprawy innych upraw trwałych, wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, a także innych upraw trwałych pod osłonami. Cechy te łącznie z plantacjami drzew i krzewów owocowych i ich szkółkami wchodzą do powierzchni upraw trwałych.

    Do powierzchni zasiewów nie zalicza się również ogrodów przydomowych, które według nowej metodologii są osobną kategorią.
30. Do **zwierząt gospodarskich** zalicza się następujące gatunki:
    - koniowate,
    - bydło,

trees and shrubs cultivated on agricultural land, which are classified as forests, or the area of crops for ploughing, cultivated as major crops, since this area is classified as fallow land. Kitchen gardens are also excluded from this category.

*The data on sown area, included in the census, concern the area of specific crop production, **cultivated as major crops**.*

23. *The group of **"total cereals"** includes the crop area of basic cereals, including cereal mixed, together with maize designated for grain and other cereal crops (buckwheat, millet, etc.).*
24. *The group of **"basic cereals"** comprises the crop area of individual cereals (wheat, rye, barley, oats and triticale), based on the division into spring and winter cereals, designated for grain.*
25. *The group of **"basic cereals including cereal mixed"** comprises the crop area of basic cereals and the sown area of cereal mixed, both winter and spring.*
26. *The group of **"industrial"** crops comprises the area of sugar beets, rape, turnip rape, flax and hemp, as well as tobacco. This group does not include poppy, sunflower, hops, herbs, wicker and other industrial crops. In this publication these are included in the group of "other crops".*
27. *The group of **"edible pulses"** includes peas, beans, broad beans and other edible pulses cultivated for grain (such as chick peas). The area sown with peas, beans, broad beans etc. and designed for harvest before reaching maturity has been included in field vegetables.*
28. ***Vegetables** include cabbages (white, red and savoy, regardless of harvests date), onion, carrot, beetroot, cucumbers, tomatoes, cauliflowers (regardless of harvests date) and other vegetables (parsley, celeriac and celery, leeks, Brussels sprouts, sorrel, spinach, lettuce, radish, horseradish, rhubarb, scorzonera, kohlrabi, garlic, pumpkins, asparagus, broccoli, Chinese cabbage, salad chicory, etc.). This group comprises also the area sown with bean and broad bean, harvested green, string bean harvested green, maize plantations harvested green, and seedlings of vegetables for the own needs of the holding.*

    *Area of **"ground vegetables"** is the total area of vegetables cultivated in the ground or under low, non-accessible cover (below 1.5 m in the top) covered temporary or permanently in a given season of vegetation.*
29. *In connection with a full adjustment of the definitions to the Eurostat requirements, the data on sown area and on land use from AC 2010 is presented according to the amended methodology**. <u>In this publication, the data from AC 2010 was presented against the previous years, including against the results of AC 2002</u>** (e.g. the total sown area).*

    Sown area excludes the crop area for ploughing (green fertilisers), which is classified as fallow land, the area of nurseries of ornamental trees and shrubs as well as nurseries of forest trees for commercial purposes, the area of other permanent crops, wicker, fruit-bearing trees and shrubs grown outside plantations, and other permanent crops cultivated under covers. These crops, together with plantations of fruit-bearing trees and shrubs, and nurseries, belong to the area of permanent crops.

    Sown area also excludes kitchen gardens which, according to the new methodology, constitute a separate category.
30. ***Farm animals** comprise the following species:*
    - *horses,*
    - *cattle,*

- trzoda chlewna,
- owce,
- kozy,
- drób (tj. kury, indyki, kaczki, gęsi, przepiórki, perliczki, gołębie, strusie, pawie, łabędzie i inne gatunki, ale bez ptactwa utrzymywanego do celów łowieckich, a nie do produkcji mięsa),
- króliki,
- zwierzęta futerkowe,
- pnie pszczele,
- pozostałe zwierzęta utrzymywane w gospodarstwie rolnym dla produkcji mięsa (np. sarny, daniele, dziki itp.).

Spisem objęto zwierzęta gospodarskie, które znajdowały się w gospodarstwie rolnym oraz zwierzęta wysłane na redyki, wypasy i do bacówek. Rejestrowane były wszystkie zwierzęta, tj. zarówno stanowiące własność użytkownika gospodarstwa rolnego lub członków jego gospodarstwa domowego, jak również zwierzęta przetrzymywane czasowo lub stale w gospodarstwie, tj. przyjęte na wychów, opas itp., niezależnie od tego, czy przyjęto je od gospodarstw indywidualnych, czy od jednostek państwowych, spółdzielczych, spółek.

31. Do **krów** zalicza się krowy mleczne i krowy „mamki".

Krowy mleczne to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę, odmianę lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji mleka przeznaczonego do konsumpcji lub przetworzenia na produkty mleczne. Zalicza się tu również krowy mleczne wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostają jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, po czym skierowane zostaną do uboju.

Krowy „mamki" to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę (krowy ras mięsnych i urodzone z krzyżówek z rasami mięsnymi) lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji cieląt rzeźnych i których mleko wykorzystywane jest do odchowu cieląt lub przeznaczane na paszę dla innych zwierząt. Zalicza się tu również krowy „mamki" wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostają jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, po czym skierowane zostaną do uboju.

32. Badaniu podlegało pogłowie **drobiu** poszczególnych gatunków w wieku powyżej 2 tygodni. Dla gospodarstw rolnych o dużej skali chowu drobiu (np. ferma wielkotowarowa produkująca brojlery lub jaja konsumpcyjne), w których w dniu badania nie było na stanie drobiu w związku z trwającą właśnie przerwą technologiczną w produkcji, a przerwa ta nie przekraczała 8 tygodni, przyjmowano stany drobiu z okresu przed opróżnieniem pomieszczeń (kurników).

33. Wszystkie informacje o liczebności pogłowia, odnoszące się do osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej w ramach sektora prywatnego i publicznego, ujmują wyłącznie zwierzęta stanowiące własność tych podmiotów (tzn. bez zwierząt utrzymywanych na działkach pracowników gospodarstw państwowych i członków spółdzielni).

34. Spisem zostały objęte **ciągniki** oraz **wybrane maszyny i urządzenia** użytkowane w gospodarstwach rolnych do prac związanych z działalnością rolniczą w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie. Spisano sprzęt własny (stanowiący wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego), jak i wspólny (będący własnością kilku rolników i użytkowany przez więcej niż jedno gospodarstwo). Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze należące do kilku rolników spisywano u tego rolnika, u którego znajdowały się w dniu 30 VI 2010 r.

Nie spisywano sprzętu, który był niesprawny dłużej niż rok oraz tego, który został przeznaczony do kasacji.

Dane o ciągnikach dotyczą ciągników kołowych dwuosiowych i gąsienicowych.

35. W 2010 r. spisano następujące **środki transportu, maszyny**

- *pigs,*
- *sheep,*
- *goats,*
- *poultry (i.e. hens, turkeys, ducks, geese, quails, guinea-fowls, pigeons, ostriches, peacocks, swans and other species, except for birds kept for hunting, rather than for meat production),*
- *rabbits,*
- *fur-bearing animals,*
- *beehives,*
- *other animals kept in a holding for the production of meat (e.g. roe deer, fallow deer, wild boars, etc.).*

The census covered the livestock staying in the farm during the survey period, as well as animals sent to herding, grazing and shepherd's huts. All animals were registered, i.e. the ones owned by a holder or members of his household, as well as animals temporarily or permanently kept in the farm, i.e. taken for raising, fattening, etc., irrespective whether they were taken from private farms, state-owned farms, cooperative entities, or companies.

31. ***Cows*** *include dairy cows and suckling cows.*

Dairy cows *are understood as adult female cattle (excluding heifers) which, due to their breed, species or particular qualities, are kept in a farm exclusively or mainly for production of milk to be consumed or to be processed into dairy products. Dairy cows rejected from breeding, kept in a farm for the period regarded as pre-slaughter pasturing, after which they are sent to slaughter, are also included in this group.*

Suckling cows *are understood as adult female cattle (excluding heifers) which, due to their breed (beef breed cows and cows born from a cross-breed with beef breeds) or particular qualities, are kept in a farm exclusively or mainly for calves for slaughter, and whose milk is used to feed calves or other animals. Suckling cows rejected from breeding, kept in a farm for the period regarded as pre-slaughter pasturing, after which they are sent to slaughter, are also included in this group.*

32. *The survey included* ***poultry*** *livestock for particular species aged above 2 weeks. In the case of farms engaged in production of poultry on a large scale (such as a large-scale farm producing broilers or hen eggs), in which no poultry has been recorded on the survey day, due to the current technological break in production, whenever such break does not exceed 8 weeks, the poultry stocks from the period before emptying the rooms (poultry houses) have been adopted.*

33. *The information on animal stocks, regarding legal persons and organisational units without legal personality, as part of the private and public sector, covers only animals owned by such entities (i.e. excluding the animals kept on the plots of state-owned farm employees and cooperative farm members).*

34. *The census included* ***tractors*** *and* ***selected machinery and equipment*** *used in holdings for work connected with agricultural activity within 12 months preceding the survey. The enumeration included owned equipment (constituting the sole property of the farm holder or a member of the farm), and common equipment (a property of several farmers and used by more than one holding). Tractors, agricultural machinery and equipment belonging to several farmers were assigned to the farmer who had them on 30 VI 2010.*

The enumeration did not include the equipment which had been out of order for more than a year or was withdrawn from use.

Data on tractors concern biaxial wheel and caterpillar tractors.

35. *In 2010, the following* ***means of transport, agricultural***

i urządzenia rolnicze:
- ciągniki – kołowe dwuosiowe i gąsienicowe;
- samochody ciężarowe – łącznie z ciągnikami siodłowymi;
- przyczepy – łącznie z wywrotkami ciągnikowymi i samochodowymi jedno- i wieloosiowymi oraz naczepami o ładowności powyżej 1 tony;
- kombajny zbożowe – samobieżne i zaczepiane;
- kombajny ziemniaczane – jedno- i dwurzędowe;
- kombajny buraczane – łącznie z samobieżnymi wyorywaczami buraków i zestawami do sprzętu buraków;
- silosokombajny – samobieżne, sieczkarnie polowe zawieszane i zaczepiane oraz ścinacze zielonek;
- maszyny silnikowe do uprawy gleby – jednoosiowe lub bezosiowe z własnym napędem oraz prowadzone przez operatora pieszego, które służą do uprawy gleby lub prac pielęgnacyjnych w rolnictwie, ogrodnictwie i winnicach np.: motonarzędzia, ciągniki jednoosiowe;
- rozsiewacze nawozów i wapna;
- rozrzutniki obornika – jedno- i dwuosiowe;
- kosiarki ciągnikowe;
- ładowacze chwytakowe – łącznie z czołowymi; samobieżne oraz zawieszane i zaczepiane na ciągnikach;
- kopaczki do ziemniaków – jedno- lub dwurzędowe, zawieszane i półzawieszane;
- sadzarki do ziemniaków – dwu- i wielorzędowe, zawieszane i półzawieszane;
- przyczepy zbierające – jedno- i dwuosiowe, przeznaczone do zbioru z pokosów lub wałów podsuszonej słomy, siana i zielonek oraz transportu i rozładunku (bez przyczep objętościowych ogólnego przeznaczenia);
- prasy zbierające – wszystkie prasy zbierające, przeznaczone do zbioru, prasowania i wiązania w bele zgrabionego w wały siana i słomy po kombajnie zbożowym (z wyjątkiem pras zamontowanych na kombajnie);
- agregaty uprawowe – wszystkie agregaty uprawowe wieloczynnościowe przeznaczone do przygotowywania roli pod siew, stanowiące zespół co najmniej dwóch urządzeń fabrycznie przystosowanych do współpracy z ciągnikiem;
- polowe opryskiwacze ciągnikowe;
- sadownicze opryskiwacze ciągnikowe;
- dojarki mechaniczne bańkowe – w których mleko przepływa z aparatu udojowego do bańki udojowej podłączonej do układu podciśnienia;
- dojarki mechaniczne rurociągowe – w których mleko przepływa z aparatu udojowego do rurociągu mlecznego wytwarzającego podciśnienie udojowe oraz transportującego mleko do odbieracza mleka;
- konwiowe schładzarki do mleka – urządzenia służące do oziębienia mleka do temp. 4-5°C i przechowywania go do czasu dostawy;
- zbiornikowe schładzarki do mleka – urządzenia służące do oziębienia mleka do temp. 4°C i przechowywania go w tej temperaturze.

36. W spisie zebrano dane o **nawozach mineralnych** oraz **wapniowych** zużytych w gospodarstwach rolnych od 1 VII 2009 r. do 30 VI 2010 r.

    Zużycie nawozów mineralnych (azotowych, fosforowych, potasowych) oraz wapniowych prezentowane jest w przeliczeniu na czysty składnik NPK i CaO.

    Przeliczeń zużycia nawozów na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2009/2010 dokonano na powierzchnię użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej.

37. Za **gospodarstwo domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego** uważa się zespół osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie, jeżeli wśród nich jest osoba prowadząca gospodarstwo indywidualne.

38. Za **dochód całkowity gospodarstwa domowego** uważa się łączne dochody wszystkich osób zamieszkałych wspólnie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i utrzymujących się razem z nim, tj. z tytułu prowadzenia działalności rolniczej

machinery and equipment *were enumerated:*
- *tractors – double-axis tractors, wheeled and tracked;*
- *trucks – including road tractors;*
- *trailers – including single or multi-axis dump tractors and trucks, as well as trailers with the loading capacity exceeding 1 tonne;*
- *combine harvesters – self-propelled and trailed;*
- *potato harvesters – single and double-rowed;*
- *beet harvesters – including self-propelled beet diggers and beet equipment sets;*
- *silage combine harvesters – self-propelled, forage harvesters and field chaff-cutters mounted and trailed, as well as green forage cutters;*
- *soil cultivating machines – single or zero-axis machines, self-propelled or run by a pedestrian operator, used for soil cultivation or nursing work in agriculture, gardening and vineyards, e.g. motor devices or single--axis tractors;*
- *fertilizer and lime distributors;*
- *manure spreaders – single or double-axis spreaders;*
- *tractor mowers;*
- *gripping trucks – including frontal, self-propelled as well as mounted and trailed on tractors;*
- *potato diggers – single and double-rowed, mounted and semi-mounted;*
- *potato planters – single and double-rowed, mounted and semi-mounted;*
- *silage trailers – single or double-axis trailers, intended for collecting swathe or dried straw piles, hay and green forage, as well as for transporting and unloading the same (except for large-volume general-purpose trailers);*
- *pick-up presses – all types of pick-up presses, intended for collecting, pressing and looping the hay and straw raked in piles (by combine harvesters) into logs (except for presses mounted on harvesters);*
- *combine cultivators – all types of multi-purpose combine cultivators, intended for land preparation for sowing, comprising at least two devices originally designed to be used with tractors;*
- *tractor-mounted field sprayers;*
- *tractor-mounted orchard sprayers;*
- *barrel-type milking machines – in which the milk flows from the milking system to the milking barrel, connected to the vacuum pressure installation;*
- *pipeline milking machines – in which the milk flows from the milking system to the pipeline that produces vacuum pressure and transports the milk to the differ;*
- *milk churn coolers – devices used for milk cooling to the temperature of 4-5°C and for pre-delivery storage;*
- *container-type milk coolers – devices used for milk cooling to the temperature of 4°C and for preserving this temperature.*

36. *The census collected data on **mineral** and **lime fertilisers** utilized in holdings from 1 VII 2009 to 30 VI 2010.*

    The consumption of mineral fertilisers (nitrogen, phosphorus, potassium) and lime fertilisers is presented converted into pure ingredient NPK and CaO.

    The conversion of fertiliser consumption per 1 ha in the 2009/2010 farming year was made on the basis of the area of agricultural land in a good agricultural condition.

37. *A **household with a holder of agricultural holding** is a group of persons residing together and with a common subsistence, if at least one of them has a private farm.*

38. ***Total income of a household** is total income of all persons living together with the agricultural farm holder and with a common subsistence, i.e. from agricultural and non-agricultural*

i pozarolniczej (również tej niezwiązanej z gospodarstwem rolnym) oraz z tytułu: pracy najemnej, pobierania emerytur i rent, zasiłku z pomocy społecznej, zasiłku wychowawczego, alimentów, stypendiów, posiadania lokat kapitałowych, uzyskiwania pomocy zagranicznej, wygranych w grach liczbowych i loteriach itp.

Dla potrzeb publikacji przyjęto, że główne źródło dochodu to źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem gospodarstwa domowego.

Do gospodarstw uzyskujących dochody z działalności rolniczej oraz z działalności pozarolniczej zaliczono również te gospodarstwa, gdzie omawiane rodzaje działalności nie przyniosły jeszcze dochodów lub przynosiły straty.

Dane o strukturze dochodów dotyczą okresu 12 miesięcy poprzedzających spis (tzn. okresu od 1 VII 2009 r. do 30 VI 2010 r.).

39. Dane dotyczą osób pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (tj. wg aktywności stałej) w podziale na gospodarstwa indywidualne oraz gospodarstwa rolne osób prawnych i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej.

Dane o **pracujących w rolnictwie według aktywności stałej dotyczą nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy**, a więc uwzględniają cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym (pod warunkiem, że 30 VI 2010 r. w gospodarstwie była prowadzona działalność rolnicza).

W **gospodarstwach indywidualnych** poddano badaniu wkład pracy użytkownika gospodarstwa rolnego oraz dorosłych członków jego rodziny (tj. w wieku 15 lat i więcej), niezależnie od tego czy stanowili jedno gospodarstwo domowe, czy nie, wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych, a także pracę wykonywaną w ramach pomocy sąsiedzkiej.

W **gospodarstwach osób prawnych** oraz **jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej** badany był wkład pracy **pracowników najemnych stałych, dorywczych**, **kontraktowych i pozostałych pracujących**.

40. Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa np.:
   - zakup środków produkcji,
   - sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
   - prace związane z magazynowaniem,
   - transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
   - bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
   - organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
   - wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednie i inne.

   Ze względu na zaistniałą w 2010 r. specyficzną sytuację, do pracy w swoim gospodarstwie rolnym wliczono również prace związane z likwidacją skutków powodzi.

   Jako pracy w gospodarstwie rolnym **nie traktuje się** takich prac jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

41. Za **pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę (również dorywczą), wykonywaną poza rodzinnym gospodarstwem rolnym (najemną lub na własny rachunek, w tym również w rolnictwie). Uwzględniona została tutaj również praca wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza) np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu.

42. Podziału na pracę główną i dodatkową dokonano

activity (also the one not connected with the farm) and from: paid work, retirement pays and pensions, social assistance benefits, maternity benefit, alimony, scholarships, capital investments, foreign assistance, wins in numerical and other lotteries, etc.

For the purposes of this publication it was assumed that the main source of income is the source of income exceeding 50% of total income of a household.

The group of holdings getting income from agricultural activity or non agricultural activity contains also those holdings where above mentioned kinds of activity did not bring income yet or brought loses.

The data on the income structure concern the period of 12 months preceding the census (i.e. the period from 1 VII 2009 to 30 VI 2010).

39. The data concern persons employed on agricultural holdings within 12 months preceding the survey (i.e. according to the permanent activity) broken down by private holdings and holdings owned by legal persons, as well as organisational units without legal personality.

*Data on **persons working in agriculture by permanent activity concern labour input on agricultural production within 12 months,** i.e. they include the whole annual production cycle in a holding (providing that on 30 VI 2010 agricultural activity was being conducted on the holding).*

*On the **natural persons' holdings** the survey concerned labour input of the holder and adult members of his/her family (i.e. persons aged 15 or more), regardless whether they constitute a single household or not, the labour input of permanent, occasional and contracted workers, as well as work performed within the framework of neighbourly assistance.*

*In case of the **legal persons' holdings** and **organisational units without legal personality** the survey concerned labour input of **permanent, occasional and contracted workers and other workers**.*

*40. As **working on one's own/family holding** is considered performing work directly connected with agricultural production (crop and livestock) and general work connected with running the holding, e.g.:*
   - *the purchase of means of production,*
   - *the sales of products and preparation for sales,*
   - *work connected with storage,*
   - *transport for the purposes of the agricultural holding,*
   - *current repairs of agricultural equipment, maintenance work related to buildings, machinery and installations,*
   - *organisation and management of labour on the holding, settling official matters, bookkeeping,*
   - *completing applications for direct and other subsidies.*

   Due to the specific situation in the 2010, work in one's own holding also includes the work associated with eliminating the results of the 2010 flood.

   *The following types of work **are not treated** as work on the agricultural holding: preparing meals, washing, cleaning, taking care of children and other work related to running the household. This category also excludes work related to forestry, fishing or fish breeding (regardless whether conducted on the holding or not), as well as work performed as part of economic activity other than agricultural.*

*41. **Working outside one's own/family holding** refers to any work (including temporary) performed outside the family holding (salaried or own-account work, also in agriculture). This category includes any work performed as a part of family-owned economic activity (other than agricultural), e.g. in agro-tourism or service activity using one's own equipment.*

42. The division into main and additional work was based

na podstawie kryterium czasu pracy, tj.:
1) **praca główna** – określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę – oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód;
2) **praca dodatkowa** oznaczała tę, która spośród innych niż praca główna wykonywanych zajęć zarobkowych, zajmowała zwykle najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tę, która przynosiła wyższy dochód.

43. Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących" **nakłady pracy w rolnictwie zostały wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy.**

Roczna jednostka pracy (AWU) oznacza ekwiwalent pełnego etatu. Oblicza się ją przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi. W Polsce jako ekwiwalent pełnego etatu przyjęto 2120 godzin pracy w roku, tzn. 265 dni roboczych po 8 godzin pracy dziennie. Przy wyliczaniu nakładów pracy wyrażonych w AWU (zgodnie z metodologią Eurostatu) zachowano warunek, że na 1 osobę nie może przypadać więcej niż 1 AWU, nawet jeżeli w rzeczywistości osoba pracuje dłużej.

W tablicy prezentującej dane według godzin pracy podano średni czas pracy w gospodarstwie rolnym w ciągu roku w przedziałach:
- 0-530 godzin oznacza mniej niż ¼ etatu (np. praca była wykonywana przez okres do 3 miesięcy),
- 531-1060 godzin oznacza ¼ etatu, ale mniej niż ½ etatu (np. praca była wykonywana przez okres od 3 miesięcy włącznie do 6 miesięcy),
- 1061-1590 godzin oznacza ½ etatu, ale mniej niż ¾ etatu (np. praca była wykonywana przez okres od 6 miesięcy włącznie do 9 miesięcy),
- 1591-2119 godzin oznacza ¾ etatu, ale mniej niż 1 etat (np. praca była wykonywana przez okres od 9 miesięcy włącznie do 12 miesięcy),
- 2120 godzin i więcej oznacza 1 pełny etat (np. praca była wykonywana przez 12 miesięcy w roku).

44. **Nakłady pracy** ogółem dla całego rolnictwa uwzględniają również wkład pracowników najemnych w gospodarstwach indywidualnych i w gospodarstwach osób prawnych oraz jednostkach niemających osobowości prawnej.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub w naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:
- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku;
- urlop, służbę wojskową, chorobę, wypadek, zgon;
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku);
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

45. **Pracownicy dorywczy** – są to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.

46. **Pomoc sąsiedzka** – jest to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez

on the working time criterion, i.e.:
1) ***main work** – refers to persons performing more than one work – means work which usually consumes the largest amount of time. If two (or more) types of work take the same amount of time, the one which generates the highest income should be treated as the main work;*
2) ***additional work** means additional work which usually consumes the largest amount of time, apart from the main work. If two types of additional work take the same amount of time, the one which generates the highest income should be indicated.*

*43. Due to a large share of part-time work or seasonal employment of temporary workers, contracted workers, persons working as part of neighbourly assistance and "other working persons" **the labour input in agriculture was expressed in the conventional annual work units**.*

***Annual Work Unit (AWU)** is the equivalent of full-time work. It is calculated through dividing the number of hours worked per year by the annual number of hours corresponding to full-time work. In Poland, the number of 2120 working hours per year, i.e. 265 working days of 8 working hours each, was adopted as the equivalent of full-time work. When calculating the labour input in AWU (based on the Eurostat methodology), it was assumed that no more than 1 AWU could be attributed to 1 person, even if in reality he/she had worked longer.*

The table presenting data according to the number of working hours provides the following ranges of average working time per year on the holding:
- *0-530 hours means less than ¼ of full-time work (e.g. work was performed for a period of up to 3 months per year),*
- *531-1060 hours means at least ¼ but less than ½ of full-time work (e.g. work was performed for a period from 3 to 6 months per year, inclusive),*
- *1061-1590 hours means at least ½ but less than ¾ of full--time work (e.g. work was performed for a period from 6 to 9 months per year, inclusive),*
- *1591-2119 hours means at least ¾ but less than 1 full-time work (e.g. work was performed for a period from 9 to 12 months per year, inclusive),*
- *2120 hours and more means 1 full-time work (e.g. work was performed for a period of 12 months per year).*

*44. **The total labour input** for agriculture also takes into consideration the input of employees on natural persons' holdings and on the holdings run by legal persons and by entities without legal personality.*

***Employees** include persons hired on the basis of a written or oral employment contract, receiving remuneration in cash or in kind. Maintenance costs (e.g. accommodation and boarding) may also form part of remuneration.*

***Permanent employees** include persons who performed work in each week of the year preceding the date of the survey, regardless of the number of working hours per week. This category also includes persons who only worked in some weeks of the year, due to:*
- *the specificity of agricultural production on the holding (e.g. growing fruit or field vegetables) which required employees to be hired only in several months of a year;*
- *leave, military service, illness, accident, death;*
- *the beginning or termination of work on the holding (i.e. persons who changed their workplace within a year);*
- *a complete stoppage of work on the holding caused by natural factors (flood, fire).*

*45. **Temporary workers** – persons who worked temporarily in the 12 months period, and who had no permanent employment contract.*

*46. **Neighbourly assistance** – exchange of the labour input between agricultural holdings. Such work must*

wynagrodzenia przez osoby użytkujące inne gospodarstwo rolne.

47. **Pracownicy kontraktowi** – są to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.
48. **Do pozostałych osób pracujących** w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracujących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).
49. Przedstawiona w niniejszej publikacji **typologia gospodarstw rolnych** nie jest porównywalna z typologią prezentowaną w poprzednich latach ze względu na zmianę metody jej naliczania.

    Obecnie obowiązująca klasyfikacja gospodarstw rolnych według standardów Unii Europejskiej nazywana Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych w skrócie „typologią", została ustanowiona Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1242/2009 z dnia 8 XII 2008 r.

    Podstawowym celem typologii jest dostarczenie narzędzia umożliwiającego:
    1) spełnienie potrzeb informacyjnych Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej,
    2) sporządzanie analiz porównawczych sytuacji ekonomiczno-produkcyjnej gospodarstw rolnych:
        a) pomiędzy różnymi klasami wielkości ekonomicznej i różnymi typami rolniczymi gospodarstw,
        b) pomiędzy poszczególnymi krajami członkowskimi i ich regionami,
        c) pomiędzy różnymi okresami czasowymi (analizy pionowe).

    Dane pochodzące z PSR 2010 oraz wartości współczynników standardowej produkcji opracowane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy dla każdej uprawy i kategorii zwierząt pozwoliły na ustalenie dla każdego spisanego gospodarstwa rolnego **typu rolniczego** oraz **wielkości ekonomicznej**.
50. **Produkcja** określonej działalności rolniczej jest to wartość produkcji rolnej brutto uzyskanej z jednego hektara uprawy lub od jednego zwierzęcia gospodarskiego. Wartość oblicza się poprzez przemnożenia produkcji z 1 ha lub od 1 zwierzęcia przez cenę na terenie gospodarstwa rolnego, bez VAT, podatków od produktów i dopłat bezpośrednich.
51. **Standardowa produkcja (SP)** oznacza wartość produkcji odpowiadającej przeciętnej sytuacji w danym regionie. Jest obliczana jako średnia z pięciu lat wartość produkcji z określonej działalności rolniczej (roślinnej i zwierzęcej).
52. **Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa (GSP)** jest sumą wartości uzyskanych dla każdej działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie przez przemnożenie współczynników SP dla danej działalności przez liczbę hektarów lub liczbę zwierząt.

    Wartość SP produktów roślinnych jest odnoszona do 1 ha, z wyjątkiem upraw grzybów, gdzie stosuje się standardową powierzchnię 100 m^2. W przypadku produkcji zwierzęcej współczynniki SP liczone są na jedną sztukę zwierzęcia. Wyjątek stanowią drób i pszczoły, dla których SP liczone są odpowiednio na 100 sztuk i 1 pień pszczeli.
53. **Wielkość ekonomiczna** gospodarstwa rolnego jest to całkowita standardowa produkcja gospodarstwa wyrażona w euro.

    Gospodarstwa rolne klasyfikuje się według wielkości ekonomicznej w czternastu klasach:

be performed without any remuneration paid by the holders of other holdings.

47. ***Contracted workers*** *– persons performing specific services on the agricultural holding, who were not directly hired by this holding.*
48. ***Other persons working*** *on the holding include members of agricultural production cooperatives (provided that they worked in the agricultural holding), students working on the school-owned holdings, persons (including the clergy) working on agricultural holdings run by monasteries (except for permanent employees).*
49. ***The typology of agricultural holdings*** *presented in this publication is not comparable with typology published in previous elaborations due to change in the calculation method.*

    Currently binding classification of agricultural holdings according to the European Union standards, referred to as the Community Typology for Agricultural Holdings, abbreviated as "the typology" was introduced by way of the Commission Regulation (EC) No. 1242/2009 of 8 XII 2008.

    The typology is mainly intended to serve as an instrument that allows for:
    1) satisfying the information-related needs arising from the Common Agricultural Policy of the European Union,
    2) conducting comparative analyses of the economic and production situation of agricultural holdings:
        a) between various economic size classes and types of farming,
        b) between various Member States and regions,
        c) between various periods (vertical analyses).

    The AC 2010 data and the standard output coefficients developed by the Institute of Agricultural and Food Economics – National Research Institute for each crop and livestock category allowed for determining ***the type of farming*** *and* ***the economic size*** *of each enumerated holding.*
50. ***The output*** *of a given type of agricultural activity represents the gross value of agricultural production per 1 hectare of crops or per 1 animal. The reference value is calculated by multiplying the production per ha or per animal by the price binding in the agricultural holding area, exclusive of VAT, taxes on products and direct subsidies.*
51. ***The standard output (SO)*** *represents the production value reflecting a average status in the surveyed region. It is calculated as the average five-year production value achieved from specific agricultural (crop or animal) activity.*
52. ***The total standard output of the holding (Polish acronym: GSP)*** *is the sum of values obtained for each agricultural activity conducted in the holding, through multiplying the SO coefficients for a given type of activity by the number of hectares or animal heads.*

    The SO for crops refers to 1 ha, except for mushrooms for which the standard area of 100 m^2 is applied. As regards animal production, the SO coefficients are calculated per 1 animal head, except for poultry and bees for which the SO is calculated per 100 animals and per 1 beehive, respectively.
53. ***The economic size*** *of the holding represents the total standard output expressed in euro.*

    Based on the economic size, agricultural holdings are grouped in the following fourteen classes:

Klasa wielkości ekonomicznej	Wielkość w euro		
I		<	2000
II	2000	-<	4000
III	4000	-<	8000
IV	8000	-<	15 000
V	15 000	-<	25 000
VI	25 000	-<	50 000
VII	50 000	-<	100 000
VIII	100 000	-<	250 000
IX	250 000	-<	500 000
X	500 000	-<	750 000
XI	750 000	-<	1 000 000
XII	1 000 000	-<	1 500 000
XIII	1 500 000	-<	3 000 000
XIV		>=	3 000 000

Economic size class	*Size in euro*		
I		<	2000
II	2000	-<	4000
III	4000	-<	8000
IV	8000	-<	15 000
V	15 000	-<	25 000
VI	25 000	-<	50 000
VII	50 000	-<	100 000
VIII	100 000	-<	250 000
IX	250 000	-<	500 000
X	500 000	-<	750 000
XI	750 000	-<	1 000 000
XII	1 000 000	-<	1 500 000
XIII	1 500 000	-<	3 000 000
XIV		>=	3 000 000

54. **Typ rolniczy** gospodarstwa określany jest na podstawie wielkości udziału standardowej produkcji poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego.

Typologia gospodarstw rolnych ma charakter hierarchiczny. Wyróżnia się 9 typów ogólnych, 22 typy podstawowe oraz 62 typy szczegółowe.

Dla potrzeb definicji typów ogólnych, wskaźnikom standardowej produkcji z działalności rolniczych ujmowanych w badaniach struktury gospodarstw rolnych zostały nadane następujące symbole:

- **P1** – standardowa produkcja z następujących upraw: zboża (pszenica zwyczajna, pszenica twarda, żyto, pszenżyto, jęczmień, owies, kukurydza na ziarno, gryka, proso, pozostałe zboża), strączkowe łącznie z mieszankami zbóż z roślinami strączkowymi (groch jadalny, fasola jadalna, inne strączkowe jadalne, strączkowe pastewne na ziarno, strączkowe pastewne na zielonkę), ziemniaki, buraki cukrowe, pastewne okopowe i krzyżowe, rośliny przemysłowe (tytoń, chmiel, rzepak i rzepik, słonecznik, soja, len, konopie, zioła i rośliny aromatyczne), warzywa i truskawki w uprawie polowej, rośliny paszowe (trawy polowe, kukurydza na zielonkę, motylkowe pastewne na zielonkę, inne pastewne na gruntach ornych), uprawy nasienne i sadzonki, grunty ugorowane bez dopłat;
- **P2** – standardowa produkcja z następujących upraw: warzywa i truskawki w uprawie polowej – ogrody towarowe, warzywa i truskawki w uprawie pod osłonami, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie polowej, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie pod osłonami, szkółki drzew i krzewów owocowych, ozdobnych i leśnych, uprawy grzybów;
- **P3** – standardowa produkcja z następujących upraw: plantacje drzew i krzewów owocowych, winnice, pozostałe uprawy trwałe (np. wiklina), uprawy trwałe pod szkłem;
- **P4** – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: konie, bydło, owce, kozy oraz rośliny pastewne (łąki i pastwiska, rośliny okopowe, rośliny na zielonkę: strączkowe, motylkowe, kukurydza, inne pastewne na zielonkę oraz trawy polowe na zielonkę);
- **P5** – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: trzoda chlewna, drób, króliki (samice hodowlane).

Wyróżnia się następujące **typy ogólne** gospodarstw:

1. **Specjalizujące się w uprawach polowych**
   Gospodarstwa, dla których: P1 > 2/3 GSP
2. **Specjalizujące się w uprawach ogrodniczych**
   Gospodarstwa, dla których: P2 > 2/3 GSP
3. **Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych**
   Gospodarstwa, dla których: P3 > 2/3 GSP
4. **Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami**

*54. **The type of farming** in the holding is determined through the share of standard outputs from various types of agricultural activity conducted in the holding in the total standard output of this holding.*

The typology for agricultural holdings exhibits a certain hierarchy, within which 9 general types, 22 basic types and 62 specific types can be distinguished.

For the purpose of defining the general types, the following symbols were assigned to SO indicators for various types of agricultural activity covered in the Farm Structure Survey:

- ***P1** – standard output from the following crops: cereals (common wheat, hard wheat, rye, triticale, barley, oats, maize intended for grain, buckwheat, millet and other cereals), leguminous plants including cereals mixed with leguminous plants (edible peas, edible beans, other edible leguminous plants, leguminous fodder plants intended for grain and leguminous fodder plants intended for green forage), potatoes, sugar beets, fodder root plants and mixed plants, industrial plants (tobacco, hops, rape and turnip rape, sunflower, soy, flax, hemp, herbs and aromatic plants), vegetables and strawberries grown in the open field, forage plants (field grasses, maize intended for green forage, fodder legumes intended for green forage and other forage plants grown in arable land), seeds and seedlings and fallow land not subsidised;*
- ***P2** – standard output from the following crops: vegetables and strawberries grown in the open field – commercial gardens, vegetables and strawberries grown under cover, flowers and ornamental plants grown in the open field, flowers and ornamental plants grown under cover, nurseries of fruit-bearing trees and shrubs, ornamental and forest plants and mushrooms;*
- **P3** – *standard output from the following crops: plantations of fruit-bearing trees and shrubs, vineyards, other permanent crops (e.g. willow) and permanent crops grown under glass cover;*
- **P4** – *standard output from the following animal species: cattle, sheep, goats, horses and from fodder crops (meadows and pastures, root crops, crops intended for green forage: leguminous plants, legumes, maize, other fodder plants and field grasses intended for green forage);*
- ***P5** – standard output from the following animal species: pigs, poultry, rabbits (breeding females).*

*The following **general types** of holdings can be distinguished:*

1. ***Specialising in field crops***
   Holdings for which: P1 > 2/3 GSP
2. ***Specialising in horticultural crops***
   Holdings for which: P2 > 2/3 GSP
3. ***Specialising in permanent crops***
   Holdings for which: P3 > 2/3 GSP
4. ***Specialising in rearing of animals fed with grazing***

objętościowymi
Gospodarstwa, dla których: P4 > 2/3 GSP

5. **Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi**
Gospodarstwa, dla których: P5 > 2/3 GSP
6. **Mieszane – różne uprawy**
Gospodarstwa, dla których: (P1 + P2 + P3) > 2/3 GSP; P1 ≤ 2/3 GSP; P2 ≤ 2/3; P3 ≤ 2/3 GSP
7. **Mieszane – różne zwierzęta**
Gospodarstwa, dla których: (P4 + P5) > 2/3 GSP; P4 ≤ 2/3 GSP; P5 ≤ 2/3 GSP
8. **Mieszane – różne uprawy i zwierzęta**
Gospodarstwa nie spełniające warunków klasyfikacji dla typów 1-7
9. **Gospodarstwa niesklasyfikowane**
Gospodarstwa, dla których GSP = 0

55. **Globalna produkcja rolnicza** obejmuje:
1) **produkcję roślinną**, tj. surowe (nieprzetworzone) produkty pochodzenia roślinnego (zbiory danego roku);
2) **produkcję zwierzęcą**, tj. produkcję żywca rzeźnego oraz surowych (nieprzetworzonych) produktów pochodzenia zwierzęcego i przyrost pogłowia zwierząt gospodarskich (inwentarza żywego – stada podstawowego i obrotowego), do którego zaliczono: bydło, trzodę chlewną, owce, konie i drób.

56. **Końcowa produkcja rolnicza** stanowi sumę wartości: produkcji towarowej, spożycia naturalnego produktów rolnych pochodzących z własnej produkcji, przyrostu zapasów produktów roślinnych i zwierzęcych oraz przyrostu wartości pogłowia zwierząt gospodarskich (inwentarza żywego – stada podstawowego i obrotowego). Produkcja końcowa, w odróżnieniu od produkcji globalnej, nie obejmuje tych produktów pochodzących z własnej produkcji, które zostały zużyte na cele produkcyjne, np. pasz, materiału siewnego, obornika.

57. **Towarowa produkcja rolnicza** stanowi sumę sprzedaży produktów rolnych do skupu i na targowiskach. Produkcja towarowa w poszczególnych grupach podmiotów (gospodarstwa państwowe, spółki, spółdzielnie produkcji rolniczej i gospodarstwa indywidualne) jest pomniejszona o wartość produktów rolnych zakupionych bezpośrednio od innych grup podmiotów gospodarczych, równocześnie produkcja towarowa podmiotów gospodarczych, które dokonują sprzedaży jest powiększona o tę wartość. Produkcja towarowa nie obejmuje obrotów między poszczególnymi podmiotami gospodarczymi zaliczonymi do tej samej grupy podmiotów i sprzedaży produktów rolnych przez spółdzielnie produkcji rolniczej – członkom tych spółdzielni.

58. Przy ustalaniu produkcji rolniczej przyjęto:
1) w **cenach bieżących**:
a) dla skupu, spożycia naturalnego oraz przyrostu pogłowia zwierząt gospodarskich – ceny skupu płacone przez podmioty gospodarcze skupujące produkty rolne bezpośrednio od producentów rolnych (bez podatku od towarów i usług – VAT),
b) dla sprzedaży targowiskowej – ceny uzyskiwane przez rolników na targowiskach,
c) dla zużycia produkcyjnego i zapasów produktów roślinnych – ceny skupu pomniejszone o 5%;
2) w **cenach stałych** – ceny bieżące z roku poprzedzającego rok badany (dla sprzedaży targowiskowej – ceny uzyskiwane przez rolników na targowiskach, dla pozostałych elementów produkcji – średnie ceny skupu), z wyjątkiem ziemniaków, warzyw i owoców, w przypadku których przyjmuje się średnie ceny z dwóch kolejnych lat, tj. z roku poprzedzającego rok badany i z roku badanego, np. dla 2010 r. – z lat 2009 i 2010.

59. **Lata gospodarcze** obejmują okres od 1 VII do 30 VI (np. rok gospodarczy 2009/10 oznacza okres od 1 VII 2009 r.

livestock
Holdings for which: P4 > 2/3 GSP

5. ***Specialising in rearing of animals fed with concentrated feeding stuffs***
Holdings for which: P5 > 2/3 GSP
6. ***Mixed crops***
Holdings for which: (P1 + P2 + P3) > 2/3 GSP; P1 ≤ 2/3 GSP; P2 ≤ 2/3; P3 ≤ 2/3 GSP
7. ***Mixed livestock***
Holdings for which: (P4 + P5) > 2/3 GSP; P4 ≤ 2/3 GSP; P5 ≤ 2/3 GSP
8. ***Mixed crops and livestock***
Holdings not satisfying the classification requirements for types 1-7
9. ***Non-classified holdings***
Holdings for which GSP = 0

*55. **Gross agricultural output** includes:*
*1) **crop output**, i.e., raw (not processed) products of plant origin (harvests for a given year);*
*2) **animal output**, i.e., production of animals for slaughter, raw (not processed) products of animal origin as well as the increase in farm animal stocks (livestock – the basic and working herd), which include: cattle, pigs, sheep, horses and poultry.*

*56. **Final agricultural output** is the sum of the following values: market output, own consumption of agricultural products from own production, increases in inventories products of plant and animal origin and the increase in farm animal stocks (livestock – the basic and working herd). Final output, as opposed to gross output, does not include those products from own output that were utilized for production purposes, e.g. feed, sown material, manure.*

*57. **Agricultural market output** is the sum of agricultural products sales at procurement centres and on market places. The value of agricultural market output in the various entity groups (state farms, companies, agricultural production co-operatives and private farms) is decreased by the value of agricultural products purchased directly from other groups of economic entities and simultaneously the market output of economic entities which conduct the sale is increased by this value. Market output does not include turnover between individual economic entities included in the same entity group and agricultural products sales by agricultural production co-operatives to their members.*

58. In calculating agricultural output were assumed:
*1) in **current prices**:*
a) for procurement of agricultural products, own consumption and increases in farm animal stocks – procurement prices paid by economic entities purchasing agricultural products directly from agricultural producers (excluding value added tax – VAT),
b) procurement prices paid by economic entities purchasing agricultural products directly from agricultural producers,
c) for market sales – prices received by farmers at market places, for production consumption and stocks of products of plant origin – purchase prices reduced by 5%;
*2) in **constant prices** current prices for the year preceding the surveyed year (for market sales – prices received by farmers at marketplaces, for other elements of production – average procurement prices), excluding potatoes, vegetables and fruits, for which the average prices for two consecutive years, i.e., the year preceding the surveyed year and the survey year, e.g. for 2010 – the prices from 2009 and 2010, are assumed.*

*59. **Farming years** relate to the period from 1 VII to 30 VI (e.g. 2009/10 farming year covers the period*

do 30 VI 2010 r.).

Finansowanie obszarów wiejskich

1. Informacje dotyczące budżetów jednostek samorządu terytorialnego opracowano w Głównym Urzędzie Statystycznym na podstawie sprawozdań Ministerstwa Finansów.
2. Na dochody na **finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych** w 2010 r. składają się:
   1) środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych,
   2) środki z budżetu państwa lub inne na współfinansowanie programów i projektów unijnych,
   3) płatności z budżetu środków europejskich (od 1 I 2010 r.).

   Dochody na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w budżetach jednostek samorządu terytorialnego, zgodnie z ustawą z dnia 27 VIII 2009 r. o finansach publicznych realizowane są w formie płatności i dotacji.

   Płatności odpowiadają wkładowi środków europejskich stanowiących, odrębny od budżetu państwa, budżet środków europejskich; dotacje zaś to część środków odpowiadająca wkładowi krajowemu dokonywanemu w formie dotacji celowych.
3. Na **dochody jednostek samorządu terytorialnego** składają się:
   1) dochody własne, tj.:
      a) dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych,
      b) wpływy z podatków oraz opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, w tym podatek od nieruchomości, podatek rolny, leśny, podatek od środków transportowych, podatek od czynności cywilnoprawnych, opłata skarbowa, opłata eksploatacyjna, opłata targowa,
      c) dochody z majątku, np. dochody z najmu i dzierżawy,
      d) środki na dofinansowanie własnych zadań z innych źródeł;
   2) dotacje:
      a) celowe z budżetu państwa na zadania: z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
      b) przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi oraz płatności z budżetu środków europejskich,
      c) otrzymane z funduszy celowych,
      d) pozostałe dotacje, w tym realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego;
   3) subwencja ogólna z budżetu państwa, która składa się z części: wyrównawczej, oświatowej, rekompensującej, równoważącej i regionalnej.
4. **Wydatki gmin** dzielą się na majątkowe (w tym inwestycyjne) i bieżące, do których zalicza się m.in.:
   1) wydatki na wynagrodzenia (wraz z pochodnymi),
   2) wydatki na zakup materiałów i usług,
   3) dotacje m.in. dla jednostek organizacyjno-prawnych działających w budżetach jednostek samorządu terytorialnego,
   4) wydatki na obsługę długu,
   5) wydatki z tytułu udzielania poręczeń i gwarancji.
5. **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2007-2013** określa strategię i główne kierunki działań w zakresie rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich na terenie kraju. Ogólne i szczegółowe cele Programu zgodne są z celami określonymi przez Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju

from 1 VII 2009 to 30 VI 2010).

Rural areas financing

1. *Information concerning local self-government entities budgets is compiled in the Central Statistical Office on the basis of the Ministry of Finance reports.*
2. *Revenues for **financing and co-financing of European Union programmes and projects** in 2010 consists of:*
   1) *funds from the European Union for financing of EU programmes and projects,*
   2) *funds from the state budget or other funds for co-financing the EU programmes and projects,*
   3) *payments from the European funds budget (from 1 I 2010).*

   Revenue for the financing and co-financing of EU programmes and projects in the budgets of local government units, in accordance with the Law of 27 VIII 2009 on public finances are realized in the form of payments and subsidies.

   Payments correspond to the contribution of European funds, which are excluded from the state budget, are contained in the budget of European funds; grants are the part of the national financial contribution realized in the form of appropriated allocations.
3. ***Revenues of local self-government entities** comprise:*
   1) *own revenue, i.e.:*
      a) *revenues from shares in receipts from corporate and personal income taxes,*
      b) *receipts from charges and taxes established and collected on the basis of separate acts, including the tax on real estate, the agricultural tax, forest tax, the tax on means of transport, the tax on civil law transactions, and receipts arising from the Financial Statute, the Service Law and the Marketplace Law,*
      c) *revenue from property, i.e. income from renting and leasing,*
      d) *funds for the additional financing of own tasks from other sources;*
   2) *grants:*
      a) *appropriated allocations from the state budget for: government administration-related tasks, own tasks, task fulfilled on the basis of agreements with bodies of the government administration,*
      b) *provided under programmes financed from European funds and other not reimbursable foreign funds and payments from the budget of European funds,*
      c) *received from the appropriated funds,*
      d) *other allocations, including allocations based on agreements with bodies of the government administration;*
   3) *general subsidy from the state budget, consisting of the following parts: equalisation, educational, compensatory, balancing and regional.*
4. ***Expenditures of gminas** are divided into: property-related (including investment-related) and current expenditures, such as:*
   1) *expenditures on wages and salaries (including derivatives),*
   2) *expenditures on the purchase of materials and services,*
   3) *allocations, among others, for organisational and legal units operating within local self-government entities budgets,*
   4) *expenditures on debt servicing,*
   5) *expenditures related to granting endorsements and guarantees.*
5. ***The Rural Development Programme for Poland (RDP) 2007-2013** determines the strategy and main directions of action in the development of agriculture and rural areas in our country. General and detailed aims of the Programme are in accordance with aims determined by the Council Regulation (EC) No 1698/2005 on supporting rural development under European Agriculture Fund for Rural*

Obszarów Wiejskich oraz z potrzebami i problemami polskiej wsi.

Działania PROW 2007-2013 podejmowane są w ramach 4 osi priorytetowych (oraz Pomocy technicznej), współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, a także ze środków krajowych przeznaczonych na ten cel w ustawie budżetowej. Zdefiniowano 4 osie priorytetowe:

1. **Oś 1**. Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego – działania:
   - 111. Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie
   - 112. Ułatwianie startu młodym rolnikom
   - 113. Renty strukturalne
   - 114. Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów
   - 121. Modernizacja gospodarstw rolnych
   - 123. Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej
   - 125. Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa
   - 126. Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych oraz wprowadzenie odpowiednich działań zapobiegawczych
   - 132. Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności
   - 133. Działania informacyjne i promocyjne
   - 142. Grupy producentów rolnych
2. **Oś 2**. Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich – działania:
   - 211, 212. Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)
   - 214. Program rolnośrodowiskowy (Płatności rolnośrodowiskowe)
   - 221, 223. Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne
   - 226. Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy oraz wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych
3. **Oś 3**. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej – działania:
   - 311. Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej
   - 312. Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw
   - 321. Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej
   - 313, 322, 323. Odnowa i rozwój wsi
4. **Oś 4**. Leader – działania:
   - 413. Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju
   - 421. Wdrażanie projektów współpracy
   - 431. Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja.

6. **Płatności bezpośrednie do gruntów rolnych** – warunkiem ubiegania się o płatności bezpośrednie do gruntów rolnych jest posiadanie działek rolnych o powierzchni co najmniej 1 ha utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej gospodarstwa rolnego (za działkę rolną uważa się zwarty obszar gruntu rolnego, na którym jest prowadzona jedna uprawa, na powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha) oraz posiadanie numeru identyfikacyjnego (wpis do ewidencji producentów) nadanego przez ARiMR. W celu ubiegania się o płatności bezpośrednie do gruntów rolnych producent rolny musi złożyć w biurze powiatowym ARiMR wniosek o przyznanie płatności bezpośrednich w wyznaczonym terminie.

7. **Dopłaty do oprocentowania kredytów inwestycyjnych udzielane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa** są instrumentem krajowym wspierającym finansowo sektor rolny w ramach następujących linii kredytowych:
   - (GP)/(nGP) – na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym

Development, and with needs and problems of the rural areas in Poland.

Measures of RDP 2007-2013 are taken in the scope of 4 priority axes (as well as Technical assistance), co-financed from the European Agricultural Fund for Rural Development and from national resources allocated for this purpose in the budget act. Defined 4 priority axes:

1. ***Axis 1**. Improving the competitiveness of the agricultural and forestry sector – measures:*
   - *111. Vocational training for persons employed in agriculture and forestry*
   - *112. Setting up of young farmers*
   - *113. Early retirement*
   - *114. Advisory services for farmers and forest owners*
   - *121. Modernisation of agricultural holdings*
   - *123. Increasing the added value to basic agricultural and forestry production*
   - *125. Improvement and development of infrastructure related to the development and adjustment of agriculture and forestry*
   - *126. Restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and introducing appropriate prevention instruments*
   - *132. Participation of farmers in food quality schemes*
   - *133. Information and publicity*
   - *142. Agricultural producer groups*
2. ***Axis 2**. Improvement of the environment and the countryside – measures:*
   - *211, 212. Support of management in mountain areas and in less-favoured areas (LFA)*
   - *214. Agri-environmental programme (Agri--environmental payments)*
   - *221, 223. Afforestation of agricultural and non-agricultural land*
   - *226. Restoring forestry production potential damaged by natural disasters and introducing appropriate prevention instruments*
3. ***Axis 3**. Quality of life in rural areas and diversification of rural economy – measures:*
   - *311. Diversification into non-agricultural activities*
   - *312. Establishment and development of micro-enterprises*
   - *321. Basic services for the economy and rural population*
   - *313, 322, 323. Village renewal and development*
4. ***Axis 4**. Leader – measures:*
   - 413. *Implementation of Local Development Strategies*
   - 421. *Implementation of cooperation projects*
   - 431. *Running the Local Action Group, acquisition of skills and activation.*

6. ***Direct payments to agricultural land** – one may apply for direct payments to agricultural land under the condition of being a holder of at least 1 ha of agricultural plots in good agricultural condition (agricultural plot is a piece of land under one crop not smaller than 0.1 ha) and having an identification number (being listed in producers' register) assigned by the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARMA). In order to apply for direct payments, agricultural producers have to submit, in due time, an application for aid at a local (powiat) office of ARMA.*

7. ***Subsidies for interest of investment credits granted by the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture** is the national instrument of financial support the agricultural sector in the following credit lines:*
   - *(GP)/(nGP) – for realization of investment projects in agriculture, agrifood processing and services for*

i usługach dla rolnictwa przez grupy producentów rolnych powstałe na mocy ustawy z dnia 15 IX 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw;
- (GR)/(nGR) – na zakup nieruchomości rolnych przeznaczonych na utworzenie lub urządzenie gospodarstwa rodzinnego w rozumieniu ustawy z dnia 11 IV 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego;
- (IP)/(nIP) – na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach dla rolnictwa;
- (KL)/(nKL01) – na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej znajdujących się na obszarach dotkniętych klęską suszy, gradobicia, nadmiernych opadów atmosferycznych, powodzi, huraganu, pożaru, plagi gryzoni lub osuwisk ziemi;
- (KZ)/(nKZ) – na zakup gruntów rolnych;
- (MR)/(nMR) – na utworzenie lub urządzenie gospodarstw rolnych przez osoby, które nie przekroczyły 40 roku życia;
- (NT)/(nNT) – na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych, w zakresie nowych technologii produkcji w rolnictwie, w tym wytwarzania surowców do produkcji bioetanolu i biokomponentów, zapewniających wysoką jakość produktu lub w zakresie dostosowania produkcji zwierzęcej do wymogów sanitarnych, ochrony środowiska i utrzymywania zwierząt;
- (BR/10)/(nBR/10) – w ramach „Branżowego programu wspólnego użytkowania maszyn i urządzeń rolniczych";
- (BR/13)/(nBR/13) – w ramach „Branżowego programu restrukturyzacji przetwórstwa ziemniaka na skrobię w Polsce";
- (BR/14)/(nBR/14) – w ramach „Programu wspierania restrukturyzacji i modernizacji przemysłu mięsnego i przetwórstwa jaj w Polsce";
- (BR/15)/(nBR/15) – w ramach „Branżowego programu mleczarskiego";
- (BR/16) – w ramach „Branżowego programu wspierania restrukturyzacji i modernizacji przemysłu utylizacyjnego w Polsce";
- (OR) – na utworzenie lub urządzenie gospodarstwa rolnego w ramach realizacji, zaakceptowanego przez Ministrów Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Finansów, programu osadnictwa rolniczego na gruntach Skarbu Państwa.

8. Dane o **programach operacyjnych**, dotyczące perspektywy finansowej 2007-13, zawarte w publikacji pochodzą z Krajowego Systemu Informatycznego (KSI SIMIK 07-13). Gestorem KSI SIMIK 07-13 jest Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (MRR). Prezentowane informacje dotyczą następujących programów operacyjnych:
   1. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
   2. Program Operacyjny Kapitał Ludzki
   3. Program Innowacyjna Gospodarka
   4. Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
   5. Program Operacyjny Pomoc Techniczna
   6. 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

   Programy te finansowane są z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007-13.

agriculture by the agricultural producer groups established on the basis of the Act of 15 IX 2000 on groups of agricultural producers and their associations and amending other acts;
- *(GR)/(nGR) – for purchase of agricultural estate properties designated for setting up and equipment of family farms under the Act of 11 IV 2003 on the development of agricultural system;*
- *(IP)/(nIP) – for realization of investment projects in agriculture, agrifood processing and services for agriculture;*
- *(KL)/(nKL01) – for restarting of production in agricultural holdings and special sectors of agricultural production in areas affected by drought, hailstorm, excessive precipitations, flood, hurricane, fire, plague of rodent or landslides;*
- *(KZ)/(nKZ) – for purchase of agricultural land;*
- *(MR)/(nMR) – for setting up and equipment of agricultural holdings by persons below 40 years old;*
- *(NT)/(nNT) – for realization of investment projects introducing new production technologies in agriculture, including production of raw-materials for bioethanol and biocomponents, and aimed at ensuring high quality of product or adjustment of animal production to the sanitary requirements, environmental protection and animal welfare standards;*
- *(BR/10)/(nBR/10) – in the scope of "Sectoral programme for shared use of agricultural machines and devices";*
- *(BR13)/(nBR/13) – in the scope "Polish branch restructuring of potatoes for starch processing programme";*
- *(BR/14)/(nBR/14) – in the scope of "Programme of support for restructuring and modernisation of the meat and egg processing industry in Poland";*
- *(BR/15)/(nBR/15) – in the scope of "Sectoral dairy programme";*
- *(BR/16) – in the scope of "Sectoral programme of support for restructuring and modernisation of the waste treatment and disposal industry in Poland";*
- *(OR) – for setting up and equipment of agricultural holdings in the scope of programme for agricultural settlement on land owned Treasury, as accepted by the Minister of Agriculture Food Economy and the Minister of Finance.*

8. *Data on **operational programs**, on the financial framework 2007-13, enclosed in this publication come from the National Information System (KSI SIMIK 07-13). The gestor of KSI SIMIK 07-13 is the Ministry of Regional Development (MRD). The presented information concern following operational programs:*
   1. *The Infrastructure and Environment OP*
   2. *The Human Capital OP*
   3. *The Innovative Economy OP*
   4. *The Eastern Poland Development OP*
   5. *The Technical Assistance OP*
   6. *16 Regional Operational Programmes (ROPs).*

   These programs are financed by the European Regional Development Fund (ERDF), the European Social Fund (ESF) and the Cohesion Fund in the scope of the Community budget for years 2007-13.

Środowisko naturalne

1. Informacje o stanie i zmianach w **ewidencyjnym przeznaczeniu gruntów** ujmowane są według form władania i grup rejestrowych wprowadzonych do ewidencji gruntów rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 III 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. Nr 38, poz. 454).
2. **Ochrona przyrody** polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników

Environment

1. *Information regarding the status and changes in **registered land designation** is classified according to ownership and register groups of land included in the register as a result of the decree of the Minister of Regional Development and Construction, dated 29 III 2001 in regard to the registration of land and buildings (Journal of Laws No. 38, item 454).*
2. ***Nature protection** consists in maintaining, sustainable utilisation and renovation of nature resources, objects and*

przyrody (m.in. dziko występujących oraz objętych ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów, zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia, siedlisk przyrodniczych); formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerwaty przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, pomniki przyrody.

Podstawą prawną regulującą ustanowienie form ochrony przyrody jest ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 IV 2004 r. (jednolity tekst, Dz. U. 2009 Nr 151, poz. 1220, z późniejszymi zmianami); formy te tworzone są w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, uchwały sejmiku województwa lub rady gminy.

3. **Parki narodowe** obejmują obszary wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na których ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe.

   Parki narodowe tworzy się w celu: zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, siedlisk zwierząt lub siedlisk grzybów.
4. **Rezerwaty przyrody** obejmują obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.
5. **Parki krajobrazowe** obejmują obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania oraz popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.
6. **Obszary chronionego krajobrazu** obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspakajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcję korytarzy ekologicznych.
7. **Użytki ekologiczne** są to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej, jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków itp.
8. **Stanowiska dokumentacyjne** są to niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych.
9. **Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi** są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.
10. Dane o **gruntach zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania** dotyczą gruntów, które utraciły całkowicie wartości użytkowe (grunty zdewastowane) oraz gruntów, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także wadliwej działalności rolniczej (grunty zdegradowane).
11. **Rekultywacja gruntów** polega na nadaniu lub przywróceniu gruntom zdegradowanym lub zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie

elements (among others, plants, animals and fungi originally existing in environment as well as subjected to species protection, wandering and migratory animals, habitats); forms of nature protection are: national parks, protected landscape areas, documentation sites, ecological arable lands, land-scapenature complexes, monuments of nature.

The legal basis regulating establishing forms of nature protection is the Law on Nature Protection, dated 16 IV 2004 (uniform text, Journal of Laws 2009 No. 151, item 1220, with later amendments); the forms are created by way of the decree of the Council of Ministers, the regulation of regional director for environmental protection, the resolution of voivodship regional council or gmina council.

3. ***National parks*** *include protected areas distinguishing by particular natural, scientific, social, cultural and educational values, of the area of at least 1000 ha, where all nature elements and specific landscape features are protected.*

   National parks are created to: preserve biodiversity, resources, formations and elements of inanimate nature and landscape features, restore a proper state of resources and elements of nature, reconstruct distorted natural habitats, habitats of plants, animals and fungi.
4. ***Nature reserves*** *include areas in natural or slightly changed state, ecosystems, refuges and natural habitats. They also protect habitats of plants, animals, fungi and formations and elements of inanimate nature, having essential value for the environmental, scientific, cultural or landscape reasons.*
5. ***Landscape parks*** *are areas protected for natural, historical and cultural values, as well as for landscape features. The aim of landscape park's creation is preservation, popularisation and dissemination of these values in conditions of sustainable development.*
6. ***Protected landscape areas*** *include areas protected for the sake of distinguishing landscape characterised by various ecosystem types. These areas are to be valuable because of their functions satisfying the needs of tourism and recreation and functions of ecological corridors.*
7. ***Ecological areas*** *are worth protecting fragments of ecosystems of significant importance for biodiversity, such as: natural water reservoirs, field and forest ponds, groups of trees and shrubs, swamps, peat-bogs, dunes, old river-beds, rock outcrops, scarps, gravel-banks habitats of rare or protected species etc.*
8. ***Documentation sites*** *are scientific and educational important, not emerging on the earth surface or visible on the surface, places of occurrence of various geological formations, fossils accumulations, mineral objects, caverns, rock caves, exploited and discarded opencast and underground workings.*
9. ***Landscape-nature complexes*** *are fragments of natural and cultural landscape that are worth protecting due to their scenic or aesthetic features.*
10. *Data regarding* ***devastated and degraded land requiring reclamation and management*** *concerns land which has completely lost its utility value (devastated land) and land, the utility value of which has declined due to a worsening in natural conditions or environmental changes and industrial activity as well as inappropriate agricultural practices (degraded land).*
11. ***Reclamation of land*** *consists in the restoration or assigning a utility or natural value to devastated or degraded land through appropriate landscaping,*

rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg.

12. **Parki spacerowo-wypoczynkowe** są to tereny zieleni o powierzchni co najmniej 2 ha, urządzone i konserwowane z przeznaczeniem na cele wypoczynkowe ludności, wyposażone w drogi, place, aleje spacerowe, ławki itp.
13. Do kategorii **zieleńce** zaliczono obiekty o powierzchni poniżej 2 ha, w których funkcji dominuje wypoczynek.
14. **Tereny zieleni osiedlowej** występują przy zabudowie mieszkaniowej, pełnią funkcję wypoczynkową, izolacyjną.
15. **Przez zieleń uliczną** rozumie się pasy zieleni (drzewa i krzewy bądź ich skupiska, wraz z pozostałymi składnikami szaty roślinnej) występujące wzdłuż dróg, ulic, ciągów komunikacji miejskiej itp.
16. Dane o ściekach dotyczą ścieków odprowadzonych do wód lub do ziemi przez:
    1) jednostki organizacyjne wnoszące opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam^3 i więcej wody podziemnej albo 20 dam^3 i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzających rocznie 20 dam^3 i więcej ścieków;
    2) wszystkie jednostki nadzorujące pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielnie mieszkaniowe, spółki wodne, zakłady usług wodnych, zakłady pracy itp.).

    Do tych samych jednostek odnoszą się dane o wyposażeniu w oczyszczalnie ścieków.
17. Jako **ścieki wymagające oczyszczania** przyjęto wody odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi, lub do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i chłodniczymi), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.
18. Dane o **ściekach oczyszczanych** dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych do wód lub do ziemi.

    Przez **ścieki oczyszczane mechanicznie** rozumie się ścieki poddane procesowi usuwania jedynie zanieczyszczeń nierozpuszczalnych, tj. ciał stałych i tłuszczów ulegających osadzaniu lub flotacji, przy użyciu krat, sit, piaskowników, odtłuszczaczy współpracujących z osadnikami Imhoffa.

    Chemiczne oczyszczanie ścieków polega na wytrącaniu niektórych związków rozpuszczalnych względnie ich neutralizacji metodami chemicznymi, takimi jak koagulacja, sorpcja na węglu aktywnym itp.

    Biologiczne oczyszczanie ścieków następuje w procesie mineralizacji przez drobnoustroje w środowisku wodnym w sposób naturalny (np. poprzez rolnicze wykorzystanie ścieków, zraszanie pól, stawy rybne) lub w urządzeniach sztucznych (złoża biologiczne, osad czynny) i polega na usuwaniu ze ścieków zanieczyszczeń organicznych oraz związków biogennych i refrakcyjnych.

    Podwyższone usuwanie biogenów w ściekach następuje w oczyszczalniach ścieków o wysokoefektywnych technologiach oczyszczania (głównie biologicznych, a także chemicznych) umożliwiających zwiększoną redukcję azotu i fosforu.
19. Dane o **ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków** podano na podstawie badań Głównego Urzędu Statystycznego, w oparciu o szacunek liczby ludności korzystającej z oczyszczalni oczyszczających ścieki z miast i wsi. W przypadku gdy miasto obsługiwane jest przez kilka oczyszczalni o różnym sposobie oczyszczania, o zakwalifikowaniu miasta do obsługiwanego przez poszczególny rodzaj oczyszczalni ścieków decyduje przewaga ilości ścieków oczyszczanych przez dany rodzaj oczyszczalni.
20. Informacje o **odpadach** od 2002 r. opracowywane są na podstawie katalogu odpadów opartego o Listę

improving physical and chemical properties, regulating waterways, regenerating soils, strengthening scarps as well as constructing or reconstructing necessary roads.

12. ***Strolling and recreational parks*** *are green areas of at least 2 ha in size, maintained for the recreational needs of the population, featuring roads, squares, walkways, benches, etc.*
13. ***Lawns*** *include areas of less than 2 ha in size, in which recreational activity dominates.*
14. ***Estate green belts*** *are located in residential areas and are used for the purposes of recreation and isolation.*
15. ***Street greenery*** *shall be strips of greenery (trees and bushes or clusters thereof, together with the remaining components of flora) occurring along roads, streets, public transport routes, etc.*
16. *Data regarding wastewater concern wastewater discharged into waters or into the ground by:*
    1) organizational entities making payments for the annual withdrawal of 5 dam^3 or more of underground water, or 20 dam^3 or more of surface water from their own intakes, or discharging 20 dam^3 or more of wastewater annually;
    2) all entities responsible for the management of the water--line system (including housing co-operatives, water companies, waterworks and workplaces, etc.).

    Data regarding equipment with wastewater treatment plants concern the same entities.
17. ***Wastewater requiring treatment*** *is understood as water discharged by means of open channel or ditch systems directly into waters or into the ground, or sewerage system of entities engaged in production (including contaminated drainage water from mines and cooling water), other entities as well as households.*
18. *Data regarding* ***treated wastewater*** *concern wastewater treated mechanically, chemically, biologically and with increased biogene removal, discharged into waters or into the ground.*

    Mechanical treatment of wastewater *is understood as the process of removing only non-soluble pollutants, i.e., solid bodies and fats subject to settlement or floatation, through the use of grates, filters, grit chambers, grease traps in conjunction with Imhoff tanks.*

    Chemical treatment of wastewater *consists in precipitating certain soluble compounds, or their neutralization through chemical methods, such as coagulation, sorption on active carbon, etc.*

    Biological treatment of wastewater *occurs through mineralization processes caused by microorganisms in the natural water environment (e.g. through agricultural use of wastewater, field irrigation, fish ponds) or in artificial facilities (biofilters, activated sludge) and consists in the removal of organic pollutants or biogenous and refractive compounds from sewage.*

    Increased biogene removal from sewage *occurs in treatment plants with highly efficient treatment technologies (mostly biological, and also chemical) allowing for an increased reduction in nitrogen and phosphorus content.*
19. *Data concerning* ***the population connected to wastewater treatment plants*** *is given on the basis of surveys of the Central Statistical Office based on estimates of the number of the population connected to urban and rural wastewater treatment plants. When an urban area is served by several treatment plants with various methods of treatment, the predominate amount of wastewater treated by a given treatment plant determines the classification of the urban area in the appropriate type of wastewater treatment plant.*
20. *Information regarding* ***waste*** *was compiled since 2002 on the basis of a catalogue of waste based on List of Waste*

Odpadów wprowadzoną do prawodawstwa Unii Europejskiej z dniem 1 I 2002 r., a za 2000 r. – na podstawie klasyfikacji odpadów zgodnej z Europejskim Katalogiem Odpadów.

Informacje o **ilości i rodzajach odpadów** dotyczą zakładów, które wytworzyły w ciągu roku powyżej 1 tys. t odpadów lub nagromadziły 1 mln t i więcej odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych).

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii określonych w załączniku nr 1 do ustawy o odpadach z dnia 27 IV 2001 r. (tekst jednolity, Dz. U. 2010 Nr 185, poz. 1243), których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć lub do ich pozbycia się jest obowiązany.

Przez **odzysk odpadów** rozumie się wszelkie działania niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania.

Przez **unieszkodliwianie odpadów** rozumie się poddanie odpadów procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska.

Magazynowanie odpadów to czasowe przetrzymywanie lub gromadzenie odpadów przed ich transportem, odzyskiem lub unieszkodliwianiem.

Przez odpady składowane należy rozumieć odpady usunięte na składowiska (wysypiska, hałdy, stawy osadowe) własne zakładów lub obce.

Dane o **odpadach dotychczas składowanych (nagromadzonych)** dotyczą ilości odpadów zdeponowanych na terenach własnych zakładów w wyniku składowania w roku sprawozdawczym i w latach poprzednich.

21. Dane o **odpadach komunalnych** dotyczą odpadów powstających w gospodarstwach domowych, a także u innych wytwórców odpadów (bez odpadów niebezpiecznych), które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

    Informacje o odpadach komunalnych podaje się zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 IX 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).

22. **Składowisko odpadów** jest to obiekt budowlany przeznaczony do składowania odpadów. Wyróżnia się trzy typy składowisk odpadów: składowisko odpadów niebezpiecznych, składowisko odpadów obojętnych oraz składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne.

23. Przez **zanieczyszczanie powietrza** rozumie się wprowadzanie przez człowieka, bezpośrednio lub pośrednio, do powietrza substancji stałych, ciekłych lub gazowych w takich ilościach, które mogą zagrażać zdrowiu człowieka, ujemnie wpływać na klimat, przyrodę żywą, glebę lub wodę, a także spowodować inne szkody w środowisku.

    Informacje o źródłach i wielkości **emisji przemysłowych zanieczyszczeń powietrza** dotyczą jednostek organizacyjnych ustalonych przez Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 I 1986 r. w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz. U. Nr 7, poz. 40, z późniejszymi zmianami). Ustalona zbiorowość badanych jednostek utrzymywana jest corocznie, co zapewnia m.in. porównywalność wyników badań, może być powiększana jedynie w szczególnych przypadkach, np. o jednostki nowo uruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń.

    Dane o **emisji pyłów** dotyczą pyłów: ze spalania paliw, cementowo-wapienniczych i materiałów ogniotrwałych, krzemowych, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowych, sadzy oraz innych rodzajów zanieczyszczeń pyłowych.

    Dane o **emisji gazów** dotyczą: dwutlenku siarki, tlenku

introduced into legislation of the European Union on 1 I 2002 and for the 2000 – on the basis of a classification of waste in accordance with the European Waste Catalogue.

*Information regarding the **quantity and types of waste** concerns plants which generated over 1 thous. t of waste in the course of the year or accumulated 1 mln t of waste and more (excluding municipal waste).*

***Waste** shall mean any substance or object in one of the categories listed in Annex I to the Law on Waste, dated 27 IV 2001 (uniform text, Journal of Laws 2010 No. 185, item 1243), which the holder discards or intends or is required to discard.*

***Recovery of waste** shall mean any operations which do not endanger human life and health or the environment, consisting in the use of waste in whole or in part, or leading to extraction and use of substances, materials or energy.*

***Treatment of waste** shall mean the submission of waste to the processes of biological, physical or chemical treatment as a result of which the nature of waste does not pose risks to human life and health or the environment.*

***Waste storage** shall mean temporary waste storage or collection prior to its transport, recovery or treatment.*

***Landfilled waste** is understood as waste transferred to landfill areas (landfills, waste dumps, sludge tanks) of the plant generating it or to other areas.*

*Data regarding **landfilled up to now (accumulated) waste** concern the quantity of waste deposited on the grounds of the plants generating it as a result of depositing it during the reporting and previous years.*

*21. Data on **municipal waste** concern waste generated in households or by other waste producers (excluding hazardous waste) which on the account of its character and composition is similar to waste from households.*

Information on municipal waste is issued in accordance with the regulation of Minister of Environment of 27 IX 2001 concerning catalogue of waste (Journal of Laws No. 112, item 1206).

*22. **Waste landfill** shall mean a built structure designed to landfill waste. We identify three types of waste landfills: hazardous waste landfill, inert waste landfills and a landfill of waste other than hazardous and inert waste.*

*23. **Air pollution** means direct or indirect release of solid, liquid or gaseous substances into the atmosphere by human in quantities which may threaten human life, affect climate, animate nature, soil or water or cause other harms to the environment.*

*Information regarding the sources and amounts of **industrial atmospheric pollutant emissions** concerns organizational entities established by the Minister of Environmental Protection and Natural Resources on the basis of the defined amount of fees borne in 1986 for the annual emission of substances polluting the air, according to rates defined in the decree of the Council of Ministers, dated 13 I 1986, regarding payments for economic use of the environment and modifications to it (Journal of Laws No. 7, item 40, with later amendments). The established group of surveyed entities maintained annually which, i.a. assures comparability of data may only be increased in specific cases, e.g. by newly established or expanded entities with a high step scale of pollutant emission.*

*Data regarding **particulate emissions** concern: particulates from the combustion of fuels, particulates from cement and lime, fire-resistant materials, silicates, artificial fertilizers, carbon and graphite, soot, as well as other types of particulates.*

*Data regarding **gas emissions** concern: sulphur dioxide,*

węgla, tlenków azotu, węglowodorów oraz innych rodzajów zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla).

Dane o **emisji pyłów i gazów** obejmują emisję zorganizowaną (z urządzeń technologicznych lub grzewczych) oraz niezorganizowaną (z hałd, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hal produkcyjnych itp.).

24. **Wielkość emisji zanieczyszczeń** ustalona została albo na drodze pomiarów, albo na podstawie obliczeń z bilansu surowcowo-paliwowego w oparciu o wskaźniki emisji zanieczyszczeń dla charakterystycznych procesów technologicznych.

25. **Informacje** o **całkowitej emisji głównych zanieczyszczeń powietrza,** tj. o emisji ze wszystkich źródeł są danymi szacunkowymi wyliczonymi na podstawie zużycia paliw i wskaźników technologicznych.

    Dane o **emisji gazów cieplarnianych** uzyskane z Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Emisjami, w którego skład włączono w 2009 r. Krajowe Centrum Inwentaryzacji Emisji, będące źródłem danych o emisji od 2000 r., zostały oszacowane zgodnie z międzynarodową metodologią IPCC (Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu). Według tej metodologii źródła emisji gazów cieplarnianych zostały podzielone na 6 kategorii, tj.: energia łącznie, procesy przemysłowe, wykorzystanie rozpuszczalników, rolnictwo, zmiany użytkowania gruntów i leśnictwo oraz odpady.

26. Dane o **nakładach na środki trwałe** służące **ochronie środowiska i gospodarce wodnej** oraz ich **efektach rzeczowych** prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności i Urządzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 III 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urządzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych dotyczących Ochrony Środowiska (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

    Podziału nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej oraz uzyskanych efektów rzeczowych według województw dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji.

27. **Fundusze ekologiczne (Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej** oraz **Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych)** są to fundusze tworzone z:
    1) opłat za korzystanie ze środowiska (tj. kwot pieniężnych pobieranych za emisję zanieczyszczeń powietrza, składowanie odpadów, usuwanie drzew lub krzewów oraz za pobór i korzystanie z wód i wprowadzenie ścieków do wód lub do ziemi);
    2) kar za naruszenie wymagań w zakresie ochrony środowiska;
    3) spłat pożyczek udzielonych inwestorom;
    4) opłat za wyłączenie gruntów rolnych z produkcji, a także innych kwot ustalonych przez terenowe organy administracji rządowej oraz samorządowej.

Pozostałe definicje[1]

1. Prezentowane w tablicach dane dotyczące **podmiotów gospodarki narodowej** wpisanych do rejestru REGON obejmują osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zaklasyfikowane do poszczególnych sekcji PKD 2007 według przeważającego rodzaju działalności.

   Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej, zwany dalej rejestrem REGON, jest rejestrem

carbon oxide, nitrogen oxides, hydrocarbons, as well as other types of gaseous pollutants (excluding carbon dioxide).

*Data regarding **particulate and gas emission** include organized emission (from technological and heating facilities) and disorganized emission (from waste dumps and landfills, in the course of reloading of volatile or loose substances, from production halls etc.).*

24. *The **emission volumes of pollutant** were estimated through measurements or on the basis of calculations of the raw material and fuel balance, based on pollutant emission indicators for the characteristic technological processes.*

25. *Information regarding **total emission of main atmospheric pollutants,** i.e., concerning emission from all sources, is estimated on the basis of fuel consumption and technological indicators.*

    *Data regarding **emission of greenhouse gases** received from the National Centre for Emissions Management in which the National Emission Centre, being the source of data since 2000, has been incorporated in 2009, were estimated in accordance with the international methodology of IPCC (Intergovernmental Panel Climate Change). According to this methodology, the sources of emission of greenhouse gases were divided into 6 categories, i.e., total energy, industrial processes use of solvents, agriculture, changes in land use and forestry as well as waste.*

26. *Data regarding **outlays on fixed assets and tangible effects of investments in environmental protection and water management** are presented in accordance with the Polish Statistical Classification of Environmental Protection and Facilities, introduced on the basis of the decree of the Council of Ministers, dated 2 III 1999 (Journal of Laws No. 25, item 218). This classification was compiled on the basis of the ECE/UN Single European Standard Statistical Classification of Environmental Protection Activities and Facilities as well as the European System for the Collection of Economic Information on the Environment (SERIEE), implemented by the European Union.*

    The division of outlays on fixed assets and tangible effects of investments in environmental protection and water management by voivodships is made on the basis of the actual location of the investment.

27. ***Ecological funds (Environmental Protection and Water Management Funds** and **Agricultural Land Protection Fund)** are funds created from income originating from the:*
    1) payments for use of the natural environment (i.e.: payments collected for releasing air pollutants, landfilling waste, the removal of trees and bushes as well as for the abstraction and use of water and releasing wastewater into water or the ground);
    2) fines for violating environmental protection requirements;
    3) repayments of loans granted for investors;
    4) payments for exclusion of agricultural land from production as well as other payments established territorial organs of government and local self-government administration.

Other definitions[1]

1. *The data presented in tables concerning **entities of the national economy** entered in the REGON register include legal persons, organizational entities without legal personality and natural persons conducting economic activity, classified into particular NACE Rev. 2 sections according to the predominant kind of activity.*

   The National Official Business Register, hereinafter referred to as REGON, is an administrative register held

[1] Patrz tabele przeglądowe.
See review tables.

administracyjnym prowadzonym przez Prezesa GUS. Zasady prowadzenia rejestru określają przepisy ustawy z dnia 29 VI 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. Nr 88, poz. 439, z późniejszymi zmianami) oraz przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 VII 1999 r. (Dz. U. Nr 69, poz. 763, z późniejszymi zmianami) w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji rejestru podmiotów gospodarki narodowej, w tym wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń oraz szczegółowych warunków i trybu współdziałania służb statystyki publicznej z innymi organami prowadzącymi rejestry i systemy informatyczne administracji publicznej.

Podstawową funkcją rejestru REGON jest identyfikowanie podmiotów gospodarki narodowej, co jest realizowane poprzez nadawanie im unikatowych numerów identyfikacyjnych.

2. Informacje o **nakładach inwestycyjnych** opracowano według zasad systemu rachunków narodowych, zgodnie z zaleceniami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 1995).

3. **Nakłady inwestycyjne** są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji. Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

4. Nakłady inwestycyjne zaliczono do odpowiednich sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007) zgodnie z zaklasyfikowaniem działalności inwestora (podmiotu gospodarki narodowej), z wyjątkiem nakładów na obiekty niezwiązane z jego podstawową działalnością, które zaliczono do odpowiednich sekcji według kryterium przeznaczenia obiektu (dotyczy np.: budynków i lokali mieszkalnych, obiektów przeznaczonych dla potrzeb edukacji, ochrony zdrowia, sportu i rekreacji).

5. Wartość nakładów inwestycyjnych poniesionych przez:
   1) osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej z liczbą pracujących powyżej 9 osób, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (z wyjątkiem gospodarstw indywidualnych w rolnictwie) i spółki cywilne z liczbą pracujących powyżej 9 osób – opracowano na podstawie sprawozdawczości;
   2) osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej z liczbą pracujących do 9 osób, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i spółki cywilne z liczbą pracujących do 9 osób, gospodarstwa indywidualne w rolnictwie, a także wartość nakładów na indywidualne budownictwo: mieszkaniowe, rekreacyjne (nieprzystosowane do stałego zamieszkania) oraz budownictwo sakralne – ustalono szacunkowo.

   Podstawę szacunku wartości nakładów inwestycyjnych na indywidualne budownictwo stanowi kubatura budynków oddanych do użytkowania. Nakłady roczne obejmują pełną wartość budynków oddanych do użytkowania w danym roku, tj. nie uwzględniają różnicy stanów budownictwa niezakończonego w końcu i na początku danego roku.

6. **Do środków trwałych** zalicza się kompletne i nadające się do użytku składniki majątkowe o przewidywanym okresie używania dłuższym niż rok, w tym również drogi publiczne, ulice i place łącznie z poboczami i podbudową, uzbrojenie terenu, zasadzenia wieloletnie, melioracje, budowle wodne, grunty, inwentarz żywy (stado podstawowe) oraz od 1 I 2002 r. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego i spółdzielcze prawo do lokalu niemieszkalnego (użytkowego).

   Dane o środkach trwałych nie obejmują wartości gruntów uznanych od 1 I 1991 r. za środki trwałe, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 XII 1990 r. (Dz. U. Nr 90, poz. 529) oraz prawa użytkowania wieczystego gruntu uznawanego od 1 I 2002 r. za środki trwałe zgodnie z ustawą o rachunkowości z dnia

by the President of the CSO. The rules for running the register are defined by the Law on official statistics, dated 29 VII 1995 (Journal of Laws No. 88, item 439, with later amendments) and the provisions of the Council of Ministers of 27 VII 1999 (Journal of Laws No. 69, item. 763, with later amendments) on the mode and methodology of running and updating the business register, including application, questionnaire and certificate specimens and detailed conditions and mode of co-operation of official statistics services with other bodies running official registers and information systems in public administration.

The basic function of the REGON register is identification of entities of the national economy, which is accomplished by assigning to them unique identification numbers.

2. *Information regarding **investment outlays** was compiled according to the principles of the system of national accounts, according to recommendations of European System of Accounts (ESA 1995).*

3. ***Investment outlays** are financial or tangible outlays, the purpose of which is the creation of new fixed assets or the improvement (rebuilding, enlargement, reconstruction or modernization) of existing capital asset items, as well as outlays on so-called initial investments. Investment outlays are divided into outlays on fixed assets and other outlays.*

4. *Investment outlays are included into the appropriate sections of the NACE Rev. 2 in accordance with the classification of the investor's activity (entity of the national economy), with the exception of outlays on structures not connected with its basic activity, which were included into the appropriate sections according to the criteria of structure destination (concerning, e.g.: residential buildings and places, buildings for education, health care, sport and recreational purposes).*

5. *The value of investment outlays incurred by:*
   1) *legal persons and organizational entities without legal personality employing more than 9 persons as well as natural persons conducting economic activity (excluding private farms in agriculture) and civil law partnerships employing more than 9 persons, was compiled on the basis of statistical reports;*
   2) *legal persons and organizational entities without legal personality employing up to 9 persons, natural persons conducting economic activity and civil law partnerships employing up to 9 persons, private farms in agriculture as well as the value of outlays on private residential construction and private recreational construction (not adapted for permanent residence) and on sacral construction, was estimated.*

   The cubic volume of completed buildings accounts for the basis of the estimate regarding the value of investment outlays in private construction. Annual outlays include the total value of buildings completed in a given year, i.e., do not including the difference between non-finished construction at the end and at the beginning of a given year.

6. ***Fixed assets** include asset components and other objects completed and ready for usage with an expected period of utility exceeding 1 year, of which also public roads, streets and squares, together with shoulders and foundations, development of tracts of land, long-term plantings, meliorations, water structures, land and livestock (basic herd) as well as since 1 I 2002 co-operative ownership right to residential-premise and co-operative right to non-residential (utilitarian) premise.*

   Data regarding fixed assets do not include the value of land recognised, since 1 I 1991, as a fixed asset, in accordance with the decree of the Council of Ministers, dated 12 XII 1990 (Journal of Laws No. 90, item 529) as well as rights of perpetual use of land regarded as fixed assets since 1 I 2002, in accordance with Accounting Act, dated

29 IX 1994 r. (tekst jednolity, Dz. U. 2009 Nr 152, poz. 1223, z późniejszymi zmianami).

7. **Wartość brutto środków trwałych** jest to wartość równa nakładom poniesionym na ich zakup lub wytworzenie, bez potrącenia wartości zużycia (umorzenia).

   Przez wartość brutto środków trwałych w bieżących cenach ewidencyjnych według stanu w dniu 31 XII należy rozumieć:
   1) w zakresie środków trwałych przekazanych do eksploatacji:
      a) przed 1 I 1995 r. – wartość w cenach odtworzenia z IX 1994 r.,
      b) po 1 I 1995 r. – wartość w cenach bieżących nabycia lub wytworzenia;
   2) w podmiotach stosujących Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR), wprowadzone od 1 I 2005 r. – również wycenę według wartości godziwej.
8. Wartość brutto środków trwałych:
   1) osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej z liczbą pracujących powyżej 9 osób, osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (z wyjątkiem gospodarstw indywidualnych w rolnictwie) i spółek cywilnych z liczbą pracujących powyżej 9 osób – opracowano na podstawie sprawozdawczości;
   2) osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej z liczbą pracujących do 9 osób, osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i spółek cywilnych z liczbą pracujących do 9 osób, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie, a także wartość indywidualnych budynków mieszkalnych (osób fizycznych) i rekreacyjnych nieprzystosowanych do stałego zamieszkania, wartość dróg publicznych, ulic i placów, melioracji podstawowych i szczegółowych – ustalono szacunkowo.
9. System edukacji w Polsce funkcjonuje zgodnie z ustawą z dnia 7 IX 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity, Dz. U. 2004 Nr 256, poz. 2572, z późniejszymi zmianami) oraz ustawą z dnia 27 VII 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późniejszymi zmianami).
10. Wśród szkół objętych systemem oświaty funkcjonują:
    1) od roku szkolnego 1999/2000 6-letnie szkoły podstawowe oraz 3-letnie gimnazja (powstałe w miejsce 8-letnich szkół podstawowych), w których nauka jest obowiązkowa;
    2) od roku szkolnego 2002/03 szkoły ponadgimnazjalne, tj. 2-3-letnie zasadnicze szkoły zawodowe, 3-letnie licea ogólnokształcące i profilowane, 4-letnie technika oraz od roku szkolnego 2004/05 szkoły dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (tj. 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące i 3-letnie technika uzupełniające) i 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy; do szkół ponadgimnazjalnych zalicza się również szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz szkoły policealne; ponadto szkoły ponadpodstawowe (dla absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej) działające do zakończenia cyklu kształcenia ujmowano w szkołach ponadgimnazjalnych.
11. Z dniem 1 IX 2004 r. wprowadzono obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego przez dzieci w wieku 6 lat w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, przedszkolach (łącznie ze specjalnymi), w zespołach wychowania przedszkolnego i punktach przedszkolnych. Zgodnie z ustawą z dnia 19 III 2009 r. (Dz. U. 2009 Nr 56, poz. 458), dzieci sześcioletnie, na wniosek rodziców, mogą rozpocząć naukę w I klasie szkoły podstawowej, natomiast dzieci pięcioletnie mają prawo do rocznego przygotowania przedszkolnego.
12. **Placówki wychowania przedszkolnego** są to placówki przeznaczone dla dzieci w wieku od lat 3 do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole. Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczono przedszkola, oddziały

29 IX 1994 (uniform text, Journal of Laws 2009 No. 152, item 1223, with later amendments).

7. *The **gross value of fixed assets** is the value equal to the outlays incurred on purchasing or manufacturing them, without deducting consumption value (depreciation).*

   The gross value of fixed assets as of 31 XII at current book-keeping prices is understood:
   1) *within the scope of fixed assets designated for exploitation:*
      a) *before 1 I 1995 – the value at replacement prices of IX 1994,*
      b) *after 1 I 1995 – the purchase or manufacturing value at current prices;*
   2) *in units that used International Accounting Standards (IAS) implemented since 1 I 2005 – also revaluation according to fair value.*
8. *The gross value of fixed assets:*
   1) *of legal persons and organizational entities without legal personality employing more than 9 persons as well as natural persons conducting economic activity (excluding private farms in agriculture) and civil law partnerships employing more than 9 persons was compiled on the basis of statistical reports;*
   2) *of legal persons and organizational entities without legal personality employing up to 9 persons, natural persons conducting economic activity and civil law partnerships employing up to 9 persons, private farms in agriculture as well as the value of private residential buildings (natural persons) and recreational not adapted for permanent residence, the value of public roads, streets and squares, basic and detailed meliorations, was estimated.*
9. *The educational system in Poland functions according to the Education System Act dated 7 IX 1991 (uniform text, Journal of Laws 2004 No. 256, item 2572, with later amendments) and the Higher Education Act dated 27 VII 2005 (Journal of Laws No. 164, item 1365, with later amendments).*
10. *Among schools covered by the educational system, there are:*
    1) *since the 1999/2000 school year, 6-year primary schools and 3-year lower secondary schools (which replaced 8-year primary schools), where education is compulsory;*
    2) *since the 2002/03, school year upper secondary schools, i.e. 2-3-year basic vocational schools, 3-year general secondary schools and specialized secondary schools, 4-year technical secondary schools, as well as since the 2004/05 school year supplementary schools for graduates from basic vocational schools (i.e. 2-year supplementary general secondary schools and 3-year supplementary technical secondary schools), and 3-year special job-training schools; upper secondary schools include also art schools leading to professional certification and post-secondary schools; moreover upper secondary (post-primary) schools (for graduates from 8-year primary school) operating until the end of the education cycle in the structure of upper secondary schools.*
11. *Since 1 IX 2004 an obligatory 1-year pre-primary education has been introduced for children at the age of 6 in pre-primary sections of primary schools, nursery schools (including special schools and special nursery schools), pre-primary education groups and pre-primary points. Pursuant to the Act of 19 III 2009, children aged six, at the parents' request, can be enrolled to the first year of primary school. Furthermore, 5-year-olds are entitled to attend a one-year preparatory (pre-school) course (Journal of Laws 2009 No. 56, item 458).*
12. ***Pre-primary education establishments** are the establishments taking care and preparing children for school education. Such establishments are designated for children between the age of 3 and the beginning of their education in a primary school. Pre-primary education establishments include: nursery schools, pre-primary sections of primary schools, since 2008/2009 school*

przedszkolne w szkołach podstawowych, a od roku szkolnego 2008/2009 również zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.

13. Dane obejmują szkoły i placówki prowadzone przez jednostki administracji centralnej (rządowej), jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty i województwa) oraz inne osoby prawne i fizyczne.
14. Szkoły (z wyjątkiem szkół wyższych) i placówki mogą być publiczne, niepubliczne oraz niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych. Szkoła niepubliczna może uzyskać uprawnienia szkoły publicznej, jeżeli realizuje minimum programowe oraz stosuje zasady klasyfikowania i promowania uczniów ustalone przez Ministra Edukacji Narodowej, umożliwiające uzyskanie świadectw lub dyplomów państwowych. Jednostki administracji centralnej (rządowej) i jednostki samorządu terytorialnego mogą prowadzić tylko szkoły publiczne. Szkoły podstawowe i gimnazja mogą być tylko publiczne lub niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych.
15. Dane dotyczące szkolnictwa, od roku szkolnego 2007/08, opracowywane są na podstawie systemu informacji oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Dane za lata wcześniejsze pochodziły z badań realizowanych przez Główny Urząd Statystyczny.
16. Do **szkół podstawowych** zaliczono: szkoły podstawowe, filialne, podstawowe sportowe i podstawowe mistrzostwa sportowego oraz szkoły artystyczne ogólnokształcące niedające uprawnień zawodowych realizujące jednocześnie program szkoły podstawowej. Do grupy tej nie zaliczono szkół specjalnych. Szkoły podstawowe są to szkoły 6-letnie, w których w ostatnim roku nauki przeprowadza się obowiązkowy sprawdzian, weryfikujący opanowanie przez ucznia umiejętności określonych w standardach wymagań dotyczących czytania, pisania, rozumowania, korzystania z informacji, i wykorzystania wiedzy w praktyce. Nauka w tych szkołach jest obowiązkowa.
17. Do **szkół na poziomie gimnazjalnym** zaliczono: gimnazja, gimnazja dwujęzyczne, gimnazja sportowe i gimnazja mistrzostwa sportowego, a także gimnazja z oddziałami przysposabiającymi do pracy. Do grupy tej nie zaliczono szkół specjalnych. Gimnazja są to szkoły kształcące młodzież w cyklu trzyletnim (w wieku 13-15 lat). Nauka w gimnazjum jest obowiązkowa. Warunkiem formalnym przyjęcia do gimnazjum jest ukończenie szkoły podstawowej. W ostatnim roku nauki przeprowadza się egzamin zewnętrzny. Pozytywny wynik tego egzaminu daje możliwość ubiegania się o przyjęcie do szkoły ponadgimnazjalnej.
18. **Oddział** w szkole jest podstawową jednostką organizacyjną szkoły. W szkole oddział stanowi grupa uczniów pobierających naukę w tej samej klasie. Dodatkowym wyróżnikiem oddziału może być specyficzny skład grupy uczniów (oddział specjalny, integracyjny, ogólnodostępny) lub program nauczania (oddział dwujęzyczny, przysposabiający do pracy). W publikacji dane o liczbie oddziałów mogą się nieprecyzyjnie sumować ze względu na zastosowane zaokrąglenia.
19. Przez **pomieszczenie szkolne** rozumie się pomieszczenie przeznaczone do realizacji programu nauczania w szkole. Do pomieszczeń szkolnych zalicza się sale lekcyjne, pracownie szkolne (w tym komputerowe i językowe), świetlice, sale gimnastyczne, pływalnię (basen).

    W tablicach dotyczących pomieszczeń szkolnych każdą salę lekcyjną, pracownię szkolną, salę gimnastyczną i pływalnię liczono jeden raz, niezależnie od parokrotnego ich wykorzystywania – przez kilka szkół. Dotyczy to również wykorzystywanych w szkole komputerów i liczby książek w bibliotekach szkolnych.
20. **Współczynniki skolaryzacji**:
    1) **brutto** – jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie

year also pre-primary education groups and pre-primary points. Up to the school year 2003/2004 a child had the right to a one-year of pre-primary school preparation.

13. *Data include schools and establishments managed by central (government) entities and local self-government entities (gminas, powiats and voivodships), as well as by other legal and private persons.*
14. *Schools (with the exception of higher education institutions) and establishments can be public, non-public and non-public with the competence of a public school. A non-public school can obtain the competence of a public school if it implements the minimum programme as well as applies the principles of classifying and promoting pupils and students as established by the Minister of National Education, allowing students to obtain state certificates or diplomas. Central (government) entities and local self-government entities can administer public schools only. Primary schools and lower secondary schools can administer public schools only.*
15. *Data concerning education, since the 2007/08 school year, is completed on the basis of the Educational Information System, administered by the Ministry of National Education. Data for previous years were based on data collected by the Central Statistical Office.*
16. ***Primary schools** cover: primary schools and their branch schools, sports and athletic schools as well as art schools which do not give vocational qualifications and conduct the primary school programme. There are not special schools in this group. Primary schools are six-year schools in which the last year of education ends with a test which qualifies the student for further lower secondary education. The organisational structure of primary schools includes grades I-VI, in which education is compulsory.*
17. ***Schools at the lower secondary level** include: lower secondary schools, bilingual lower secondary schools, lower secondary sports and athletic schools, as well as lower secondary schools with job-training sections. There are not special schools in this group. These types of schools educate in a three-year cycle (ages 13 to 15). Lower secondary education is compulsory. The formal requirement for admission to a lower secondary school is graduation from a primary school. In the last year of education an external examination is administered. A good result of this examination allows the student to apply to good upper secondary schools.*
18. *A **section** is the basic organisational entity of a school. In school a section comprises a group of pupils being educated in the same grade. An additional distinguishing feature can be the specific composition of a group of pupils (a special section, an integration section, an open-access section) or a special educational programme (a bilingual section, job-training section). In the publication the data on sections may not sum up due to rounding.*
19. *By **school facilities** we mean a room designated for the implementation of a school programme. The term school facilities covers classrooms, school laboratories (including computer laboratories), gymnasia, and swimming pools (indoor swimming pools).*

    In the tables on school facilities every single classroom, school laboratory, gymnasium and swimming pool was counted once, irrespective of their repeated use; e.g. by several schools. The same refers to the computers used in a school and the number of books in school libraries.
20. ***Enrolment rate**:*
    1) ***gross** – is the relation of the number of people studying (as of the beginning of the school year) at a given*

kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania;

2) **netto** – jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

21. **Biblioteka** jest to jednostka posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i zbiorów specjalnych. Zbiór ten zawiera przynajmniej 300 jednostek inwentarzowych i jest udostępniany czytelnikom w sposób kontrolowany.

    Punkty biblioteczne są to prowadzone najczęściej społecznie placówki, których księgozbiory są wypożyczane na czas nieokreślony z jednostki macierzystej (biblioteki lub filii) i pozostające w ewidencji tej jednostki. Punkty biblioteczne działają w miejscowościach, w których nie ma innych placówek bibliotecznych. Ponieważ nie stanowią one samodzielnych organizacyjnie jednostek, dane o ich działalności podawane są łącznie z danymi dotyczącymi jednostek macierzystych.

22. Do **księgozbioru** bibliotek publicznych zaliczono książki i broszury oraz gazety i czasopisma.

23. Za **czytelnika** uważa się osobę, która w ciągu roku sprawozdawczego została zarejestrowana w bibliotece i dokonała co najmniej jednego wypożyczenia.

24. Informacje o **kinach** dotyczą działalności kin ogólnie dostępnych, tj. powołanych do publicznego udostępniania filmów w formie projekcji na seansach filmowych, bez względu na rodzaj stosowanego nośnika filmu (taśma światłoczuła, taśma magnetyczna eksploatowana w technice wideo, nośnik cyfrowy). Do kin na wsi zalicza się również minipleksy – posiadające 3 do 7 sal i multipleksy – posiadające 8 sal i więcej – otwierane w centrach handlowych zlokalizowanych na obrzeżach wielkich miast.

25. Informacje o działalności **domów i ośrodków kultury**, **klubów i świetlic** opracowano na podstawie badania cyklicznego przeprowadzanego co dwa lata.

26. **Domy kultury** – prowadzą wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną. Mieszczą się w odrębnym, specjalnie wzniesionym lub adaptowanym budynku z salą widowiskowo-kinową, z odpowiednio przystosowanymi pomieszczeniami i urządzeniami do prowadzenia specjalistycznej działalności kulturalnej.

27. **Ośrodki kultury** (miejskie, miejsko-gminne, gminne) są wielofunkcyjnymi instytucjami społecznokulturalnymi integrującymi, wokół wspólnego programu, działalność istniejących w danej miejscowości autonomicznych instytucji kultury i innych podmiotów prowadzących działalność kulturalną. Centra kultury i sztuki mogą być traktowane jako domy kultury lub ośrodki kultury w zależności od statutowego określenia rodzaju jednostki.

28. **Kluby** są instytucjami prowadzącymi działalność kulturalną w środowisku lokalnym we współpracy z instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami: kulturalnymi, społecznymi i politycznymi. Posiadają jedno lub więcej pomieszczeń, odpowiednie wyposażenie (sprzęt audiowizualny, telewizor, prasę itd.). Kluby są otwarte codziennie, jako miejsce organizowania kulturalnego wypoczynku i aktywności społeczności lokalnej. Działalność w klubach prowadzona jest zazwyczaj przez społeczny personel przy pomocy kierownika placówki.

29. **Świetlice** są to placówki kulturalne posiadające z reguły jedno pomieszczenie, niezbędny sprzęt i obejmujące swoim zasięgiem działania małe grupy środowiska lokalnego. Działalność w nich prowadzona jest zasadniczo przez działaczy społecznych przy pomocy kierownika świetlicy. Nie uważa się za świetlice jednostek, zwyczajowo określanych „świetlicami”,

educational level (regardless of age) to the population (as of 31 XII) in the age group defined as corresponding to this educational level;

2) ***net*** *– is the relation of the number of people studying (as of the beginning of the school year) at a given educational level (within a given age group) to the population (as of 31 XII) in the age group defined as corresponding to this educational level.*

21. *A **library** is a unit having an organised (catalogued) collection of books, periodicals and special collections, comprising at least 300 catalogue items, available to the users in a controlled manner.*

    ***Library service points** are institutions, usually run as part of community-oriented activities, the books from whose collections are borrowed for an unspecified period from the parent library unit (either main library or library branch) but still remain in the register of the parent library unit. Library service points operate in locations in which there are no other library establishments. Since they do not constitute independent units in term of organisation, the data on their activity have been provided together with the data concerning parent library units.*

22. *Books and pamphlets as well as newspapers and magazines constitute **the collection** of public libraries.*

23. *A **borrower** is a person who in the course of a reporting year was registered at a library and checked out at least one item.*

24. *Information regarding **cinemas** concerns the activity of public cinemas, i.e., established for the purpose of public film screenings, regardless of the film carrier used (light-sensitive, magnetic tape and digital). The cinemas in rural areas include also miniplexes – equipped with 3 to 7 screens and multiplexes – equipped with 8 screens and more – opened in shopping centres located on outskirts of large cities.*

25. *Information regarding the activity of **cultural centres and establishments, clubs and community centres** was compiled on the basis of periodic surveys conducted every two years.*

26. ***Cultural centres** – lead multi-cultural and social activities. They are located in separate, specially built or adapted building with a cinema and concert hall. There are also adequate facilities and equipment, which can be used to conduct specialized cultural activities.*

27. ***Cultural establishments** (urban, urban-communal, municipal) which are multifunctional socio-cultural institutions. The role of institutions is to integrate autonomous cultural institutions and other entities engaged in cultural activities existing in a given locality around a common agenda. Cultural and art centers can be treated as cultural centres or cultural establishments, depending on the statutory determination of type of entity.*

28. ***Clubs** are cultural institutions that operate in the local community in cooperation with institutions, cultural, social and political organizations and associations. They have one or more rooms, adequate equipment (audio-visual equipment, television, newspapers, etc.). Clubs are open every day, as a place to organize cultural recreation and community activities. The activities of the clubs is usually carried out by public, together with the facility's manager.*

29. ***Community centres** are cultural institutions with usually one room, necessary equipment and involve small groups of local community. They are run by local leaders together with a centre's manager. Community center entity, commonly referred to "common rooms", are not referred to as such if they that do not provide cultural*

które nie prowadzą działalności kulturalnej, a których pomieszczenia służą do innych celów, np. do organizowania narad i konferencji, kursów zawodowych itp.

30. Prezentowane w publikacje dane z obszaru ochrony zdrowia obejmują publiczne i niepubliczne jednostki opieki zdrowotnej, z wyłączeniem jednostek resortu obrony narodowej, resortu spraw wewnętrznych i administracji, a także ochrony zdrowia w zakładach karnych.

    Dane o **zakładach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej** obejmują przychodnie, ośrodki zdrowia, ambulatoria i od 2001 r. poradnie. Udzielone porady podaje się w zakresie ww. zakładów.

31. **Praktyki lekarskie**: indywidualne, indywidualne specjalistyczne i grupowe tworzy się na mocy ustawy z dnia 5 XII 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (tekst jednolity, Dz. U. 2008 Nr 136, poz. 857, z późniejszymi zmianami). Istotą tej formy jest realizowanie przez prywatne podmioty świadczeń zdrowotnych dla ludności, także w ramach środków publicznych. Dane o praktykach lekarskich obejmują wyłącznie te podmioty, które świadczą usługi zdrowotne **w ramach środków publicznych**.

32. **Porady udzielone przez lekarzy i lekarzy dentystów** w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej wykazano łącznie z poradami udzielonymi w ramach praktyk lekarskich, a także w izbach przyjęć szpitali ogólnych.

33. Działalność **aptek ogólnodostępnych** i **punktów aptecznych** unormowana jest ustawą z dnia 6 IX 2001 r. Prawo farmaceutyczne (Dz. U. 2008 Nr 45, poz. 271, z późniejszymi zmianami).

    Dane o **aptekach** nie obejmują aptek szpitalnych w stacjonarnych zakładach opieki zdrowotnej (np. w szpitalach, w sanatoriach), które działają na potrzeby tych zakładów.

    Punkty apteczne są to ogólnodostępne punkty sprzedaży leków gotowych, których asortyment jest ściśle określony. Za prowadzenie punktu aptecznego jest odpowiedzialny kierownik, którym może być farmaceuta z rocznym stażem lub technik farmaceutyczny, posiadający trzyletni staż pracy w aptekach ogólnodostępnych.

34. Dane o **domach i zakładach pomocy społecznej** dotyczą placówek, dla których organami prowadzącymi są: jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe, fundacje, osoby fizyczne i prawne. Rodzaje domów i zakładów prezentuje się zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 III 2004 r. (jednolity tekst, Dz. U. 2009 Nr 175, poz. 1362, z późniejszymi zmianami).

35. **Baza noclegowa turystyki** dotyczy turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania, tj. obejmuje obiekty hotelowe i pozostałe obiekty; nie obejmuje pokoi gościnnych i kwater agroturystycznych.

    Do obiektów hotelowych zaliczamy hotele, motele, pensjonaty i inne obiekty hotelowe (np. zajazdy, gościńce).

    Pozostałe obiekty obejmują: domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły domków turystycznych, kempingi, pola biwakowe, hostele, zakłady uzdrowiskowe i pozostałe niesklasyfikowane (np. domy studenckie, internaty, ośrodki rekreacyjno sportowe itp.).

36. W informacjach o **obiektach i miejscach noclegowych** turystyki nie uwzględnia się obiektów i miejsc w obiektach przejściowo nieczynnych z powodu przebudowy, remontu, itp.

37. **Korzystający z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania** to liczba osób (turystów), które rozpoczęły pobyt w obiekcie w danym miesiącu (tj. zostały

activities, and whose premises are used for other purposes, such as organizing meetings and conferences, professional courses, etc.

30. *The data presented in publication within the scope of health care include information concerning public and non-public activities of the health care services excluding health care services of the Ministry of National Defence, the Ministry of the Interior and Administration as well as health care in prisons.*

    *Data concerning **facilities of the out-patient health care** include out-patient departments, health centres, ambulatory departments and since 2001 out-patient clinics (independent). Consultation provided are presented within the scope of above mentioned facilities.*

31. ***Medical practices**: individual, individual specialized and group private practices are established on the basis of the Law on the Occupations of Doctor and Dentist, dated 5 XII 1996 (uniform text, Journal of Laws 2008 No. 136, item 857, with later amendments). The basis of this form of activity is the realization of health care services for the general population by private entities, as well as within the framework of public funds. Data concerning medical practices include exclusively those entities that render health care services **within the framework of public funds.***

32. ***Consultations provided by doctors and dentists** in out-patient health care are presented together with consultations provided by medical practices as well as in admission rooms in general hospitals.*

33. *The activity of general available **pharmacies and pharmaceutical outlets** is normalized by Pharmaceutical Law, dated 6 IX 2001 (Journal of Laws 2008 No. 45, item 271, with later amendments).*

    *The data concerning **pharmacies** do not include dispensaries in stationary health care institutions (e.g., in hospitals and sanatoria) which operate for the needs of these.*

    ***Pharmaceutical outlets** are public sales outlets for selling prepared medicines. The assortment of medicines available in pharmaceutical outlets is precisely defined. The manager of pharmaceutical outlet is responsible for running the outlet. The manager may be a pharmacist with a 1-year service or pharmaceutical technician with a 3-year service in public pharmacies.*

34. *Data concerning **social welfare homes and facilities** are related to the institutions for which the founding bodies are: local self-government entities, associations, social organizations, churches and religious associations, foundations, natural and legal persons. Types of social welfare homes and facilities are presented in accordance with the Act on Social Assistance of 12 III 2004 (uniform text Journal of Laws 2009 No. 175, item 1362, with later amendments).*

35. ***Tourist accommodation facilities** include collective tourist accommodation establishments, i.e. hotels and similar establishments and other facilities (do not include rooms for rent and agrotourism lodgings).*

    Hotels and similar establishments covers hotels, motels, boarding houses and other hotel facilities (e.g. road houses, inns).

    Other facilities covers: excursion hotels, shelters, youth hostels, school youth hostels, holiday centres, holiday youth centres, training-recreational centres, creative arts centres, complexes of tourist cottages, camping sites, tent camp sites, hostels, health establishments and other non-classified (e.g. student dormitories, boarding schools, employee boarding houses and recreational centres, etc.).

36. *Facilities and places temporarily inactive due to expansion, renovation, etc., are not included in data regarding **facilities and the number of beds** for tourists.*

37. *The number of **tourists accommodated** is the number of persons (tourists), who began their stay in an establishment in a given month (i.e. who checked in).*

zameldowane). Oznacza to, że osoby przebywające w obiekcie na przełomie miesięcy, w opracowaniach będą ujmowane tylko raz, czyli będą wykazywane tylko w jednym miesiącu (tj. w chwili zameldowania).

38. Liczba **udzielonych noclegów** (osobonocy) to iloczyn osób (turystów) i liczby dni (nocy) ich pobytu.
39. **Turyści zagraniczni** korzystający z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania rejestrowani są według kraju stałego zamieszkania. Turysta zagraniczny może być wykazywany wielokrotnie, jeśli w czasie jednorazowego pobytu w Polsce korzysta z kilku obiektów noclegowych.
40. Informacje o **zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Nie obejmują one lokali zbiorowego zamieszkania (hoteli pracowniczych, domów studenckich, internatów, domów opieki społecznej i in.) i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkanych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i in.).
41. Dane o **zasobach mieszkaniowych** opracowano na podstawie:
    1) wyników spisów powszechnych oraz Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań według stanu w dniu 20 V 2002 r.;
    2) bilansu zasobów mieszkaniowych – według stanu w dniu 31 XII, w każdorazowym podziale administracyjnym.

    Bilanse zasobów mieszkaniowych sporządza się dla okresów międzyspisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego, przyjmując od 2002 r. za podstawę mieszkania zamieszkane i niezamieszkane oraz uwzględniając przyrosty i ubytki zasobów mieszkaniowych.
42. **Mieszkanie** jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.
43. **Izba** jest to pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami, o powierzchni co najmniej 4 m^2, z bezpośrednim oświetleniem dziennym, tj. oknem lub oszklonymi drzwiami w ścianie zewnętrznej budynku. Za izbę uważa się zarówno pokój, jak i kuchnię – jeżeli odpowiada warunkom określonym w definicji.

    Dane o liczbie izb w mieszkaniach uwzględniają także izby użytkowane wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli izby te znajdowały się w obrębie mieszkania konstrukcyjnego i nie miały dodatkowego, oddzielnego wejścia z ulicy, podwórza lub z ogólnie dostępnej części budynku.
44. **Powierzchnia użytkowa** mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.
45. **Mieszkanie wyposażone w instalacje sanitarno-techniczne** – obejmuje mieszkanie, w którym występuje co najmniej jedno z wymienionych urządzeń sanitarno-technicznych: wodociąg, ustęp spłukiwany, ciepła woda, łazienka, centralne ogrzewanie, gaz sieciowy.
46. **Mieszkanie wyposażone w wodociąg** – mieszkanie, w obrębie którego znajduje się kran z wodą bieżącą. Przez wodociąg należy rozumieć instalacje wodociągowe (wraz z urządzeniami odbioru znajdującymi się w mieszkaniu) doprowadzające wodę z sieci (za pomocą czynnych połączeń) od przewodu ulicznego lub z urządzeń lokalnych (własne ujęcia wody).
47. **Mieszkanie wyposażone w ustęp** – mieszkanie, w obrębie którego znajduje się urządzenie sanitarne podłączone do instalacji wodociągowej i odprowadzającej ścieki

This means that the persons staying in the establishment at the turn of months will only be included in the survey once, which means that they will only be listed for one month (i.e. at the time of registration).

38. *Number of **overnight stays** (nights per capita) is the product of persons (tourists) and the number of days (nights) of their stay.*
39. ***Foreign tourists** using collective tourist accommodation establishments are registered according to country of their permanent residence. A foreign tourist may be indicated more than once if during a single stay in Poland he/she uses more than one accommodation facility.*
40. *Information regarding **dwelling stocks and completed dwellings** concerns dwellings, as well as rooms and the usable floor space in these dwellings, located in residential and non-residential buildings. Data do not include collective accommodation facilities (employee hostels, student dormitories and boarding schools, social welfare homes and others) and spaces not designed for residential purposes, but which for various reasons are inhabited (animal accommodations, caravans, ships, wagons and others).*
41. *Data regarding **dwelling stocks** have been compiled on the basis of:*
    1) the results of general censuses as well as the Population and Housing Census as of 20 V 2002;
    2) the balance of dwelling stocks, as of 31 XII, in each administrative division.

    ***The balances of dwelling stocks** are estimated for the periods between censuses on the basis of results from last census, since 2002 assuming inhabited and uninhabited dwellings as a basis and considering increases and decreases of dwelling stocks.*
42. *A **dwelling** is a premise comprising one or several rooms including auxiliary spaces, built or remodelled for residential purposes, structurally separated (by permanent walls) within a building, into which a separate access leads from a staircase, passage, common hall or directly from the street, courtyard or garden.*
43. *A **room** is a space in a dwelling separated from other spaces by permanent walls, with an area of at least 4 m^2, with direct day lighting, i.e., with a window or door containing a glass element in an external wall of the building. A kitchen area is treated as a room if it meets the conditions described in the definition.*

    Data regarding the number of rooms in dwellings also include rooms used exclusively for conducting economic activity, if these rooms are located within a construction of dwelling and do not have an additional, separate access from the street, courtyard or from a common space in the building.
44. ***The usable floor space** of a dwelling is the total usable floor space of the rooms, kitchen, foyers, bathrooms, and all other spaces comprising the dwelling.*
45. ***Dwellings fitted with (sanitary and technical) installations** – this category refers to dwellings with at least one of the following sanitary and technical appliances: supply of piped water, a flushable toilet, hot water, a bathroom, central heating or gas supply from the gas pipeline.*
46. ***Dwelling fitted with water-line system** – a dwelling fitted with a tap with running water within its premises. Supply of piped water is understood as a system (including the recipient installations in the dwelling), which supplies water from the waterworks (by means of active connections) from the street pipeline to local systems (own water intake).*
47. ***Dwelling equiped with toilet** – a dwelling fitted with a sanitary system within its premises, connected to the water supply system, and channeling waste water*

do sieci kanalizacyjnej lub do urządzeń lokalnych (zbiorniki bezodpływowe).

48. **Mieszkanie wyposażone w łazienkę** – mieszkanie, w obrębie którego znajduje się pomieszczenie, w którym zainstalowana jest wanna lub prysznic, bądź oba te urządzenia oraz urządzenia odprowadzające ścieki do sieci kanalizacyjnej lub do urządzeń lokalnych (zbiorniki bezodpływowe).
49. **Mieszkanie wyposażone w gaz z sieci** – mieszkanie, w którym znajdują się instalacje (wraz z urządzeniami odbioru znajdującymi się w mieszkaniu) doprowadzające gaz z czynnych przyłączy.
50. **Mieszkanie wyposażone w centralne ogrzewanie** – mieszkanie podłączone do instalacji doprowadzającej ciepło (gorącą wodę, parę wodną lub gorące powietrze) z centralnego źródła jego wytwarzania tj. elektrociepłowni, ciepłowni, kotłowni osiedlowej lub kotłowni lokalnej w budynku wielomieszkaniowym. Uznaje się również za wyposażone w centralne ogrzewanie mieszkanie, do którego ciepło doprowadzane jest z własnej kotłowni w budynku indywidualnym, jak również mieszkanie posiadające w swoim obrębie instalację etażową z urządzeniem grzewczym.
51. Informacje o **mieszkaniach, powierzchni użytkowej mieszkań** oraz o **izbach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.
52. **Kubatura budynku (obiektu)** – objętość mierzona w m^3 – liczona jest jako iloczyn powierzchni zabudowy i wysokości budynku od podłogi piwnic do podłogi strychu. Jeśli na poddaszu znajdują się pomieszczenia użytkowe (mieszkanie, pralnie, itp.), kubaturę tych pomieszczeń dolicza się do budynku. W przypadku rozbudowy budynku (obiektu) lub przekazania do eksploatacji tylko części budynku – podaje się kubaturę tylko tych części.
53. Informacje o urządzeniach i usługach komunalnych opracowano **metodą rodzaju działalności**, tj. według kryterium przeznaczenia urządzeń, niezależnie od przeważającego rodzaju działalności podmiotu gospodarczego, z wyjątkiem danych o komunikacji miejskiej opracowanych metodą przedsiębiorstw.

    Dane o urządzeniach komunalnych dotyczą urządzeń czynnych.
54. Informacje o sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej obejmują sieć obsługującą gospodarstwa domowe i innych użytkowników.

    Informacje o **długości sieci wodociągowej i gazowej** dotyczą sieci rozdzielczej (bez przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów) oraz sieci przesyłowej (magistralnej), tj. przewodach doprowadzających do sieci rozdzielczej wodę i od 2003 r. – gaz.

    Dane o **długości sieci kanalizacyjnej**, oprócz przewodów ulicznych uwzględniają kolektory, tj. przewody odbierające ścieki z sieci ulicznej; nie uwzględniają natomiast kanałów przeznaczonych wyłącznie do odprowadzania wód opadowych.
55. Dane o **korzystających z wodociągu i kanalizacji** obejmują ludność zamieszkałą w budynkach mieszkalnych dołączonych do określonej sieci oraz ludność korzystającą z wodociągu poprzez zdroje podwórzowe i uliczne (urządzenia zainstalowane do ulicznego przewodu wodociągowego), a w przypadku kanalizacji – wpusty kanalizacyjne.

    Dane o **korzystających z gazu** dotyczą ludności w mieszkaniach wyposażonych w instalację gazu z sieci.
56. Dane o **liczbie odbiorców i zużyciu energii elektrycznej** od 2005 r. obejmują gospodarstwa domowe, których głównym źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie.

    Dane o **liczbie odbiorców gazu** podano łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych.

to the sewage system, or to the local appliances (septic tanks).

48. ***Dwelling fitted with a bathroom** – a dwelling, in which there is a room, with a bathtub or a shower (or both of them), as well as a system channeling waste water to the sewage system, or to the local appliances (septic tanks).*
49. ***Dwelling fitted with gas** – a dwelling fitted with a system within the premises, which (along with recipient installations in the dwelling) supplies gas to active connections.*
50. ***Dwelling fitted with central heating** – a dwelling fitted with a system within the premises, which supplies heat from a central heating source, i.e. heat and power stations, thermal power station, local boiler house within the premises of the housing estate, central heating furnace installed in own boiler house or in any other room. Electric floor heating is also regarded as central heating.*
51. *Information regarding **dwellings**, **usable floor space of dwellings** as well as regarding **rooms completed** concerns dwellings in newly built and expanded buildings (the enlarged portion) as well as dwellings obtained as a result of adapting non-residential spaces.*
52. ***The cubic volume of a building (construction)**, measured in m^3, is calculated as the product of the area and the height of the structure from the floor of the cellar to the floor of the loft. If the attic contains useable spaces (dwelling, washroom, etc.), the cubic volume of these spaces is added to the building. In the case of expanding a building (structure) or transferring only a portion of the building to use; only the volume of this portion is given.*
53. *Information regarding municipal installations and services was compiled using the **kind-of-activity method**, i.e., according to the criterion of installation designation, regardless of the predominant kind of activity of the economic entity, with the exception of data regarding urban area transportation compiled using the enterprise method.*

    Data regarding municipal installations concern operative installations.
54. *Information regarding the length of the water-line, the sewerage systems and gas-line system includes systems servicing households and others.*

    *Information regarding the **length of the water-line and gas-line network** concerns distribution network (excluding connections leading to residential buildings and other constructions) as well as the transmission (main) network, i.e., conduits providing water to the distribution network and since 2003 – gas.*

    *Data regarding the **length of the sewerage system**, apart from street conduits, include collectors, i.e., conduits receiving sewerage from the street network; while they do not include sewers designed exclusively for draining run-off.*
55. *Data regarding the **users of water-line systems and sewerage systems** include the population living in residential buildings connected to a defined system as well as the population using a water-line system through a common courtyard or street outlet (equipment connected to the street water-line conduit), and in case of sewerage – sewerage inlets.*

    *Data regarding the **gas users** concern the population in dwellings equipped with gas installations connected to the gas-line system.*
56. *Data regarding the **number of consumers and the consumption of electricity** from 2005 include households, in which the main source of maintenance is income from a private farm in agriculture.*

    *Data regarding the **number of consumers using gas from gas-line** including consumers using collective gas-meters.*

Dane o **zużyciu gazu** odnoszą się do wszystkich gospodarstw domowych.

Dane o **zużyciu energii elektrycznej i gazu z sieci** w gospodarstwach domowych ustalono w oparciu o zaliczkowy system opłat.

57. **Drogi publiczne** ze względu na funkcje w sieci drogowej dzielą się według przepisów ustawy z dnia 21 III 1985 r. o drogach publicznych (tekst jednolity, Dz. U. 2007 Nr 19, poz. 115, z późniejszymi zmianami) na następujące kategorie: drogi krajowe, drogi wojewódzkie, drogi powiatowe, drogi gminne.

    Do **dróg krajowych** zalicza się:
    1) autostrady i drogi ekspresowe oraz drogi leżące w ich ciągu do czasu wybudowania autostrad i dróg ekspresowych,
    2) drogi międzynarodowe,
    3) drogi stanowiące inne połączenia zapewniające spójność sieci dróg krajowych,
    4) drogi dojazdowe do ogólnodostępnych przejść granicznych obsługujących ruch międzynarodowy osobowy i towarowy,
    5) drogi alternatywne dla autostrad płatnych,
    6) drogi stanowiące ciągi obwodnicowe dużych aglomeracji miejskich,
    7) drogi o znaczeniu obronnym.

    Do **dróg wojewódzkich** zalicza się drogi inne niż podano wyżej, stanowiące połączenia między miastami, mające znaczenie dla województwa i drogi o znaczeniu obronnym niezaliczone do dróg krajowych.

    Do **dróg powiatowych** zalicza się drogi inne niż podano wcześniej, stanowiące połączenia miast będących siedzibami powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą.

    Do **dróg gminnych** zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym niezaliczone do innych kategorii, stanowiące uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom, z wyłączeniem dróg wewnętrznych.

    Do **dróg zamiejskich** zaliczono drogi leżące poza granicami administracyjnymi miast.

58. Do **dróg o nawierzchni twardej** zalicza się drogi o nawierzchni twardej ulepszonej (z kostki kamiennej, klinkieru, betonu, z płyt kamienno-betonowych, bitumu) oraz drogi o nawierzchni nieulepszonej (o nawierzchni tłuczniowej i brukowej).

59. **Placówkę pocztową** stanowi jednostka organizacyjna operatora publicznego lub jego agenta, w której nadawca może zawrzeć umowę o świadczenie usług pocztowych lub która doręcza adresatom przesyłki lub kwoty pieniężne określone w przekazach pocztowych.

60. Dane o **abonentach radiowych i telewizyjnych** dotyczą osób i instytucji, które uiściły opłaty abonamentowe uprawniające do korzystania z urządzeń odbiorczych radiofonii bezprzewodowej oraz z odbiorczych urządzeń telewizyjnych. Dane dotyczą także osób korzystających – na mocy szczególnych przepisów – z prawa do bezpłatnego korzystania z urządzeń odbiorczych (np. inwalidów wojennych i wojskowych).

    Dane obejmują również instytucje opłacające abonament za korzystanie z odbiorników radiowych i telewizyjnych w samochodach.

61. Pojęcie „standardowe telefoniczne łącze główne" odpowiada pojęciu „**abonent telefonii przewodowej**".

*Data regarding the **consumption of gas from gas-line**, concern all the households.*

*Data regarding the **consumption of electricity and gas from the gas-line system** in households is established on the basis of an estimated system of payments.*

57. ***Public roads** are divided according to the function they have in the road network, in accordance with the provisions of the Act of 21 III 1985 concerning public roads (uniform text Journal of Laws 2007 No. 19, item 115, with later amendments), into the following categories: national roads, regional roads, district roads, communal road.*

    ***National roads** include:*
    1) *motorways and expressways as well as roads which are designated to become motorways and expressways,*
    2) *international roads,*
    3) *roads which are other links ensuring the efficiency of the state road network,*
    4) *approach roads to generally accessible border crossings servicing international passenger and freight traffic,*
    5) *roads which are an alternative to toll motorways,*
    6) *roads which are bypasses around large urban agglomerations,*
    7) *roads with a military significance.*

    ***Regional roads** include roads other than those presented above, which are links between cities, have a large significance for the voivodship and roads with a military significance not included among state roads.*

    ***District roads** include roads other than those mentioned earlier, which link district capital cities with commune capital cities and commune capital cities with other such cities.*

    ***Communal roads** include roads with a local significance not included in the other categories, which supplement the network of roads servicing local needs, excluding internal roads.*

    ***Non-urban roads** include roads located outside the administrative boundaries of cities.*

58. ***Hard surface roads** are roads with improved hard surface (cobble stone, clinker, concrete, stone and concrete slabs, bitumen) and roads with unimproved surface (with macadam or cobbled surface).*

59. ***Post office** represents an organizational unit of the public operator or its agent, in which the sender can conclude a contract for the provision of postal services or who delivers to the addresses of the consignment or the amount of money specified in the postal transfers.*

60. *Data regarding **radio and television subscribers** concern persons and institutions, which paid the subscription fee in order to use wireless radio and television receivers. The data also concern persons exempt, on the basis of special regulations, from paying the subscription fee (e.g., disabled war and military veterans).*

    Data also concern institutions paying the subscription for using radio and television receivers in their vehicles.

61. *The concept of "standard telephone main line" is equivalent to the concept of "**fixed line telephone subscriber**".*